

همگام با توسعه صنعت و پیشرفت‌های علمی و فرهنگی و با توجه به
 وسعت ایران اسلامی، کارکنان شرکت تولیدی تحقیقاتی مبارز اصفهان،
 تولیدات خود را در راستای رفاه و آسایش عموم، بهداشت و
 محیط زیست تمیز، به مردم سلحشور ایران تقدیم می‌کنند.

دستگاه حمل زباله ۵۰۱

دستگاه حمل زباله ۴۰۱

مبارز

مبارز نامی آشنا
 در صنایع ماشین‌آلات خدمات شهری
 در ایران

دستگاه حمل زباله ۸۰۳

دستگاه حمل زباله ۸۰۱

دستگاه حمل زباله فونیکس ۱۸۰۲

دستگاه حمل زباله ۱۸۰۱

دستگاه حمل زباله ۴۰۳

دستگاه حمل زباله ۵۰۱

سپارشی ساخت انواع تولیدات مبارز از شما
 اجرا یا ما

سرعت، زیبایی، تکنیک قدرت و استحکام با شاسی‌ها
 و ماشین‌آلات خدمات شهری ساخت شرکت تولیدی
 و تحقیقاتی مبارز برای تمیز نگهداشتن شهرها

انرژی را برای استفاده از دستگاهها توسط متخصصین مجرب واحد انرژی
 ۱۵ سال تامین قطعات و خدمات پس از فروش با اکیه‌های مجرب در سریع وقت
 داشتن محیط زیست و شهر زیبا و تمیز هدف شرکت تولیدی تحقیقاتی مبارز است.

طرح روی پلها چشمتد یاری شیر مرد
مربوط به گزارش اصلی
عکس پشت جلد مربوط به مقاله طراحی مبلان برای خیابان

۴	یادداشت سردبیر
	گزارش اصلی
۵	شهرداریها، از برنامه‌ریزی تا برنامه‌پذیری / زهرانشکر
	اندیشه و پژوهش
۱۳	پشتوانه‌های نظری، برنامه پنجساله شهرداریها / اسماعیل صالحی
۱۵	صندوق مشترک شهرداریها، از تشکیل تا انحلال / غضنفر اکبری
	گفتگو
۱۶	شهرداریها دنباله روی شهرنشینی شتابان / گفتگو با محمدرضا سعادت
	قانون شهر
۲۵	مالکیت حقوقی شهرداریها / عباس زواعی
۳۰	مشاور حقوقی / دکتر حقوقی وزارت کشور
۳۲	مشاور اداری - مالی / شهرام سعادت آملی
	تجربیات جهانی
۳۳	مقایسه نحوه صدور پروانه ساختمانی در ایران و انگلیس / شهرام خداپاشی
۴۰	تمرکززدایی در شیلی / راکزیفسکی و سراتو
۴۳	مدیریت سرعت در نواحی شهری / پل کریم و کریستین لیسون
	آموزش
۴۷	طراحی مبلان برای خیابان (۶) تبرک خیابانی / رضامرضایی
	پارکهای شهری: دبیرون، امروز، فردا (۲)
۵۲	طراحی پارکهای شهری با استفاده از GIS و واقعیت مجازی / مهران قدوسی
۵۶	شهرها و شهرداریهای جهان
	اقدامات شهرداری کویت برای حفاظت از محیط زیست، شرکتها و وابسته به شهرداریها در چین سوده شدند، شیوه‌های شهرداری ساسکاچوان برای جمع‌آوری مالیات، گزینش از کودکان خیابانی حمایت می‌کند و...
۵۹	گزارشهای خبری / علی کلاتری
۷۲	اخبار کوتاه
	اجرای طرح باغچه - کلاس اول در بوستانهای شهر مشهد، شهرداریها مراقب زباله‌های بیمارستانی باشند و...
۷۴	اخبار پژوهشی / مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری
۷۶	با مخاطب
	معیارهای شهردار نمونه از نظر شما / شهرداری راین
۸۰	تازه‌های نشر
۸۲	فهرست انگلیسی

- ۱- مطالب مندرج لزوماً بیانگر نظرات «شهرداریها» نیست.
- ۲- «شهرداریها» در ویرایش و تلخیص مطالب آزاد است.
- ۳- مطالب از سالی به سوچ و چیه باز گردانده نخواهد شد.
- ۴- استفاده از مطالب و طرحهای ماهنامه تنها با ذکر مأخذ مجاز است.

صاحب امتیاز: وزارت کشور - سازمان شهرداریهای کشور
مدیر مسئول: احمد عزم
سرمد بیور: علی نوذویور
معاون سرمد بیور: نوید سعیدی رضوانی
هیئت تحریریه: سرویس فرهنگ - اجتماع: زهرانشکر /
« سرویس علمی - پژوهشی: غلامرضا کاظمیان / سرویس
حقوقی - بین‌المللی: حسن شلیعی
ویرایش: غلامرضا طالبی
مدیر هنری: چشمتد یاری شیر مرد
تصویرساز: مهدی یارمحمدی
امور آگهی: مرضیه نامی
امور توزیع: مرضیه مردانی
حرفه‌چین: فریده نارستانی فراغانی
نمونه خوان: ایلا شاه‌بخشی
لیتوگرافی و چاپ: طراحان فردا
شمارگان: ۵۰۰ نسخه

یادداشت سردیر

۱- با توجه به اساسنامه سازمان شهرداریها و اموریت اصلی آن - که در مفاد ماده ۶۲ قانون شهرداری به آن اشاره شده است - باید تشکیلات مناسبی به وجود آید که قادر به پاسخگویی به شرح وظایف این سازمان و جایگاه بالای آن در مدیریت کلان شهرداریها باشد. طبیعی است که در تنظیم و تدوین این تشکیلات باید از مشاوران متخصص استفاده شود.

۲- نکت در جذب نیروهای اولیه و توجه به جذب تخصصهای مورد نیاز، در مواقع تحصیلی بالا.

۳- در شروع فعالیتها سازمان باید اولویت را به تدوین برنامه میان مدت سازمان مبتنی بر شناخت و تعیین وضعیت موجود، تنگناها و مشکلات شهرداریهای کشور و اهداف و سیاستهای استراتژیک برنامه پنجساله سوم توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور داد.

۴- ایجاد بستر مناسب برای مشارکت شهروندان در تدوین استراتژی و تعیین سیاستهای آینده سازمان.

۵- توجه به جایگاه شهرداریها و شوراهای اسلامی شهرها به عنوان نهادهای اصلی مدیریت شهری و حرکت در جهت ایجاد مدیریت واحد شهری.

۶- تشکیل مؤسسه‌های مورد نیاز و وابسته به سازمان شهرداریها مانند مؤسسه اعتباری، مؤسسه مطبوعاتی و انتشاراتی و پژوهشگاه مطالعات برنامه‌ریزی شهری به منظور پاسخگویی به نیازهای مالی، پژوهشی و آموزشی شهرداریها، خوشبختانه هسته‌های اولیه مؤسسه‌ها یاد شده در سالهای اخیر در دفتر برنامه‌ریزی عمرانی شکل یافته است.

با انجام محورهای یاد شده و حرکت در چارچوب برنامه‌های مبتنی بر پژوهشها و تحقیقات راهبردی می‌توان در جهت بهبود مدیریت شهری گام‌های اساسی و بلندی برداشت و به آرزوی دیرینه شهروندان جامعه عمل پوشاند.

گرچه برخی از تحلیلهای شکل‌گیری سازمان شهرداریها را مترادف با محدودیت عمل مدیریت شهرها (شهرداریها و شوراهای) می‌دانند، اما همان طور که قبلاً نیز بیان شد پیش‌بینی این سازمان مربوط به سال ۱۳۴۵ است و علت عدم تشکیل آن منوط به وجود اتحادیه شهرداریها تا سال ۱۳۵۹ بوده است و نیز به دلیل وجود برخی دیدگاههای تمرکزگرایانه و دولت سالارانه که این دیدگاهها پس از حماسه عظیم مردمی دوم خرداد به سوی مردم سالاری و اگزارای امور به دست مردم و مدیریتهای محلی تغییر یافت. بنابراین، شکل‌گیری سازمان شهرداریها پاسخ به خواسته و تقاضای شوراهای اسلامی شهر برای توجه و اهتمام جدی دولت به موضوع مدیریت شهرها و تقویت و پشتیبانی آنها با ارائه آموزشهای صحیح، همچنین ایجاد امکان بهره‌برداری از تجربیات جهانی و ارتباط بین شهرداریهای داخل و خارج از کشور و حرکت اساسی به منظور ایجاد مدیریت واحد شهری مبتنی بر مطالعات و تحقیقات شهری کاربردی است.

اکنون که مدیریت عالی وزارت کشور بویژه معاونت هماهنگی امور عمرانی در تشکیل این سازمان مهم و استراتژیک برای مدیریت شهری اهتمام ورزیده‌اند؛ انتظار می‌رود که شهروندان، شوراهای اسلامی شهرها، استانداردها، کارشناسان ستادی وزارت کشور، دستگاههای اجرایی نیز بویژه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی با مساعدت، همکاری، همفکری، همگامی و پشتیبانی، زمینه‌ساز شکل‌گیری سازمانی نو قدرت و تشکیلاتی تخصصی برای مدیریت عالی شهرها شوند تا شاهد شکوفایی آبادانی و پیشرفت عمران و خدمات شهرها (به عنوان بستر هرگونه رشد و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی کشور) باشیم.

به حواله و قسوه الهی شماره ۲۲ ماهنامه شهرداریها با همت و انگیزه والا و همکاری دفتر برنامه‌ریزی عمرانی در شرایطی منتشر می‌شود که سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، اساسنامه اصلاحی سازمان شهرداریها را تأیید کرده و جهت اجراییه وزارت کشور ابلاغ شده است. امید است سازمان شهرداریها - که باید در سال ۱۳۴۵ بر اساس ماده ۶۲ قانون شهرداری تشکیل می‌شد - این بار با عزم جدی مسئولان وزارت کشور تشکیل شود و بار عظیمی که بویژه پس از انحلال اتحادیه شهرداریها در سال ۱۳۵۹ بر دوش حوزه معاونت هماهنگی عمرانی و کارکنان شریف و خفوم دفتر برنامه‌ریزی عمرانی نهاده شده بود، در جایگاه واقعی خود استقرار یابد؛ همچنین امور هدایت، نظارت و پشتیبانی شهرداریها به سازمانی با تشکیلات مناسب و نیروی متخصص کافی واگذار گردد و در سال ۱۳۸۰ با شکل‌گیری سازمان شهرداریها و دفاتر فنی آن در استانها، شهرداریها تقویت شوند و آمادگی پذیرش وظایف جدید را بر اساس مفاد ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم پیدا کنند.

مستند به ماده ۶۲ قانون شهرداری، این سازمان موظف به انجام وظایف ذیل است:

- ۱- راهنمایی شهرداریها، ۲- ایجاد هماهنگی در امور شهرداریها، ۳- آموزش کارکنان شهرداریها، ۴- نظارت بر حسن اجرای وظایفی که طبق قانون شهرداری بر عهده وزارت کشور است، ۵- بازرسی شهرداریها.
- پس از انحلال اتحادیه شهرداریها در سال ۱۳۵۹ بخشی از این وظایف از طریق مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری، مؤسسه انتشارات سازمان شهرداریها، گروه خدمات رایانه‌ای، گروه تجهیز فنی و تدارکات ماشین‌آلات شهرداریها و بخشی از گروه توزیع اعتبارات دفتر برنامه‌ریزی عمرانی و نشریه منظم ماهنامه شهرداریها و فصلنامه مدیریت شهری انجام شد؛ همچنین خلیفه راهنمایی شهرداریها را اداره کل امور شهرداریها و وظیفه آموزش کارکنان را دفتر برنامه‌ریزی عمرانی و دفتر مطالعات و هماهنگی امور ایمنی و بازسازی بر عهده داشتند و وظیفه بازرسی نیز بر عهده اداره کل شهرداریها و واحد بازرسی ویژه دفتر حوزه معاونت هماهنگی امور عمرانی بود.

پس از تشکیل سازمان شهرداریها، باید بخشی از تشکیلات حوزه معاونت هماهنگی امور عمرانی حذف شده و در شرح وظایف حوزه نیز تجدیدنظر اساسی صورت گیرد و در چارچوب مأموریتهای اصلی وزارت کشور (وظایف سیاسی، اجتماعی، امنیتی و انتظامی)، شرح وظایف این حوزه در شناخت و تبیین نیازهای عمرانی مناطق و هماهنگی امور عمرانی از طریق معاونت‌های عمرانی استانداردها تهیه، تنظیم و به مورد اجرا گذاشته شود.

اکنون که سازمان شهرداریها با همت و اراده معاونت هماهنگی امور عمرانی امکان تحقق یافته است و می‌رود که آرزوی دیرینه شهروندان و کارکنان حوزه معاونت یاد شده - که علاوه بر وظایف سازمانی خود، وظایف بارشده این سازمان را نیز در این سالها بر عهده داشتند - تحقق یابد و برنامه‌ریزی، سازماندهی و هدایت شهرداریها در سازمانی مستقل با تشکیلاتی مناسب صورت پذیرد؛ از این رو لازم است مسائل ذیل، مورد توجه جدی قرار گیرد:

شهرداریها؛ از برنامه ریزی تا برنامه پذیری

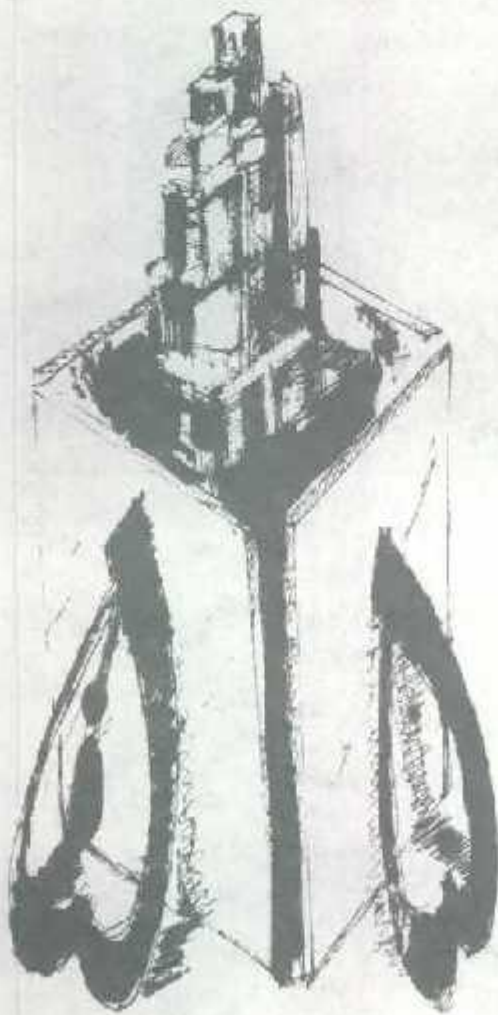
زهرا تشکر

قبل از اینکه این مطلب را بخوانید، به سوالات زیر فکر کنید و خود را به دست چالشهای فکری بسپارید که این سوالات در شما بر می‌انگیزند:

۱- برنامه ریزی چیست؟ این کلمه چه تصویری در ذهن شما ایجاد می‌کند؟ آیا در تصور شما برنامه ریزی کاری ساده است که در زندگی حرفه‌ای و حتی زندگی شخصی خود به آن خود کرده‌اید، با فعالیت ذهنی طاقت فرسایی است که مستلزم آماده‌بودن همه شرایط است و نتیجه آن هم باید لزوماً فایزانه و پیچیده باشد؟ آیا در تصور شما ریختن برنامه، اصل است یا اجرای آن؟ هیچ فکر کرده‌اید که چرا در پیشبرد امور خود، یا برنامه ریزی نمی‌کنیم و یا برنامه‌هایی را تدوین می‌کنیم که در صد بالایی از آن به اجرا در نمی‌آید؟ آیا شما نیز با ما هم عقیده‌اید که ما دو اشکال عمده داریم: ۱- برنامه ریزی نمی‌کنیم و ۲- برنامه‌های خود را اجرا نمی‌کنیم؟

شما که این مطلب را می‌خوانید به نحوی با مسائل شهر و شهرداری مرتبط هستید. اگر شهردار یا یکی از کارکنان شهرداری و یا عضو شورای اسلامی شهر باشید، مدتی است که به دلیل ابلاغ دستورالعمل تهیه و تنظیم برنامه پنجساله شهرداریها با این مسئله درگیر هستید که چگونه می‌توان فرمهای ابلاغی وزارت کشور را - که به نظر پیچیده می‌رسند - پر کرد؟ وقتی درآمد مشخصی عاید شهرداری شهر شما نمی‌شود، چگونه می‌توانید فرمهای مفصل موازنه درآمدها و طرحها را پر کنید و بخصوص اگر شهردار باشید از میان پرسنل خود در جستجوی کسی هستید که برای شما این فرمها را پر کنند، تا شما نفعی به راحتی بکشید؛ از باب وظیفه‌ای که به انجام رسانده‌اید!

صورت مسئله شما این است: از بالا دستور رسیده است که باید برنامه داشته باشید. برای راهنمایی شما فرمهایی هم تنظیم شده است. اما آیا فقط پر کردن این فرمها - با تعمق یا شناورده - مسئله را به پایان می‌برد؟ آیا این کار، شهرداری شهر شما را به صورت سازمانی هدفمند با چشم‌اندازی روشن در می‌آورد؟ چرا قبل از این ابلاغ، شهرداریها به فکر برنامه ریزی نبودند؟ در حل مطالبی که خواهید خواند، سوالاتی از این دست را به بحث و بررسی خواهیم گذاشت.

از آشفتگی روزمره تا نظم برنامه

علی بر سرسپه‌ای به عمل آمده، حدود ۲۶۰ شهر در سراسر کشور (یعنی حدود ۲۶/۵ درصد کل شهرها) مشمول ماده ۲ قانون نوسازی و عمران شهری هستند که مکلفند براساس مقررات بر کلیه اراضی، ساختمانها و مستحقات واقع در محدوده قانونی شهر عوارضی خاص سالانه وضع کرده و این عوارض را وصول کنند. شهرتاری این شهرها باید براساس ماده ۱۵ همین قانون، برنامه عملیاتی نوسازی و عمران و اصلاحات شهر را برای مدت ۵ سال تهیه کند و پس از تصویب شورای شهر به وزارت کشور اعلام نماید. چه ضرورتی باعث وضع این قانون شده است و دیدگاه قانونگذار و بیکسیران این قانون چیست؟ و از سوی دیگر چرا شهردارها تاکنون نتوانسته‌اند به این قانون عمل کنند. حرف‌ها را باید از دو سو شنید؛ چرا باید برنامه‌ریزی کرده و چرا نمی‌توان برنامه‌ریزی کرد؟ آشنی بین پاسخهای این دو سؤال، همه آن کلامی است که باید گفته شود.

بر سر اینکه برنامه‌ریزی تا چه حد اهمیت دارد و کیفیت و حتی بقای هر سازمانی بسته به برنامه‌ریزی در آن است، توافق کارشناسی و حتی اجرایی وجود دارد. بحث برنامه‌ریزی، عمود

ایجاد می‌کند و لزوماً هم این درگیرها ناموفق نیست. برخی معتقدند وقتی امور روزمره شهرتاری به خوبی، در حال انجام است، دیگر نیازی به برنامه نیست. در جواب این دیدگاه باید گفت برنامه‌ریزی در شهردارها در واقع فکر کردن در باره شد و توسعه یک شهر است. اگر یک شهر باید رشد و توسعه بیابد، پس باید برای این رشد، برنامه‌های نیز وجود داشته باشد. به علاوه اینکه سرعت تغییراتی که ساکنین در شهرهایمان با آن مواجه‌اند بسیار زیاد است. شهرها به سرعت تغییر می‌کنند. شهری که تغییر می‌کند جذابیت در آن به وجود می‌آید. جذابیت شهرهای تغییر یافته، سکنه شهرهای ما را با خود می‌برد و به خوبی پیداست شهرهایی که در بلندمدت دچار مشکل می‌شوند به دلیل دچار شدن به فعالیتهای روزمره است. شهرتاری که دچار این روزمرگی شود در صورت اصلاح هر دستوری مبنی بر برنامه‌ریزی، فقط در صدد برگردن فرمایشات در صورتی که برنامه عمارت است از فرایند فکر کردن، سیدمحمد مهدی، معینی، مشاور عالی شهرسازی شهردار تهران، نیز در این باره معتقد است: برنامه‌ریزی به معنای مداخله و هدایت توسعه شهر است، به نحوی که شهروندان بتوانند در شهر رفا، آرامش و امنیت داشته باشند. در واقع این صردم هستند که از

این تصور غلطی است که وقتی به دستگاهی گفته می‌شود برنامه بدهید شروع می‌کند به ایجاد هزینه! وجود برنامه را منوط به بودجه کردن، غلط است. برنامه، بزرگتر از هزینه است. خرج کردن پولی که به دست آمده است، هنر نیست. واقعیت این است که ابتدا باید کاری را انجام دهید و برنامه‌ای را دنبال کنید و پس از آن باید روشن کنید که پولش را از کجا می‌شود در آورد. شهردارها بهترین برنامه توسعه را می‌توانند برای شهر انجام دهند، اما نباید به دنبال این باشند که اول پول بگیرند بعد کار کنند! این اساساً تفکر برنامه‌ریزی نیست

حمید زراوند

افدامات و فعالیتهای شهرتاری تأثیری پذیرند. برخی در اثر اجرایی فعالیتهای متبوع می‌شوند و برخی دیگر متضرر. از سوی دیگر، شهردارها نسبت به سایر ارگانهای دولتی و غیردولتی بیشتر با مردم سروکار دارند و می‌توان ادعا کرد که بیش از هر سازمان دیگری از نیازها و سلاقی مردم باخبرند. طرحهایی که شهردارها ارائه می‌کنند - در صورت فراهم بودن شرایط - به واقعیت موجود در شهرها نزدیکتر و اجرایی تر است. بنابراین به دو دلیل تأثیر مستقیم اقدامات شهرتاری بر مردم و نزدیکی شهرتاری با مردم می‌توان به درستی ادعا کرد که برای برنامه‌ریزی شهردارها ضرورتی جدی وجود دارد.

مشکلات برنامه‌ریزی شهردارها

در باب اینکه چرا تاکنون شهردارها به عنوان سازمانهایی اجرایی مطرح بوده‌اند و چه مشکلاتی باعث شده است که حرکت شهردارها بر مبنای برنامه‌ریزی از پیش تعیین شده نباشد، بحثها و نظرات مختلفی بخصوص از سوی شهرداران و کارکنان شهردارها

مدیریت سازمانی است و از همین جهت است که اکنون در مباحث مربوط به مدیریت، به جای بحث بر سر بود یا نبود برنامه‌ریزی، به روشهای پیشینه برنامه‌ریزی و چگونگی تدوین و اجرای برنامه‌ها توجه می‌شود.

شهردارها صرفتخل از تنوع فعالیشان، به عنوان یک سازمان با مجموعه‌ای از عوامل، وظایف و فعالیتهای درگیر هستند و ضرورتی که علم مدیریت سازمانی از لحاظ تئوریک برای برنامه‌ریزی مطرح می‌کند. مورد شهردارها نیز صادق است. اما به طور خاص باید گفت برخی خصایص موجود در کار شهردارها ضرورت برنامه‌ریزی در آنها را دوچندان می‌کند؛ زیرا امواج هر فعالیت و هر تصمیم در شهردارها در سطح وسیعی در شهر منتشر می‌شود. حمید زراوند، رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، در این باره می‌گوید: در شهرتاری می‌توان همیشه به کارهای روزمره و اجرایی سرگرم بود. کفایت است یک روز در گوشه‌ای از شهر چاله‌ای کنده شود؛ برای یک هفته شهرتاری کار اجرایی و درگیری

فرشاد توریان

نزولی شده‌اند. اینها مسائلی است که باعث می‌شود چشم‌انداز مالی برنامه برای تعداد قابل توجهی از شهرداری‌ها روشن نباشد.

ان کس که می‌تواند برنامه‌ریزی کند

یک وجه دیگر اینکه اعتقاد داشته باشیم حتی الامکان هیچ برنامه‌ریزی از بالا و به صورت متمرکز صورت نگیرد و برنامه‌ریزیها با توجه به شناخت واقعیتهای هر منطقه و شهر تدوین شود. این است که هر شهر که قرار است برنامه خاص خود را تنظیم کند، نیروی انسانی متفکر و متخصص برنامه‌ریزی با توان و شناخت کافی نیز در آن شهر وجود دارد. در شماره قبل ماهنامه، محور اصلی مباحثه توجه به نیروی انسانی شهرداریها بود. مطالعه مطالب شماره قبل می‌تواند تصویری روشن از وضعیت نادرست نیروی انسانی متخصص در شهرداریها را به دست دهد و توجه به این واقعیت، پیش‌فرض گفته شده را دچار خدشه می‌کند. حسین جعفری ضمن اشاره به فقدان نیروی متخصص برنامه‌ریزی در شهرداریها، علت چنین مشکلی را اجراشدن برنامه‌های آموزشی لازم برای کارکنان شهرداریها می‌داند و معتقد است: به استثنای برخی از شهرداریها، در اکثر آنها به دلیل عدم واهتمای شهرداریها و آموزش کارکنان آنها و فقدان نظارت درست بر وضعیت پرسنلی

معارض می‌شود.

اولین مشکل مطرح شده مربوط به درآمد شهرداری است. به نظر حسین جعفری، شهرداری قزوین، زیربنای هر برنامه‌های امکانات مالی و درآمدی است و وقتی میزان درآمد نامشخص باشد، چطور می‌شود از محل آن برنامه‌های را اجرا کرد؟ به نظر وی مسائل مختلفی مانند عدم تغییر معقول مبنای عوارض باعث شده است که شهرداریها همواره در کسب درآمد کافی برای اجرای برنامه‌ها دچار مشکل باشند. در حال حاضر بین درآمد و هزینه شهرداریها تعادل درستی وجود ندارد و علاوه بر معلق شدن برخی اذلام درآمدی شهرداریها، منافیتها و تخلفهای خاصی نیز در قوانین و مصوبات مختلف برای حلیقت خاص، ادارات، شرکتها و سازمانهای دولتی و وابسته به دولت در نظر گرفته می‌شود! واضح است که در این میان برای پر کردن شکاف درآمدی شهرداری جایگزینی هم پیش‌بینی نمی‌شود. در چنین وضعیتی مشکل بودجه ناگافی باعث می‌شود چشم‌انداز روشی از برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌ها در شهرداریها وجود نداشته باشد. غلامحسین شش بسوک، کارشناس برنامه‌ریزی استانی چهارمحال و بختیاری و کارشناس ارشد بررسیهای توسعه، نیز مسائل مالی را از مهمترین مشکلات برنامه‌ریزی در شهرداریها می‌داند. از نظر وی وقتی شهرداری به جدی با مشکلات مالی مواجه است که برای تأمین حقوق پرسنل خود ناچار می‌شود ماشین آلات خود را بفروشد - در صورتی که بتواند بهترین برنامه را نیز تنظیم کند - باز نخواهد توانست آن را اجرا کند! در صورتی که گفته شود با ریختن برنامه باید منبع درآمدی اجرای برنامه نیز باید مدنظر قرار گیرد، بحث دیگری مطرح خواهد شد و آن سطح بسیار پایین درآمد مردم است. واقعیت این است که شهرداریهای شهرهای محروم هم با فقدان منابع درآمدی مانند کارخانه‌ها و کارگاهها مواجه‌اند و هم با درآمد پایین مردم، از سوی دیگر ضمانت‌اجرائی لازم برای وصول عوارض قانونی نیز وجود ندارد! باید پذیرفت که به واقع شهرداریهای وجود دارند که حتی در حد بسیار ناچیزی در ماه نمی‌توانند پیش‌بینی کنند که چقدر درآمد خواهند داشت. این مسئله وقتی حادث می‌شود که در نظر آوریم بسیاری از شهرداریها به دلیل حوادثی مانند خشکسالی یا اتفاقاتی از این دست در بسیاری از منابعشان دچار میو

هر چشم‌اندازی که برای شهر تعریف کنیم یک نوع ویژگی به شهر می‌دهد و تا زمانی که ندانیم قرار است به کجا برویم نمی‌توانیم برنامه‌ای داشته باشیم

شهرداریها، نیروی انسانی با شرایط لازم برای برنامه‌ریزی وجود ندارد و این یکی از دلایل دیگری است که می‌گوییم توان برنامه‌ریزی شهرداریها در سطح پایینی قرار دارد و شهرداریها به همین دلیل است که نتوانسته‌اند مناسب بارشد و تحولات جامعه و انتظارات مردم حرکت کنند. سیدمحمد مهدی معینی مشکل نیروی انسانی شهرداریها را، هم در برنامه‌ریزی و هم در نظارت بر آن می‌داند و معتقد است با وجودی که فقط حدود ۲ تا ۴ درصد کارکنان شهرداریها، تحصیلات دانشگاهی دارند، حتی اگر سعی شود برای برنامه‌ریزی از بخش خصوصی هم استفاده شود، نحوه به کارگیری این بخش برای برنامه‌ریزی و نظارت بر آن با مشکل مواجه می‌شود.

در خصوص مشکلات نیروی انسانی شهرداریها مشکلاتی مانند تغییر و جابه‌جایی شهرداران و جابه‌جایی پرسنل شهرداریها در چارت سازمانی نیز به عنوان عامل کند کننده برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌ها مطرح شده است.

فقدان یا کمبود اطلاعات پایه

فقدان یا عدم صحت منابع اطلاعاتی و آماری دقیق از شهر، یکی دیگر از مشکلاتی است که در این باره مطرح است. تا گفته پیداست که برنامه‌ریزی بر بستر وضع موجود و یا هدف بهبود آن صورت می‌گیرد و در صورتی که تصویری از وضعیت موجود زمینه‌ای که می‌خواهیم برای آن برنامه‌ریزی کنیم، نداشته باشیم، برنامه‌ریزی ما جز ایده‌آلهایی غیر قابل اجرا نخواهد بود. عدم شناخت دقیق و واقعی مشکلات شهر، مسئله‌ای است که اغلب شهرداریها با آن دست به گریبان‌اند و به همین سبب نمی‌توانند اولویت‌سنجی مناسبی از مشکلات و برنامه‌ها داشته باشند.

حمید زاروند شناخت وضع موجود را در برنامه‌ریزی بسیار اصولی می‌داند و معتقد است نمی‌تواند از سوالات ما در برنامه‌ریزی بر مبنای شناخت وضع موجود قرار دارد. باید بدانیم برای چه چیزی برنامه می‌نویسیم و ویژگیهای آن چیست. باید اعتدال و ارقام لازم را برای برنامه خود بدانیم. باید روشن باشد که مثلاً چه تعداد اتوبوس، چند کیلومتر بزرگراه، چند پارک و حتی چند گونه گیاهی در داخل شهر داریم. چه کسانی از خدمات شهری ما استفاده می‌کنند و چقدر؟ تراکم منازل مسکونی کجاست و چه میزان مهاجرت به شهر داریم و اساساً کیفیت موجود زندگی در شهر چیست؟ اینها

شهر جمعیت تعیین شود، ظرفیت توسعه شهر تعیین شود و سپس مرحله به مرحله طرح‌هایی مانند بازآفت شهری، هوای شهر، طرح بزرگراهها و خیابانهای شهر از آن درآید و برنامه عملی شهرداری نیز منطبق با همین باشد.

غلامحسین شش‌پلوک می‌گوید: شهرداریهای هستند که هیچ چشم‌انداز روشنی از شهر ندارند. در طول سالیان گذشته، توزیع ناعادلانه سرمایه در سطح کشور باعث شده که نه تنها برخی شهرها بلکه برخی استانها هم روشن نیست که قرار است به چه سمتی بروند! وقتی برنامه‌ای در سطح استان وجود نداشته باشد در سطح شهرها و شهرداریها خود را نشان می‌دهد. به خوبی روشن است که یکی از عوامل حرکت برنامه بحران شهرداریها، هم خطا بودن آنها با برنامه‌های استانی است. به نظر می‌رسد که این هم جهتی وجود ندارد و به همین دلیل، تدوین هر برنامه‌ای بیشتر شبیه پر کردن فرمها و جداول است تا برنامه‌ریزی درست و اصولی. باید این واقعیت را بپذیرفت که بسیاری از شهروندان مانعی در روند قرار است با اقدامات خود شهرشان را به چه سمت و سویی بکشانند. در شهرهای ما نه برنامه‌ریزی بلکه سلیقه‌ها جهت‌دهنده اقدامات است! به همین ترتیب از نیازهای مختلف شهر نیز اولویت‌سنجی مناسبی به عمل نمی‌آید. حقیقت این است که توسعه شهری یک

غلامحسین شش‌پلوک

حرکت هماهنگ است و توجه نادرست به برخی اولویتها این هماهنگی را دچار خدشه می‌کند.

مدیریت ناهماهنگ شهری

درباره مدیریت واحد شهری سخن بسیار گفته شده است، اما نشان دادن ابعاد این مسئله در ریزترین مسائل اجرایی و در تصمیم‌گیری‌ها اهمیت آن را بیشتر نشان می‌دهد. سیدمحمد مهدی معینی به مشکل عدم مدیریت واحد شهری به عنوان یکی از تأثیرگذارترین عوامل در حرکت شهرداریها به سمت برنامه‌ریزی اشاره می‌کند و می‌گوید: شهرداری تنها مدیر شهر نیست، ارگانها و حتی افراد دیگری نیز در اداره شهر دخالت دارند و بر توسعه شهر تأثیر می‌گذارند. این مسئله باعث می‌شود شهرداری به نتایج برنامه‌ریزی امیدوار نباشد؛ زیرا تصور می‌شود که هر اقدام شهرداری با اقدامات سایر ارگانها یا مولژی و یا در تعارض است به نحوی که برنامه با اقدام شهرداری می‌تواند کاملاً خنثی شود. اگر نگوئیم تأثیر منفی یا به ضرر شهروندان تمام خواهد شد یا به

همه پایه و اطلاعاتی است که با اقتضایتهای فردی کاملاً متفاوت است.

از سوی دیگر هر برنامه‌ای به اطلاعات کلان نیاز دارد و به عبارت دیگر، حتماً باید از طریق سازمانهای بالادست، سیاستها روشن شده باشد؛ مثلاً اینکه دولت در طرحهای عمرانی توسعه چه دیدگاههایی نسبت به توسعه عمران شهری دارد، مردم از شهر خود چه می‌خواهند و افراد متخصص در زمینه مسائل شهری چه نظری دارند. به این ترتیب ملاحظه می‌شود که باید عوامل مختلفی را کنار هم بگذاریم و از ترکیب آنها بفهمیم که قرار است شهر ما به چه سمت و سویی برود. اینجاست که هدف برنامه مطرح می‌شود و به عبارت دیگر، هدف و چشم‌انداز آینده شهر مشخص می‌شود؛ اینکه آیا قرار است شهر توربستی باشد یا کارگری، صنعتی و یا هر چیز دیگری. هر چشم‌اندازی که برای شهر تعریف کنیم یک نوع ویژگی به شهر می‌دهد و تأزمانی که بدانیم قرار است به کجا برویم نمی‌توانیم برنامه‌ای داشته باشیم. باید بر اساس طرحهای جامع در

همین دلیل است که باید گفت منطق ذهنی و اجرایی حکم می کند که برای شهر مدیریتی واحد شکل بگیرد.

حسین جعفری این مشکل را به شکل ملموس تری مطرح می کند. او می گوید: در مقاطع مختلف در سنوات گذشته مسئولیت از شهرداریها گرفته شده است! آنچه مدنظر قانون گذار در قانون شهرداری است و آنچه امروز در دنیا به عنوان مدیریت نوین شهری مطرح است این است که شهرداری باید متولی شهر و پاسخگویی مردم باشند! از این رو لازم است تمام اختیارات و ابزار و امکانات لازم برای این پاسخگویی را در اختیار داشته باشد. به جهت همین سلب مسئولیتهاست که در واقع، امکان برنامه ریزی هم از شهرداری گرفته شده است. حتی زمین به عنوان ابزار و بستر برنامه های توسعه شهری در اختیار شهرداری نیست! برنامه ریزی صحیح و همه جانبه وقتی است که منابع، ابزار و امکانات شهر به شهرداری برگردد تا برنامه ریزی برای شهرداریها امکانپذیر شود.

ناشته باشد، او معتقد است: مشکلات اساسی از ساختار سنتی تهیه طرحها ناشی می شود و این روشی است که تاکنون نتیجه مطلوبی به دست نداده است. هنوز هم مشاور خاصی عهده دار تهیه طرح است. مشاور بر اساس خواسته های کارفرما طرح را تدوین می کند. بدون اینکه مرجعی برای مراجعه (یا به عبارت دیگر اسناد راهبردی طرح) و نیز امکان و وقت کافی برای پیش بینی آینده شهر وجود داشته باشد. مشاور، تعیین کننده مسیر حرکت شهر است. آینده شهر را می بیند، طرح می ریزد و تصمیم می گیرد. بدون اینکه بداند مصرف کنندگان طرحها چه می خواهند! نادیده گرفتن گروههای ذی نفع در سطح خرد و کلان باعث تقسیم ماندن طرحها خواهد شد. در دستورالعمل طرحها عمدتاً سازمانها و ارگانهای مسئول و ذی ربط شهر فاقد اقتدارسطح دیده می شوند و طرحها معطوف به تطوچهایی بالادستی می شوند که با وجود نداشتن و یا خود دچار نقایص هستند؛ چیزی که همیشه بهانه مشاوران برای عدم تحقق طرحهای شهری بوده است.

سید محمد مهدی معینی

**به جهت سلب
مسئولیتهاست که در واقع،
امکان برنامه ریزی هم از
شهرداری گرفته شده است.
حتی زمین به عنوان ابزار و
بستر برنامه های توسعه
شهری در اختیار شهرداری
نیست! برنامه ریزی صحیح و
همه جانبه وقتی است که
منابع، ابزار و امکانات شهر به
شهرداری برگردد تا
برنامه ریزی برای شهرداریها
امکانپذیر شود**

مشکلات ناشی از خود برنامه ها

در گزارش اصلی شماره ۸ ماهنامه - که به بحث برنامه ریزی در شهرداریها پرداختیم - به ویژگیهای برنامه آینده اشاره شده است. به نظر می رسد بخشی از مشکلات برنامه ریزی شهرداریها به کاستیهای برسی گردد که در دستورالعملها، ابلاغیه ها و طرحهایی که شهرداریها را موظف به برنامه ریزی و فعالیت بر طبق برنامه می کند، وجود دارد. هر دستورالعملی باید کوتاه، شفاف، همه فهم و از پیچیدگی به دور باشد؛ ضمن اینکه شرایط، ویژگیها و تفرقه های شهرهای مختلف را نیز در نظر آورد. حسین جعفری ضمن رد الگوی برنامه ریزی خستک و انعطاف ناپذیر برای همه شهرها معتقد است که سیاستگذاری متسجم و هماهنگ با پیگیری قوی و با در نظر گرفتن شرایط محلی، تاکنون از سوی ارگانهای بالادست وجود نداشته است.

فرشاد نوریان، دکتر در شهرسازی و کارشناس مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری وزارت کشور، به نکاتی اشاره کرده است که می تواند به طور عام در مورد بسیاری از طرحها و برنامه ها مصداق

از سوی دیگر می بینیم که باز هم مانند روند ناصحیح گذشته، تهیه و اجرای طرحها از سالها به پایین است و این در حالی است که طرحهای واسطه بین طرحهای کلان و خرد وجود ندارد و بر کرین این شکاف به عهده شهرداری - یعنی نهادی غیردولتی که واسطه میان دولت و مردم است - گذاشته شده است؛ در صورتی که انتظارات چه از جانب مردم و چه از جانب دولت بیش از توان قانونی و اجرایی شهرداری است.

با این حال توجه دقیقتر به دستورالعمل ابلاغی برنامه پنجساله شهرداریها نشان می دهد که این دستورالعمل حاوی نکات پیشرفته ای این نیز هست و از این جهت امید می رود که نسبت به اقدامات قبلی گام مؤثرتری در برنامه ریزی شهرداریها باشد؛ از جمله اینکه به جای پیش بینی قطعی آینده، هدایت و نظارت بر سیستم کنی شهر مورد توجه قرار گرفته است. در این دستورالعمل، برنامه ریزی، فرآیندی معرفی شده که نظام چرخه ای هدف، تحلیل و سیاست را به حای هدفگذاری قطعی ملاک نظر قرار می دهد و در

حسین جعفری

برنامه‌ریزی در
شهرداریه‌ها در واقع
فکر کردن در باره رشد و
توسعه یک شهر است.
اگر یک شهر باید رشد و
توسعه بیابد، پس باید
برای این رشد، برنامه‌ای
نیز وجود داشته باشد

اعمال سلیقه‌های شخصی را کاهش می‌دهد و این حسن
برنامه‌ریزی است.

اعتقاد به برنامه‌ریزی

در صورتی که اعتقاد به برنامه‌ریزی وجود داشته باشد می‌توان
برای هر یک از مشکلاتی که ذکر شد توجیه و راهکار مناسبی
عنوان کرد.

مهمترین مشکلی که مطرح می‌شود مسئله بودجه است. حمید
زراروند با عنایت به این مشکل می‌گوید: ما سالهاست به جهت
وجود درآمد نفت عادت کرده‌ایم پولی بگیریم و در قبال آن کاری
انجام دهیم. همیشه می‌گوییم چون پول نیست نمی‌توان برنامه‌ای
ریخت؛ در حالی که رابطه برنامه و بودجه کاملاً برعکس است.
برنامه یعنی بهتر کار کردن با پولی که داریم. علاوه بر این اگر هر چه
در می‌آوریم همان اندازه خرج می‌کنیم این سؤال پیش می‌آید که
ایا می‌توان درآمد بیشتری داشت. اگر مشخص باشد چه کاری
می‌خواهیم بکنیم برای کسب پول لازم برای آن تلاش بیشتری
نیز خواهیم کرد.

در بیشتر شهرهای ایران بین ۳۰ تا ۴۵ درصد درآمد شهرداری
از محل عوارض است، اما شهرداری فقط نزدیک به نیمی از این
مقدار را می‌تواند بگیرد؛ بقیه آن را یا قادر نیست و یا نمی‌خواهد
بگیرد. می‌شود برای افزایش این درآمد فکری کرد، اما قبل از
اینکه درآمدمان را افزایش دهیم باید دید آن چیزی را که می‌گیریم
چگونه خرج می‌کنیم. برنامه لزوماً افزایش هزینه نیست. این تصور
غلطی است که وقتی به دستگاهی گفته می‌شود برنامه بدهید
شروع می‌کند به ایجاد هزینه‌ها و خود برنامه را منوط به بودجه کردن،
غلط است. برنامه بزرگتر از هزینه است. خرج کردن پولی که به
دست آمده است، هنر نیست. واقعیت این است که ابتدا باید کاری را

بی‌ایجاد از نگاه متقابل بین سطوح برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری و
همچنین همزمانی اجرا و تهیه طرح‌هاست. به این ترتیب اصلاح و
بازنگری برنامه در جریان زمان، نشان از دیدگاهی نو در اجرای
طرح است.

برنامه‌پذیری شهرداریه‌ها

اگر بخواهیم تقدی منصفانه از وضعیت برنامه‌ریزی در
شهرداریه‌ها ارائه دهیم نمی‌توانیم به تربیت اجرایی شهرداران و
پرسنل شهرداری و بی‌اعتقادی آنان به امر برنامه‌ریزی معترف
نباشیم. به گفته بسیاری از کارشناسان برنامه‌ریزی قبل از هر چیزی،
کاری فرهنگی است. برای تدوین یک برنامه خوب و عمل کردن
بر اساس آن باید به برنامه‌ریزی اعتقاد داشت. حمید زراروند در این
زمینه می‌گوید: اساساً فرآیند برنامه‌ریزی با فرهنگ برنامه شروع
می‌شود و در صورتی که مدیریت دستگاه به فرهنگ ایجاد برنامه
واقف نباشد اگر بهترین توانایی‌ها را در داخل مجموعه بفرستد
آورد نتیجه‌ای نایب نخواهد شد. در برنامه‌ریزی علاقه و مضر بودن
مدیریت شرط است. شهردار باید به برنامه خود اعتقاد داشته و
نسبت به آن متعهد باشد و بخواهد که برنامه‌ریزی کند. در صورتی
که این اعتقاد وجود نداشته باشد مسائل روزمره آن چنان وقت‌گیر
است که به راحتی مشکلات اجرایی دلیل عدم برنامه‌ریزی خواهد
شد. فقط کافی است یک روز در شهر زباله‌ای جمع نشود یا مسیر دو
اتوبوس تغییر کند و مشکلات کوچکی از این قبیل می‌تواند یک
هفته وقت و ذهن شهردار را به خود مشغول کند. بنابراین کارهای
اجزایی دلیل عدم برنامه‌ریزی نیست. با اعتقاد به برنامه حتی
می‌توان در بلندمدت با تقویض اختیارات و اتخاذ روشهایی، از حجم
کار اجرایی کم کرد. در اعتقاد به برنامه‌ریزی و در ایجاد فرهنگ آن
باید دانست که برنامه‌ریزی ایجاد محدودیت می‌کند. همچنین

انجام دهید و برنامه‌ای را دنبال کنید و پس از آن باید روشن کنید که پولش را از کجا می‌شود در آورد. شهر دارها بهترین برنامه توسعه را می‌توانند برای شهر انجام دهند، اما نباید به دنبال این باشند که اول پول بگیرند بعد کار کنند؛ این اساساً تفکر برنامه‌ریزی نیست.

نکته دیگر اینکه با توجه به وضعیت نامناسب نیروی انسانی در شهر دارها، می‌توان به راهکارهایی اندیشید که این نقص تا حدودی جبران شود. با استفاده از الگوها و تجارب شهرهای دیگر می‌توان روشها و الگوهای شناخت رابطه دست آورد. ارتباط شهرهای یک منطقه - که در شرایط مشابهی به سر می‌برند - یا یکدیگر ارتباط با مراکز دانشگاهی در شهر بویژه برای شناخت وضع موجود حتی در قالب هدایت پایان نامه‌های دانشجویی، راهکار دیگری است که می‌توان به آن اتکا کرد. در صورتی که شهر دارها بتوانند از قوت یکدیگر مطلع شوند، حتی می‌توانند در مسئله‌ی بسیاری شروع برنامه‌ریزی نیز به یکدیگر کمک کنند. همچنین ایجاد گردهمایی‌های شهرهای همگن، راه حل دیگری است که کارگشاست. برای مسئله‌یابی می‌توان اکسپ‌های داوطلبی را در سطح شهر سازماندهی کرد. این اکسپ‌ها می‌توانند با ارتباط نزدیکتر با مردم، هم اختلافات مسئولان را از بین ببرند و هم برنامه‌ها را به خواست مردم نزدیک کنند.

سرخ‌خاکی از راهکارها مانند استفاده از متخصصان دیگر با

شهر دارها بپذیرند که به برنامه نیاز دارند و برنامه تهیه کنند. سپس این ۴۰ درصد را هسته انتقال اطلاعات قرار دهیم برای حلقه بعدی، تا بتدریج بتوانیم برنامه‌ریزی را فراگیر کنیم. در این صورت است که می‌توان ادعا کرد بر اساس جوهر اصلی برنامه‌ریزی، یعنی اعتقادی فرهنگی، حرکت کرده‌ایم. برنامه‌ریزی، هم به تمرین نیاز دارد و هم به مشاوره؛ باید آن را در جریان یک فرآیند گروهی متبلور نمود.

ایجاد تشکیلات قانونی برای برنامه‌ریزی نیز راهکاری است که از سوی حسین جعفری پیشنهاد شده است. وی در این باره می‌گوید یکی از دلایلی که شهر دارها دچار روزه‌رنگی شده‌اند این است که از آنها خواسته شده صرفاً در چارچوب برنامه یکساله حرکت کنند از آنها فقط وظیفه جاری و بودجه سالانه خواسته شده است و اکسپ‌ها برای بیرون آمدن از چارچوب سستی بودجه سالانه باید با در نظر گرفتن مسائل کارشناسی، تشکیلاتی برای آموزش روشها، یگیریها و نظارت بر برنامه‌ها پیش بینی شود. وجود چنین تشکیلاتی در شهر دارها قطعاً ضروری است تا بتواند به طور مداوم در مورد مسائل شهر فکر و برنامه‌ریزی کند. از سوی دیگر فکر درست برنامه‌ریزی در شهر دارها باید از سوی نهاد‌های بالادست نیز حمایت شود. علاوه بر این، ایجاد تشکیلات برنامه‌ریزی در استاندارها در جهت حمایت شهر دارها می‌تواند راهگشا باشد.

در دستور العمل برنامه پنجساله شهر دارها برنامه‌ریزی، فرآیندی معرفی شده که نظام چرخه‌ای هدف، تحلیل و سیاست را به جای هدفگذاری قطعی ملاک نظر قرار می‌دهد و در پی ایجاد ارتباط متقابل بین سطوح برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری و همچنین همزمانی اجرا و تهیه طرحهاست. به این ترتیب اصلاح و بازنگری برنامه در جریان زمان، نشان از دیدگاهی نو در اجرای طرح است

سخن آخر

در مطلبی که خواندید سعی کردیم هم از دیدگاه تصمیم‌گیران و هم از دیدگاه مجریان «دستور العمل برنامه پنجساله شهر دارها» مشکلات و راهکارها را مطرح کنیم. باز هم تأکید می‌کنیم که برای از سر گذراندن همه مشکلاتی که مطرح شد یا آن مسائل عام و خاصی که در این مطلب طرح نشده، یک چیز مهم است و آن «اعتقاد به برنامه‌ریزی» است.

در صورتی که چنین اعتقادی به صورت راسخ وجود داشته باشد می‌توان با صحت و دقت یک برنامه‌ریزی وضع موجود را شناخت، نیازها را در نظر گرفته، اولویتها را سنجید و چشم‌اندازها را نیز ترسیم کرد. در این صورت حتی نامعلوم‌ها و عدم قطعیتها، برنامه‌ریزی را نخواهد ترسانند؛ چرا که آنها را نیز می‌توان در برنامه مشخص کرد و برای رسیدن آنها آماده بود.

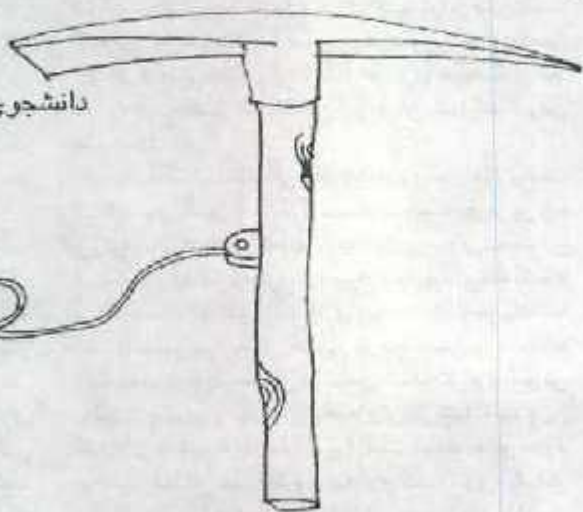
نکته آخر که باید ذکر شود این است که زبان برنامه‌ریزی اساساً زبان مشکلی است به حدى که یکی از دغدغه‌های برنامه‌ریزان، ساده کردن زبان برنامه است. با عنایت به این نکته نباید تصور شود که برنامه‌ریزی مستلزم تشکیلات پیچیده و صرف هزینه‌های بسیار است. برنامه‌ریزی بسیار ساده است؛ فقط کافی است هنر درست فکر کردن درباره شهر خود را بیاموزید!

همکاری استاندارها و آموزش کارکنان شهرداری می‌تواند همزمان دنبال شود. بخشی از یگیری نهاد‌های بالادست مانند استاندارها و وزارت کشور باید در جهت تقویت شهر دارها و کمک به آنها برای تدوین برنامه باشد. ارتباط متخصصان در استاندارها و آموزش دوره‌های شاغلان نیز در شهر دارها در این زمینه راهگشاست. به هر حال به گفته سیدمحمد مهدی معینی با آموزش باید شهرداران، اعضای شورای شهر و شهروندان را در سطحی از آگاهی قرار داد که عدم برنامه‌ریزی را فاجعه بینگارند، ضعفهای برنامه‌ریزی به روشهای سستی را درک کنند و با روشهای جدید برنامه‌ریزی آشنا شوند؛ همچنین در تهیه طرحها دخالت کنند و امیدوار باشند که به تدریج مدیریت محلی تحقق یابد.

مطلب دیگری که قابل طرح است این است که این امیدواری بجاست اگر بخواهیم همه شهرهای ما در همه سطوح دارای برنامه باشند، اما باید توجه داشت در صورتی که بخواهیم در شروع کار با یگیری‌های مداوم به این امیدواری برسیم راه خطایی رفته‌ایم. از نظر حمید زوزوند این هم درست نیست که به جواب دادن نیمی از دستورالعملها قانع باشیم. باید دانست که اولاً در شروع کار، برنامه‌هایی که تهیه می‌شوند کامل نیست و ثانیاً همه شهرها نمی‌توانند در یک مرحله برنامه اجرا کنند. باید به صورت پله‌ای عمل کرد. باید تلاش کرد که مثلاً در مرحله اول ۴۰ درصد

پشتوانه‌های نظری برنامه پنج ساله شهرداریها

اسماعیل صالحی
دانشجوی دکتری شهرسازی

مقدمه

به موجب ماده ۱۵ قانون توسعه‌سازی و عمران شهری، شهرداریهایی که مشمول ماده ۲ قانون توسعه‌سازی هستند، باید با راهنمایی وزارت کشور، برنامه عملیات توسعه‌سازی، عمران و اصلاحات شهر را برای مدت ۵ سال بر اساس نقشه (طرح) جامع تهیه کنند و در صورتی که شهر فاقد نقشه جامع باشد، باید بر اساس احتیاجات ضروری و با رعایت اولویت آنها در حدود درآمد حاصله از اجرای قانون و سایر امکانات مالی شهرداریها برنامه یاد شده را تنظیم نمایند و پس از تصویب شورای اسلامی شهر یا جانشین قانونی آن و تأیید وزارت کشور، طرحهای مربوطه و پیش‌بینی شده را به مورد اجرا بگذارند (۱).

همچنین ماده ۲۵ این نامه مالی شهرداریها تصریح می‌کند که بودجه شهرداریها باید بر اساس برنامه‌ها، وظایف و فعالیت‌های مختلف و هزینه هر یک از آنها تنظیم گردد (۲).

دستورالعمل تهیه و تنظیم برنامه عملیات توسعه‌سازی، عمران و توسعه شهر (برنامه میان مدت عمرانی شهرداری) بر اساس رویکرد قانونی یاد شده، توسط وزارت کشور تهیه و ابلاغ گردیده است. این نوشته به تبیین نظری این دستورالعمل می‌پردازد.

ضرورت نظری تهیه برنامه

اگر برنامه‌ریزی را «فرآیند تعیین اقدامات مناسب اینده» (۳) تعریف کنیم، با افزایش پیچیدگی مسائل امروزه شهری، برنامه‌ریزی علاوه بر اینکه امری قانونی است، به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و امری اجتماعی نیز تبدیل شده است. هر چند «آثار به جای مانده» از زندگی بشر اولیه در صدها هزار سال قبل از این، نشان می‌دهد که از همان ابتدا برنامه‌ریزی ضرورت یافته بود. مثلاً در شکار که بالقصوره به صورت گروهی صورت می‌گرفت، گردآوری افراد و ابزار و سازمان‌دهی و خلاصه هدایت آنان در حین شکار برای هر فعالیت لازم در زمان مناسب، مدیریت اولیه را به برنامه‌ریزی ابتدایی پیوند می‌داد. از بدوی‌ترین و ساده‌ترین فعالیت‌های گروهی بشر در رفع مایحتاج خود (نظیر همین شکار...) تا جدیدترین و پیچیده‌ترین فعالیت‌های اقتصادی وی که عمدتاً از اواخر قرن هفدهم و در چارچوب صنایع و بازار گائی رونق گرفته، در دوران

انقلاب صنعتی متجلی گشتند، عموماً نیاز به برنامه‌ریزی را به ثبوت رسانیدند. تصمیماتی که قابل برنامه‌ریزی و اجرا بوده است و به نتایج مورد قبول عامه مردم، یا اکثریت اعضا یک جامعه منجر می‌گشت خواه ناخواه اساس و مایه هزاران عرف و آداب و سنن حکومتی - اداری کنونی قرار گرفته‌اند.

ماهیت سنتی سیاسی - اجتماعی و به اصطلاح ساختار فرهنگی اجتماعات کنونی بشری حاصل تجربیات موفق از این گونه تصمیم‌ها و مدیریت‌ها است. (۴)

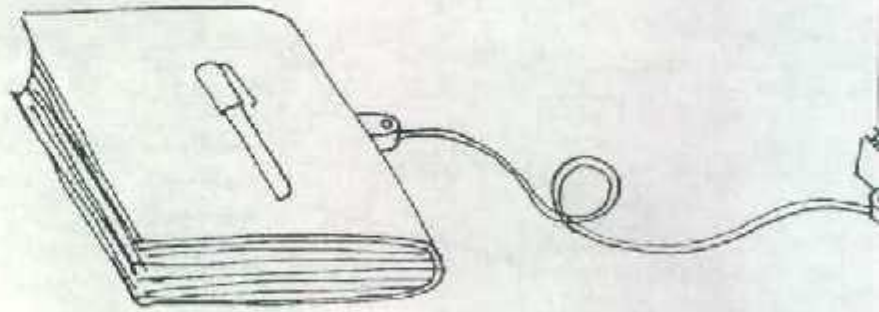
بنابراین گرچه سابقه تاریخی برنامه‌ریزی به اندازه قدمت فرهنگ و تمدن بشر است، ولی با افزایش دامنه مسائل و پیچیدگی آنها، اهمیت و ضرورت آن، بیش از پیش احساس شده است. در این میان شهرها به عنوان متمم‌ترین نقاط استفاده از زمین توسط بشر، متمم‌ترین مسائل و به تبع آن، پیچیده‌ترین مسائل را به همراه دارند و به همان نسبت، سازوکار شهرداری نیز با مسائل پیچیده درگیر شده و نیازمند برنامه‌ریزی است.

پیچیده شدن «موضوع برنامه‌ریزی»، «رویکرد فرآیندی» را در امر برنامه‌ریزی اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. فرآیند به معنی «تسلسل منطقی یک سری فعالیت» (۵) تعریف شده است.

بسر همین اساس، دستورالعمل تهیه «برنامه میان مدت شهرداریها» با رویکرد برنامه‌ریزی فرآیندی تهیه شده است و فرآیند یاد شده نیز به نوبه خود، واجد رویکردی تئوریک است.

همچنین برنامه پنجساله شهرداریها بر اساس رویکرد تئوریک برنامه‌ریزی فرآیندی، «برنامه‌ای هنجاری و عملکردی» است که وحدت میان طرح و اجرا از ویژگیهای اصلی آن است.

«برنامه‌ریزی هنجاری» به تصمیمات و اقدامات، هدف و جهت می‌دهد و «برنامه‌ریزی عملکردی» ابزارهای رسیدن به اهداف را تعیین می‌کند. برنامه‌ریزی هنجاری و عملکردی در فرآیند ساده‌سازی اهداف به هم پیوند می‌خورند. در این فرآیند اهداف، بی‌درین، ملموس تر، مشخص تر و با تفصیل بیشتر بیان می‌شوند تا زمانی که بتوانند به اقدامات خاصی منجر شوند. به عبارت دیگر، ابتدا اهداف اصلی تدوین می‌شوند و سپس سایر اهداف در طول اقدامات برنامه‌ریزی شده، بی‌دری تعیین

**فرآیند « تعیین اهداف نهایی »
مهمترین مرحله هنجاری برنامه
است و هر چه از مرحله یاد شده
به پایین حرکت کنیم، اهداف
باید ملموس تر، مشخص تر و با
تفصیل بیشتر بیان شوند تا
زمانی که به پروژه‌های خاص
منجر شوند**

می‌شوند (۶).

به طور خلاصه می‌توان گفت که برنامه‌ریزی هنجاری یا فرآیند مستمر تعیین و ارزیابی اهداف سروکار دارد و بر عقلانیت محتوایی استوار است، اما برنامه‌ریزی عملکردی که مجموعه‌ای از اقداماتی است که برای رسیدن به هدف خاصی سازمان یافته است بر عقلانیت عملکردی متکی است. برنامه میان مدت شهر دریاها، فرآیندی است در جهت تهیه و تنظیم برنامه یاد شده و بر اساس رویکرد تئوریک فوق، دستور العمل مربوطه تهیه شده است.

بنابراین، آینده‌نگری و تعیین اهداف نهایی منطبق با برنامه‌ریزی هنجاری و در چارچوب عقلانیت محتوایی قرار می‌گیرد و تعیین اهداف کفی، پیش‌بینی طرح‌ها و همچنین زمان‌بندی اجرای پروژه‌ها، منطبق با برنامه‌ریزی عملکردی و در چارچوب عقلانیت عملکردی است.

فرآیند تهیه برنامه پنجساله شهرداریها

بر تعیین اساس، فرآیند تهیه و تنظیم برنامه میان مدت عمرانی شهرداری منبوج در دستور العمل مربوطه دارای جنبه‌های هنجاری و عملکردی است. در این فرآیند «تعیین اهداف نهایی» مهمترین مرحله هنجاری برنامه است و هر چه از مرحله یاد شده به پایین

حرکت کنیم، اهداف باید ملموس تر، مشخص تر و با تفصیل بیشتر بیان شوند تا زمانی که به پروژه‌های خاص منجر شوند. به همین منوال در فرآیند مورد نظر، عقلانیت محتوایی در مراحل پایین تر به عقلانیت عملکردی منتهی می‌شود.

فرآیند تهیه و تنظیم برنامه میان مدت عمرانی شهرداری، مراحل زیر را شامل می‌شود:

۱- شناخت وضع موجود: هدف از این مرحله در فرآیند تهیه و تنظیم برنامه، بررسی اطلاعات و طرح‌های موجود، رفع نواقص و کمبودهای اطلاعاتی، شناخت مسائل و مشکلات و بررسی منابع، امکانات و پتانسیل‌های فنی و مالی شهرداری و شهر است.

۲- آینده‌نگری: در این مرحله با استفاده از یافته‌های مطالعاتی وضع موجود، گرایشهای اجتماعی و اقتصادی شهر و روند مسائل در سال آتی برنامه، پیش‌بینی می‌شود تا تدوین اهداف یا واقع‌بینی انجام شود.

۳- پیش‌بینی درآمدها: طی سالیانه‌های برنامه، به تفکیک، درآمدهای ناشی از عوارض عمومی و اختصاصی، بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی شهرداری، درآمدهای حاصل از وجوه اموال شهرداری، پیش‌بینی کمک اعطایی دولت و سازمانهای دولتی، وام، قروض اموال شهرداری، درآمدهای وصولی حريم استحفاظی و سایر منابع پیش‌بینی می‌شود.

۴- پیش‌بینی سهم اعتبارات جاری و عمرانی: براساس پیش‌بینی اعتبارات و درآمدها، سهم اعتبارات جاری و عمرانی از محل درآمدها و منابع تأمین اعتبار شهرداری صورت می‌گیرد.

۵- تعیین اهداف نهایی: یعنی تعیین مجموعه ارزشها و خواسته‌های جامعه اعم از اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی که بر خواسته از ارزشهای حاکم بر جامعه مورد نظر است. در سلسله مراتب تدوین اهداف، اهداف نهایی، اهدافی هستند که تمامی فعالیت‌های شهرداری برای دستیابی به آن، جهت‌گیری می‌کند (۷).

۶- تدوین استراتژیها و سیاستها: به مجموعه خط مشیهای کلی که راه رسیدن به هدفهای نهایی برنامه را مشخص می‌کنند، استراتژی می‌گویند. سیاست عبارت است از مجموعه‌ای از تدابیر قانونی، فنی، اجرایی و مالی که موجبات و تسهیلات لازم را برای تحقق اهداف کلی برنامه فراهم می‌کنند.

۷- تعیین اهداف کلی زیر برنامه‌ها: برنامه میان مدت شهرداری از هشت زیر برنامه به شرح زیر تشکیل می‌شود:

- برنامه‌ریزی توسعه شهری.
- بهبود عبور و مرور شهری.
- ایجاد تأسیسات حفاظتی شهری.
- بهبود محیط شهری.
- ایجاد سایر تأسیسات و تسهیلات شهری.
- هدایت و دفع آبهای سطحی داخل شهری.
- ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی، فرهنگی و گردشگری.
- ایجاد تأسیسات درآمدزا.

در این مرحله، اهداف کلی هر یک از این زیر برنامه‌ها بر مبنای هدف یا اهداف نهایی برنامه تعیین می‌شوند.

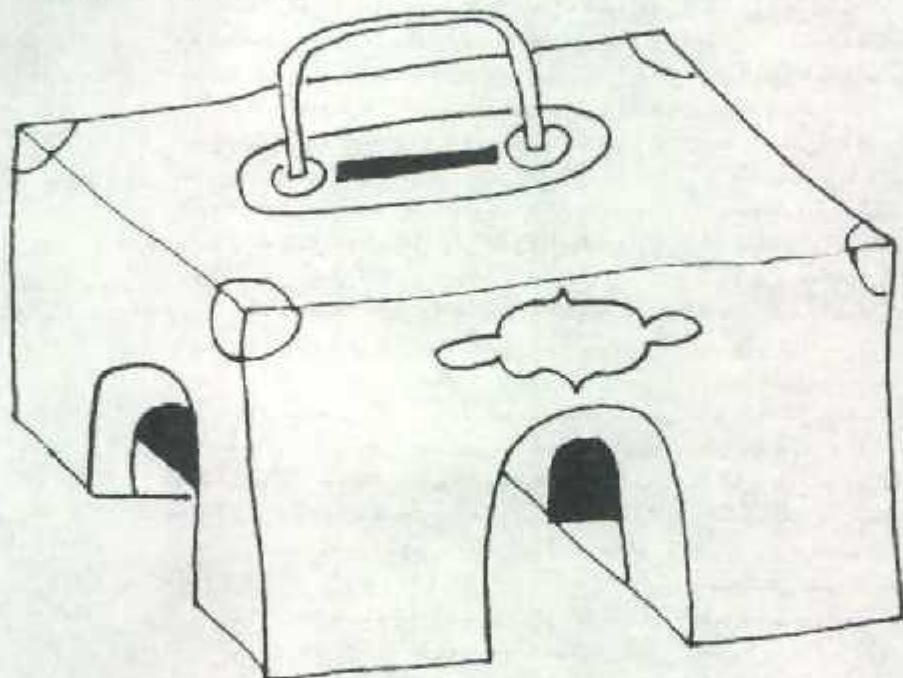
۸- تعیین اهداف کفی برنامه: اهداف کفی یا اهداف قابل اندازه‌گیری، بر مبنای اهداف کلی و سیاستها تعیین می‌شوند. در تعیین این اهداف، امکانات و منابع شهرداری مورد توجه قرار می‌گیرند.

۹- تعیین طرح‌ها: طرح، مجموعه عملیات مشخصی است که بر اساس مطالعات توجیهی فنی، اقتصادی و اجتماعی توسعه شهر

صندوق مشترک شهرداریها؛ از تشکیل تا انحلال

غضنفر اکبری

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

اداری مجلس شورای ملی، اقدام مورد نظر وزارت کشور و انجام داد و این لایحه در اردیبهشت ۱۳۵۴ مورد تصویب مجلس شورای ملی قرار گرفته.

مصوبه قانونی صندوق مشترک

قانون تشکیل صندوق مشترک شهرداریها مشتمل بر ۳۰ ماده و ۱۰ تبصره در جلسه روز یکشنبه ۲۶ اردیبهشت ۱۳۵۴ به تصویب مجلس شورای ملی رسید. (۱)

در ماده اول این قانون، هدف از تشکیل صندوق مشترک شهرداریها چنین بیان شده است: «به منظور ایجاد تسهیلات در پیشبرد و توسعه امور عمرانی شهرها، همچنین اعطای وام و کمک بلاعوض به شهرداریها و انجام سایر وظایف و تکالیفی که در این قانون پیش‌بینی می‌شود صندوقی به نام صندوق مشترک شهرداریها وابسته به وزارت کشور که اختصاراً صندوق تأمین خواهد شد، تأسیس می‌گردد.

مطابق تصریح به عمل آمده در ماده فوق، دو هدف اصلی در تشکیل صندوق مشترک شهرداریها، یکی ایجاد تسهیلات در پیشبرد و توسعه امور عمرانی شهرها و دیگری اعطای وام و کمک بلاعوض به شهرداریها برای انجام وظایف مدنظر قرار گرفته است.

با ورود کشور ایران به عرصه اقتصاد جهانی و فراهم شدن زمینه مبادلات تجاری و به دنبال آن، تأثیرپذیری اقتصاد کشور از تحولات اقتصادی جهان، زیرساختهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ما دچار تحول و دگرگونی زرقی شد و رشد شهرنشینی برون‌زا آغاز گردید. در این زمینه در مقاله «اتحادیه شهرداریها از تشکیل تا انحلال» در شماره ۱۵ ماهنامه به طور گذرا اشاره شد که اتحادیه شهرداریهای کشور برای فراهم نمودن زیرساختهای شهری تأسیس گردید. با توجه به مقاله توماس، دیلو تورین، مشاور امور شهری اتحادیه شهرداریهای کشور - که برای ارزیابی عمر یک سال، صندوق و ارائه سازمان پیشنهادی صندوق مشترک شهرداریها با عنوان «صندوق مشترک شهرداریها به عنوان عاملی برای توسعه شهرداریها» تدوین شده است - می‌توان چنین استنباط کرد که با آغاز فعالیتهای اتحادیه از سال ۱۳۳۵ و کسب تجارب، پیشنهاد تأسیس صندوق مشترک نیز در ادامه فعالیتهای اتحادیه شهرداریها بوده و اتحادیه، داشتن چنین ابزاری را برای تحقق اهداف و برنامه‌های خود ضروری می‌دانسته است. به این ترتیب دولت در ۱۳۵۲/۱۲/۲۰ یا رسال لایحه تشکیل صندوق مشترک شهرداریها به کمیسیون امور استخدام و سازمانهای

در ماده ۵ قانون یاد شده، منابع تأمین مالی صندوق به شرح زیر تعیین شده است:

الف - درآمد موضوع ماده ۱۶۶ اصلاحی قانون مالیاتهای مستقیم.

ب - ۵ درصد موضوع این نامه مربوط به طرز تقسیم عواید حاصله از اجرای قانون لغو عوارض دروازه‌های.

ج - کمک دولت به صندوق که همه ساله در بودجه کل کشور منظور می‌شود.

در فصل دوم قانون تشکیل صندوق مشترک شهرداریها، وظایف و اختیارات صندوق در قالب ۲ ماده به شرح ذیل به روشنی بیان شده است:

ماده ۶ - الف - اعطای وام و کمک بلاعوض به شهرداریها برای انجام طرحهای عمرانی و خرید ماشین آلات و تجهیزات لازم طبق مقررات این قانون و آیین نامه‌های مربوط.

ب - مطالعه و بررسی طرحهای عمرانی شهری که توسط شهرداریها برای دریافت وام و یا کمک بلاعوض تهیه شده و به صندوق ارائه می‌شود.

ج - راهنمایی و ارشاد شهرداریها در زمینه مسائل مالی مربوط به طرح و همچنین نحوه تهیه طرحهایی که برای دریافت وام و یا کمک بلاعوض ارائه می‌گردد.

د - تحصیل وجوه از طریق دریافت وام از بانکها و مؤسسات اعتباری داخلی و خارجی با رعایت قوانین و مقررات مربوط به منظور توسعه امکانات صندوق و اعطای وام به شهرداریها.

ماده ۷ - صندوق مکلف است هم زمان با تهیه و تنظیم برنامه‌های عمرانی پنج‌ساله کشور با مطالعه همه جانبه و با همکاری وزارت کشور و سازمان برنامه و بودجه نسبت به تعیین ضوابط برای اعطای وام به شهرداریها از منابع مذکور در این قانون که پس از تصویب مجمع عمومی به موقع اجرا گذاشته می‌شود اقدام نماید.

شهرداریهای عضو صندوق ابتدا طرحی توجیهی در مورد دریافت وام و یا کمک بلاعوض تهیه می‌نمودند و سپس این طرح در جلسات صندوق مطرح و برای پذیرش و یا رد درخواست تصمیم گیری می‌شد.

کارشناسان صندوق پس از اعطای وام و یا کمک بلاعوض، بر طول فرآیند هزینه نظارت داشتند و به این صورت نحوه خرج وام و یا کمک را کنترل می‌کردند.

صندوق چهار رکن داشت:

۱ - مجمع عمومی، متشکل از وزیر کشور، وزیر امور اقتصادی و دارایی، وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه.

۲ - مشاور، متشکل از یکی از معاونان وزارت کشور به انتخاب وزیر کشور، یکی از معاونان سازمان برنامه و بودجه به انتخاب وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه، یکی از معاونان وزارت امور اقتصادی و دارایی به انتخاب وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس هیئت مدیره اتحادیه شهرداریهای کشور، ۳ نفر از افراد بصیر و مطلع در امور فنی و مالی شهرداریها به انتخاب وزیر کشور برای مدت ۳ سال.

۳ - رئیس.

۴ - حسابرس.

وفق ماده ۲۸ از تاریخ تشکیل صندوق، شهرداریها به هیچ وجه حق اخذ وام از هیچ مرجع و به هیچ عنوان را نداشته‌اند مگر اینکه انجمن شهر تصویب می‌نمود و صندوق مشترک شهرداریها آن را

تأیید می‌کرد. تنها شهرداری پایتخت از این ماده استثناء گردید (۲)

ساز و کار اعطای کمک و پرداخت وام به شهرداریها

وفق قانون صندوق مشترک، شهرداریهای کشور موظف بودند طرحهای عمرانی خود را که برای اجرای آنها نیازمند دریافت وام و یا کمک بودند، مشخص نمایند و به تصویب انجمن شهر یا قائم مقام انجمن شهر (استاندار) و سپس به تأیید دقتر فنی استانداری برسانند (در مورد شهرداریهای مراکز استان، تأیید دقتر فنی شهرداریها کفایت می‌نمود) و پس از آن به صندوق مشترک ارسال کنند و صندوق نیز وفق برآوردهای هزینه توسط واحد فنی خود و دقتر فنی استانداریها، مبلغ وام و یا کمک قابل پرداخت را مشخص می‌نمود. سپس در صورت تصویب از سوی شورای صندوق مشترک، اقدامات لازم جهت عقد قرارداد کمک و یا وام صورت می‌گرفته. قابل ذکر است که پرداخت کمک بلاعوض وفق قانون صندوق مشترک، تنها به شهرداریهایی قابل پرداخت بود که در آمد سالانه آنها از ۱۵ میلیون ریال تجاوز نکند و سایر شهرداریهایی که درآمد بیشتری داشتند، وفق آیین نامه‌ها می‌توانستند وام دریافت کنند.

صورت قرارداد کمک بلاعوض

قرارداد کمک بلاعوض بین صندوق مشترک و شهردار شهرداری مربوطه طبق تأیید انجمن شهر یا قائم مقام انجمن شهر منعقد می‌گردید. اصولاً ۵۰ درصد کمک در مرحله اول و بقیه نیز در یک یا دو مرحله پس از وصول اسناد هزینه و تأیید صورت وضعیت مرحله قبل توسط دفتر فنی استان، پرداخت می‌شد. شهرداری وفق مواد قرارداد موظف بود کمک بلاعوض را مطابق قرارداد و طبق نقشه و مشخصاتی که به صندوق ارائه می‌نمود و با رعایت کامل مقررات و آیین نامه معاملات شهرداری به مصرف طرح برساند. مدت زمان انجام عملیات طرح در قرارداد مشخص شده و شهرداری موظف بود در پایان مهلت مقرر، صندوق مشترک را از وضعیت کلی عملیات انجام شده و رقم قطعی هزینه شده، مطلع سازد. شهرداری موظف بود همه نوع پیش‌بینی لازم و محاسبات احتمالی را به عمل آورد تا چنانچه هزینه طرح تا مرحله بهره‌برداری از مبلغ کمک تجاوز نماید، مابه‌التفاوت را از محل اعتبارات شهرداری و یا سایر منابعی که در اختیار دارد، پرداخت نماید. ضمناً مبلغ مصرف شده برای اتمام طرح باید به صندوق مشترک اعلام می‌گردید.

شهرداری بر اساس قرارداد مکلف بود اعتبار دریافتی را در اجرای طرح اعلام شده هزینه نماید. در غیر این صورت، صندوق اختیار داشت قرارداد را فسخ نماید. همچنین صندوق وکالت داشت که وجوه پرداختی را به صورت یکجا به اضافه ۱۲ درصد بهره از محل سهمیه شهرداری از عواید جاگزین عوارض دروازه‌های و نقد و شکر و غیره به وزارت کشور و یا از موجودی حساب شهرداری در بانک نگهدارنده حساب شهرداری دریافت نماید. همچنین اگر پس از انجام عملیات عمرانی و جوهی باقی می‌ماند شهرداری می‌توانست در حد وجه باقی مانده طرحی را ارائه نماید. اگر صندوق یا طرح یاد شده موافقت نمی‌کرد، شهرداری تعهد می‌نمود، عین وجه باقیمانده را به صندوق مشترک برگرداند.

اعطای کمک بلاعوض تنها برای طرحهای عمرانی و تجهیزاتی ذیل صورت می‌گرفت:

۱ - ایجاد یا توسعه تأسیسات اصلی آب شرب، شامل تهیه آب و قابل شرب کردن آن، ساختمان مخازن، شبکه اصلی توزیع و شیرهای برداشت عمومی.

- ۲- ایجاد غسلخانه، گورستان، رختشویخانه و کشتارگاه.
 - ۳- اجرای طرح‌های حفاظتی از قبیل سیل بند، سیل گیر و سیل برگردان.
 - ۴- احداث و اسفالت کوچه‌ها.
 - ۵- خرید ماشین آلات خدمات شهری نظیر آمبولانس، آتش‌نشانی، حمل زباله و حمل گوشت.
 - ۶- ایجاد بنا توسعه تأسیسات فاضلاب به تناسب موقعیت شهر.
 - ۷- ایجاد پارک‌های عمومی و فضای سبز.
- تکته قابل ذکر این است که اتمام طرح‌های نیمه تمام در اولویت بودند.

صندوق مشترک هر سال پرسننامه عمران شهری را از شهرداریها تکمیل می‌کرد. اطلاعات در دفتر امور فنی و مطالعاتی صندوق نگهداری می‌شد. پس از دریافت درخواست کمک از هر شهرداری، با مراجعه به پرسننامه مربوطه در اولویت بودن طرح را بررسی کرده و در صورت عدم انطباق با اطلاعات، موضوع به استانداریها (با رونوشت به دفتر فنی استان و شهرداری مربوطه)

می‌توان چنین استنباط کرد که پیشنهاد تأسیس صندوق مشترک نیز در ادامه فعالیت‌های اتحادیه شهرداریها بوده و داشتن چنین ابزاری را برای تحقق اهداف و برنامه‌های خود ضروری می‌دانسته است

اعلام و خوانسته می‌شد که مجدداً کارشناسان دفتر فنی استان، موضوع را مورد بررسی قرار دهند. در صورت تأیید طرح اولیه، استاندار نظریه و موافقت خود را با اجرایی طرح اعلام می‌کرد. لازم به ذکر اینکه صندوق مشترک براساس اطلاعات خود اولویت‌هایی را نیز پیشنهاد می‌نمود. (۳)

صورت پرداخت وام به شهرداریها

طبق قانون صندوق مشترک، علاوه بر کمک بلاعوض، به شهرداریها وام نیز پرداخت می‌شد. قرارداد پرداخت وام فی مابین رئیس صندوق مشترک شهرداریها به عنوان نماینده صندوق و شهردار به موجب تصویب انجمن شهر و یا معرفی استاندار به عنوان جانشین انجمن شهر منعقد می‌شد. قرارداد در قالب ۱۱ ماده به شرح ماقوع می‌پرداخت.

در ماده ۱، هدف از پرداخت وام و نوع فعالیت‌هایی که شهرداری متعهد انجام آن بود مشخص و مبلغ وام نیز ذکر می‌گردید. در ماده ۲، شهرداری موظف می‌شد که طبق برنامه تحویلی به صندوق و وفق آیین‌نامه مالی شهرداریها طرح را اجرا نماید. در ماده ۳، مدت زمان اتمام طرح مشخص و شهرداری موظف بود صندوق را پس از اتمام طرح از وضعیت کلی عملیات انجام شده

مطلع نماید

در ماده ۴، شهرداری موظف بود پیش‌بینی‌های لازم و محاسبات احتمالی را به عمل آورد تا چنانچه هزینه طرح تا مرحله بهره‌برداری از مبلغ وام تجاوز نکند، مابه‌التفاوت را از سایر منابع در اختیار پرداخت نماید تا طرح به اتمام برسد و صندوق را نیز در این زمینه مطلع نماید.

ماده ۵، شهرداری را موظف می‌نمود بلافاصله پس از دریافت وام نسبت به هزینه آن اقدام کرده و از صورت‌جلسات، صندوق را آگاه نماید.

ماده ۶ نحوه پرداخت وام، مدت بازپرداخت وام و مبلغ هر یک از اقساط را مشخص می‌نمود.

ماده ۷، به صندوق اختیار می‌داد که چنانچه هر یک از اقساط از سوی شهرداری پرداخت نشود، برای وصول طلب خود از محل سهمیه شهرداری از عواید جایگزین عوارض دروازه‌های و قند و شکر و غیره به وزارت کشور و یا از موجودی حساب شهرداری نزد بانک طرف نگهداری حساب شهرداری، نسبت به دریافت اقساط معوقه اقدام نماید.

ماده ۸، مشخص می‌نمود در صورتی که شهرداری وجوه دریافتی را به مصارفی غیر از طرح مصرح در قرارداد برساند، قرارداد فسخ شده و صندوق می‌توانست وجوه پرداختی را یکجا به اضافه بهره متعلقه از مراجع و منابع متدرج در ماده ۷ قرارداد وصول نماید.

ماده ۹، به این موضوع اختصاص داشت که چنانچه پس از عملیات موضوع قرارداد وجوهی باقی می‌ماند شهرداری می‌توانست در حد وجه باقیمانده طرحی به صندوق ارائه نماید و در صورتی که صندوق با طرح مخالفت می‌نمود، شهرداری موظف بود عین مبلغ باقیمانده را به صندوق مسترد نماید. (۴)

نمونه‌ای از وامها و کمکهای بلاعوض به شهرداریها

اولین قراردادهای پرداخت وام به شهرداریهای کشور از سوی صندوق مشترک در اسفند ۱۳۵۵ انجام گرفت و شهرداریهای سوسنگرد با دریافت مبلغ ۵ میلیون و ۵۰۰ هزار ریال به منظور احداث حمام، شهرداری شیراز با دریافت مبلغ ۱۰۰ میلیون ریال برای ایوردی و شهرداری مشهد با دریافت مبلغ ۱۰۰ میلیون ریال برای توسعه و گسترش میدان پهلوی سابق و پلوار انقلاب، از نخستین شهرداریهایی بودند که توانستند در همان ماه قسط اول وام خود را دریافت نمایند و تا آن تاریخ تعداد ۷۴ فقره درخواست وام نیز به صندوق رسیده بود که در کمیته‌های وام مورد رسیدگی قرار گرفت و نواقص آنها به شهرداریهای مربوطه اعلام گردید. (۵)

لایحه کمکهای بلاعوض از سوی صندوق مشترک در خرداد ۱۳۵۶ به شهرداریهای کتالم و سادات محله با مبلغ ۸ میلیون ریال برای احداث غسلخانه، کشتارگاه و اسفالت کوچه‌ها و خیابانها، شهرداری بسطام با مبلغ ۳ میلیون و ۴۵۰ هزار ریال برای جدول‌سازی و اسفالت کوچه‌ها، شهرداری کامیاران با مبلغ ۷ میلیون و ۳۰۰ هزار ریال برای تکمیل و توسعه مخازن آب، فاضلاب و جدول‌گذاری خیابانها و شهرداری دیواندره با مبلغ ۴ میلیون و ۷۲۰ هزار ریال برای احداث سیل بند و توسعه شبکه فاضلاب شهر، پرداخت گردید. (۶)

در جدول ذیل، برخی از پرداختهای مالی صندوق مشترک شهرداریها به صورت وام و کمکهای بلاعوض به عنوان نمونه ذکر شده است:

موارد	تاریخ	مبلغ وام (ریال)	تعداد قرار داد (فقره)	مدت فعالیت
وام	۱۳۵۶/۱۰/۱۵-۱۳۵۶/۱/۱۵	۱۶۵۲۲۳-۸۲۹	۶۳	۹ ماه
	۱۳۵۷/۱۲/۱۵-۱۳۵۷/۸/۱۶	۱۲۳۸۲۹۰۰۰	۹	۴ ماه
کمک بلاعوض	۱۳۵۶/۱۰/۱۵-۱۳۵۶/۱/۱۵	۱۷۴۳۱۳۱۵	۶۸	۹ ماه
	۱۳۵۷/۱۲/۱۵-۱۳۵۷/۸/۱۶	۵۶۹۱۰۰۰۰	۱۵	۴ ماه

کار پرداخت وام و اعطای کمک بلاعوض به شهرداریها در سالهای بعد یعنی ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۱ نیز ادامه داشت و از نیمه دوم سال ۱۳۶۱ بهره‌مندیها بختنوده شد ولی اصل وام دریافت گردید

انحلال صندوق مشترک شهرداریها

به موجب مصوبه ۱۳ آبان ۱۳۶۲ - که در روزنامه رسمی شماره ۸۱۱۲۹۰، آذر ۱۳۶۲ به چاپ رسید - صندوق مشترک شهرداریها منحل گردید. (۷)

در ماده واحده این قانون چنین آمده است: به موجب این قانون صندوق مشترک شهرداریها منحل و به مجمع عمومی صندوق فوق اختیار داده می‌شود که نسبت به تعیین اعضاء هیات تصفیه اقدام نماید. هیات تصفیه بر طبق مقررات قانون تجارت و این قانون نسبت به امر تصفیه اقدام خواهد نمود.

در قالب تبصره‌های ذیل، وضعیت صندوق تعیین تکلیف گردید:

تبصره ۱- وزارت کشور مکلف است در آمدهای مشروع این صندوق و در آمدهای حاصل از اجرای قانون لغو عوارض دروازه‌های و سایر در آمدهای مرکزی شهرداریها و وجوه حاصل از بازی پرداخت وامهای صندوق مشترک شهرداریها را طبق این نامعنی که حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارت کشور تهیه و به تصویب هیات وزیران خواهد رسید، به منظور تیل به خود کفایی بین شهرداریهای کشور توزیع نماید.

تبصره ۲- باقی مانده وامهای تصویبی و پرداخت شده صندوق مشترک شهرداریها، از تاریخ انحلال، غیر قابل پرداخت می‌باشد و اقساط کلیه وامهای پرداختی صندوق مشترک بر طبق قرار دادهای متعلقه بین شهرداریها و صندوق توسط وزارت کشور وصول خواهند شد تا بر اساس این نامه موضوع تبصره یک این قانون مورد استفاده قرار گیرد.

تبصره ۳- کلیه اموال و دارایی‌های صندوق مشترک در تاریخ انحلال به حوزه معاونت امور محلی و عمران شهری (معاونت هماهنگی امور عمرانی فعلی) وزارت کشور انتقال خواهد یافت.

هیئت وزیران در جلسه ۱۳۷۱/۱۲/۲ بنا به پیشنهاد وزارت کشور پس از گذشت قریب ۹ سال از انحلال صندوق و در جهت اجرای تبصره ۱ ماده واحد قانون انحلال صندوق مشترک شهرداریها مصوب ۱۳۶۲ تصویب نمود (۸) به وزارت کشور اجازه داده می‌شود که موجودی حسابها و سایر دارایی‌های جاری صندوق مشترک شهرداریها و در آمدهای وصولی وجوه حاصل از بازی پرداخت وامهای صندوق یاد شده را طبق مفاد بند «ج» تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور، جهت تأمین خود کفایی بین شهرداریهای کشور توزیع نماید. (۹)

در قانون بودجه سال ۱۳۷۱، بند «ج» تبصره ۱۹ چنین تعریف

غیر شرعی تشخیص دادن فعالیت مالی صندوق مشترک شهرداریها (ربا خواری) عامل اصلی در جلوگیری از فعالیت صندوق مشترک شهرداریها بوده است

و مشخص شده است: خزانه داری کل مکلف است وجوهی را که طبق قوانین و مقررات مربوط توسط وزارت خزانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی بنام شهرداریها وصول و در حسابهای خزانه داری کل متمرکز می‌گردد، جهت تأمین خود کفایی و تقسیم بین شهرداریها در اختیار وزارت کشور - سازمان شهرداریها قرار دهد.

به این ترتیب موجودیها و دارایی‌های صندوق در اختیار وزارت کشور قرار گرفت و معاونت هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور نیز طبق قانون در قالب بند «ج» تبصره ۱۹ اقدام به توزیع این منابع سالی بین شهرداریهای کشور نمود. این منابع هر ساله در اختیار وزارت کشور قرار می‌گیرد و طبق ضوابط و معیارهایی در قالب سرفصلهای متعدد بین شهرداریهای کشور توزیع می‌گردد.

دلایل انحلال صندوق مشترک شهرداریها

«مخبر کمیسیون شوراهای امور داخلی کشور، در جلسه ۱۳۶۱/۱۲/۱ مجلس شورای اسلامی، هنگام قرائت لایحه انحلال صندوق مشترک شهرداریها این چنین توضیح داد: «قبل از انقلاب صندوق مشترک شهرداریها بود که این صندوق مشترک، شهرداریهای سراسر کشور را نسبتاً تغذیه می‌کرد و قطعاً دارای ضوابط و در آمدهایی بوده است و این در آمدها بیشتر صرف مرکز یعنی تهران و بعضی از شهرهای بزرگ می‌شد یعنی هر یک از شهرهای ایران و شهرداریها که در ارتباط با این صندوق مشترک بودند بهره‌مند می‌شدند، از وجوهی که در این صندوق جمع می‌شد بعد از انقلاب از آنجا که در وزارت کشور یک حوزه معاونت برای شهرداریها و امور شهرداریها (احتمالاً منظور معاونت هماهنگی امور عمرانی است) تأسیس شد عملاً بعد از انقلاب مسایل مربوط به شهرداریها و هزینه‌ها و اعتباراتشان که درخواست می‌کنند و دریافتی‌هایشان تقریباً زیر نظارت این حوزه معاونت در وزارت کشور قرار گرفته و این صندوق مشترک دیگر به

بدون شک غیر شرعی تشخیص دادن فعالیت مالی صندوق مشترک شهرداریها (ریا خواری) عامل اصلی در جلوگیری از فعالیت صندوق مشترک شهرداریها بوده است.

در نامه شماره ۲۰۲۰/ص مورخ ۱۳۶۱/۶/۱۳ از سوی رئیس صندوق مشترک شهرداریها به شهرداری بابل چنین آمده است: به دنبال فرمان حیاتینخش حضرت امام مدخله العالی در رابطه با حذف قوانین خلاف شرع بانهایت مسرت اعلام می‌نماید تا توجه به اینکه بهره متعلق به وام دریافتی آن شهرداری از صندوق مشترک شهرداریها را نمی‌توان عنوان کارمزد (زیرا مانند آنچه در بانکها به آن عمل می‌شود صندوق قانوناً نمی‌تواند حقوق و مزایای کارمندان خود را از این اضافه دریافتی پرداخت نماید) داد، لذا به پیشنهاد صندوق مشترک و موافقت وزیر سحرتم کشور و رئیس مجمع عمومی صندوق، بهره مذکور از اول شهریور ماه سال ۱۳۶۱ حذف می‌گردد.

به این ترتیب به خوبی روشن است که اولین و مهمترین دلیل انحلال صندوق مشترک شهرداریها، غیر شرعی بودن سودهای حاصله از پرداخت وام به شهرداریها بوده است. دومین دلیلی که در سخنان مخبر کمیسیون شوراهای امور داخلی کشور هنگام طرح لایحه در شور اول وجود دارد، این است که صندوق با اعمال نفوذ و رابطه با شهرداریهای بزرگ، بیشترین توجه خود را به شهرهای بزرگ معطوف نموده و به شهرهای کوچک و متوسط التفاتی نداشته است.

موجودیها و داراییهای صندوق در اختیار وزارت امور عمرانی وزارت کشور نیز طبق قانون در قالب بند «ج» تبصره ۱۹ اقدام به توزیع این منابع مالی بین شهرداریهای کشور نمود. این منابع هر ساله در اختیار وزارت کشور قرار می‌گیرد و طبق ضوابط و معیارهایی در قالب سرفصلهای متعدد بین شهرداریهای کشور توزیع می‌گردد

رجوع به قانون صندوق مشترک ادعای فوق را تأیید نمی‌کند: اول اینکه طبق تبصره ذیل ماده ۲۸ قانون، شهرداری پایتخت هنگام اخذ وام نیاز به تأیید صندوق مشترک شهرداریها نداشت؛ از این رو طرح رابطه صندوق با شهرداریهای بزرگ از جمله تهران و اجابت قانونی ندارد. دوم اینکه براساس تبصره ۱ ماده ۵ قانون صندوق ۲۰ درصد درآمد هر ساله صندوق باید برای کمک به شهرداریهای پرداخت می‌شد که درآمد سالانه آنها از ۱۵ میلیون ریال تجاوز نمی‌کرد؛ از این رو صندوق به منظور افزایش این درصد از طریق سود حاصله از پرداخت وامها و همچنین به دلیل تضمین بالا از سوی شهرداریهای بزرگ در جذب وام و عودت اصل و سود مربوطه، وام پرداخت می‌کرد. سوم اینکه آمار عملکرد ثبت شده در گزارش فعالیت ماهانه صندوق، حاکی از این است که شهرداریهای

پرداخت کمک بلاعوض وفق قانون صندوق مشترک، تنها به شهرداریهای قابل پرداخت بود که درآمد سالانه آنها از ۱۵ میلیون ریال تجاوز نکند و سایر شهرداریهای که درآمد بیشتری داشتند، وفق آیین نامه‌ها می‌توانستند وام دریافت کنند

وجودش نیازی نبود. لذا تصمیم گرفتند که این را از نظر قانونی منحل بکنند و بعد از انحلال مطابق قانون شرکتها، هیأت تصفیه‌ای باید تشکیل شود و حسابها را تصفیه بکنند و تا موقعی که تصفیه کامل بشود (۱۰)

پس از رای گیری، کلیات طرح تصویب و به کمیسیون مربوط ارجاع گردید و به دلیل ترسین برش و نظر همان نظرات کمیسیون در شور دوم تصویب گردید. این طرح دوبار از سوی شورای نگهبان اعاده شد. این بحث در سخنان مخبر کمیسیون در جلسه ۱۳۶۲/۸/۱۲ چنین آمده است: این لایحه تقریباً دوبار از شورای محترم نگهبان اعاده شد، در مرحله اول مواردی از درآمدهای شهرداری عنوان شده بود که بعضی از اقلام آن از نظر شورای محترم نگهبان منع شرعی داشت. به کمیسیون ارجاع دادند و کمیسیون از آنجایی که مورد بحث انحلال صندوق مشترک شهرداریها بود، نه بحث برسر اقلام و موارد درآمد شهرداریها... کمیسیون اینطور تصویب کرد که وزارت کشور مکلف است درآمدهای قانونی این صندوق و درآمدهای حاصل از... شورای محترم نگهبان دوباره اعاده دادند که این تعبیر حداقل موهم همان مطلب اول است و تثبیت می‌کند همان مواردی را که بعضی از آنها منع شرعی دارد و پیشنهاد کردند یا اصلاً این حذف بشود و یا اینکه اصلاح بشود که کمیسیون هم همینطور تصویب کرد، در نتیجه عبارت شد از: وزارت کشور مکلف است درآمدهای مشرووع این صندوق و درآمدهای حاصل از اجرای قانون امور عوارض دروازهای و... (۱۷)

هدف از بیان این همه شرح و تفصیل، بیان نهایی نظر شورای نگهبان بود که به طور تلویحی اشاره داشت که برخی از درآمدهای صندوق مشترک شهرداریها از راه شرعی به دست نیامده است و وزارت کشور مکلف است درآمدهای شرعی و نه قانونی را به منظور بول به خود کفایی بین شهرداریها توزیع نماید.

- ۱- کمیسیون امور استفاده از سازه‌های انباری در منطقه ۲۵ خرداد ۱۳۵۲ تا حضور حکم حقوقی معاونت وزارت کشور لایحه شماره ۷۴۷۲ مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۰ دولت راجع به تشکیل صندوق مشترک شهرداریها را مورد تصویب قرار داد و با اصلاحاتی تصویب گردید که طرح گواش کمیسیون در خصوص صندوق مشترک شهرداریها در مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۲ در شورای اول به تصویب رسید و سپس لایحه و پیشنهادها برای شور موقه کمیسیونهای مربوطه ارجاع گردید. کمیسیون گذر در جلسات متعددی با حضور آقایان معاون وزارت کشور، لایحه مربوطه به صندوق مشترک شهرداریها را با توجه به پیشنهادها و رسیدن مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۴ و با اصلاحاتی به تصویب رساند. در لایحه پیشنهادی به مجلس تعیین اولویت طرحهای عمرانی را درجه یک قرار داد و صندوق مشترک شهرداریها را درجه یک با اولویت بالا یکی از نمایندگان بدین لایحه قانون اصلاح گردید. همچنین تعیین اولویت طرحها به نظر خود مقرر گردید. مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب شد. این لایحه در مجلس شورای ملی در مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۲- مصوبه قانون مقررات شهرداریها و شهرداریها، تهران، ایران.
- ۳- فرمایشات و تذکرات لایحه، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۴- فرمایشات و تذکرات لایحه، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۵- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۶- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۷- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۸- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۹- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۰- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۱- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۲- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۳- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۴- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۵- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۶- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۷- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۸- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۱۹- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.
- ۲۰- گزارش فعالیتها، اعلامیه صندوق مشترک شهرداریها، مورخ ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ در شورای اول و در روز ۱۳۵۲/۱۲/۲۸ تصویب گردید.

متوسط و کوچک نیز وام‌های زیادی دریافت نمودند؛ به عنوان نمونه از ۱۵ شهردار تا ۱۵ اسفند ۱۳۵۷ صندوق مشترک با شهرهای متعددی قرارداد پرداخت وام منعقد نموده است که بجز شهرداری کرمان و زنجان - که مرکز استان هستند - سایر شهرداریها از شهرداریهای کوچک و نسبتاً متوسط محسوب می‌شوند. از این رو این سخن که صندوق به شهرداریهای بزرگ وام پرداخت نمود و به شهرهای کوچک توجه نکرد، نمی‌تواند مستدل باشد.

یکی دیگر از توجهاتی که توسط مقرر کمیسیون در مورد ضرورت انحلال صندوق مشترک بیان شد، وجود حوزه معاونت در وزارت کشور بود و به این دلیل مطرح گردید که دیگر به صندوق مشترک نیازی نیست. پس از قریب ۱۶ سال از انحلال صندوق، تجربه وزارت کشور نشان می‌دهد که این معاونت نمی‌تواند همان نقش صندوق را ایفا نماید. وزارت کشور در درخواست مجدد برای تصویب قانون تشکیل صندوق مشترک، چنین بیان نموده است: فعالیت صندوق خاتمه یافت بدون اینکه ایجاد یک مؤسسه تخصصی جایگزین برای فراهم آوردن امکانات پرداخت تسهیلات اعتباری برای اجرای طرحهای ضروری عمران شهری پیش‌بینی شود. به این ترتیب روشن می‌شود که طبق ادعا، تشکیلاتی جایگزین در حوزه معاونت عمرانی دیده نشده و بدون برنامه و انجام کار شناسی دقیق، صندوق مشترک منحل گردیده است.

اقدام وزارت کشور در اخذ مصوبه هیئت وزیران در سال ۱۳۶۵ برای سازمان شهرداریها در جهت احیای ماده ۶۲ قانون شهرداریها علاوه بر احساس خلأ ناشی از عدم وجود اتحادیه شهرداریها، می‌تواند حاکی از خلأ به وجود آمده از انحلال صندوق مشترک شهرداریها نیز تفسیر گردد. بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که پس از قریب ۱۳ سال از انحلال صندوق مشترک، برای انجام فعالیتهای بر زمین مانده، تشکیل سازمان شهرداریها پیشنهاد گردید.

تلاشهای جدید برای تشکیل صندوق مشترک شهرداریها

وزارت کشور طی مکاتباتی با نهاد ریاست جمهوری (۱۳۷۸/۲/۲۶) با اشاره به ضرورت تشکیل مؤسسه اعتباری تخصصی شهرداریها جهت تأمین بخشی از منابع مورد نیاز اجرای پروژه‌های واجد اولویت عمران شهری و با توجه به سیاستهای اجرایی پیش‌بینی شده در فصل عمران شهری برنامه دوم توسعه کل کشور، تصویب لایحه قانونی تشکیل صندوق مشترک شهرداریها را در قالب ماده و اخذ و تصویب خواستار گردید. در این ماده واحده، هدف از تشکیل صندوق، اعطای وام به شهرداریها برای تأمین بخشی از منابع مالی مورد نیاز جهت اجرای طرحهای عمران و خدمات شهری در نظر گرفته شده است.

در تبصره ۱ لایحه آمده است که صندوق به صورت شرکت سهامی اداره شده و همه سهام آن متعلق به شهرداریها خواهد بود. در تبصره ۲ لایحه، سرمایه صندوق مشخص شده که از محل وجوه عواید مشترک شهرداریها و نیز وجوه پرداختی از سوی شهرداریها و کمک دولت خواهد بود.

در تبصره ۳ به ضرورت تهیه اساسنامه اشاره شده است که باید به تصویب هیئت وزیران برسد. در اساسنامه، اهداف و وظایف، آرکان و تشکیلات، میزان سهام و سرمایه اولیه، نحوه پرداخت وجوه از طرف شهرداریها و سایر مقررات روشن می‌شود.

وزارت کشور طی مکاتباتی با نهاد ریاست جمهوری با اشاره به ضرورت تشکیل مؤسسه اعتباری تخصصی شهرداریها جهت تأمین بخشی از منابع مورد نیاز اجرای پروژه‌های واجد اولویت عمران شهری تشکیل صندوق مشترک شهرداریها را خواستار گردید

امید است با تشکیل صندوق مشترک شهرداریها و تهیه راهکارهای مناسب پرداخت وام، زمینه توسعه شهری به کمک شهرداریها در چهارچوب سیاستهای ملی توسعه فراهم گردد و شهرداریها بتوانند با جلب اعتماد عمومی و مشارکت شهروندان، هزینه‌های اداره شهر را به کمک مردم فراهم نمایند.

توجه گیری

با ورود کشور به اقتصاد جهانی و وزیدن نسیم تغییرات در ابعاد اقتصادی و اجتماعی در کشور و بروز تحولات سیاسی در نظام جهانی و تعقیب منافع از سوی دو قدرت مسلط یعنی شوروی سابق و ایالات متحده آمریکا در دهه‌های ۳۰ به بعد، کشور ما نیز تابع این تحولات گردید و دیگر گونیهایی بسیاری را از سر گذراند.

شهرداریهای کشور به عنوان محور اصلی مدیریت شهری در قالب سیاستهای ملی توسعه کلان کشور دارای نقشی اساسی هستند و اتحادیه شهرداریهای کشور با تأسیس آن در سال ۱۳۳۵ عهدنامه این نقش می‌گردد. اتحادیه با ارائه مشاوره‌ها و راهنمایی‌ها و کمک در تعیین اهداف و برنامه‌ها به شهرداریهای کشور سعی نموده است مدیریت شهری را بهبود بخشد. در جهت عملی شدن برنامه‌های شهرداریهای کشور و فراهم نمودن زیرساختهای شهری به منظور ارائه خدمات شهری مناسب به شهروندان، صندوق مشترک شهرداریها به عنوان مؤسسه مالی تأسیس گردید و وامها و کمکهای مالی بلاعوض بسیاری به شهرداریها پرداخت کرد. همچنین بر نحوه هزینه‌کرد آنها نیز نظارت نمود. بدون شک پرداختهای مالی به شهرداریها در تحقق و اجرای طرحهای عمرانی آنها مؤثر بوده است و شهرداریها از آنها رضایت داشته‌اند؛ به عنوان نمونه می‌توان به ابراز رضایت شهرداران در گردهمایی شهرداران سراسر کشور در باغ منظر به اشاره نمود (۳).

صرف نظر از دلایل اصلی انحلال صندوق مشترک، تلاشهای بعدی انجام شده پس از انحلال صندوق، نشانگر خلأ سازمانی است که بتواند وظایف صندوق را به انجام رساند.

شهر داریها دنباله روی شهرنشینی شتابان

گفتگو با محمدرضا حائری
ناصر بزرگ پور

درباره محمدرضا حائری
محمدرضا حائری، متولد ۱۳۲۲ تهران، در سال ۱۳۵۹ فوق لیسانس معماری و در سال ۱۳۶۹ فوق لیسانس برنامه ریزی شهری را از دانشگاه دکتر پهلوی دریافت کرد. او در سالهای ۱۳۶۸-۶۹ در چارچوب برنامه آفاغان برای معماری اسلامی، به عنوان محقق مدعو در دانشگاه ام. ا. بی. تی به تحقیق پرداخت. در همان سال نیز در بررسی تطبیقی معماری و موسیقی ایران در دانشگاه هاروارد شرکت کرد. محمدرضا حائری در بسیاری از طرحهای معماری و شهرسازی نقش عمده، مسئول و یا همکار را داشته است. مانند: طرح جامع شهر جدید پر فیس، طرح جامع شهر مشهد، طرح جامع دانشگاه سبزوار و تدوین مانی طراحی مهندسی فرودگاه بین المللی امام خمینی ارمه و تدوین ضوابط و مقررات رفع مزاحمتهای ساختمانی در شهر تهران. او هم اکنون کارشناس ارتباطات در مرکز یونیست و عضو هیئت مشاوران فضالامه طاووس است.

شهرنشینی شتابان در ایران، پیامدهای آن و همچنین واکنش نسبت به آن، موضوع بحث آزاد و گفتگویی را تشکیل می داد که در چند جلسه با محمدرضا حائری برگزار شد. مطلب حاضر، حاصل این گفتگوهاست.

صحبت را ابتدا محمدرضا حائری آغاز کرد:

ایران و غرب، بویژه کشورهای اروپایی، هر دو در دوره هایی گرفتار شهرنشینی شتابان شده اند. اما پاسخ آنها به این روند متفاوت بوده است. شهرنشینی شتابان در غرب که با انقلاب صنعتی آغاز شد می توانست بسیار توفانی، در هم گسیخته و برهم زنده نظم زندگی باشد. ولی شهرسازی کوشید پاسخهایی مناسب برای روند شهرنشینی بیاورد. در واقع هدف الگوی کلاسیک شهرسازی، عقلایی کردن روند شهرنشینی بوده است.

حالا آنکه در ایران، شهرنشینی سریع و سیل آسای نیم قرن اخیر، فرست عقلایی شدن را از ما گرفته است. شهرسازی ما به جای اینکه هدایت کننده شهرنشینی باشد دنباله رو آن بوده است. از این رو شهرسازی در ایران تاکنون بیش از اینکه در فکر آرمایشهای شهری باشد در ساخت و ساز خلاصه شده است. شهر داریها نیز که مؤثرترین و بی واسطه ترین نهاد درگیر با مسائل شهرنشینی هستند آن قدر در مشکلات روزمره گرفتار شده اند که از رسالت اصلی خود یعنی عقلایی کردن شهرنشینی باز مانده اند!

شاید به همین دلیل است که گاهی از بحران در شهرسازی و معماری ایران سخن می گویند. اما به عقیده من، اساساً ما

شهرسازی و معماری نداریم تا دچار بحران شود. آن چه بحرانی است حضور آواره سا در شهر و بنا و خانه است. شهر و بنا در ایران هنوز وارد ساخت شهرسازی و معماری نشده است. چیزی که وجود دارد ساختمان سازی است. در حال حاضر مصالح اصلی معماری را خسته گل، سیمان و آهن و ماده اصلی شهر را ساختمانها تشکیل می دهند. در صورتی که ماده اصلی معماری و شهرسازی، فضا است؛ فضایی که معادله حضور شایسته انسان در محیط مصنوع است. ما اگر خواهان شهرسازی و معماری هستیم باید به سازمان دهی خلاق فضا توجه کنیم.

● ما توجه به آثار ارزشمندی که در گذشته شکل گرفته است، به عقیده شما شهرسازی و معماری ما از چه زمان به ساختمان سازی تقلیل یافت؟

از لحاظ تاریخی، شهرسازی و معماری ایران تا دوره قاجار حرکت آرام و هماهنگی را سپری کرده است. این حرکت بر تأسیس اندیشه استوار بود. شهرسازی و معماری ما صاحب رسالت و اندیشه بود. اما در نیم قرن اخیر تأسیس اندیشه گسسته شده است و سادگی حرفی برای گفتن ندارد. انقطاع اندیشه در همه زمینه ها از جمله شهرسازی و معماری روی داده است.

که بافت شهر در قدیم چه نظم و سامانی داشته است.

● در تاریخ شهرسازی و معماری دنیا نمونه‌های فراوانی از جراحی شهری وجود دارد. گاهی پادشاه یا فرمانروایی تصمیم گرفته است از خود یادگاری به جا بگذارد؛ مثلاً جاده‌ای مهم احداث کند یا بنایی عظیم بسازد، اما غیر از این گونه تصمیم‌گیری‌ها عوامل دیگری هم دخالت داشته‌اند. در فرو ریختن سازمان فضایی شهر و خانه ایرانی چه عواملی مؤثر بوده که تأثیر آن تا به امروز هم ادامه یافته است؟

○ قطعاً همین طور است، عوامل گوناگونی بر سازمان فضایی شهر ایرانی مؤثر بوده‌اند. برخی از این عوامل در سطح کلی جامعه اهمیت دارند مانند ساختار مالکیت زمین در شهر، ساختار سرمایه و

نکته مهم این است که بپذیریم ما صاحب اندیشه بوده‌ایم، اما با دست خود آن را کنار گذاشته‌ایم. امروزه شهر و شهرنشینی در ایران منطبق با ناهماهنگی‌های کالبدی و غیرکالبدی است؛ در «شهرنشینی تضادها» با وضعیتی روبه‌رو هستیم که می‌توان آن را «پدیده قصور» نامید. مهم این است که مسئولیت وضع فعلی را بپذیریم و از نسبت دادن آن به عوامل بیرونی بپرهیز کنیم.

● این دو دوره چه تفاوت‌هایی با هم دارند؟ ممکن است برای تشخیص آنها مثال بزنید؟

○ از میان ویژگی‌های مختلف دوره پیش از تحول و پس از آن می‌توان به پدیده «حریم» اشاره کرد. در گذشته، حریم چه در قلمروهای عمومی و چه در قلمروهای خصوصی رعایت شده است؛ حال آنکه در دوره معاصر، حریم قلمروهای مختلف در هم

اساساً ما شهرسازی و معماری نداریم تا دچار بحران شود. آن چه بحرانی است، حضور آواره ما در شهر و بنا و خانه است! شهر و بنا در ایران هنوز وارد ساحت شهرسازی و معماری نشده است. چیزی که وجود دارد، ساختمان سازی است

گذردش آن در زمین و ساختمان و همچنین نقش نهادها و سازمان‌هایی مثل شهرداریها، وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت راه و ترابری و وزارت نیرو.

عوامل دیگری هم در سطح شهر اهمیت دارند مانند روند شهرنشینی و شیوه‌های توسعه شهری، بافت و ساختار شهرهای ایران پیش از تحول و تأثیر اولین طرح‌های جامع شهری. سرانجام از عواملی مثل تحصیلکرده‌های خارج و داخل در شهرسازی، معماری و ساختمان سازی، دانشکده‌ها و مراکز آموزش شهرسازی و معماری، تغییر در شیوه زندگی، رفتار شهروندان و وجدان شهری نیز می‌توان نام برد.

مجموع این عوامل باعث شده است در فاصله‌های کوتاه و در کمتر از نیم قرن، شهرهای ما با دو ویژگی عمده یعنی فقدان زیرساخت‌ها و تجهیزات شهری و فقدان زیرساخت‌های آگاهی و وجدان شهری رشد کنند. این دو پدیده اکنون به نحو بارزی در سبب شهرنشینی سال‌های گذشته نمایان تر شده‌اند و فرصت درونی شدن را از ما گرفته‌اند. هیچ کدام از زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری شهری در شهرها و بویژه در کلانشهرهای ما متناسب با رشد شهرنشینی سبب آسا پدید نیامدند و همچنان نیز تأسیس نشده‌اند.

شنده و نامعلوم است. با «گنجایش فضا» در گذشته از اجازت‌گیری مورد توجه بوده است، اما در دوره معاصر از جنبه کیفی اهمیت دارد. همچنین می‌توان به «پوشیدگی فضا» اشاره کرد. در گذشته فضاها، باز، نیمه باز و بسته با یکدیگر هماهنگ بوده، اما در دوره معاصر فضای عمده، فضای بسته است که به طور مجزا از فضای باز در نظر گرفته می‌شود. تصور ایرانیان نسبت به فضا حضور همزمان در سه گونه فضای باز، بسته و پوشیده بوده که مهم‌ترین مصداق آن را می‌توانید در حیاط، ایوان و اتاق ببینید که در توانی معناداری با هم ترکیب می‌شده‌اند.

مجموع این ویژگی‌ها باعث شکل گرفتن شبکه‌ای نامرئی در سراسر شهر قدیمی ایرانی شده است؛ به طوری که در گذشته، هر فضایی که قرار بوده شکل بگیرد گویی یکی از واحدهای آن شبکه نامرئی را به خود اختصاص می‌داده است، اما این شبکه نامرئی سازمان دهنده و هماهنگ کننده بافت‌های مختلف شهری در دوران معاصر از هم گسخته است. اگر دقیق تر بگویم نقطه عطف این از هم گسختگی در شهرهای ایرانی به سال‌های ۱۳۰۰ باز می‌گردد. در این دوره اولین جاده‌ها در داخل شهرها احداث شد که در تاریخ شهرسازی ایران به جراحی‌های شهری معروف شده است؛ احداث این جاده‌ها بدون اندیشه فضایی بود و هرگز به این نکته توجه نشد

● به نظر می‌رسد نقش شهروندان و حتی شهرداریها در تحول سازمان فضایی شهر از عوامل دیگر ضعیف‌تر بوده است. آنان بیشتر اسپر سرمایه، زمین و سازمانهای تصمیم‌گیری و طرحهای متخصصان بوده‌اند و چندان نقشی در شکل دادن به کالبد زندگی شهری نداشته‌اند. به عقیده شما چرا این طور بوده است؟

○ به این دلیل که زمینه مشارکت آنان فراهم نشده است. مسئولان تاکنون به اصلاحات از بالا و اعمال ضوابط یک طرفه عقیده داشته‌اند! این وضع نه تنها در مورد مردم، بلکه به گونه‌ای دیگر در مورد مسئولان و متخصصان نیز پیش آمده است. در طی ۳۰ سال شهرنشینی سیل آسای حائلی روانی برای همه ما به وجود

د: شهرسازان و معماران باید بی‌ذلتند که در قصور پیش آمده سهم داشته‌اند. آنان باید بکوشند از طریق تز دیکتر کردن تصاویر ذهنی مردم و مسئولان به تصاویر دقیق‌تری از شهر و شهرنشینی، زیرساختهای فکری لازم را برای تبدیل شهرسازی یک طرفه به شهرسازی مشارکتی فراهم کنند.

همچنین باید از وقایع روزمره شهر فاصله بگیریم. ۴۰ سال است همه دچار روزمرگی شهرنشینی شده‌ایم! باید از زوایای بازتر و دورتر به شهر و شهرنشینی نگاه کنیم و در پاسخ به این پرسش که ۴ سال یا ۱۰ سال یا ۴۰ سال دیگر می‌خواهیم شهرهایمان چگونه باشند، مأموریت خود را تبیین کنیم. جبران ۴۰ سال عقب‌ماندگی زیرساختی در گرو تحقق همزمان ایجاد زیرساختهای مادی و

اگر از نگاه مردم به شهر بنگریم شهروندان نمی‌دانند شهر خانه آنان است یا محلی است برای کسب درآمد. شهر برای آنان آزادی و آگاهی می‌آورد یا زجر و شکنجه. شهر مکان تمدن است یا هرج و مرج. شهر محل تنفس اکسیژن است یا آلودگی

۴۰ سال است همه دچار روزمرگی شهرنشینی شده‌ایم! باید از زوایای بازتر و دورتر به شهر و شهرنشینی نگاه کنیم و در پاسخ به این پرسش که ۴ سال یا ۱۰ سال یا ۴۰ سال دیگر می‌خواهیم شهرهایمان چگونه باشند، مأموریت خود را تبیین کنیم. جبران ۴۰ سال عقب‌ماندگی زیرساختی در گرو تحقق همزمان ایجاد زیرساختهای مادی و معنوی رشد شهری است

معنوی رشد شهری است.

● مشخص‌تر بفرمایید، به عقیده شما پر هیز از روزمرگی و جبران عقب‌ماندگی چگونه میسر است؟ بویژه تأکید بر نقشی است که شهرداریها می‌توانند و باید در این ماجرا ایفا کنند.

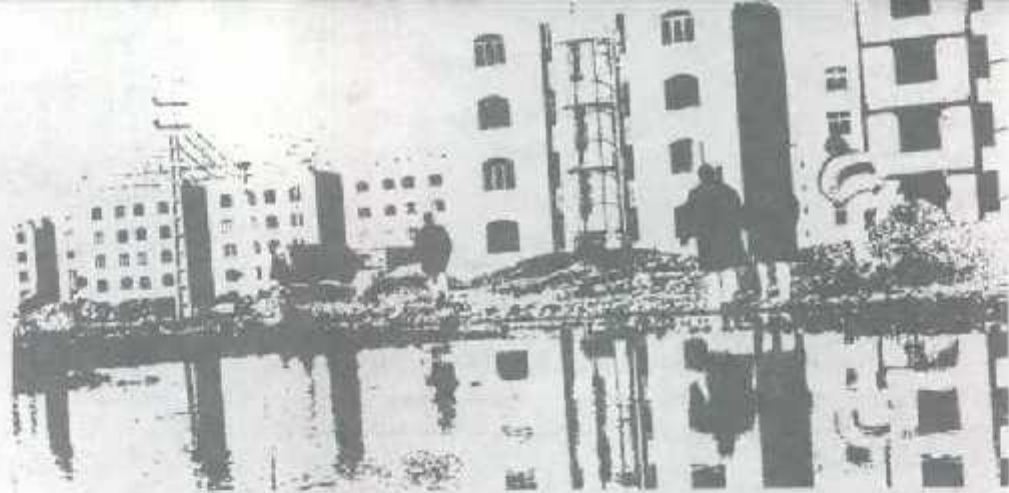
○ از میسان همه بازگسرتی که در جریان شهرنشینی و شهرسازی ما نقشی بر عهده دارند اتفاقاً شهرداریها رسالتی مضاعف دارند. رسالت اصلی شهرداریها عقلایی کردن روند از هم گسیخته شهرنشینی است. کیفیتهای اعلای هنری به جای خود، عقلایی کردن حداقل کار در این زمینه است. اما شهرداریهای ما تاکنون قادر به این کار نبوده‌اند؛ چون به دلیل گرفتاریهای روزمره همواره به دنبال جریان شهرنشینی دویده‌اند!

به عنوان مثال، به محض اینکه در خیابان زرتشت تهران، تونلی فرو می‌ریزد و عده‌ای فداای بی‌دقتی‌ها می‌شوند تمام دستگاه شهرداری مسئول پاسخ‌گویی می‌شود. همه مقصر اعلام می‌شوند و دست آخر هم معلوم نمی‌شود چگونه می‌توان از بروز این ضایعات جلوگیری کرد. در ست است که باید مراقب بود این اتفاقات ناگوار پیش نیاید، اما درگیر شدن تمام عیار شهرداری در این مسائل، آن را از رسالتهای اصلی‌اش باز می‌دارد. به همین دلیل

آمده که به دوگانگی روحی ویژه‌ای در رفتار، کردار و گفتار همه ما انجامیده است و ما را در تصمیم‌گیری، صراحت و صداقت با مشکل روبه‌رو کرده است!

اگر از نگاه مردم به شهر بنگریم شهروندان نمی‌دانند شهر خانه آنان است یا محلی است برای کسب درآمد. شهر برای آنان آزادی و آگاهی می‌آورد یا زجر و شکنجه. شهر مکان تمدن است یا هرج و مرج. شهر محل تنفس اکسیژن است یا آلودگی. متخصصان هم نمی‌دانند شهر را می‌سازند یا خراب می‌کنند نمی‌دانند شهر را توسعه بدهند یا توسعه آن را متوقف کنند. شهر را به ارتفاع برسانند یا در افق گسترش دهند. شهر را به نفع بیادها سامان دهند یا سواره‌ها، مسئولان نیز نمی‌دانند شهر را هدایت می‌کنند یا گمراه. شهر را اشاره می‌کنند یا شهر آنان را به هرسویی می‌کشاند. شهر محل اعمال قدرت است یا محل ارائه خدمت. در داخل شهر شغل ایجاد کنند یا در بیرون شهر. به حرف مردم گوش دهند یا به حرف متخصصان و خود در این میانه چه حرفی برای گفتن دارند! در این گیرودار، مردم دولت را مقصر می‌دانند و دولت، متخصصان را و متخصصان، نبودن ضمانت‌های ملی و محلی را برای تحقق طرحهایشان. قضی در قضی در قضی است!

● چگونه می‌توان از دور باطل «یافتن مقصر» خارج شد؟

نمی‌شود و وزارتخانه‌ای در سازه تأمین نیازهای این پدیده تصمیم بگیرد و آن سازه‌های جدا از هم واگذار کند؛ بعد هم معلوم نیست آن سازمانها بتوانند نیازهای شهر را تأمین کنند یا خیر. تمام این نابسامانیها برای این است که شهرداریها با اینکه بیش از همه درگیر زندگی مردم هستند اما تور از جریان تصمیم‌گیری قرار دارند بنابراین باید با این تفکر که شهرداریها صرفاً مجری نظر دیگران هستند به شدت مبارزه کرد. در صورت تغییر این تفکر، می‌توان امیدوار بود شهرداریها از اسارت روزمرگی خارج شوند. تازه، در آن موقع شهرداریها می‌توانند به فکر چشم‌اندازها و آرمانهای شهر باشند.

● من ستوایی ندارم، اگر نکته‌ای هست بفرمایید.

● بد نیست در اینجا موضوعی را که تاکنون به مناسبتهای مختلف گفتم بازگو کنم و آن، ضرورت تشکیل وزارت شهر است.

باید در شهرداریهای ما و بویژه در شهرداریهای شهرهای بزرگ، مرکزی ایجاد شود که وظیفه آن بازگو کردن نقش و رسالت اصلی شهرداری باشد این مرکز باید به شهرداری گوشزد کند که اگر نخواهد به دنبال شهرنشینی بدون وقفه به طور روزمره به نیازها و مشکلات آن پاسخ دهد از رسالت خود بازمی‌ماند.

شهر باید جایگاهی مناسب برای شهرنشینی باشد، باید کیفیتهای مختلف زندگی جدید را در مقابل زندگی روستایی و ایل‌نشینی برای انسان فراهم کند. همچنین شهرسازی، نوعی تفکر است، افقی دارد و باید در این افق آرمانهایش را تحقق بخشد ولی آیا شهرسازی امروز ما افقی دارد؟ آرمانی دارد؟ آیا بر خورد روزمره با مسائل شهرنشینی را می‌توان شهرسازی نامید؟

● چه دلایلی باعث شده است تا شهرداریها در جنبه مسائل روزمره گرفتار بمانند؟ حتی به نظر می‌رسد که

شهرداریهای ما تاکنون به دلیل

گرفتاریهای روزمره همواره به دنبال جریان شهرنشینی دویده‌اند!
 شهرسازی، نوعی تفکر است، افقی دارد و باید در این افق
 آرمانهایش را تحقق بخشد. ولی آیا شهرسازی امروز ما افقی دارد؟
 آرمانی دارد؟ آیا برخورد روزمره با مسائل شهرنشینی را می‌توان
 شهرسازی نامید

تعیین‌کننده‌ترین و تأثیرگذارترین روند اجتماعی نیم قرن اخیر ایران، شهرنشینی است که تمام روندهای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی را متأثر کرده و ما به تناسب آن هیچ کار نکرده‌ایم. روند عتاق گسیخته شهرنشینی مثل سیل عظیم بنیان‌کن بر سر ما آمده است و ما فقط دستهایمان را روی سر گذاشته‌ایم تا در مقابل آن ایستادگی کنیم! یعنی ما هنوز ابعاد این پدیده را درست تشخیص نداده‌ایم.

در زمینه‌های مختلف، وزارتخانه‌های تشکیل شده است و هر کدام وظیفه‌های را برعهده گرفته‌اند مثل وزارت اقتصاد، وزارت آموزش و پرورش و نظایر آن. در صورتی که اگر می‌خواستیم به فراخور نیازهای شهر قدم برداریم باید تاکنون وزارت شهر را تشکیل می‌دادیم تا هدایت‌کننده پدیده میان بخشی شهر باشد. تاکی باید بین مسئولان زیرساختهای مختلف شهری، هماهنگی باشد بهتر است در یک جا درباره همه اینها تصمیم‌گیری شود. اکنون که در برخی از زمینه‌های اساسی، ضرورت اقدام وزارتخانه‌های متعدد مطرح است وزارت شهر، بدیل معتری برای ارزیابی کارنامه تمامی نهادهای مرتبط با شهر خواهد بود. منظور از تشکیل وزارت شهر، ایجاد تشکیلات صوری نیست، بلکه تعبیر من از وزارت شهر این است که به تناسب روند عظیم شهرنشینی، به شهر احترام بگذاریم.

● با سیاسی از شما.

وظایف شهرداریها در جمع‌آوری زباله و ترمیم اسفالت خیابان و آبیاری فضاهای سبز خلاصه شده است! این ناشی از شرایطی است که در هنگام تدوین قانون شهرداریها حاکم بوده یا عواملی دیگر در کار است؟

● ببینید، در هنگام تدوین قانون شهرداریها، یعنی در دهه ۱۳۳۰، شهرنشینی ما رشدی آرام داشت و هنوز عناصر قدیمی مانند انجمنها و بدیهه مشغول کار بودند، اما با گذشت چند دهه از آن موقع هنوز همان قانون ملاک عمل شهرداریهای ما است! یعنی قانونی که بنیاد اندیشه‌اش در دوره شهرنشینی آرام شکل گرفته است. حال آنکه از آن موقع تاکنون، تحولات فراوانی در شهرنشینی و بویژه در شهرهای بزرگ، روی داده است. شما تهران را در نظر بگیرید. در آن زمان تهران دارای محدودهای مشخص با یک میلیون نفر جمعیت و بارشدهی آرام بود. امروز تهران با وسعت ۷۰۰-۸۰۰ کیلومتر مربع، دارای جمعیت روزانه ۱۰-۱۱ میلیون نفر است و به نظر نمی‌رسد رشد آن به این زودیها آرام شود.

تازه همان موقع تصور می‌شد شهرداری از عهده هدایت توسعه شهر بر نمی‌آید و به همین منظور وزارت آبادانی و مسکن را در دهه ۴۰ تشکیل دادند که بعد به مسکن و شهرسازی تغییر نام یافت؛ یعنی در دهه ۱۳۳۰ تفکر غالب این بوده است که شهرداریها فقط مجری اعمال نظر نهادهای دیگر باشند. ظاهراً این تفکر هنوز در کشور ما شکل نگرفته که شهر، پدیده‌ای میان بخشی است.

مالکیت حقوقی شهرداریها

عباس زراعت

شهرداریها، قوه مجریه هر محل هستند و به نمایندگی از مردم آن محل و حکومت مرکزی به اداره امور محل خود می‌پردازند. آنها برای اجرای وظایف خود به نیروی انسانی و اموال و بودجه کافی نیاز دارند. یکی از بحثهایی که در مورد شهرداریها مطرح است ماهیت حقوقی اموال آنها و نحوه مالکیت شهرداریهاست؛ زیرا بسیاری از اموالی که در اختیار شهرداریهاست جزء مشترکات است و در مورد مشترکات، گروهی عقیده دارند که اصلاً مالکیت قابل تصور نیست، بلکه مباحثاتی است که همه مردم حق استفاده از آنها را دارند مانند گورستانهای عمومی و نهرهای جاری در داخل شهرها. مقداری از اموال نیز جزء انفال است که مالکیت آنها متعلق به دولت اسلامی است، اما دولت، آنها را به شهرداریها می‌دهد تا در جهت منافع و نیازهای جامعه مورد استفاده قرار دهد که در این صورت بحث امکان انتقال اموال عمومی از دولت به غیر دولت مطرح می‌گردد. در هر صورت بحث در مورد این مسائل، نیازمند تحقیقات گسترده و دقیقی است و آنچه در این مختصر ارائه می‌گردد به عنوان مقدمه‌ای است تا صاحب نظران و ارباب فن، به تکمیل و تشریح آن بپردازند.

ماهیت حقوقی شهرداری

شهرداری از نظر حقوقی سازمانی محلی و به موجب ماده ۳ قانون شهرداری و ماده ۵۸۷ قانون تجارت، دارای شخصیت حقوقی است. اشخاص حقوقی نیز خود به دو دسته تقسیم می‌شوند: یک دسته، اشخاص حقوقی عمومی یا اداری هستند که به اعمال حاکمیت می‌پردازند و دستگاههای دولتی شاخصترین نمونه آن است. دسته دیگر، اشخاص حقوقی خصوصی هستند که به اعمال تصدی می‌پردازند و شرکت‌های تجاری نمونه بارز آن است. در مورد شهرداریها این ابهام وجود دارد که آیا جزء دسته نخست‌اند یا دسته دوم؟ این ابهام از آن جهت دوچندان می‌شود که در حال حاضر اشخاص حقوقی فرعی زیادی در کنار شهرداریها و وابسته به شهرداریها وجود دارند که از نظر نحوه تشکیل و اداره، شبیه اشخاص حقوقی خصوصی هستند. ماده ۸۴ قانون شهرداری مقرر می‌دارد: «مؤسسات وابسته به شهرداری از قبیل لوله‌کشی، آب، برق، اتوبوسرانی که دارای شخصیت حقوقی بشوند می‌توانند

بنا اصول بازرگانی اداره شوند. اساسنامه این قبیل مؤسسات باید به تصویب انجمن شهر و موافقت وزارت کشور برسد. ماهیت حقوقی شهرداری یعنی تشخیص اینکه شهرداری دارای شخصیت حقوقی عمومی است یا خصوصی، با ماهیت حقوقی اموال و مالکیت شهرداری، ارتباطی متقابل دارد؛ زیرا اشخاص حقوقی در حقوق عمومی از ویژگیها و اختیاراتی بهره‌مندند که اشخاص حقوقی در حقوق خصوصی فاقد آن هستند؛ به عنوان مثال شخص حقوقی عمومی می‌تواند مالک انفال و اموال عمومی شود، اما شخص حقوقی در حقوق خصوصی چنین حقی ندارد. متقابلاً اشخاص حقوقی در حقوق خصوصی ویژگیهایی دارند که در اشخاص حقوقی در حقوق عمومی وجود ندارد؛ به عنوان مثال اشخاص حقوقی خصوصی می‌توانند هرگونه تصرف مالکانه‌ای در اموال و سرمایه خود نمایند، اما اشخاص حقوقی عمومی چنین حقی ندارند.

قرینه‌هایی وجود دارد که شهرداری جزء اشخاص حقوق عمومی است از جمله اینکه دارای اموال عمومی، انفال و مالکیت‌هایی است که صرفاً دولت حق مالکیت نسبت به آنها را دارد. به ارائه خدمات عمومی می‌پردازد، وابستگی به دولت و وزارت کشور دارد و شهردار مقامی است که حسب مورد از سوی وزیر کشور یا استاندار منصوب می‌شود. دارای اقتدار حکومتی است، حق گرفتن عوارض دارد و... همچنین قرینه‌هایی وجود دارد که شهرداری به اشخاص حقوق خصوصی نزدیک است از جمله اینکه به اعمال تصدی می‌پردازد، وضعیت استخدامی کارگزاران از شمول قانون استخدام کشوری استثناس است. در قوانین موضوعه نام شهرداریها جدای از مؤسسات دولتی ذکر می‌شود، از شمول قانون محاسبات عمومی و مقررات مالی دولتی خارج است و... اما با وجود این، شهرداری را باید دارای شخصیت حقوقی عمومی و اداری دانست؛ زیرا شهرداری نیز یکی از پایه‌ها و ارکان حکومت است. هر چند حیطه اختیارات و وظایف آن به صورت محلی است. در مورد سنای اقتدار شهرداری نیز نمی‌توان گفت که این اقتدار صرفاً از سوی قانون و به صورت اختیاری به شهرداری داده شده است، بلکه شهرداری نیز همچون سایر نهادهای حکومتی اقتدار خود را از مردم کسب می‌کند؛ چرا که مردم هر محل افرادی را به عنوان نمایندگان خود در شورای شهر انتخاب می‌کنند و این نمایندگان نیز فردی را به عنوان شهردار و مدیر شهرداری انتخاب می‌نمایند. شهرداری نیز مانند مؤسسات دیگر دولتی به محض اینکه بر اساس مقررات قانونی تشکیل شود، شخصیت حقوقی پیدا می‌کند. ماده ۵۸۷ قانون تجارت در این زمینه مقرر می‌دارد: «مؤسسات و تشکیلات دولتی و بلدی به محض ایجاد و بدون احتیاج به ثبت دارای شخصیت حقوقی می‌شوند».

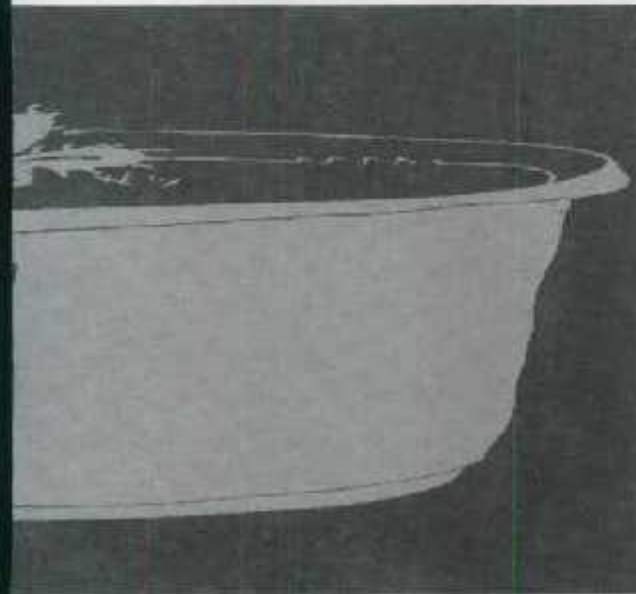
بنابر این شهرداری از نظر شخصیت حقوقی هم‌سطح از دستگاههای دولتی است و صرف اینکه شهرداریها به اعمال تصدی می‌پردازند موجب الحاق آنها به اشخاص حقوقی خصوصی نمی‌شود؛ چرا که بسیاری از اشخاص حقوقی عمومی نیز به اعمال تصدی مشغول اند و اعمال حاکمیت و تصدی را نمی‌توان ملاک تمایز اشخاص حقوقی در حقوق عمومی و خصوصی دانست.

اموال و سرمایه شهرداری

اموال و سرمایه شهرداری از راههای مختلفی تأمین می‌شود و ماده ۲۹ این نامه مالی شهرداریها، درآمدهای شهرداریها را به شش طبقه تقسیم کرده است. قبل از بحث در مورد ماهیت حقوقی مالکیت شهرداری لازم است با اقسام اموال شهرداری آشنا شویم:

۱- عوارض: بخش مهمی از سرمایه و دارایی شهرداریها از طریق عوارض مختلف تأمین می‌شود. گرفتن عوارض حق دولت است و لو می‌تواند در مواردی که درآمدهای دیگر دولت برای اداره کشور کفایت نمی‌کند به اخذ عوارض بپردازد، اما از آنجا که دولت ارائه بسیاری از خدمات و اجرای برنامه‌های عمرانی محلی را به شهرداریها واگذار کرده است، بنابراین حق اخذ عوارض هر محل نیز به شهرداریهای همان محل تفویض گردیده است. ماده ۷۴ قانون شهرداری در این زمینه آورده است: «شهرداری با تصویب اجتمع شهر آیین نامه اجرایی وصول عوارض شهرداری و آب بها و امثال آن را تدوین و تنظیم می‌نمایند». بند ۱۶ ماده ۷۶ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی نیز یکی از وظایف شوراها را چنین بیان می‌کند: «تصویب لوایح برقراری یا لغو عوارض شهر، همچون تغییر نوع و میزان آن با در نظر گرفتن سیاست عمومی دولت که از سوی وزارت کشور اعلام می‌شود». با

توجه به اینکه شوراهای اسلامی شهرها در ابتدای راه هستند هنوز اقتدار کامل در وضع و تصویب عوارض را ندارند، بلکه عمده موارد اخذ عوارض در قوانین موضوعه و توسط حکومت مرکزی تعیین می‌شود؛ به عنوان مثال ماده ۲ قانون نوسازی و عمران شهری (مصوب ۱۳۳۷/۹/۷) آورده است: «در شهر تهران از تاریخ اول فروردین ماه ۱۳۳۸ و در سایر شهرها از تاریخی که وزارت کشور تعیین و اعلام کند بر کلیه اراضی و ساختمانها و مستحقات واقع در محدوده قانونی شهر عوارض خاص سالانه به مأخذ ۵ در ۱۰۰۰ بهای آنها که طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد برقرار می‌شود». ماده ۳۰ قانون نحوه وصول برخی از درآمدهای دولت (مصوب ۱۳۷۲) نیز این اختیار را بر عهده رئیس جمهور قرار داده

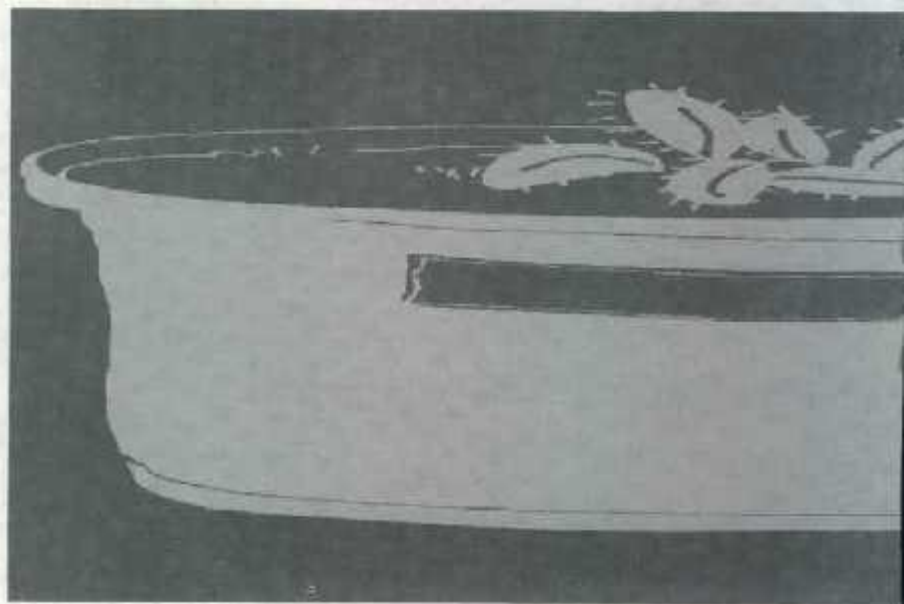
است: «در صورتی که در آیندهای وصولی ناشی از عوارض تکافوی هزینه‌های شهرداریها را ننمایند وضع عوارض جدید و افزایش عوارض موجود صرفاً با پیشنهاد وزیر کشور و تصویب رئیس جمهور خواهد بود».

شایان ذکر است که به موجب ماده ۷۳ قانون شهرداری، تمامی عوارض و درآمدهای شهرداری باید منحصر آیه مصرف همان شهر برسد. ماده ۷۷ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور نیز آورده است: «شورای اسلامی شهر و دهستان می‌تواند نسبت به وضع عوارض متناسب با تولیدات و درآمدهای اهالی به منظور تأمین بخشی از هزینه‌های خدماتی و عمرانی مورد نیاز شهر و روستا طبق آیین نامه مصوب هیئت وزیران اقدام نمایند».

به هر حال عوارضی که شهرداریها از املاک، بناها و سایر موارد اخذ می‌کنند به نمایندگی از سوی دولت است تا در جهت اداره امور حوزه هر شهرداری، هزینه گردد، اما این بحث وجود دارد که آیا دولت می‌تواند اختیار وضع عوارض را نیز به شوراهای اسلامی و شهرداریها تفویض کند یا این اختیار از اختیارات حکومتی است که قابل تفویض نیست، بلکه نوع و میزان آن را باید دولت اسلامی (امام) تعیین نماید و فقط اختیار اخذ و هزینه عوارض را می‌توان به حکومت‌های محلی تفویض نمود؟ در حال حاضر، شیوه دوم مورد عمل قرار می‌گیرد و عملاً وضع عوارض بر عهده

قانون، رئیس جمهور و وزیر کشور است، اما با توجه به تشکیل شوراهای و روی کار آمدن نمایندگان مستقیم مردم، لازم است در این زمینه تجدید نظر شود.

۲- انفصال و شروتهای عمومی: بخشی از اموال و سرمایه شهردارها، اموال عمومی و انفال است که از طریق دولت و قانون در اختیار شهردارها قرار می‌گیرد. منظور از اموال عمومی، اموالی است که متعلق به همه مردم است و منظور از اموال دولتی یا انفال، اموالی است که متعلق به امام و دولت اسلامی است که البته در مورد مصداق این اموال و نحوه بهره‌برداری از آنها اختلاف نظرهایی میان فقها وجود دارد. اصل ۴۵ قانون اساسی ایران برخی از مصداق این اموال را چنین بر شمرده است: «انفال و ثروتهای

عمومی از قبیل زمینهای دولت یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر آبهای عمومی، کوهها، دره‌ها، جنگلها، نزارها، بیشه‌های طبیعی، مراعی که حریم نیست، ارت بدون وارث و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق ضوابط عام نسبت به آنها عمل نماید. تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون رعایت می‌کند. از آنجا که اموال یاد شده باید در راه اداره جامعه و عمران و آبادی آن مصرف شود و بخش بزرگی از این مسئولیت بر عهده شهردارهاست، بنابراین طبیعی است که مقدراری از این اموال باید توسط دولت در اختیار شهردارها قرار گیرد و این امر به موجب قوانین متعدد صورت می‌گیرد که به چند نمونه اشاره می‌کنیم:

تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداری به بخشی از این اموال اشاره دارد: «اراضی کوجه‌های عمومی و میدانها و پیاده‌روها و خیابانها و به طور کلی معابر و بستر رودخانه‌ها و نهرها و مجاری فاضلاب شهرها و باغچه‌های عمومی و گورستانهای عمومی و درختهای معابر عمومی واقع در محدوده هر شهر که مورد استفاده عموم است ملک عمومی محسوب و در مالکیت شهرداری است». قسمت ذیل ماده ۱۰۱ قانون شهرداری نیز مقرر می‌دارد: «معابر و شوارع عمومی که در اثر تفکیک اراضی احداث می‌شود متعلق به شهرداری است و شهرداری در قبالی آن به هیچ عنوان وجهی به

صاحب آن پرداخت نخواهد کرد». ماده ۱۹ قانون نوسازی و عمران شهری آورده است: «هرگاه در نتیجه اجرای طرحهای شهرداری تمام یا قسمتی از معابر به صورت متروک در آید آن قسمت متعلق به شهرداری بوده و هرگاه شهرداری قصد فروش آن را داشته باشد مالک مجاور در خرید آن حق تقدم خواهد داشت».

تبصره ۶ قانون نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهردارها (مصوب ۱۳۷۰) مقرر می‌دارد: «جهت تأمین معوض ابنیه، املاک و اراضی شرعی و قانونی مردم که در اختیار شهردارها قرار می‌گیرد دولت موظف است ۱۰٪ از اراضی و واحدهای مسکونی قابل واگذاری را با قیمت تمام شده به شهردارها اختصاص دهد تا پس از توافق بین مالکین و شهردارها به عنوان معوض تحویل گردد».

شهردارها این اموال را به نمایندگی از سوی دولت اسلامی در اختیار دارند. بنابراین، قواعدی که از نظر فقهی و حقوقی بر این اموال حاکم است به قوت خود باقی است.

۳- جریمه‌های ناشی از تخلفات: بخشی از سرمایه و درآمدهای شهرداری از جریمه تخلفاتی است که در امور ساختمانی، مشاغل و یا فعالیت‌های دیگر صورت می‌گیرد و دولت آن را در اختیار شهرداری قرار داده است که به چند نمونه آن اشاره می‌کنیم:

ماده یک قانون پیشگیری و مبارزه با خطرات سیل (مصوب ۱۳۳۸) به شهردارها اجازه داده است که به منظور جلوگیری از خطرات سیل، اراضی و مستحقات و ساختمانهای لازم را تملک کنند. تبصره یک این ماده مقرر می‌دارد: «در صورتی که اراضی مورد لزوم طبق تشخیص وزارت کشور به موجب مدارک یا نقشه‌ها و عکسهای هوایی موجود قبلاً مسیول یا در حریم قانونی آن بوده اعم از اینکه بایر یا ساختمانی در آنها احداث شده باشد و در تصرف متجاوزین اصلی یا قائم مقام آنان باقی مانده باشد مجاناً به تملک شهرداری در خواهد آمد ولی دینفع می‌تواند در صورتی که مدعی حقی باشد به مراجع قانونی مراجعه نماید».

قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها (مصوب ۱۳۵۹) قطع اشجار و از بین بردن فضای سبز شهرها را جرم دانسته و مجازات حبس و جزای نقدی برای آن برقرار کرده است و تبصره یک ماده ۶ قانون یاد شده مقرر می‌دارد: «در صورتی که قطع درخت از طرف مالکین به نحوی باشد که باغی و از بین بردن آن به صورت تفکیک و خانه‌سازی استفاده کند همه زمین به نفع شهرداری ضبط می‌شود و به مصرف خدمات عمومی شهر و محرومین می‌رسد».

تبصره‌های ماده ۱۰۰ قانون شهرداری نیز در مورد ساختن اضافه‌بنای زائد بر مساحت زیربنای مندرج در پروانه ساختمانی مسکونی و تجاری و نیز احداث بنای بدون پروانه یا عدم احداث پارکینگ و... جریمه‌هایی را پیش‌بینی کرده است که کمیسیونهای بنوی و تجدیدنظر به آن رأی می‌دهند.

قسمت الف بند ۳ ماده ۲۲ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت، در مورد جریمه‌های ناشی از تخلفات رانندگی آورده است: «مصادل پنجاه درصد وجه حاصل از جریمه رانندگی در هر یک از شهرها به حساب درآمد عمومی کشور واریز می‌شود و از محل اعتبار فوق‌الذکر به حساب شهرداری مربوط واریز می‌شود تا جهت ایجاد توپیکه‌ها و ایجاد اصلاح و تعمیر و مرمت معابر و پلهای زیرگذر و روگذر هزینه نمایند». گرفتن جریمه - که در حقیقت

نوعی مجازات است - اعمال حاکمیت به حساب می آید که اصولاً شهرداریها نباید از چنین حقی برخوردار باشند و به همین جهت است که مراجع صدور رأی به خسار آنها معمولاً یا مرجع قضایی هستند یا با حضور نمایندگان دولت تشکیل می شوند؛ مانند کمیسیونهای موضوع ماده ۲۷ و ماده ۱۰۰ قانون شهرداری. در هر صورت این جریمه ها که ممکن است منقول یا وجه نقد باشد به حکم قانون در اختیار شهرداریها قرار می گیرد تا جزء اموال آنها درآید یا برای ارائه خدمات به جامعه و مردم هزینه شود.

۴- املاک مورد نیاز طرحهای شهری: شهرداریها ممکن است برای اجرای طرح جامع یا هادی شهر نیاز به تملک املاکی داشته باشند که این اختیار به موجب قانون نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه های عمومی عمرانی و نظامی دولت (مضروب ۱۲۵۸) برای دولت و شهرداریها برقرار شده است و به موجب ماده واحده قانون نحوه تقویم ارضیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداریها (مضروب ۱۳۷۰) در تمامی مواردی که شهرداریها طبق قانون و مقررات، مجاز به تملک ارضیه، املاک و اراضی هستند باید بهای آن به قیمت روز تقویم و پرداخت شود. تملک املاک خصوصی دیگران در حالت عادی جایز نیست، اما هنگامی که مصلحت جامعه آن را ایجاب کند اشکالی ندارد. هر چند در اینجا هم این شبهه مطرح می شود که شهرداریها جزء دولت اسلامی محسوب نمی شوند تا حق تملک و تصرف اموال و املاک دیگران را داشته باشند، اما قبلاً اشاره کردیم که شهرداریها گرچه

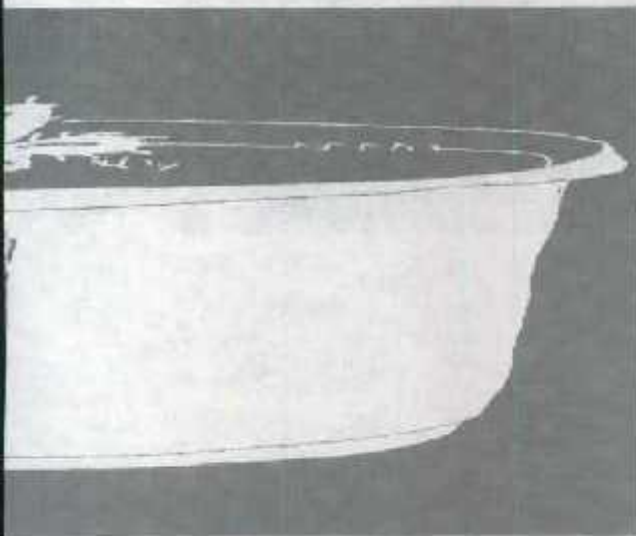
بسرقت، اتوبوسرانی که دارای شخصیت حقوقی بشوند می توانند با اصول بازار گاتی آثاره شوند. اساسنامه این قبیل مؤسسات باید به تصویب انجمن شهر و موافقت وزارت کشور برسد.

ماده ۳۰ همین نامه معاملات شهرداریها نیز در این زمینه چنین آورده است: «هر شهرداری دارای تعرفه ای خواهد بود که در آن کلیه انواع عوارض و بهای خدمات و سایر درآمدهایی که بوسیله شهرداری و مؤسسات تابعه و وابسته به آن وصول یا تحصیل می شود درج و هر نوع عوارض و بهای خدمات جدیدی که وضع و تصویب می گردد یا هر تغییری که در نوع نرخ آنها صورت می گیرد در تعرفه مذکور منعکس می شود».

۶- کمکهای اهدایی: بخشی از اموال و درآمدهای شهرداریها ناشی از موقوفات یا کمکهای اهدایی اشخاص حقیقی و حقوقی به شهرداری است. تبصره ۳ ماده ۹۶ قانون شهرداریها مقرر می دارد: «سازمانها و مؤسسات دولتی که اراضی و املاک و ابنیه ای داشته باشند که مشمول حکم این ماده باشد (یعنی مورد نیاز عمران شهری باشد) مکلفند در صورت تصویب شورای شهر و تأیید استاندار آن اراضی و ابنیه را بلاعوض در اختیار شهرداری قرار دهند».

بند ۱۰ ماده ۵۵ قانون شهرداری نیز یکی از وظایف شهرداری را چنین برشمرد: «اهدای قبول اعانات و هدایا به نام شهر یا تصویب انجمن اعانات پرداختی به شهرداری یا مؤسسات خیریه از طرف وزارت دارائی جزء هزینه قابل قبول اعانه دهندگان پذیرفته

شهرداریها تابع قانون محاسبات عمومی و آیین نامه اموال دولتی نیستند، اما از آنجا که اموال متعلق به شهرداریها از نظر ماهیت حقوقی، مانند اموال متعلق به دولت است، قوانین و مقررات خاصی شبیه مقررات عمومی در مورد نحوه نگهداری و حفاظت از اموال شهرداریها پیش بینی شده است

می شود و اعانه دهند نسبت به مبلغ اعانه ای که داده است از مالیات بر درآمد معاف می باشد».

همچنین ممکن است اشخاص خیر از طریق وقف یا حبس، اموالی را در اختیار شهرداریها قرار دهند که علاوه بر رعایت مقررات اموال عمومی باید مقررات خاص وقف و حبس و نظایر اینها نیز رعایت شود.

ماهیت حقوقی اموال و مالکیت شهرداری

قبلاً گفتیم که شهرداریها نیز همچون دولت دارای شخصیت حقوقی عمومی (اداری) هستند. ماده ۲۵ آیین نامه مالی شهرداریها اموال شهرداریها را به دو دسته عمومی و اختصاصی تقسیم کرده است: «اموال شهرداریها اعم از منقول و غیر منقول بر دو نوع تقسیم می شود: اموال اختصاصی و اموال عمومی. اموال

دولت به حساب نمی آیند، اما از نظر شخصیت حقوقی مانند دولت هستند و در نتیجه می توانند برخی از اختیارات دولت را به نیابت از او انجام دهند.

۵- درآمدهای ناشی از ارائه خدمات: بسیاری از خدماتی که شهرداریها به مردم ارائه می دهند مجانی است یا در قبال عوارضی است که مردم می پردازند، اما در قبال بسیاری از خدمات نیز مبلغی دریافت می شود که یکی از منابع مالی شهرداری به حساب می آید. بخشی از مؤسسات وابسته به شهرداری به صورت اتفاعی فعالیت می کنند و نه تنها باید حالت خودگردان داشته باشند، بلکه منبع درآمدی نیز برای شهرداری به حساب می آیند. ماده ۸۴ قانون شهرداری (همان طور که قبلاً نیز گفتیم) در این زمینه مقرر می دارد: «مؤسسات وابسته به شهرداری از قبیل لوله کشی، آب،

اختصاصی شهرداری اموالی است که شهرداری حق تصرف مالکانه نسبت به آنها را ندارد از قبیل اراضی و ابنیه و نظایر آن. اموال عمومی شهرداری اموالی است که متعلق به شهر بوده و برای استفاده عموم اختصاص یافته است مانند معابر عمومی، خیابانها، میادین، پلها، گورستانها، سیل برگردان، مجاری آب و فاضلاب و متعلقات آنها، انبار عمومی، اشجار اعم از اشجاری که شهرداری یا اشخاص دز معابر و میادین عمومی غرس نموده باشند، چمن کاری، گل کاری و امثال آن».

ظاهراً املاکی که برای تمایز اموال عمومی و اختصاصی در این ماده به کار رفته است ملاک تصرف مالکانه است، در حالی که این ملاک کامل نیست؛ زیرا شهرداری در اموال اختصاصی خود نیز حق تصرف مالکانه به صورت مطلق را ندارد و در برخی از اموال عمومی حق تصرف مالکانه به صورت محدود وجود دارد. در هر حال برای تشخیص ماهیت حقوقی اموال شهرداری لازم است تکنیک صورت گیرد؛ زیرا اموال شهرداری از نظر حقوقی دارای اقسامی است که ماهیت حقوقی هر یک از این اقسام، متفاوت است. در این زمینه اموال شهرداری را به سه دسته تقسیم می کنیم:

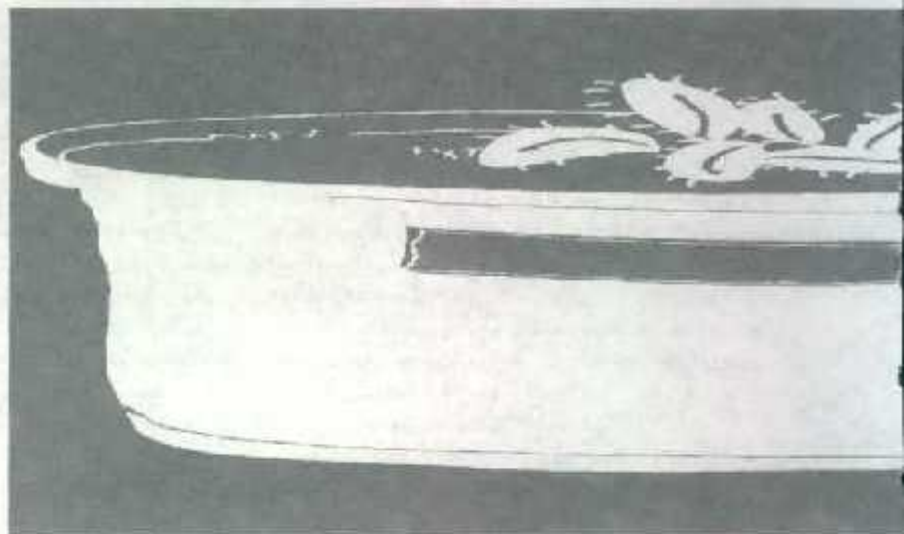
۱- مشترکات یا اموال عمومی غیر قابل تملک: بخشی از اموال عمومی شهرداری، اموالی است که مورد استفاده عموم مردم است مانند گورستانها و پارکها که ماده ۲۴ و ۲۵ قانون مدنی نیز به آن پرداخته است:

ماده ۲۲: «هیچکس نمی تواند طرق و شوارع عامه و

از روی مسامحه به گنار برده است؛ زیرا مشترکات در مالکیت هیچ کس در نمی آید و حتی دولت هم مالکیت واقعی بر آن ندارد، بلکه فقط اداره آنها را به عهده دارد.

ماده ۴۱ این نامه قانون ثبت نیز مؤید این ادعاست: «نسبت به املاکی که مالک خاصی ندارد مانند طرق و شوارع، اراضی و جبال سومات و مساحه در خواست ثبت پذیرفته نمی شود». البته در مورد اراضی سوات و جنگلها و مراتع، قوانین بعدی اجازه ثبت ملک را داده اند، اما ثبت خیابانها، پارکهای داخل شهر، کوچه های عمومی، میدانها و نظایر اینها که امکان پذیرفته نمی شود، در مورد ثبت بستر مسیلهها و قبرستانهای عمومی، بند ۲۶۴ بخشنامه های ثبتی، تقاضای ثبت از اشخاص را اکیداً ممنوع کرده است و ممکن است از ظاهر این بخشنامه چنین استفاده شود که درخواست ثبت آنها از سوی شهرداریها جایز است، اما چنین احتمالی بعید به نظر می رسد. همچنین ذکر این نکته نیز ضروری است که در بند ۲۶۷ مجموعه بخشنامه های ثبتی چنین اظهار نظر شده است که قانون توزیع عادلانه آب، تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداریها را در مورد بستر رودخانه ها و مسیلهها نسخ کرده است و در نتیجه بستر رودخانه ها و انبار طبیعی متعلق به دولت است. ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب در این زمینه مقرر می دارد: «بستر انبار طبیعی و کانالهای عمومی و رودخانه ها اعم از اینکه دائمی یا فصلی باشند و مسیلهها و بستر مرداب و برکه های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است». همان گونه که در این ماده هم

شهرداری نیز همچون سایر نهادهای حکومتی اقتدار خود را از مردم کسب می کند؛ چرا که مردم هر محل افرادی را به عنوان نمایندگان خود در شورای شهر انتخاب می کنند و این نمایندگان نیز فردی را به عنوان شهردار و مدیر شهرداری انتخاب می نمایند

کوچه هایی را که آخر آنها مسدود نیست تملک نمایند».

ماده ۲۵: «هیچکس نمی تواند اموالی را که مورد استفاده عموم است و مالک خاص ندارد از قبیل پلها و کاروانسراها و آب انبارهای عمومی و مدارس قدیمه و میان گاههای عمومی تملک کند و همچنین است قنات و چاههایی که مورد استفاده عموم است».

تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداری این اموال را در مالکیت شهرداری می داند: «اراضی کوچه های عمومی و میدانها و باده روها و خیابانها و بطور کلی معابر و بستر رودخانه ها و نهرا و مجاری فاضلاب شهرها و یاغهای عمومی و گورستانهای عمومی و درختهای معابر عمومی واقع در محدوده هر شهر که مورد استفاده عموم است ملک عمومی محسوب و در مالکیت شهرداری است». به نظر می رسد که قانونگذار عبارت «مالکیت شهرداری» را

آمده است، بستر انبار طبیعی و رودخانه ها در اختیار دولت است نه اینکه ملک دولت باشد.

در توجیه ماده ۹۶ قانون شهرداری ممکن است گفته شود که منظور از مالکیت، همان در اختیار داشتن و حق اداره است که شهرداری به استناد این حق می تواند ضوابط و مقرراتی را برای استفاده مردم از مشترکات برقرار سازد و یا اینکه ممکن است گفته شود شهرداری نسبت به این اموال دارای حق مالکیت است، اما مالکیت آن محدود است، این ممنوعیت مالکیت نسبت به مشترکات، تنها در مورد شهرداریها صدق نمی کند بلکه این اختلاف در مورد دولت نیز وجود دارد که آیا دولت نسبت به مشترکات حق مالکیت دارد یا اینکه مالکیت آنها متعلق به جامعه است. به نظر می رسد که قانونگذار عبارت «مالکیت شهرداری» را

ادامه در صفحه ۷۸

مشاور حقوقی

دفتر حقوقی وزارت کشور
حسین احتشامی

مشاوره حقوقی این شماره ماهنامه، ترکیبی از پاسخ به پرسشهای شهرداریهای مشهد و بهشهر و سایر پرسشها در زمینه معاملات شهرداریها، تعریض املاک و ائینه موقوفه، عضویت اعضای شورای شهر در مشاغل دولتی، تغییر کاربری، عوارض و مبحث آموزشی در خصوص وصول درآمدهای دولتی در محدوده شهری وفق رأی هیئت عمومی دیوان عدالت اداری است. پاسخ به پرسشهای شهرداریهای مشهد و بهشهر به منزله دیدگاه حقوقی مشاور حقوقی و سایر پاسخها به منزله دیدگاه اداره حقوقی وزارت کشور است.

الف - پرسش و پاسخ

● شهردار منطقه ۸ مشهد استعلام نموده است: براساس ماده ۲۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (مضوب فروردین ۱۳۷۹) دولت مکلف است انحصار آبی را که به موجب دستورالعملها و مقررات مصوب خود یا اعطای امتیاز تخصصی منابع ایجاد شده است طی مدت یکسال لغو کند. همچنین این سلاخه مقرر نموده که در ارجاع کار و انجام معامله توسط بخش دولتی و عمومی نباید بین دستگاهها و شرکتهای دولتی و عمومی یا بخش تعاونی و خصوصاً تمیض قبائل شود. علاوه بر اینها دولت مکلف است طرف یکسال پس از تصویب برنامه سوم، اقداماتی قانونی به منظور جلوگیری از فعالیتهای انحصارگرایانه معمول نماید. همچنین ماده ۱۹۹ همین قانون نیز اجزای قبولین و مقررات مغایر با مفاد این قانون را در طی سالهای برنامه سوم متوقف نموده است. در حالی که اغلب شهرها با توجه به ماده ۱۹ این نامه مالی شهرها که انجام معامله بین شهرداری یا بین شهرها و مؤسسات، وزارتخانهها و شرکتهای دولتی یا وابسته به دولت و شهرها را متوسط به توافق طرفین و تأیید شورای شهر نموده است ممکن است قراردادهایی را منعقد نمایند متضمن است جایگاه ماده ۱۹ این نامه مالی شهرها را با توجه به صراحت ماده ۳۵ و ۱۹۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اعلام فرمایید.

● حکم ماده ۳۵ برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (مضوب فروردین ۱۳۷۹) تصریحاً ناظر به دولت بوده و شهرداریها که به موجب ماده ۵ قانون محاسبات عمومی و قانون فهرست نهادهای عمومی غیردولتی در شمار نهادهای عمومی و غیردولتی محسوب می شوند، در دایره شمول حکم یادشده واقع نمی شوند و شمول این حکم، مستلزم تصریح قانونی است که در این خصوص ذکر می شود. میان نامه است و به همین اعتبار حکم ماده ۱۹ این نامه مالی شهرها که امکان قوت اجرایی دارد.

● شهرداری بهشهر استعلام نموده است: آیا املاک و ائینه وقفه که در تسلیت و اختیار قلمرو حج و اوقاف است و در طرحهای عمرانی واقع شده یا در اجزای ماده ۱۰۱ قانون شهرداری ملزم به تعریض و رعایت مسوولیت شهرسازی می گردند و مقدار ملک تعریض شده به عنوان شارع عام مورد استفاده عموم شهروندان قرار می گیرد، پرداخت اجاره ملک مورد تعریض توسط شهرداری به اداره اوقاف و جهات قانونی دارد یا خیر؟

● به موجب تبصره ۴ ماده ۵ لایحه قانونی نحوه تملک ... (مضوب ۱۳۵۸/۱۱/۲۷) املاک، ائینه و اراضی که در اجزای طرحهای عمرانی شهرداری در مسیر طرح تعریض واقع می شوند، در صورتی که حسب تشخیص سازمان اوقاف تبدیل به احسن آنها قانوناً مجاز نباشد به طریق مفاد قرارداد اجاره منقول مدت آن امکانپذیر است، ولی معیار و شواهد عمومی که در اثر تفکیک اراضی مطابق ضوابط شهرسازی از کل اراضی و املاک آنها می شوند، نظر به اینکه عمل تفکیک بنا به خواست مالک یا متولی موقوفه صورت پذیرفته و شهرداری در این خصوص صرفاً ضوابط شهرسازی خود را اعمال نموده است، از آنجا که مالک موقوفه در نتیجه

تفکیک تبدیل به احسن شده است، الزامی به انعقاد عقد قرارداد اجاره ندارد. از سوی دیگر به موجب حکم ماده ۱۰۱ قانون شهرداری آن قسمت از معایر و شواهدی که در نتیجه تفکیک از کل ملک جدا می شود مختصاً در اختیار شهرداری قرار می گیرد.

● آیا اعضای شورای شهر می توانند همزمان با عضویت در شورای شهر در سایر مشاغل دولتی و عمومی نیز عهده دار مسئولیتی باشند؟
● بجای شهردار که به موجب تبصره ۲ ذیل بند یک ماده ۷۱ قانون شهرداریها نمی تواند همزمان عضو شورای شهر نیز باشد سایر اشخاص به علت عدم منع قانونی می توانند همزمان با عضویت در شوراها یکی از مسئولیتهای مندرج در بندهای سه گانه ماده ۲۸ را نیز بپذیرند.

● آیا کارمندان شهرداری و وابستگان آنان می توانند در معاملات شهرداری که به صورت مزایده یا مناقصه انجام می شود مانند سایرین مشارکت نمایند یا خیر؟

● مطابق بند ۲ و ۳ ماده یک لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزراء نمایندگان مجلس و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری شهرداری، اعضای شورای شهر و کارمندان شهرداری و دستگاههای وابسته به آن نمی توانند در معاملات یا شهرداری و مؤسسات وابسته به آن شرکت نمایند.

● مستند به بند ۶ تبصره ۴ ذیل ماده یک لایحه قانونی یادشده از جمله معاملاتی که اشخاص فوق نمی توانند در آن مداخله نمایند شرکت در مزایده و مناقصه است.

● مستند به تبصره ۳ ذیل ماده یک پدر، مادر، برادر، خواهر، زن، شوهر، اولاد بالافصل، عروس و داماد اشخاص یادشده که در شهرداری دارای سمت معاونت و مقررت هستند نیز نمی توانند با شهرداری و مؤسسات وابسته به آن وارد معامله یا دابوری شوند و به طور کلی چنین مستفاد می گردد که کارمندان شهرداری نمی توانند در مزایده و مناقصه هایی که به وسیله شهرداری انجام می گیرد شرکت نمایند.

● محل رسیدگی به اعتراضات مربوط به مشرفیت کدام مرجع است و در صورتی که متخلف از دستورات و نظامات شهرداری در این خصوص امتناع نماید تکلیف چیست؟

● چنانچه تخلف مالک از مقدار پروانه ساختمانی منجر به مشرفیت نسبت به ساختمانهای اطراف شده باشد، رسیدگی به آن مستند به تبصره یک ماده ۱۰۰ قانون شهرداری در صلاحیت کمیسیون ماده ۱۰۰ است که در این صورت:

۱- شهرداری مکلف است تصمیم کمیسیون را جهت اجرا به مالک ابلاغ نماید و در صورت امتناع مالک از اجرای رأی کمیسیون، رأی اقدام می نماید و هزینه آن را طبق مقررات این نامه وصول عوارض از مالک دریافت می نماید و چنانچه مالک در برابر اجرای رأی مقاومت نماید شهرداری باید جهت رعایت جانب احتیاط با هماهنگی مراجع قضایی اقدام نماید.

۲- از آنجا که رأی کمیسیون ماده ۱۰۰ منسب بر رفع مشرفیت ساداسی که اجرا نشده به قوت خود باقی است مگر اینکه به موجب رأی قضایی ابطال کرده از این رو شهرداری باید پس از اجرای رأی کمیسیون

نسبت به اصلاح یا پایان کار اقدام نماید.

۱- چنانچه متاعی مشرفیت تخلف مالک از مفاد پروانه ساختمان نباشد و مشرفیت نیز مغایر با ضوابط و مقررات شهرداری نباشد، موضوع در صلاحیت کمیسیون ماده ۱۰۰ نیست و مالک ملک مجبور می‌تواند حسب مقررات قانونی در ملک خود جلوی ملک مشرف دیوار بکشد یا پرده او بپوشاند.

● **ملکی بر اساسی** مشرفیات پروانه ساختمانی در کاربری مختلف (سکونی - تجاری) احداث شده. اما در تغییرات به عمل آمده در طرح جامع و تفصیلی، ملک یادشده در فضای (آموزشی، فضای سبز و ...) واقع گردیده، مالک در نظر دارد با دریافت پروانه ساختمانی در ملک خود تجدید بنا نماید. با توجه به اینکه ملک یادشده در اولویت زمان بندی ضرورت اجرایی نیست در این خصوص تکلیف شهرداری چیست؟

۱- مطابق نص صریح تبصره یک ذیل ماده واحده تعیین وضعیت املاک واقع در طرحهای دولتی (شهرداریها) مالک از تمامی حقوق مالکانه مانند احداث بنا، تجدید یا افزایش بنا، برخوردار بوده و لازمه استفاده از این حقوق، صدور پروانه ساختمانی مطابق کاربری مصوب پیش از وقوع طرح است (یعنی همان کاربری که به موجب آن احداث بنا شده است).

۲- با وجود مورد فوق با توجه به اینکه ممکن است عدم تصریح کاربری در صدور پروانه توسط شهرداری در قانون تعیین وضعیت املاک ... موجب شک و شبهه باشد (یعنی این معنی که صدور پروانه توسط شهرداری با توجه به کاربری موجود یا سابق محل شک واقع گردد) در این صورت صدور پروانه بر اساسی کاربری سابق (یعنی وضع یقینی) استصحاب می‌گردد. علاوه بر این، غالباً صدور پروانه بر اساس طرح جدید غیرممکن است؛ زیرا این طرحها اغلب از نوع آموزشی، فضای سبز، تاسیسات عمومی و ... است.

۳- در غیر صورت یادشده یعنی قائل شدن به اینکه شهرداری نمی‌تواند در مورد یادشده بر اساس کاربری سابق پروانه صادر نماید) موجب امتناع مالک و مغایر با قاعده لاضرر، ماده ۳۰ قانون مدنی و نص صریح تبصره یک و منظور مقنن از وضع قانون تعیین وضعیت ... است.

چنین مستفاد می‌گردد که پس از احراز اینکه اجرای طرح مطابق برنامه زمان بندی به حداقل ۱۰ سال بعد از اعلام وجود طرح موکول شده است شهرداری باید رأساً بر اساس کاربری سابق و ضوابط مقرر در ماده واحده قانونی یادشده، پروانه صادر نماید و نیازی به تغییر کاربری توسط مسازح ذی صلاح نیست. بدیهی است چنانچه املاک یادشده تغییر کاربری داده شوند دیگر موضوع شعول ماده واحده قانون تعیین وضعیت نخواهد شد.

● **نظر به اینکه استانداردها و نسبتهای موضوع تبصره ذیل ماده ۱۵ این نامه اجرایی نخود وضع و وصول عوارض، تاکنون ابلاغ نگردیده آیا شوراهای می‌توانند بیش از سلف پیش بینی شده در این نامه و به نسبت ارزش کمر و خدمات به ارزش معاملات، عوارض وضع کرده و به شهرداری جهت اجزا ابلاغ کنند؟**

۱- با توجه به اینکه برای تعیین حداکثر (سقف) نسبت عوارض به درآمدتها و عواید تحلی وزارت کشور باید استناد به هزینههای عمرانی، اداری و خدماتی شهرداریها - مستند به ماده ۱۵ این نامه اجرایی نحوه وضع و وصول عوارض - را با هماهنگی کمیته موضوع تبصره ماده ۱۱ این نامه یادشده تنظیم کرده و به هیئت وزیران ارائه کند و همچنین با استناد به تبصره ذیل ماده ۱۵ در سال جاری، مادام که استانداردها و نسبتهای موضوع این ماده تعیین نشدهاند مجموع وصولی در هر محل نباید از حدی بیشتر باشد و این حد در مورد درآمدها حداکثر ۲ درصد درآمد سالانه، در مورد فروش کالاها و خدمات حداکثر ۲ درصد قیمت عمده فروشی و در مورد دارایی و ثروت نیم درصد ارزش معاملات آن و احتساب میزان عوارض قابل وصول موجود است؛ از این رو شورای شهر که به

موضوع ساده یک این این نامه باید با رعایت ضوابط و ترتیبات و سیاستهای مندرج در این نامه، عوارض وضع نماید نمی‌تواند بدون توجه به درصدهای مندرج در تبصره ذیل ماده ۱۵ در صدهای بالاتری را تعیین نماید. علاوه بر این، رعایت این درصدها تا زمانی که استانداردها و نسبتهای موضوع ماده ۱۵ این نامه تعیین گردد، الزامی است.

۲- درصدهای تعیین شده شامل آن قسمت از عوارض و منابع مالی شهرداری است که در متن تبصره تصریح شده است.

۳- شورا باید برای افزایش عوارض موجود یا وضع عوارض جدید تبصره ذیل ماده ۱۵ این نامه اجرایی نحوه وضع و وصول عوارض، ماده ۱۱ و تبصره ذیل ماده ۱۵ این این نامه را رعایت نماید.

ب- آموزش: آنچه شوراهای و شهرداریها باید بدانند

رای شماره ۷۹۷۷/۲۲۵۹ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری که به موجب آنشای رای آن، اثر ترمه تصویب موضوع بند الف، ماده ۳۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت (مصوب سال ۱۳۶۹)، را تا داخل حوزه شهری تعیین داده است و این موضوع از عمده مسائل مبتلا به اغلب شهرداریهاست که به نظر می‌رسد درج آن برای آگاهی شهرداریها خالی از فایده نباشد.

تاریخ: کلامه پرونده: شماره:
مرجع رسیدگی: شعبه سوم دیوان عدالت اداری
شأنی:
طرف شکایت:
موضوع شکایت و خواسته: ابطال رای کمیسیون ماده ۷۷

گردشکار: دادخواست شاکی پس از ثبت بکلامه عمومی شماره ۴۵۶۴۵ مورخ ۷۸/۱۲/۷ دیوان عدالت اداری بشعبه سوم، ارجاع و بکلامه فوق ثبت گردیده و پس از انجام تشریفات قانونی و ارسال شکوئته دادخواست و شناسنامه آن جهت خواننده اینکه پرونده در وقت فوق العاده تصدی امضاء کننده زبردت رسیدگی است که با توجه به محتوبات آن و پاسخ واصله از خواننده بشماره ۷۹/۱۱/۱۶-۲۴۴ ختم رسیدگی را اعلام و شرح آتی مبادرت بصدور رای می‌نماید.

رای دیوان

در خصوص شکایت بخواسته ابطال رای شماره کمیسیون ماده ۷۷ با توجه به متن دادخواست تقدیمی و مدارک و مستندات پیوست آن و لایحه جوابیه شماره ۲۲۴-۱۱/۱۶-۱۲۲۷۷ بنظر می‌رسد در اجرای بند الف ماده ۲۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین یا ترمه عوارض بر فروش محصولات و تولیدات کارخانجات واحدهای صنعتی و معدنی و کارگاههای غیرمشمول قانون نظام صغری به میزان ۱ درصد قیمت نهایی فروش برقراری و جهت اجراء به کلیه شهرداریها سراسر کشور توسط بخشنامه شماره ۱۳۳۵۵/۲/۲۴ مورخ ۱۳۷۰/۷/۲ وزیر محترم کشور گردیده که عوجب مصوبه قانونی کلیه واحدهای تولیدی صنعتی و معدنی و همچنین کارگاههای غیرمشمول نظام صغری بطور علی الاطلاق چه دولتی و چه غیردولتی مکلفند به میزان ۱ درصد قیمت نهایی فروش محصولات تولیدی، تبدیلی، کارمزدی و واسطه‌های صنعتی و معدنی را از خریدار و مصرف کننده وصول و به شهرداری که آن واحد در حوزه شهری آن قرار دارد بپردازند. حسب محتوبات پرونده شرکت مورد ادعای شاکی در حوزه شهری قرار گرفته بنابراین صدور رای موارد اعتراض فوق مقررات قانونی بوده و خلافی از مقررات مشهود نیست لذا شکایت غیرموارد تشخیص و حکم به رد شکایت صادره اعلام می‌گردد و رای صادره در فرجه قانونی قابل تجدیدنظر در مرجع تجدیدنظر دیوان خواهد بود.

دائری شعبه سوم دیوان عدالت اداری
علی مطهری

مشاور اداری - مالی

شهرام سعادت آملی

مشاور اداری این شماره ماهنامه به پرسشهای ارسالی از دفتر فنی استانداری لرستان، شهرداری محلات و شهرداری سلماس اختصاص یافته است. موضوعات مطرح شده عبارت اند از: علت عدم همترازی پستیهای آموزشی - تحقیقاتی استانداردها با پستیهای سازمانی مطالعاتی، حدود و ثغور شمول مالیاتی شهرداریها، معاملات شهرداریها و حیطه نظارتی شوراهای بران، اختیارات یا عدم اختیارات شورای شهر نسبت به واگذاری اموال غیرمنقول شهرداری، تصویب مجدد هزینه اعتبارات مصوب شهرداریها توسط شوراهای استعفای شهرداران، مدت زمان خدمت شهرداران و شرایط انتخاب سرپرست شهرداری تا انتخاب شهردار جدید. تمامی پاسخهای ارائه شده به منزله دیدگاه مشاور اداری - مالی ماهنامه تلقی می شوند.

سجوب نامه شماره ۸۰۳۷/۳۲ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۷ از دفتر محترم تشکیلات و بهبود روشها اعلام نمود که علت عدم همترازی این پست با دستورالعمل اجرایی اصلاحی ماده ۱۶ این نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت چیست؟ دفتر یاد شده در پاسخ تصویرنامه شماره ۲۳۰۳۹/۲۵ مورخ ۱۳۷۹/۸/۲ وزارت کشور عنوان دفتر امور قضایی و سیاست داخلی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور را به دفتر ماهنامه ارسال نمود که در آن با توجه به مناسب پست «کارشناس هیئتی» محیطه و ادو دفتر فنی استانداردها در زیر «مشاغل موضوع ماده ۸ قانون نظام هماهنگ پرداخت و ماده ۶ این نامه اجرایی پیشنهاد نموده است.

با توجه به اینکه روش پست نامه یاد شده به معاونت محترم برنامه ریزی، اداری و مالی استانداردها نیز ارسال شد همکاران مشغول این پیشنهاد می توانند جهت اطلاع از نتیجه اقدامات سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، موضوع و از طریق این معاونت و دفتر تشکیلات و بهبود روشهای وزارت کشور پیگیری کنند.

● شهرداری محلات به موجب نامه شماره ۱۱۷۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۵ از ماهنامه شهرداریها سوال نموده با توجه به اینکه در ماده ۲ قانون مالیاتهای مستقیم (مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳) تصریح شده است که شهرداریها مشمول پرداخت مالیاتهای موضوع این قانون نمی شوند، ولی در ماده ۱۰۴ آن قانون ذکر مالیات شده؛ از این رو با توجه به اینکه شهرداریها فعالیت اقتصادی ندارند و هرگونه درآمد یا وصول عوارض به طور کامل صرف هزینه های شهری و عمومی مردم می گردد، آیا مشمول مالیات از هرگونه فعالیتهای عمرانی و... می شوند یا خیر؟

○ همان طور که در قسمت اول سوال شهرداری محلات نیز ذکر شده است به استناد ماده ۲ قانون یاد شده، شهرداریها و مؤسسات وابسته به شهرداریها (که به صورتی غیر از شرکت طبق قوانین تأسیس شده باشند) مشمول مالیاتهای موضوع قانون مالیاتهای مستقیم نمی شوند و موضوع ماده ۱۰۴ در باره مشمولیت پرداخت مالیات شهرداریها نیست.

● محمدمهدی لطفی، کارشناس ارشد فضای سبز دفتر فنی استانداری لرستان، اعلام نمودند: با اینکه پست کارشناس فضای سبز دفتر فنی استانداری در امور بهداشت شهری از جنبه های آموزشی - تحقیقاتی نیز برخوردار است؛ علت عدم همترازی آن با پستیهای سازمانی مطالعاتی چیست؟

○ سازمان امور اداری و استخدامی وقت کشور به موجب بخشنامه شماره ۱۱/۲۶۷۶ مورخ ۱۳۷۸/۲/۲۴ دستورالعمل اجرایی اصلاحی ماده ۱۶ این نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت را به تمامی دستگاههای مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت ابلاغ کرد و در بند ۲ آن تصریح نمود: «تشخیص واحدهای مطالعاتی و مشاغل مربوطه موقوف به ارسال پیشنهاد توسط دستگاههای ذیربط به معاونت امور مدیریتهای اجرایی این سازمان و تأیید آن خواهد بود».

همچنین در ماده ۱ دستورالعمل اجرایی یاد شده آمده است: «مستخدمین رسمی یا ثابت یا عناوین مشابه مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت که دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس یا دکتری یا مدارک مترادف از لحاظ استحقاق باشند با رعایت شرایط زیر مشمول مقررات این دستورالعمل می باشند:

۱-۱- مستخدم در مراکز یا واحدهای آموزشی، مطالعاتی اشتغال به کار داشته باشد.

۱-۲- شرح وظایف پست سازمانی مستخدم حیطه آموزشی، مطالعاتی و تحقیقاتی داشته باشد.

۱-۳- رشته تحصیلی مستخدم اعم از حقوق لیسانس و دکتری در زمینه فعالیت پست مورد بررسی باشد.

پس از بررسی سوابق لگزامت وزارت کشور در موضوع فوق مشاهده شد که متأسفانه در فهرست واحدها و مشاغل مطالعاتی استانداردهای کشور پیوست تأییدیه شماره ۲/۴۴/۵۲۲ مورخ ۱۳۷۹/۲/۱۶ دفتر امور مدیریتهای عمومی سازمان مدیریت و برنامه ریزی، پست سازمانی کارشناس فضای سبز منظور نشده است؛ از این رو ماهنامه شهرداریها به

بلکه حکم این ماده ناظر بر این است که شهرداریها مکلفند در هر مورد که بابت حق الزحمه پزشکی، هزینه‌های بیمارستانی، آزمایشگاهی و رادیولوژی، دواوری، مشاوره، کارشناسی، حساسی، خدمات اداری و مالی و وجوهی پرداخت می‌نمایند باید ۵ درصد آن را به عنوان علی‌الحساب مالیات سوکای (دریافت کنندگان وجوه) کسر نمایند و ظرف ۳۰ روز به حساب تعیین شده از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی واریز کنند و رسید آن را به سوکای تسلیم نمایند. علاوه بر این، طرف همین مدت مشخصات دریافت کنندگان را با ذکر نام و نشانی آنها به حوزه مالیاتی ذی‌ربط (حوزه مالیاتی دریافت کننده وجوه) ارسال نمایند.

سید الله معلی، معاون اداری و مالی شهرداری سلماس، طی نامه مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۴ شش سوال به شرح زیر مطرح نموده است:

● با توجه به بند ۱۴ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و... شهرداریهای اسلامی نظیر به اینکه تصویب معاملات شهرداری از وظایف شهرداری اسلامی شهر است و از طرفی برابر مفاد ماده ۶ این نامه مالی شهرداریها، رسیدگی به پیشنهادهای مربوط به مناقصه و یا مزایده به عهده هیئت عالی معاملات شهرداری است؛ بنابراین:

الف - در صورت تأیید معامله‌ای توسط هیئت عالی معاملات شهرداری، آیا باز هم تأیید و یا تصویب مجدد آن توسط شورای اسلامی شهر مورد نیاز است یا خیر؟

ب - با توجه به عمومیت بند ۱۴ ماده ۷۱ قانون شوراهای اسلامی شهر و یا متوسط موضوع ماده ۱ این نامه معاملات شهرداریها نیز باید با تصویب شورای انجام شود و یا اینکه شهرداری راساً می‌تواند با رعایت مقررات این نامه مالی در این زمینه اقدام نماید؟

ج) چنانچه ذقت شود وظایف پیش‌بینی شده در بند ۱۴ ماده ۷۱ قانون شوراهای همان وظایف مصرح در بند ۲ ماده ۴۵ قانون شهرداریهاست و تبصره ذیل بند ۱۴ نیز مطابق مفاد ماده ۳۵ این نامه مالی شهرداریهاست؛ بر این اساس اصولاً تصویب معاملات به نام شهر و شهرداریها و نظارت بر آنها با رعایت مقررات این نامه مالی و این نامه معاملات شهرداری از اختیارات شورای اسلامی شهر است و شهرداری مختص به تصویب و یا نظارت بر انجام معاملاتی است که از طرف شورا اختیار لازم در هنگام انتصاب به وی واگذار شده و این اختیار با توجه به مبلغ ممکن است در چند معاملات جزئی، متوسط و یا عمده باشد اما وظیفه هیئت عالی معاملات شهرداری تصویب و یا نظارت بر انجام معاملات نیست، بلکه وظیفه‌اش رسیدگی به پیشنهادهای مربوط به مناقصه یا مزایده و اخذ تصمیمات لازم در مورد برندگان اول، دوم و سوم است که انجام آن معاملات قبلاً به تصویب شورای شهر یا شهرداری (بسته به جنود اختیارات واگذار شده) رسیده باشد.

● با توجه به اینکه بعضاً شورای اسلامی شهر نسبت به واگذاری اموال غیر منقول شهرداری که جزء معاملات محسوب می‌شوند به برخی از اشخاص یا تیمت کارشناسی اقدام می‌نمایند آیا با رعایت به ماده ۱۳ این نامه مالی شهرداریها این امر مغایرت قانونی دارد یا خیر؟

ج) طبق بند ۱۴ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و... شوراهای اسلامی شهر، اختیارات شورا (در تصویب معاملات) منوط به رعایت این نامه مالی و معاملات شهرداریهاست و در ماده ۱۳ تصریح شده که فروش اموال غیر منقول شهرداری از طریق مزایده کتبی صورت خواهد گرفت؛ از این رو شوراها مختص به واگذاری اموال غیر منقول شهرداری به اشخاص با قیمت کارشناسی نیستند.

● در صورت تصویب اعتبارات مورد نظر در مواد ۱۶ و ۱۷ بودجه سالانه شهرداری، توسط شورای اسلامی، آیا هزینه نمودن آن بر اساس بند ۱۰ ماده ۵۵ قانون شهرداریها به تصویب مجدد

شورای اسلامی شهر نیاز دارد یا خیر؟ و اگر دارد سقف اختیار شهرداری در این مورد تا چه حد است؟

ج) با توجه به اینکه پیش‌بینی اعتبار در بودجه شهرداری، ارقام کلی است که برای موضوعات هزینه‌های مختلف در نظر گرفته می‌شود و نه مصداق هزینه‌های خاصی؛ بنابراین تمامی اعتبارات پیش‌بینی شده در بودجه برای موارد مصرف مشخص با رعایت قوانین و آیین‌نامه‌های مربوطه قابل پرداخت است و اعتبارات پیش‌بینی شده در مواد ۱۶ و ۱۷ بودجه شهرداری نیز مشمول این حکم کلی است و بر اساس بند ۱۰ ماده ۵۵ قانون شهرداری با تصویب شورای شهر قابل پرداخت است.

جهت تعمق بیشتر باید گفت این موضوع، عطف به بند ۶ ماده ۵۵ می‌شود که بر انجام معاملات شهرداری پس از تصویب انجمن شهر صراحت دارد و قریب آن بند ۲ ماده ۴۵ است؛ در حالی که اگر صرف تصویب اعتبار در بودجه شهرداری برای انجام معاملات کافی بود، با توجه به وظیفه پیش‌بینی شده در بند ۲ ماده ۴۵ نیازی به اجماع و طریقه بند ۲ نبود.

● در قسمت الف تبصره ۴ بند ۱ ماده ۷۱ قانون شوراهای استثنای کتبی شهرداری با تصویب شورا از موارد خاصه خدمت شهرداری است؛ آیا صرف تصویب شورا کافی است یا باید تصویب شورا به تأیید استاندار و یا وزیر کشور حسب مورد رسیده باشد؟

ج) با توجه به اینکه طبق مفاد تبصره ۳ ماده ۷۱ قانون شوراهای شهرداریان به پیشنهاد شورای شهر و حکم وزیر کشور و استاندار صورت می‌گیرد و در مورد عزل شهردار حکم خاصی ندارد؛ بنابراین تحقق خاصه خدمت شهرداری محدود به تحقق بندهای مختلف تبصره ۴ از جمله استثنای کتبی با تصویب شورا است.

● در اجرای بند ۱ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و... در صورتی که شورا در سالهای دوم، سوم و یا چهارم خود نسبت به انتخاب شهردار اقدام نماید، آیا کماکان مدت خدمت شهردار در حکم سایر ۴ سال خواهد بود یا فقط تا پایان مدت قانونی فعالیت شورا اعتبار دارد؟

ج) با توجه به اینکه بند ۱ ماده ۷۱ صراحت بر انتخاب شهردار برای مدت ۴ سال دارد؛ بنابراین مدت خدمت شهردار منوط به مدت باقیمانده دوره فعالیت شورا نیست.

● با توجه به تبصره ماده ۲۳ قانون تشکیلات، وظایف و... شوراهای آیا پس از انتخاب مسئولان اداره امور شهرداری توسط شورای اسلامی شهر در فاصله بین صدور رای عدم اعتماد و برکناری شهردار و یا خاتمه خدمت شهردار تا انتخاب فرد جدید حکم مربوطه باید طبق تبصره ۳ بند ۱ ماده ۷۱ توسط استاندار و یا وزیر کشور صادر شود یا خیر؟ در صورت منفی بودن جواب، مرجع صدور حکم چه مرجعی است؟

ج) در پاسخ عین متن نامه شماره ۱۶۵۹/۳۳/۱۳۸۲ مورخ ۱۳۷۸/۲/۲۰ اداره کل امور شهرداریهای وزارت کشور همان دفتر امور شهری و روستایی استاندارها نقل می‌شود:

«در خصوص تبصره ذیل ماده ۲۳ قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران «صوب ۷۵/۲/۱ با خاصه خدمت شهردار به هر دلیل تا انتخاب فرد جدید که نباید بیش از سه ماه بطول انجامد یکی از کارکنان شهرداری با انتخاب شورای شهر عهده‌دار و مسئول اداره امور شهرداری خواهد بود که در این راستا شورای اسلامی شهر با تشکیل جلساتی در این خصوص فرد مورد نظر را فارغ از شرایط احراز تصدی سمت شهردار انتخاب و رئیس شورا نتیجه را طی ابلاغی به شخص موصوف جهت انجام تحویل و تحول با شهردار خاتمه خدمت یافته و عهده‌دار شدن مسئولیت اداره امور شهرداری با حفظ سمت اعلام خواهد کرد».

مقایسه نحوه صدور پروانه ساختمانی در ایران و انگلیس

شهره خدابخشی

«ساختمان سازی از جمله فعالیتهای عمرانی هر کشور است که همواره در صد قابل توجهی از بودجه سالانه را در برمی گیرد و با توجه به هزینه‌ها و مخارجی که به خود اختصاص می‌دهد می‌تواند جزء سرمایه‌های کشور تلقی گردد. علاوه بر این، بهینه‌سازی نیز از جمله مقولاتی است که همواره در صنعت ساخت و ساز مورد نظر بوده و در اکثر موارد با کاستیهایی مواجه بوده است که عبارت‌اند از: نبودن برنامه‌ای کارآمد از نظر کنترل کیفیت ساخت و ساز، نبودن متخصص با تجربه و ماهر، استفاده بیش از حد از انرژی‌های فسیلی (تجدیدناپذیر)، به کارگیری نامناسب مصالح (در زمان تولید، استفاده و هنگام دورریزی) نبودن طرحهای معماری مناسب و عدم بازرسیهای مستمر بر روند اجرا؛ اینها عواملی هستند که نه تنها باعث ایجاد ساختمانهایی برخلاف ضوابط و استانداردهای ساخت و ساز (با کیفیت نامطلوب) شده‌اند، بلکه آسیب جدی نیز بر سرمایه کشور وارد آورده‌اند؛ از این رو با توجه به اهمیت مسئله و ضرورت توجه به آن، بر آن شدیم تا به بررسی روند ساخت و ساز کشور و در واقع چگونگی ارائه مجوز (پروانه ساختمانی) (۱) پیش از آغاز عملیات ساختمانی و گواهی پایان کار در هنگام اتمام بنا بپردازیم. پروانه ساختمانی در واقع مدرکی قانونی و رسمی است که براساس آن مالک (متقاضی) می‌تواند به ساخت بنای مورد نظر براساس قوانین و ضوابط مشخص شده از سوی دولت اقدام نماید و با نظارت بازرسان متخصص بر طرحها و منطبق بودن آنها براساس قوانین تعیین شده، می‌تواند پیش از احداث بنا پروانه ساختمانی اخذ نماید. سعی ما بر این است تا نخست روند کنونی پروانه ساختمانی را در ایران به طور اجمال بررسی نماییم، سپس نحوه صدور پروانه ساختمانی انگلیس (لندن) را مورد ارزیابی قرار دهیم و در پایان به مقایسه این دو روند و نقاط ضعف و قوت آنها بپردازیم.»

مؤسسات

شایان ذکر است که در حال حاضر، در امر صدور پروانه، شهرداری هر منطقه در صفا امور جای دارد و معاونت شهرداری و معماری شهرداری و واحدهای متعددی به عنوان زیرمجموعه‌های این بخش با آن همکاری دارند و در حقیقت فعالیت صدور پروانه در این واحدها صورت می‌گیرد که عبارت‌اند از: واحدهای تشکیل و تکمیل پرونده، دبیرخانه شهرداری، شورای داخلی، بخش صدور پروانه و بخش بازرسی فنی. البته باید به این نکته نیز اشاره کنیم که شورای داخلی، مسئولیت تصمیم‌گیری در مورد مسائل مربوط به عرض گذرها و خیابانها (با عرض کمتر از ۱۲ متر) را بر عهده دارد این شورا از چهار عضو تشکیل شده که عبارت‌اند از: معاون شهرداری و معماری، رئیس بخش صدور پروانه، رئیس قسمت طرح و رئیس قسمت طرح تفصیلی بروگف، منطقه (۳). کمیسیون داخلی نیز در شهرداری منطقه با ریاست شهردار و

معاونت شهرسازی، و معماری و رئیس بازرسی فنی در زمینه مرتفع نمودن خلافهای جزئی، و دریافت عوارض اضافه تراکم (۳) (حداکثر ۵۰ مترمربع) و عوارض پارکینگ اقدام می‌نمایند (۴).

روند صدور

در روند فعلی صدور پروانه ساختمانی در ایران، این وظیفه مالک (متقاضی) است که با مراجعه به شهرداری منطقه و با توجه به روند ذیل، پروانه ساختمانی اخذ نماید:

مرحله اول: تشکیل پرونده

- ۱- اخذ فرم درخواست پروانه ساختمانی.
- ۲- تکمیل فرم، شماره نمودن و تحویل به مسئول فرم و تقاضا.

۳- ارائه سند مالکیت، پرداخت هزینه نوسازی بنا.

۴- تکمیل مدارک مورد نیاز جهت تشکیل پرونده

مرحله دوم: بازدید

- ۱- انجام بازدید توسط مأمور بازدید.
- ۲- ارائه گزارش مأمور بازدید به مهندس شهردار منطقه.

مرحله سوم: استعلام و تشخیص نوع مالکیت

- ۱- صدور کارت گذری.
- ۲- تعیین موقعیت قطعه به صورت کبروی و تعیین نوع کاربری صورت گرفته توسط مأمور بازدید.
- ۳- ارائه نقشه جامعی قلمه بر روی نقشه ۱:۵۰۰ یا ۱:۲۵۰۰.

مرحله چهارم: تعیین بروگف، انطباق با طرح تفصیلی و اخذ دستور تهیه نقشه

- ۱- تعیین بروگف قطعه (پلاک).
- ۲- انطباق طرح و کاربری با کاربری فید شده در آخرین طرح تفصیلی و اخذ تأییدیه.
- ۳- ارائه مجوز تهیه نقشه به مالک.
- ۴- ارائه مجوز نقشه به مهندس معماری جهت طراحی توسط مالک.

مرحله پنجم: کنترل فنی

- ۱- بررسی نقشه معماری همراه با مجوز، مهر و امضای دفتر امور مهندسان توسط مهندس شهردار منطقه.
- ۲- تأیید نقشهها (در صورت عدم مخالفت با ضوابط) و دریافت معرفی نامه‌ای که مهندس ناظر به مالک داده است.
- ۳- امضای برگه نظرات ناظر توسط مالک، پرداخت هزینه نظارت و ارائه برگه به شهرداری منطقه.

مرحله ششم: پرداخت سایر هزینه‌ها، تکمیل پرونده و صدور پروانه ساختمانی

- ۱- پرداخت عوارض (از جمله عوارض پذیره (۵)) و مالیاتها به بخش محاسبات و دریافت رسید پرداخت حساب (۴).
- ۲- ارائه رسید به شهرداری و تهیه پیش نویس پروانه ساختمانی در شهرداری.

گواهی عدم خلاف و پایان کار (نظارت یا بازرسیها)

جهت دریافت گواهی عدم خلاف و پایان کار، مالک (متقاضی) باید علاوه بر مدارک ذکر شده، اصل درخواست عدم خلاف را نیز ارائه نماید. این گواهی در واقع بر مبنای نظارت‌های مهندس ناظر (۸) است و از شروع عملیات ساختمانی تا پایان کار صورت می‌گیرد تا اجرای ساختمان مغایرتی با نقشه یاد شده و مقررات ملی ساختمان ایران نداشته باشد (۹). نظارت، مراحل زیر را شامل می‌شود:

- ۱- پس از گودبرداری، کتی و شازندگی.
- ۲- پس از بتن ریزی، شروع عملیات ستون گذاری و تیرریزی تا آماده شدن سقف.
- ۳- پس از اجرای کامل اسکلت ساختمان (سفت کاری).
- ۴- در طی انجام نازک کاری به همراه تکمیل نما (باز عایت تمامی ضوابط).

پس از انجام مراحل فوق، مهندس ناظر فرم مربوطه به عملیات ساختمانی را (در صورت مشاهده اجرای صحیح) تکمیل و تأیید می‌نماید و پس از ارائه گزارش پایان کار و فرم عدم خلاف، مدارک کامل شده به واحد تشکیل پرونده ارسال می‌گردد سپس مسئول شهرسازی منطقه، پرونده یاد شده را بررسی می‌کند و پس از آن، بازرسی دیگری توسط کارشناس شهرسازی به همراه گزارش ارائه شده عملیات ساختمانی توسط مهندس ناظر از ساختمان صورت می‌گیرد. اما در صورتی که ساختمان پیش از اجرا دارای پرونده بوده و اجرای آن به طور کامل با پروانه مطابقت داشته باشد، عوارض مربوط دریافت شده و دستور تهیه پیش نویس پایان کار صادر می‌شود. آنگاه پس از تأیید رئیس بازرسی فنی، معماری و شهرسازی و شهردار منطقه و پس از یادداشت آن در دفتر ثبت به همراه تاریخ و شماره، به مالک (متقاضی) ارائه می‌گردد. البته باید به این نکته نیز اشاره نمود که در صورت مشاهده هرگونه تخلف، در حدود اختیارات شهردار منطقه، پرونده در کمیسیون داخلی بررسی می‌شود و در صورت رفع اشکال پرونده مسیر خود را طی می‌نماید و اگر مالک با رأی صادره موافق نباشد، پرونده در کمیسیون موضوع تبصره ۱ ماده ۱۰۰ قانون شهرداری مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (۱۰).

ارزیابی روند فعلی صدور پروانه ساختمانی در ایران

با توجه به موضوعات مطرح شده در روند کنونی صدور پروانه ساختمانی، مدارک مورد نیاز و روند گواهی پایان کار و عدم خلاف با مشکلات متعددی مواجه می‌شویم که به منظور آگاهی از موارد یاد شده به مهمترین آنها اشاره می‌نمایم:

- ۱- عدم آگاهی و اطلاع دقیق مالک (متقاضی) از مراحل صدور پروانه و نبودن راهنمای کاری تدوین شده برای مالکان.
- ۲- نبودن نقشه‌های تفصیلی به روز و قابل اجرا.
- ۳- پیگیری مداوم مالک در این روند حتی در صورت بروز مشکلات جزئی و بی‌توجه نگردن آنها در هنگام عدم حضور وی (به علت سیستم پیچیده فعلی نظام اداری ایران).
- ۴- توجه متخصصان شهرداری بیشتر به طی مراحل اداری پروانه در عوض فعالیت مؤثر در کارهای تحقیقاتی - کاربردی دیگر.
- ۵- عدم رعایت کامل استانداردها و مقررات ملی ساختمان ایران در نتیجه تنزل کیفیت ساخت و ساز.
- ۶- عدم حضور مستمر مهندس ناظر در حین اجرای عملیات ساختمانی (۱۱).
- ۷- عدم ارائه نقشه‌های سازه و تأسیسات به همراه نقشه‌های

در حال حاضر، در امر صدور پروانه، شهرداری هر منطقه در صدر امور جای دارد و معاونت شهرسازی و معماری شهرداری و واحدهای متعددی به عنوان زیرمجموعه‌های این بخش با آن همکاری دارند و در حقیقت فعالیت صدور پروانه در این واحدها صورت می‌گیرد که عبارت‌اند از: واحدهای تشکیل و تکمیل پرونده، دبیرخانه شهرسازی، شورای داخلی، بخش صدور پروانه و بخش بازرسی فنی

در انگلیس، صدور پروانه ساختمانی در واقع ارائه خدمات عمومی است و معیارهای دقیقی برای مسکن سازی مجزا، نیمه مجزا و ردیفی به منظور تقویت و هماهنگی ضوابط بخش ساختمان با صنعت ساخت و ساز و در نهایت، ارتقای توسعه شهری دارد. در این روند، تطابق ساخت و سازها با استانداردهای مسکن، استانداردهای ایمنی (از نظر آتش سوزی)، شرایط مورد لزوم منطقه بندی و تمامی معیارهای اصولی برای امنیت و سلامت عمومی در نظر گرفته می‌شود.

- ۳- تأیید پیش نویس توسط رئیس بخش صدور پروانه و ارائه به معاون معماری و شهرسازی.
 - ۴- تأیید پروانه و امضای شهردار و مهندس شهر ساز منطقه.
 - ۵- ارائه پروانه ساختمانی به مالک (۷).
- مدارک مورد نیاز**
- همان گونه که در روند کنونی صدور پروانه ساختمانی ذکر شد مدارک که مورد نیاز است عبارت‌اند از:
- ۱- سند مالکیت.
 - ۲- تصویر شناسنامه.
 - ۳- فرم تسویه حساب نوسازی.
 - ۴- نقشه کروکی پلاک به همراه گنر بندی (مجاور پلاک).
 - ۵- نقشه ۱:۵۰۰ یا ۱:۲۵۰۰ موقعیت پلاک.
 - ۶- نقشه طرح معماری (شامل نقشه طبقات، نما و مقطع) با مقیاس ۱:۱۰۰.

معماری در هنگام اخذ پروانه ساختمانی (بویژه برای ساختمانهای کمتر از چهار طبقه؛ چرا که ساختمانهای چهار طبقه به بالا نیاز به تأییدیه نقشه ایستایی (سازه) توسط مهندس محاسب دارند و تنها بررسی اجرایی مراحل یاد شده توسط مهندس ناظر (آن هم در صورت حضور ملام وی).

۸- نبودن متخصصان در گروههای حرفه‌ای مختلف و تفکیک تخصصی کارها در اجرای ساختمان و در نتیجه تنزل کیفی ساختمانها.

۹- نبودن چک لیست‌های مشخص در هر مرحله اجرای ساختمان به منظور لزوم بازرسی مهندس ناظر و تکمیل آن توسط وی.

۱۰- عدم اجرای ساختمان به صورت مرحله به مرحله پس از تصویب هر بازرسی.

۱۱- استفاده از شیوه‌های ساخت سنتی به علت آشنا نبودن با فن آوری جدید و در نتیجه اتلاف وقت، هزینه و انرژی.

۱۲- عدم پیگیری صحیح تخلفات و اخذ جریمه در عوض رفع مشکلات و ایرادات ساخت و ساز (۱۳).

۱۳- اخذ عوارض اضافه تراکم بدون بررسی موقعیت قطعه یا فضای شهری پیرامون از جمله مسائل تهیاتی و تأسیساتی شهر.

۱۴- طولانی بودن زمان صدور پروانه به علت پیچیدگی مراحل آن و نیاز به حضور شخصی مالک جهت پیگیری و از سوی دیگر ناآشنا بودن وی از چگونگی مراجعه و روند صدور پروانه (در مورد های ۱ و ۳ نیز به این نکته اشاره کردیم).

همان گونه که در مباحث پیشین اشاره شد نظام فعلی صدور پروانه ساختمانی کشور با معضلات فراوانی روبه‌روست. این امر شهرداری تهران را در دی ماه ۱۳۷۵ بر آن داشت تا ایده نوینی ارائه نماید و از این طریق تحولاتی در این امر صورت گرفت تا مشکلات مرتفع شود. پیش از بیان چگونگی نظام جدید باید به این نکته اشاره نمایم که به منظور آگاهی بیشتر نسبت به روند پروانه ساختمانی در کشورهای دیگر، مراحل صدور پروانه ساختمانی را در انگلیس مورد بررسی قرار داده و در نهایت با مقایسه روند فعلی پروانه‌های ساختمانی در ایران و انگلیس، به بیان اجمالی نظام پیشنهادی هدایت و کنترل ساخت و ساز شهری تهران بزرگ خواهیم پرداخت.

روند صدور پروانه ساختمانی در انگلیس (لندن)

در انگلیس، صدور پروانه ساختمانی در واقع ارائه خدمات عمومی است و معیارهای دقیقی برای مسکن سازی مجزا (۱۲)، نیمه مجزا (۱۴) و ردیفی (۱۵) به منظور تقویت و هماهنگی ضوابط بخش ساختمان با صنعت ساخت و ساز و در نهایت، ارتقای توسعه شهری دارد. همچنین در این روند، تعالایق ساخت و سازها با استانداردهای مسکن، استانداردهای ایمنی (از نظر آتش سوزی)، شرایط مورد لزوم منطقه بندی و تمامی معیارهای اصولی برای امنیت و سلامت عمومی در نظر گرفته می‌شود.

پروانه ساختمانی بر طبق «دستورالعمل کد ساختمانی آنتاریو» (۱۶) و قوانین دیگر که باعث نظم دادن به ساخت و ساز بر طبق کاربری اراضی تعیین شده می‌گردد، برای هر گونه عملیات ساختمانی که به همراه اضافاتی به بنا یا تعمیر اساسی (۱۷) (ساده‌ای) با متراژ حدود بیش از ۱۰ متر مربع از ساختمان صورت می‌گیرد، مورد نیاز است. از سوی دیگر در صورتی که تعمیرات انجام شده در بخشهای مجزا از ساختمان باشد نیازی به پروانه

نیست، ولی باید به این نکته اشاره نمود که در این صورت نیز باید معیارها و قوانین منطقه بندی و موارد مطرح شده در کد ساختمانی مدنظر قرار گیرد.

مؤسسات

پروانه‌های ساختمانی توسط بخش ساختمانی [اداره توسعه و برنامه ریزی (۱۸) شهر لندن صادر می‌شود. همچنین ممکن است به منظور اخذ پروانه با توجه به شرایط قطعه زمین (پلاک) به مصوبه مصوبه‌های مؤسسات حفاظتی (۱۹) متعددی از جمله مؤسسه حفاظت نهر آب (KGC) (۲۰)، مؤسسه حفاظت بخش سفلی رودخانه تایمز (۲۱) (LTVCA) و مؤسسه حفاظت بخش علیای رودخانه تایمز (۲۲) (UTRCA) نیاز باشد. اما در واقع تمامی مراحل صدور در بخش ساختمان صورت می‌گیرد.

روند صدور

چنانچه مالک قصد تقاضای پروانه ساختمانی داشته باشد، پیش از درخواست و طی نمودن این روند، در بخش ساختمان به منظور راهنمایی از ترسیم‌های استاندارد، نمونه پروژه‌هایی هم با سیستم متریک و هم با سیستم تجربی جهت نشان دادن کیفیت پروژه مطلوب و جود دارد. شایان ذکر است که در لندن اگر مالک تصمیم به ساخت ملک خود داشته باشد در ابتدای امر با مراجعه به بخش ساختمان، فهرست ترسیمات مورد نیاز را تهیه نموده و پس از تکمیل فرم تقاضا به همراه ترسیمات به منظور اخذ پروانه مدارک را به بخش ساختمان ارائه می‌نماید تا صدور پروانه طی مراحل زیر انجام شود:

مرحله اول: درخواست فرم تقاضا و فراهم نمودن ترسیمات

مورد نیاز

۱- دریافت فرم تقاضا.

۲- ترسیمات شیب بندی قطعه.

۳- ترسیمات معماری.

۴- ترسیمات سازه.

۵- ترسیمات تأسیسات.

مرحله دوم: ارائه فرم درخواست تکمیل شده (۲۳) به همراه ترسیمات و پرداخت هزینه‌های پروانه (۲۴).

مرحله سوم: بررسی ترسیمات ارائه شده (کنترل فنی) و صدور پروانه ساختمانی (۲۵).

۱- بررسی طرح منطقه بندی (۲۶).

۲- بررسی طرح شیب بندی قطعه.

۳- بررسی طرح معماری و سازه.

۴- بررسی طرح تأسیساتی.

مدارک

به منظور اخذ پروانه ساختمانی ترسیمات کامل و دقیقی در زمینه‌های شیب بندی قطعه، معماری، سازه و تأسیسات مورد نیاز است. البته تعداد مشخصی از آنها به همراه فرم درخواست ارائه خواهند شد که موارد زیر را شامل می‌شوند:

ترسیمات شیب بندی قطعه

- عقب نشینی از چهار جبهه ساختمان (از جمله موارد دیگر، در نظر گرفتن یخ قطعه یا عقب نشینی قطعات برای قرارگیری کنار خیابانهای شریانی).

- نماهای ساختمان (به منظور محاسبه تعداد طبقات).

- زیر بنا (شامل محدوده قطعه و مسیر پیاده مشخص شده در محدوده).

- محدوده پارکینگ (عرض و سطح اشغال، دسترسی

تور سیمانت پروانه در ایران از رویه‌های و نقشه‌های بر انگلیس

مراکز و روش‌ها	ایران (پروانه‌ها)	انگلیس
در حال اول	تکمیل پروانه	برخواست هم نقشه بر روی
مرحله دوم	پژوهی	بررسی شکست
مرحله سوم	استعلام تخصصی و نقشه	مشکل پروانه‌ها
مرحله چهارم	تعمیر و تکمیل پروانه	نقشه طرح‌ها و نقشه‌های معماری
مرحله پنجم	تکمیل پروانه	تکمیل پروانه‌ها
مرحله ششم	برنامه‌ریزی و اجرا	تکمیل پروانه‌ها

- ترسیمات سیستم جریان هوای طبیعی،
 - جانمایی تمامی درجه‌های تهویه هوا و خوراک پرها از نظر ورود و خروج هوا، به همراه ابعاد آن.
 - قرارگیری و ذکر مشخصات تمامی تجهیزات گرم کننده و خنک کننده از نظر ساخت، مدل و حجم آن.
 - سیستم مکانیکی جریان هوای طبیعی.
 شایان ذکر است که ترسیمات باید دارای مقیاس بوده و تمامی نوشته‌ها خوانا باشند.
 مدارکی که به همراه فرم درخواست و تعدادی از ترسیمات فوق باید ارائه گردند عبارتند از:

- سه کپی از طرح شیب‌بندی قطعه و تأییدیه شیب‌بندی با اصل مهر و امضا (۳۱).
- دو کپی از ترسیمات معماری و سازه.
- دو کپی از ترسیمات و محاسبات HVAC.
- هزینه پروانه ساختمانی یا در نظر گرفتن موارد قانونی آن.
- هر درخواست با یک شماره مشخص می‌گردد و تمامی براساسات با توجه به شماره درخواست صورت می‌گیرد.
- چنانچه ملک دوباره سازی می‌شود، باید کلمه دوباره سازی در بخش توضیحات فرم قید شود.

بازرسیها (نظارتها) (۳۲)

به منظور اطمینان از اینکه اجزای ساختمان بر طبق ترسیمات پروانه و گند ساختمانی آثار به انجام شده چندین مورد بازرسی صورت می‌گیرد. سوار دزیر، نمونه‌ای از فهرست بازرسیهایی را که برای مسکن سازی مجزا مورد نیاز است ارائه می‌دهد:

- ۱- پیش از پیش‌بینی‌های حفاظتی در مقابل طوفان و اصول بهداشتی لوله‌های فاضلاب یا خدمات آب.
 - ۲- پیش از ریختن بتن در پای ستون.
 - ۳- پیش از بر کردن فونداسیون.
 - ۴- پیش از پوشش سطوح لوله کشی داخلی (همچون سیستم‌های آب).
 - ۵- پیش از اجرای پوشش کاسه‌ها و مجراهای هوا برای سیستم گرمایش، سیستم جریان هوای طبیعی و تهویه هوا.
 - ۶- پس از تکمیل چارچوب اسکلت.
 - ۷- پیش از عایق کاری و رطوبتی برای تمامی دیوارها و سقفها در بخش‌های تمام شده ساختمان.
 - ۸- تکمیل کارهای داخلی و تجهیزات تأسیسات HVAC و سیستم‌های حفاظت در مقابل آتش‌سوزی.
 - ۹- آخرین تست هوا (پس از اینکه نصب تمامی لوله کشیها در جای خود انجام شد).
 - ۱۰- آخرین بازرسی پس از تکمیل پروژه.
- ارزیابی روند صدور پروانه ساختمانی در انگلیس (لندن)
 پس از بیان روند صدور پروانه و اجرای ساختمان در انگلیس و با توجه به مشکلاتی که در نظام قبلی صدور پروانه ساختمانی در ایران با آن مواجه می‌باشیم، می‌توان بررسی صدور پروانه را در انگلیس به شرح زیر بیان نمود:
- ۱- مشخص نمودن نیاز یا عدم نیاز پروژه‌ها به پروانه ساختمانی برای مالکان در اهما (۳۳).
 - ۲- ارائه راهنمای عمل به صورت دقیق به مالک به همراه ترسیمات و مجوزهای مورد نیاز (با مثالهای ذکر شده).
 - ۳- وجود نقشه‌های قطعه‌بندی (نقشه‌های تفصیلی) به روز

خصوصی مسیر سواره و پیاده)،
 - حق گذرها پروژه حق گذر لوله فاضلابی،
 - الگوی مسکن (مانند مسکن ساخته شده در مزرعه، یا مسکن مجزا).

ترسیمات معماری

- طرح‌های زیرزمین.
 - طرح‌های طبقات.
 - نماها.
 - مقاطع و جزئیات.
- ذکر مشخصات از جمله نوع مصالح و یا میزان عایق حرارتی و رطوبتی و... نیز الزامی است و باید با اندازه گذاری دقیق ارائه گردند.
- ترسیمات سازه (۳۷)**
- طرح فونداسیون.
 - طرح اسکلت سقف یا بام.
 - طرح‌های اسکلت طبقات.
 - جزئیات اتصالات اسکلت و...
 - ایجاد تیرها.

تمامی جزئیات ترسیمات با ذکر مشخصات باید نشان داده شوند از جمله سوار دیگری که نیاز به ارائه دارند عبارتند از:
 مشخصات شومینه‌ها، بخاریها، ملزاجی تیرها، سقف، پیش ساخته، طراحی سیستم اسکلت چوبی و جزئیات سقف شیبدار. ممکن است اطلاعات سازه و معماری بر روی یکی از ترسیمات که مشابه هستند نیز ارائه گردند.

ترسیمات تأسیسات (سیستم گرمایش) (۳۸)، سیستم جریان هوای طبیعی (۳۹) و تهویه هوا (۳۰) [HVAC]
 اطلاعات (HVAC) ارائه شده به منظور بررسی موارد زیر را شامل می‌شوند:

- محاسبات گرمایی خارج شده و وارد شده به ساختمان.
- محاسبات طراحی مجرای هوا (کانال هوا).
- ترسیمات طرح طبقات شامل عملکرد کامل مجرا از نظر ورود و خروج هوا به همراه ابعاد آن.

پرداخت عوارض

- ۱- بررسی پرونده ارائه شده توسط شرکت خدمات فنی و مهندسی و مجوز تهیه نقشه به گروههای طراحی و نظارت.
- ۲- تهیه نقشه‌های معماری فاز یک توسط گروههای طراحی و نظارت و ارائه به شرکت خدمات فنی و مهندسی.
- ۳- کنترل نقشه‌های معماری فاز یک توسط شرکت خدمات فنی و مهندسی و ارائه مجوز تهیه نقشه‌های اجرایی.
- ۴- تهیه نقشه‌های اجرایی فاز ۲ توسط گروههای طراحی و نظارت و ارائه نقشه‌ها و دفترچه محاسبات و مدارک به شرکت خدمات فنی و مهندسی جهت بررسی.
- ۵- پرداخت عوارض مربوط (در زمان انجام مراحل فوق) توسط مالک و ارائه رسیدهای پرداخت به شرکت خدمات فنی و مهندسی.

مرحله پنجم: کنترل پرونده و صدور پروانه

- ۱- بررسی نقشه‌های فاز ۲ توسط شرکت و ارائه پیش نویس پروانه به همراه پرونده به ستاد منطقه‌ای جهت کنترل نهایی و تأیید.
- ۲- صدور پروانه ساختمانی یا اعضای مسئولان (در صورت عدم مشاهده هرگونه تخلف و ایراد) و ارائه آن به شرکت خدمات فنی و مهندسی.
- ۳- ارائه پروانه به متقاضی و گروه طراحی و نظارت.

مدارک مورد نیاز

مدارک مورد نیاز جهت دریافت پروانه ساختمانی، نقشه‌ها، طرح‌ها و مدارک زیر را شامل می‌شود:

- ۱- نقشه پایه ۱:۲۰۰۰ (می‌تواند با استفاده از سیستم GIS تهیه شده باشد).
- ۲- نقشه‌هایی که در جهت حذف اصولی اشتغالها عمل می‌کنند (همچون نقشه‌های مسطحات، رودخانه‌ها، خطوط مترو) راههای آهن، حریم خطوط فشار قوی، باغها، فضای سبز، معابر و...).
- ۳- نقشه‌های کاربری اراضی، تراکم و نقشه‌های اجرایی یا ضوابط و مقررات شهرسازی و طرح جامع.
- ۴- نقشه‌های بخشی (شامل نقشه گسل، حریم، محل قرارگیری ساختمانهای با ارزش، مراکز فرهنگی، تفریحی، آموزشی و...).
- ۵- نقشه‌های طرح‌ها و مطالعات مربوط به مناطق خاصی از شهر که تنها محدوده‌های مشخصی را در بر می‌گیرند.

ترسیمات مورد نیاز عبارتند از:

- ۱- نقشه‌های وضعیت زمین و محل.
- ۲- نقشه‌های معماری فاز یک.
- ۳- نقشه‌های اجرایی فاز ۲.

گواهی عدم خلاف (صحت اجرا)

جهت اخذ گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) باید مراحل زیر را طی کرد:

- ۱- درخواست گواهی صحت اجرا و ارائه آن به گروه طراحی و نظارت.
- ۲- انجام نظارت توسط گروه طراحی و نظارت.
- ۳- بررسی گزارش گروه طراحی و نظارت و بازدید توسط مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی.
- ۴- تهیه پیش نویس گواهی صحت اجرا توسط شرکت خدمات فنی و مهندسی و ارائه آن به ستاد منطقه‌ای.

- 16- Ontario Building Code Act
- ۱۷- تصویر نقشه‌های معماری و مهندسی مطابق با مشخصات مندرج در ضوابط ساختمانی و مقررات شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری
- 18- Building Division of the Planning and Development
- 19- Conservation Authorities
- 20- Kaitia Creek Conservation Authority
- 21- Lower Thames Valley Conservation Authority
- 22- Upper Thames River Conservation Authority
- ۲۳- اطلاع‌رسانی به مراجع ذیصلاح منطقه‌ای در خصوص ساخت و ساز
- ۲۴- تأییدیه انجمن سازندگان ساختمانی
- ۲۵- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۲۶- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی گروه طراحی و نظارت
- ۲۷- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۲۸- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۲۹- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۰- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۱- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۲- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۳- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۴- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۵- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۶- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۷- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۸- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۳۹- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی
- ۴۰- گواهی عدم خلاف (صحت اجرا) از سوی مأموران شرکت خدمات فنی و مهندسی

۵- کنترل پرونده و بازدید ملک در صورت نیاز توسط ستاد منطقه‌ای.

- ۶- ارسال گواهی صحت اجرای صادر شده به شرکت خدمات فنی و مهندسی جهت تحویل به متقاضی یا گروههای طراحی و نظارت.

گواهی پایان کار عملیات ساختمانی

- ۱- تکمیل فرم پایان کار توسط گروه طراحی و نظارت به شرکت خدمات فنی و مهندسی.
- ۲- بررسی فرم توسط شرکت خدمات فنی و مهندسی و کنترل و بازدید ساختمان توسط بازرسی شرکت.
- ۳- تهیه و ارسال پیش نویس گواهی پایان کار به ستاد منطقه‌ای.

- ۴- صدور گواهی پایان کار با اعضای مسئولان (در صورت عدم اشکال) و ارسال آن به شرکت خدمات فنی و مهندسی جهت تحویل به متقاضی و گروه طراحی و نظارت.

بررسی نظام نوین هدایت و کنترل ساخت و ساز

ارزیابی صورت گرفته در موارد زیر با توجه به مقایسه با نظام فعلی صدور پروانه در ایران و با در نظر گرفتن نکات یاد شده در شود صدور پروانه در لندن مطرح می‌گردد:

- ۱- تفکیک وظایف به مؤسسات و آگاه نمودن مالک از روند پیش از اخذ فرم درخواست و در نتیجه، سرعت در انجام کار و صرفه‌جویی در وقت و انرژی مالک (متقاضی).

- ۲- وجود نقشه‌های تفصیلی دقیق و به روز با به کارگیری سیستم GIS.

- ۳- عدم نیاز به پیگیری مستمر مالک و انجام بخش عمده‌ای از مراحل میان مؤسسات مسئول.

- ۴- عدم تمرکز فعالیتها در شهرداری و تنها نظارت عالی شهرداری بر روند یاد شده و در نتیجه، کاهش هزینه‌های غیر ضروری و به کارگیری متخصصان شهرداری در فعالیتهای تحقیقاتی.

- ۵- رعایت کامل استانداردها و مقررات ملی ساختمان به علت نظارت و کنترل مستمر ناظران و در نتیجه، ارتقای کیفی ساخت و ساز.

- ۶- نظارت و بازرسی مداوم مأموران در روند تهیه نقشه‌ها و اجرای آنها (توسط شرکتهای خدمات فنی و مهندسی و گروههای طراحی و نظارت).

- ۷- ارائه نقشه‌های موقعیت، معماری، سازه و تأسیسات و نیاز به تأیید پیش از صدور پروانه توسط متخصصان امر (۴۹).

- ۸- وجود متخصصان و تفکیک تخصصی کارهای ساختمانی در تهیه نقشه و اجرای آن.

- ۹- لزوم تکمیل چک لیست‌های مشخص در هر مرحله اجرا توسط گروه طراحی و نظارت، همچنین کنترل آنها توسط شرکتهای خدمات فنی و مهندسی و در نتیجه، کنترل مداوم پرونده ساخت و ساز.

- ۱۰- منطبق بودن کامل طرح (نقشه‌ها) و اجرای آنها با قوانین ساخت و ساز.

- ۱۱- مشخص بودن وظایف محوله در روند صدور پروانه، گواهی عدم خلاف و پایان کار برای مؤسسات مسئول و مالک و در نتیجه، کوتاه بودن زمان اخذ پروانه (۴۰).

تمرکز زدایی در شیلی

راکزینسکی و سرانو
ترجمه علی عربانی دانا

لوق العاده ولی نرخ اولویت با افزایش همراه بوده است. این تفسیرات نشان می‌دهد که حکومت به آموزش عالی توجهی نکرده است. بررسی دقیق هزینه‌های آموزشی نشان می‌دهد که بخش آموزش پیش‌مقدماتی، افزایش ولی بخشهای دیگر مثلاً آموزش بزرگسالان با کاهش همراه بوده است. اما در این میان نسبت آموزش مقدماتی به آموزش متوسط ثابت ماند. از طرف دیگر در بخش بهداشت بر خلاف بخش آموزش، کاهش فوق‌العاده‌ای در نرخ تخصیص اجتماعی و نرخ اولویت مشاهده شد.

پس از تمرکززدایی، هزینه‌های متوسط به بخشهای آموزش و بهداشت از حکومت مرکزی به شهردارها منتقل شد. اما این انتقال باعث کاهش در نرخ هزینه‌ها و نرخ تخصیص اجتماعی شده است. آثار این کاهش را می‌توان در دوره یاد شده مشاهده کرد. هم‌اکنون نرخ اولویت حکومت مرکزی به صفر رسیده زیرا مناطق اولویت به طور کامل به شهردارها منتقل شده است. اما نرخ هزینه‌های شهرداری و نرخ تخصیص اجتماعی افزایش یافته و این مسئله در حقیقت وظایف انتقالی را نشان می‌دهد. نرخ تخصیص اجتماعی شهردارها که زمانی به صفر رسیده بود اکنون به میزان ۲۲٪ در صند - یعنی دو برابر نرخ حکومت مرکزی - افزایش یافته است. در همین حال، نرخ اولویت شهردارها به یک رسیده است.

مقایسه برتریهای حکومت مرکزی و محلی مشکل است؛ زیرا امکانات شهردارها با این اتصالات محدود شده است. شاید معقول‌ترین روش این باشد که برتریهای حکومت مرکزی را پیش از تمرکز (یعنی سال ۱۹۷۷) با امکانات شهرداری در سال ۱۹۸۸ مقایسه شود. به عنوان مثال، در سال ۱۹۷۷ از هر ۱۰۰ دلار به دست آمده، فقط ۶ دلار در مناطق اولویت و بخشهای اجتماعی صرف می‌شد. اما در سال ۱۹۸۸ از هر ۱۰۰ دلار به دست آمده ۳۲ دلار خرج می‌شد. از این رو می‌توان گفت که تفسیر هزینه از حکومت ملی به شهردارها باعث شده است هزینه اولویت اجتماعی در حدود یک - سوم افزایش یابد.

لازم است که این مقایسه را با اهمیت بندیم چون نتایج خوبی می‌توان از آن گرفته؛ مثلاً می‌توان گفت که امکانات پیش از تمرکز (سال ۱۹۷۷) اصلاً محدود نبود، اما امکانات شهردارها در سال ۱۹۸۸ دو نوع محدودیت داشت یکی از آنها محدودیت در وظایف بوده یعنی اینکه شهردارها نمی‌توانستند در مناطق غیر اولویت هزینه کنند و محدودیت دیگر این بود که هزینه‌های خاص مثلاً آموزش و بهداشت به شهرداری واگذار شده بود و این مسئله باعث شد که آزادی امکانات از آنها گرفته شود. اگر محدودیت اول نبود، امکان نداشت شهردارها بتوانند در مناطق غیر اولویت هزینه کنند. این حقیقت که شهردارها اکثر هزینه‌های خود را صرف آموزش و بهداشت می‌کنند به این مناسبت که در صورت نبودن محدودیت نوم، هیچ تغییری در امکانات رخ نمی‌داد. از این ملاحظات برمی‌آید که آثار واگذاری منابع و هزینه‌ها به شهرداری گرچه ممکن است انحراف‌آمیز باشد، اما مسیر این تغییرات انحراف‌آمیز نیست. هر چند باید بدانیم که این تغییرات به کارایی خط‌مشیها و برتریهای ایالت بندگی زیادی دارد و برتریها هم در سطح ملی تعیین می‌شوند نه در سطح محلی.

امروزه بر همگان آشکار شده است که تمرکززدایی باعث بهبود کارایی، برابری، مشارکت اقتصادی و سیاسی می‌شود، همچنین می‌تواند تخصیص هزینه‌ها را به سوی اولویتهای اجتماعی و پروژه‌های زیربنایی محلی سوق دهد و از این طریق باعث افزایش توسعه انسانی و تشویق مشارکت اقتصادی شود. کارایی را می‌توان با تصمیم‌گیری در باره محل اجرای پروژه‌ها و با کاهش بروکراسی بهبود بخشید. تمرکززدایی می‌تواند عامل برابری در توزیع هزینه‌ها باشد، اما این مسئله به اقدامات حکومت مرکزی در توزیع منابع و همچنین به ماهیت حکومت محلی بستگی دارد. بالاخره اینکه تمرکززدایی باید مشارکت سیاسی مردم را در تصمیم‌گیریها افزایش دهد.

این مطلب به ارزیابی بعضی از آثار مهم تمرکززدایی در شیلی می‌پردازد. در این تمرکززدایی چند ضعف به شرح زیر وجود دارد:

اول اینکه تمرکززدایی در شیلی با تقویض اختیار همراه نبوده است، بلکه تنها یک نوع تقویض و عدم تمرکز بوده است که حکومت محلی از طریق آن توانسته به قدرتهای فراوانی در سطح محلی برسد. بعلاوه، در دوره پینوشه، این کارگزاران مرکزی بودند که تصمیمهای محلی را اتخاذ می‌کردند و به برتریهای محلی اصلاً توجه نمی‌کردند. بنابراین، این تمرکززدایی که به صورت فرمایشی است و با نظارت همراه است با تمرکززدایی کامل فاصله زیادی دارد.

دوم اینکه در شیلی تغییرات همزمان دیگری هم اتفاق افتاد و بر تمرکززدایی اثر گذاشت که به دو تغییر مهم اشاره می‌کنیم: یکی از آنها فشار عمومی بر هزینه‌های حکومتی بود؛ به عبارت دیگر تمرکززدایی باعث شد هزینه سرانه مربوط به آموزش و بهداشت کاهش یابد و دیگری، حرکت به سوی خصوصی‌سازی خدمات حکومتی بویژه آموزش بود که این مسئله بر کیفیت خدمات عمومی اثر زیادی گذاشت.

سوم اینکه در زمینه الگوهای مالی شهرداری، بجز اتبوهی از اطلاعات، هیچ گونه آماری در دست نیست. تحلیل تجربی تمرکززدایی باید به اطلاعات منطقه‌ای و تلاش بیشتر متکی باشد تا بتواند پراکندگی یافته‌ها را کاهش دهد.

میزان توسعه انسانی

بین سالهای ۸۸-۱۹۷۷ تقسیم منابع عمومی در مناطق اولویت و بخشهای اجتماعی خیلی اندکی افزایش یافت. اما کاهش میزان توسعه انسانی نشان داد که در این دوره نرخ هزینه‌ها کاهش یافته، نرخ تخصیص اجتماعی به میزان زیادی ثابت بوده و نرخ اولویت هم به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته است.

بین سالهای ۸۸-۱۹۷۷ به علت افزایش نرخ اولویت، نسبت درآمد ملی به هزینه‌های توسعه انسانی افزایش یافت و این افزایش نرخ باعث شد کاهش موجود در نرخ تخصیص اجتماعی و هزینه‌ها جبران شود. بخش آموزش نشان داد که نرخ تخصیص اجتماعی با کاهش

هزینه‌های اقتصادی

حوزه دیگری که تمرکزهایی در آن اثر گذاشته است حوزه اقتصادی و سرمایه‌گذاری در آن است. در شبلی، شهرداریها در مقایسه با حکومت مرکزی دست به سرمایه‌گذاری وسیعی زده‌اند. با نگاهی به تخصیصهای سرمایه‌گذاری می‌توان گفت که همگام با افزایش درآمد میزان هزینه کلی مربوط به سرمایه‌گذاری نیز به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته (۴۶ درصد در سال ۱۹۸۸)، در حالی که میزان هزینه حکومت مرکزی در بخش سرمایه‌گذاری کمتر از ۱۰ درصد بوده است. اگر پس از انتقال بخشهای آموزش و بهداشت، هزینه‌های آنها از درآمد شهرداری تأمین شود، در آن صورت درصد سرمایه‌گذاری پایین خواهد آمد، اما باز هم دو برابر نرخ حکومت مرکزی است.

بخشهایی را که شهرداری در آن سرمایه‌گذاری کرده است نمی‌توان به طور دقیق بر شمرده اما با توجه به بولورد یکی از این شهرداریها می‌توان گفت که هزینه‌های تحت پوشش عبارتند از: آسفالت، خانه‌سازی، بهبود راهها، توسعه سلی و رفاه جوانان. تخصیص هزینه‌های کلی حکومت مرکزی در حوزه‌های تحت پوشش در سال ۱۹۷۷، ۱۸ درصد بود، ولی این میزان در سال ۱۹۸۸ به ۱۴ درصد کاهش یافت. قابل توجه اینکه با وجود کمبود شدید اطلاعات، شهرداری نسبت به حکومت مرکزی، توجه بیشتری به زیربنای اقتصادی کرده است.

پرآوری و کارایی

از آنجا که در دهه ۱۹۸۰ بخش آموزش و بهداشت از حکومت مرکزی به شهرداریها واگذار شده، بنابراین باید بتوان کارایی نسبی این دو نوع حکومت را در این مناطق ارزیابی کرد. این دو بخش هر یک دارای سند هستند، اما به طور یقین نمی‌توان اطلاعات موجود در آنها را تعبیر و تفسیر کرد؛ زیرا همگام با تمرکزهایی و انتقال بخشها، تغییرات دیگری نیز رخ داد. از طرف دیگر این انتقالات به صورت مرحله‌ای انجام می‌شد تا اینکه سرانجام در سال ۱۹۸۸ به پایان رسید. انتقال بخشهای بهداشت و آموزش به شهرداریها چندین پیامد داشت: از جمله تجدید هزینه‌ها و ایجاد ساختارهای جدیدی مثل فراهم آوردن امکانات برای مصرف‌کنندگان خصوصی‌سازی، حکومت مرکزی در تأمین هزینه‌های این دو بخش، نقش چندانی نداشت؛ از این رو شهرداریها مجبور بودند برای هزینه‌های عملیاتی، روش سرمایه‌گذاری خود را تغییر دهند. اما بخش آموزش هنوز باید مشکلات مالی و عملیاتی خود را حل نماید؛ زیرا هزینه‌های انسانی و مالی آن به طور ناهم‌راستا توزیع شده است.

آموزش

در بخش آموزش، دولت دو هدف دارد: یکی واگذاری قدرت به شهرداریها و دیگری خصوصی‌سازی. دولت برای اینکه بتواند مدارس دولتی و شهرداری را به صورت خصوصی درآورد، پاره پاره پرداخت می‌کند. در این طرح دو هدف گنجانده شده بود یکی اینکه والدین بتوانند مدرسه فرزندان خود را تعیین کنند و دیگر اینکه با ایجاد رقابت بین مدارس، میزان استانداردها بالا رود.

ویژگی آموزش تقویتی شده به شهرداریهای شبلی به این شرح است:
- تعیین حقوق معلمان، ساختار شغلی و اشتغال.
- تقسیم درآمد در امور مربوط به حقوق و هزینه‌های دیگری مانند سرمایه‌گذاریهای خرد (هزینه ساخت مدرسه از منابعی همچون صندوق منطقه‌ای تأمین می‌شد).
- آموزش ضمن خدمت معلمان.

حکومت مرکزی وظایف دیگری هم به عهده داشت؛ به عنوان مثال تعیین برنامه درسی، تعیین سال تحصیلی و تعیین استانداردهای آموزش معلمان.

در مراحل اولیه این تغییرات، میزان پارانه خیلی زیاد بود به طوری که مدارس خصوصی زیادی تشکیل شد و به این طریق جمعیت مدارس شهرداری به میزان فوق‌العاده‌ای تغییر کرد. در سال ۱۹۸۶، ۳۱ درصد از

دانش‌آموزان در مدارس خصوصی (مدارسی که با اخذ پارانه تشکیل شده بودند) درس می‌خواندند. این تغییر برای مدارس شهرداری، مشکلات زیادی به وجود آورد؛ زیرا هزینه ثابت متخارج عمومی تغییر نکرد، بود و اخراج معلمان (چون ثبت نام کاهش یافته بود) هم کار دشواری بود.

بعلاوه، معلمان در هر دو نوع مدرسه برای اینکه دانش‌آموزان جدیدی جذب کنند وقت زیادی صرف می‌کردند (سال ۱۹۹۱)، معضل بزرگ این دو نوع مدرسه در کاهش پارانه آموزشی بود؛ به عنوان مثال بین سالهای ۸۷-۱۹۸۲ هزینه عمومی هر دانش‌آموز ۳۳ درصد بود، اما شهرداریها یا هزینه بخشهای دیگر آموزشی توانستند این معضل را تا حدی حل کنند.

تجزیه و تحلیل هزینه سرانه آموزش در مناطق نشان می‌دهد که توزیع این هزینه‌ها با سایر اقیانوس هم‌راه بوده است و مناطق پردرآمد نسبت به مناطق کم درآمد، هزینه بیشتری را صرف آموزش می‌کنند. بخش آموزش می‌کنند این هزینه به نرخ مدارس ابتدایی هماهنگی ندارد. کاهش در ارتباط بین رتبه و درجه نشان می‌دهد که بین سالهای ۸۳-۱۹۸۰ این سیر فزاینده در توزیع تأخیر کاهش یافته است.

عملکرد مدارس شهرداری در دهه ۱۹۸۰ با روندهای گوناگونی همراه بوده، به عنوان مثال نتایج آزمونهایی بیشتر تحسینی بدتر شد. بویژه در آسیانیا - و تمایز بین گروههای اقتصادی و اجتماعی بین سالهای ۸۸-۱۹۸۲ نیز افزایش یافت. وقتی مدارس از هم تمایز یافتند، مدارس بزرگ کالانشهرها به موفقیت زیادی رسیدند، اما وضعیت مدارس کوچک روستایی بدتر شد. مقایسه مدارس شهرداری و مدارس خصوصی نشان داد که عملکرد مدارس خصوصی به طور متوسط از مدارس شهرداری بالاتر است، اما وقتی مسائل اقتصادی و اجتماعی نیز مدنظر قرار گرفت، این اختلاف خیلی کاهش یافت؛ به عنوان مثال در گروههای اقتصادی - اجتماعی پایین، مدارس شهرداری موفق‌تر بودند. روندهای منفی دیگر نشان داد که میزان حقوق معلمان کاهش یافته، اما نسبت دانش‌آموز به معلم افزایش یافته است. چند تغییر مثبت هم می‌توان مشاهده کرد؛ به عنوان مثال میزان ثبت نام در دوره متوسطه با افزایش رو به رو بود، ولی زمان لازم برای تکمیل دو دوره ابتدایی و متوسطه با کاهش همراه بوده است.

طی مصاحبه‌ای با مادران چند دانش‌آموز، تعدادی مدارک شخصی تهیه شده است؛ به عنوان مثال این افراد نسبت به انتقال مدارس به شهرداری، نگرانی منفی داشتند و اعتراضی عمده آنان به تغییر مداوم معلمان، امکانات ضعیف و اصول اخلاقی ناپسند بود.

آنان همچنین بر این باور بودند که کیفیت و استاندارد آموزشی دچار کاهش شده است. مدارک غیر شخصی نشان می‌دهد که مادران ممکن است نسبت به وقوع اتفاقات حق داشته باشند، اما در باره عمل آنها نمی‌توانند اظهار نظر کنند. عواملی که در این میان نقش دارند عبارتند از: آثار ناشی از کاهش منابع، روش تعیین پارانه و آینده دانش‌آموزان و معلماتی که به مدارس خصوصی می‌روند.

بهداشت

اقدامات انجام شده در بخش بهداشت، شواهد زیادی به اقدامات بخش آموزش دارد. واگذاری قدرت به شهرداریها چند پیامد به همراه خود داشت از جمله کاهش منابع و مطالبه هزینه از مصرف‌کنندگان (البته مادران، کودکان و افراد بی‌پساعت از این مورد معاف بودند). هزینه‌های عمومی بهداشت از ۳/۲۵ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۹۸۱ به ۲/۴ درصد در سال ۱۹۸۸ کاهش یافت و این کاهش تأثیر زیادی به علت خصوصی‌سازی خدمات در بین گروههای پردرآمد بود. البته شهرداریها با استفاده از منابع خود سعی کرده‌اند کاهش هزینه‌های مرکزی را جبران کنند. همان طور که قبلاً نیز گفتیم نسبت هزینه کل بهداشت به هزینه بیمارستانها دارای افزایش بود، ولی نسبت هزینه کل بهداشت به هزینه کلینیک‌ها با کاهش همراه بود.

اطلاعات نشان می‌دهد منابع موجود در سیستم بهداشت عمومی در

دهه ۱۹۸۰ دارای روندی منفی بود، اما تعداد کلینیک‌ها و مراکز بهداشت از روندی مثبت و افزایشی برخوردار بود. این توسعه باعث شد که دسترسی به خدمات بهداشتی بیشتر شود. به عنوان مثال امکانات مشاوره کودکان زیر ۱۵ سال افزایش یافت و تعداد تولدهایی که با شیوه‌های علمی صورت می‌گرفت تقریباً به ۱۰۰ درصد افزایش یافت، اما امکانات مشاوره بزرگسالان و درسد ایمنی کاهش یافت.

بسیارده بهداشت بین نوزادان و مادران عموماً مثبت بود و سعی شد که میزان مرگ و میر نوزادان و مادران در هنگام تولد کاهش یابد، اما با وجود این بهبودها، امید به زندگی در افراد به کندی افزایش می‌یافت و این نشان می‌دهد که برای بهداشت جمعیت بزرگسال (مذکر،) بهبودهای تأجیزی صورت گرفته است.

این نتایج نشان می‌دهد که شهردارها با وجود منابع اندک و وظایف جدید خود را به خوبی انجام دادند. برای اینکه مشخص شود که واگذاری قدرت به شهردارها چه اثری در بخش بهداشت به وجود آورده است، دو تحقیق انجام شد که نتایج یکی از دو تحقیق به شرح زیر است:

- توزیعی اجرایی در کلینیک‌های خوب ۶۷ درصد و در کلینیک‌های بد ۴۶ درصد بود.

- در مدیریت منابع انسانی، شعبهای زیادی مشاهده شد - بین توانایی اجرایی و درآمد شهردارها رابطه‌ای مثبت وجود داشت. تحقیق دوم نشان داد که شهردارها در بخش بهداشت، حمایت‌های مالی زیادی از خود نشان دادند (این مورد یکی از اهداف تعیین بود). بیشترین حمایت در این میان مربوط به شهردارهای پردرآمد بود. با انتقال وزارت بهداشت (که هزینه‌های بیشتری را سرمایه‌گذاری می‌کرد) به شهردارها بود، اما اثر این تأثیرات نیز افزایش یافت.

ارزایی نظرات مردم در باره انتقال خدمات بهداشتی به شهردارها نشان داد که عقیده آنان در باره خدمات کلینیک‌های درمانی - مثلاً زمان انتظار و درمان بیماران توسط کادر غیر پزشکی - منفی است. اما از آنجا که این تحقیق به زمان ارزیابی توجهی نکرده بود، از این رو نمی‌توانست مشخص کند که آیا این اختراعات، بی‌انگرم و خاصیت اوضاع پس از انتقال است یا خیر.

در طول این چند سال درآمدهای اخذ شده از وزارت بهداشت، گرچه کاهش یافته است، ولی بهبود زیادی در بهداشت مادران و کودکان صورت گرفته است. این به آن معناست که انتقال وظایف به شهردارها، هیچ گونه کاهش در گارایی بهداشت ایجاد نکرده است (حتی شاید گارایی را افزایش نیز داده باشد). اختلاف شهردارها در توزیع درآمد و کسب موفقیت بی‌انگرم این است که ممکن است اقدامات باز توزیعی در امور مالی و آموزشی، در جهت عکس این روند باشد. یک بررسی که در باره ۱۴ شهرداری که در آمد در منطقه کلانشهر سانتیاگو در سالهای ۷-۱۹۸۶ صورت گرفت نشان داد که شهردارها به عنوان عاملان توسعه از شهردارهای فعال و یوبار گرفته تا شهردارهای کم فعالیت و پذیرا دارای گارایی متفاوتی هستند و تفاوت اصلی آنها هم به ماهیت شهرداران برمی‌گردد؛ به عنوان مثال این شهرداران هستند که وظایف خود را شناسایی کرده و آنها را به طرق مختلف عملی می‌سازند. شهردارانی وجود دارند که خیلی فعال هستند و دست به اقدامات بزرگی در شهرداری خود می‌زنند و برعکس شهردارانی هم هستند که فعالیت اندکی از خود نشان می‌دهند و حکومت محلی آنها را نمی‌توان حکومت به حساب آورد. تفاوت عمده دیگر در وجود تیم‌های کارآمد است. این تیم‌ها از مدیرانی تشکیل شده که به دیار همان‌های مختلف تعلق دارند و به همراه شهردار به امور برنامه‌ریزی می‌پردازند. «راکز بنسکی» و «سوانو» در اکثر مطالعات خود، متوجه اقدامات و فعالیت‌های بسیار کمی در این شهردارها شدند. یک شهردار، این مسئله را به این واقعیت نسبت داد که انتقال سرمایه متعلقه‌ای و سرمایه شهرداری در دوره بینوשה باعث شد توانایی محلی افزایش یابد. این مسئله به همراه محدودیت‌های جمع‌آوری در آمد منجر به

بسیار شهردارهایی شد که خیلی کم فعالیت بودند و وظایف خود را به طور متبل انجام می‌دادند. اما در چند مورد نیز مشاهده شد که مسئولان محلی بسیار فعال اند و خود به برنامه‌ریزی در مورد اقدامات جدید و توسعه توانایی محلی می‌پردازند. با بررسی‌های انجام شده بعضی از مزایای تمرکززدایی آشکار شده است.

وجود یز تشکیلات، مصلحان، پلیس محلی، مقاصد شهرداری و متخصصان با تجربه - که به مسائل محلی می‌پردازند - می‌تواند عامل پیشرفت باشد. این افراد به طور فعال در جلسات شرکت می‌کنند و معمولاً پروژه‌های خوبی نیز ارائه می‌دهند.

سرمایه‌های گوناگونی که در اختیار شهردارهاست (به غیر از منابع خود شهرداری) از جمله سرمایه‌های خاص، سرمایه‌های وزارتی و سرمایه سازمان‌های غیر دولتی به این معناست که اقدامات محلی می‌تواند در جذب منابع انسانی خیلی مهم باشند. توسعه فعال ساختارهای جدید به پتانسیل فراوانی نیاز دارد، اما شهردارها برای کسب این پتانسیل به منابع مالی و انسانی بیشتری نیاز دارند. در این میان آموزش خیلی اهمیت دارد؛ زیرا شهردارها اغلب تجربه زیادی در توسعه محلی، ارزیابی مالیات و صورت حساب و جمع‌آوری آنها ندارند. برای افزایش توانایی محلی لازم است منابع مالی و آموزش گسترده توسعه یابد و پرسنل جدیدی به کار گرفته شوند.

توزیع سرمایه ملی

تمرکززدایی در دوره بینوשה اثری بر توزیع سرمایه ملی گذاشت؛ به عنوان مثال سرمایه‌گذاری گروهی شهردارها افزایش یافت (سالهای ۸۱-۱۹۷۷) و این نیز باعث افزایش منابع شد. این سرمایه‌گذاری همچنان تا سال ۱۹۸۸ افزایش یافته، اما در سال ۱۹۹۰ کاهش یافت و به همان حدی رسید که در سال ۱۹۸۱ بود. حسابهای ثابت حکومت نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در جهت متخلف سیر کرده است به طوری که در سالهای ۸۱-۱۹۷۷ به یک - سوم رسید، سپس تا سال ۱۹۸۸ به سرعت افزایش یافت و بعد مانند سرمایه‌گذاری شهردارها دوباره کاهش یافت. اطلاعات FNDP نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در سالهای ۸۶-۱۹۸۰ به ۳۱۸ درصد کاهش یافت. برای تعیین چگونگی توزیع سرمایه توسط شهردارها، صنوف محلی و حکومت مرکزی، مقایسه‌ای صورت گرفت و نشان داد که نه تنها هیچ کدام از آنها در حال پیشرفت نیستند، بلکه بسیاری از آنها در حال پسرفت نیز هستند و این مسئله کاملاً به درآمد سرانه منطقه برمی‌گردد.

یکی از بدترین نوع توزیع به شهردارها و حکومت مرکزی برمی‌گردد.

FNDP درآمد را به طور خشن توزیع می‌کند، اما اگر تغذیه را به عنوان یک شاخص در نظر بگیریم، در آن صورت می‌توان توزیع پسروی آن را مشاهده کرد؛ به عنوان مثال مناطق پر جمعیت نسبت به مناطق کم جمعیت هزینه‌های بیشتری را از FNDP دریافت می‌کنند. در مورد شهردارها و حکومت مرکزی می‌توان گفت که این پسرفت با مرور زمان از بین می‌رود. اما در مورد FNDP وضعیت برعکس است. اطلاعات نشان می‌دهد که در دهه ۱۹۸۰ توزیع سرمایه توسط دولت در مناطق به صورت پسرفت بوده است. از این دیدگاه می‌توان دریافت که تفاوت بین شهردارها و حکومت مرکزی چندان زیاد نیست. بالاخره اینکه گرچه تلاش فراوان برای پیشرفت سرمایه متعلقه‌ای موفق نبود، ولی مانع پسرفت در سرمایه‌های دیگر شد.

مشارکت اجتماعی و سیاسی

مشارکت تمرکززدایی در دوره بینوשה غیر دموکراتیک بود و این را می‌توان از لغو انتخابات شهردارها دریافت اما تمرکززدایی در عین یک ویژگی مشارکتی داشت؛ به عنوان مثال نظامیان را در انتخابات و شوراهای شهرداری (CODECOS) شرکت می‌داد. رهبران این نظامیان را شهردار منصوب می‌کرد و از آنان برای انتقال اطلاعات استفاده

می‌کودند به میزبانی دیگر این افراد کمتر دارای مشارکتهای فعال بودند. اتحادیه‌ها و شوراهای شهرداری از چندین نماینده محلی تشکیل شده بود و این نمایندگان وظیفه داشتند در باره پروژه‌ها و برنامه‌های محلی نظر بدهند. نقش این شوراهای محلی تقویت داشت؛ بعضی از این شوراهای در شهرهای بزرگتر آمد فعالیت در امور تجاری شرکت می‌کردند. اما وظایف مشاوره‌ای آنها باعث می‌شد که فعالیت‌های مشارکتی آنها محدود شود. در دهه ۱۹۸۰ یک سوی مؤسسات غیررسمی (به عنوان مثال مراکز حمایت از مساجد، باشگاه‌های ورزشی و باشگاه‌های مسکن) ساخته شد که در فراهم آوردن نیازهای اعضای خود خیلی فعال بودند.

همان‌طور که قبلاً نیز گفتیم ساختار حکومت در دوره پینوشه از بالا به پایین بود. در این دوره به حکومت‌های محلی آموزش داده شد که کارایی خود را افزایش دهند. اما این مسئله قاعده‌تاً نقش مشارکت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را محدود می‌کرد تا جایی که بانک جهانی در این زمینه اعلام کرد: «ساختار حکومت خیلی به این صورت است که پیامها را به مراکز و بخش‌های پایین انتقال دهد و آنها را در همان جا توقیف کند»

توازنهای کلان

یکه ایزد به تمرکززدایی این است که نمی‌تواند بودجه اقتصاد کلان را تنظیم کند از این رو، فاکتورهایی وجود دارند که استراتژی تمرکززدایی را در خیلی تعیین می‌کنند. در اینجا دو بحث مطرح می‌شود: اول اینکه، اگرچه حکومت مرکزی می‌تواند بودجه خود را تنظیم کند، ولی کمبود سرمایه در سطح محلی ممکن است آن را تضعیف کند. دوم اینکه حتی در کمبود سرمایه، ممکن است تمرکززدایی باعث گسترش وسعت فعالیت شود.

اعتبار این دو بحث به ماهیت تمرکززدایی بستگی دارد؛ مثلاً خیلی در دوره پینوشه با محدودیتهای سختی مواجه بود از جمله اینکه دستبرد گزاف کلان حکومت و قانون بودجه، ثابت و بدون تغییر بود که این مسئله، مانع تحقق دو احتمال یاد شده می‌گردد. توجه پینوشه به منابع شهرداریها و وابسته‌های گزاف است که شهرداریها دچار کمبود سرمایه شوند و حکومت منطقه‌ای هم بودجه‌های مستقل را قبول نمی‌کرد.

همان‌طور که قبلاً نیز گفتیم وضعیت آموزش و بهداشت عملاً مشکلاتی را در این زمینه برای شهرداریها ایجاد کرد، اما شهرداریها با محدود کردن سایر هزینه‌ها تلاش کردند منابع را به این بخشها انتقال دهند. این منابع گاهی به حکومت ملی واگذار می‌شوند تا حکومت با شرایط سخت مالی بتواند کمبودهای مالی را در آینده جبران کند. این کمبودها زیاد نیستند و با سرمایه‌گذاری بر طرف می‌شوند؛ زیرا مقامات منطقه‌ای و وزارت کشور برای پروژه‌های بزرگ، حق «نوشه دارند». تا آنجا که این وظایف، بدون قدرتهای مالی و مالیاتی کافی به شهرداریها واگذار شد، مشکلاتی بروز کرد.

وقتی حکومت جدید در سطح شهرداری و منطقه به مسورت کمک‌های یک در آمد و دارای پایگاه سیاسی گردد، به طوری که بتواند به قدرتهای بیشتری برسد (مثلاً افزایش مالیات‌های محلی و وام‌ها) در آن

صورت می‌تواند فشارهای مالی را نیز در سطح محلی توسعه دهد. برای داشتن اختیار در زمینه مالیات‌بندی محلی لازم است نسبت در آمد به مالیات و هزینه‌های ملی افزایش یابد و یا اینکه کمبودها در سطح محلی جبران شوند. این اقدام دارای مزایای زیادی است، مشکلی ایجاد نمی‌کند، اما مسئله وام‌های محلی، مشکلاتی را برای توازن کلان ایجاد می‌کند. که می‌توان آنها را با جلوگیری شدید از وام‌گیری محلی و یا با نظارت دقیق حکومت مرکزی حل کرد.

نتیجه گیری

در این مقاله مطرح شد که در ۱۵ سال گذشته، تمرکززدایی به شدت در خیلی افزایش یافته و این مسئله با افزایش تقوین اختیار همراه بوده است. اما اخیراً تمرکززدایی تنها به صورت تقوین اختیار در آمده است. مطابق استانداردهای بین‌المللی، تمرکززدایی در خیلی هنوز ضعیف است و حکومت‌های محلی با فشار زیادی مواجهند. تمرکززدایی در دوره پینوشه، مشارکتی نبود، اما در حکومت دمکراتیک فعلی در حال اصلاح است. ارزیابی آثار تمرکززدایی در طول این چند سال نشان می‌دهد که اولویتهای حکومت محلی برخلاف حکومت مرکزی، بیشتر متوجه اهداف اجتماعی و زیربنای اقتصادی است. انتقال منابع حکومت محلی نمی‌تواند در تخصیص منابع، بهبودی ایجاد کند.

محدودیت‌های شدید منابع و تغییرات دیگر به اضافه مشکلات اطلاعاتی، باعث شده که ارزیابی آثار تمرکززدایی بر کارایی به راحتی امکات‌پذیر نباشد. در جریان تمرکززدایی، بعضی از شاخصهای آموزشی بدتر شدند، اما شاخصهای بهداشتی بهبود یافتند. به نظر می‌رسد شهرداریها با وجود محدودیتهای موجود توانستند همچون حکومت مرکزی به موفقیت‌هایی نائل شوند. عملکرد شهرداریهای مختلف در بخشهای آموزش و بهداشت با یکدیگر تفاوت دارد. به طوری که شهرداریهای بزرگتر، عملکردهای بهتری داشته‌اند. اما احتمالاً این مسئله به علت توجه خاص به سرمایه‌گذاری اجتماعی بوده است. به نظر می‌رسد که تمرکززدایی، افزایش گوناگونی در عملکردها در پی دارد؛ در نتیجه، برای اصلاح این گوناگونی‌ها باید تلاش بیشتری صورت پذیرد. سرمایه‌های شهرداری و ملی هیچ کدام نتوانسته‌اند به باز توزیعی بی‌تفاوت در حقیقت، سرمایه‌گذاری به در آمد منطقه مربوط می‌شود. در جریان تمرکززدایی، گوناگونی درآمد منطقه‌ای بیش از ۲۰ درصد افزایش یافته است و این مسئله به انتیاف نابرابریهای پایه مالیاتی محلی و الگوی نابرابر سرمایه‌گذاری از چالش‌هایی است که حکومت جدید با آن مواجه است. ما ادعا نمی‌کنیم که تمرکززدایی باعث بدتر شدن توزیع بین منطقه‌ای شده، اما معتقدیم که در حل نابرابری سرمایه‌ها موفق نبوده است.

توقیف شدید منابع مالی شهرداریها، تمرکززدایی را در خیلی محدود کرده است. شهرداریها می‌توانستند با افزایش قدرتهای مالیاتی، منابع خود را افزایش دهند. آنها همچنین می‌توانستند با اخذ وام از مرکز، نظارت بهتری بر منابع خود داشته باشند. اگر قرار است که اختیارات اقتصادی به شهرداریها گسترش یابد لازم است که به مسائل رفاهی، آموزشی و توزیع نیز توجه شود. با تقویت حکومتی که از اقتصاد تقیاس استفاده می‌کند و با حفظ اولویتهای منطقه‌ای می‌تواند فرصتی برای افزایش تمرکززدایی فراهم آورد. اما کاهش قدرت شهرداریها گاهی به طرف عقب است؛ زیرا مرکز همواره بر حکومت‌های منطقه‌ای نظارت دارد. پیش‌بینی نتایج این تمرکززدایی هنوز زود است و در حقیقت، حتی به فشارهای سیاسی جدیدی است که در سطح منطقه‌ای و ملی ظاهر می‌شوند. باید گفت که نبودن انتخابات در مناطق یک نوع پسروی است. به طور کلی ساختار دمکراتیک جدید حکومتی پس از دوره پینوشه اگرچه گامی به طرف جلو است، اما تقوین اختیار جانی انتخابات را گرفته است.

دمکراتیک‌تر شدن برای تنظیم بهتر این سیستم به طور دائم اعمال فشار می‌کند. فشارهای مالی و معرفی مجدد خط مشیها در سطح محلی به تنظیم بهتر این سیستم کمک فراوانی می‌کنند.

پل کریپ و کریستین نیلسون
ترجمه علی صفوی

مدیریت سرعت در نواحی شهری

مدیریت سرعت چیست؟

مدیریت سرعت، یعنی کنترل سرعت و سلطه تقابله با استفاده از روشهای مختلفی مانند تدوین مقررات، ایجاد تغییرات لازم در شکل مسیرها، سختگیری و اجرای قوانین و همچنین استفاده از فن آوریهای پیشرفته.

البته باید توجه داشت که معنای مدیریت سرعت، لزوماً کاهش سرعت نیست، بلکه بیشتر برنامه‌ریزی و طراحی مسیرها و شبکه راهها را به نحوی که متناسب با سرعتهای مختلف باشد، در برسی گیرد.

یکی از عناصر کلیدی در برنامه‌ریزی مدیریت سرعت، نظام طبقه‌بندی راه و سرعت (سلسله مراتب راهها) است که در آن، راهها در شبکه برای سرعتهای مورد نظر اختصاص یافته‌اند؛ برای مثال ۲۰ کیلومتر در ساعت در نواحی مسکونی یا ۶۰ کیلومتر در ساعت برای راههای شریانی شهر.

بنابراین، فنون مدیریت سرعت می‌تواند برای انواع راههای شهری مورد استفاده قرار گیرد؛ از راههای درون نواحی مسکونی (که هم‌اکنون نیز زیر پوشش برنامه DUMAS است) تا راههای شریانی.

یکی از معمول‌ترین ابزار مدیریت سرعت، به «تمدیل ترافیک» معروف است. این شیوه، بیشتر در محله‌ها به منظور کاهش سرعت و جریان ترافیک به کار می‌رود و در آن از قانون مختلفی در مدیریت سرعت مانند طراحی مسیر، ایجاد تأثیرات بصری، تدوین مقررات خاص و تابلوها و علائم ترافیکی استفاده می‌شود.

توسعه مدیریت و امنیت شهری (DUMAS) یکی از پروژه‌هایی است که در تحقیقات حمل و نقل اروپا در حال انجام است. هدف اصلی این پروژه‌ها بررسی عملی مدیریت امنیت شهری اکسون اروپا و تهیه چارچوبهایی برای طرح و ارزیابی ابتکارهای امنیتی در این زمینه است. به همین منظور مسائل مربوط به مدیریت ترافیک، جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات تصادفات، مدیریت سرعت، آسیب‌پذیری استفاده کنندگان از راهها و عوامل سیاسی تأثیرگذار، همگی به‌طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

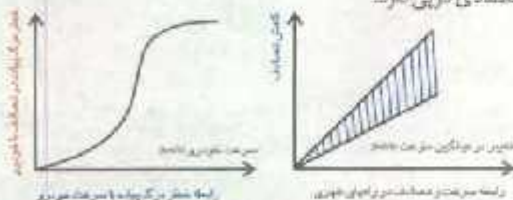
این مقاله مروری در مطالعات مدیریت سرعت در نواحی شهری کرده است و تحلیل وضعیت کنونی و نتایج به دست آمده از برنامه مدیریت سرعت در بریتانیا، دانمارک و هلند را شامل می‌شود. علاوه بر این، چارچوبهایی را نیز برای طراحی و ارزیابی برنامه‌های مدیریت سرعت ارائه نموده است.

تجرباتی که از نقاط مختلف اروپا به دست آمده حاکی از این است که برنامه مدیریت سرعت تأثیر بسیار زیادی بر روی امنیت خیابانها گذاشته است

کیفیت زندگی شهری، زیبایی شناختی شهری، حفاظت و نگهداری مراکز تاریخی و دیگر مسائل محیطی است. تجربیاتی که از نقاط مختلف اروپا به دست آمده حاکی از این است که برنامه مدیریت سرعت تأثیر بسیار زیادی بر روی امنیت خیابانها گذاشته است. استفاده از روش «تعمیل ترافیک» کاهش ۱۵ تا ۸۰ درصدی در تعداد تصادفات و جراحات وارده در پی داشته است. برنامه مدیریت سرعت نه تنها باعث افزایش امنیت در نواحی شهری شده، بلکه امنیت خیابانهای توزیع کننده و عبوری را نیز در حدود ۴۵ تا ۶۵ درصد افزایش داده است.

بنابراین می توانیم این گونه نتیجه بگیریم که کاهش ۵ کیلومتر در ساعت از سرعت متوسط خودروها در تمام اروپا، تعداد مرگ و میرهای حاصل از تصادفات را تا حدود ۱۱ هزار نفر و تعداد مجروحان حاصل از تصادفات را حدود ۱۸۰ هزار نفر کاهش می دهد و در نتیجه سالانه ۳۰ تا ۴۰ میلیارد یورو صرفه جویی اقتصادی در پی دارد.

طول زمان سفرهای درون شهری نیز تا حدود زیادی به

چرا مدیریت سرعت را به عنوان وسیله سنجش امنیت شهری ارائه کنیم؟

مطالعات انجام شده گویای این حقیقت است که سرعت سوارهها تأثیر زیادی در امنیت راهها دارد. شواهد نشان می دهد که حتی تغییرات اندکی در متوسط سرعت سوارهها می تواند باعث کاهش چشمگیری در تعداد تصادفات و جراحات شود. به عنوان مثال تحقیقاتی که در مورد راههای شهری انجام شده بیانگر این است که به ازای کاهش سرعت به میزان متوسط ۱ کیلومتر در ساعت، تقریباً بین ۲ تا ۴ درصد از تعداد تصادفات و سائقان نقلیه در شهر کاسته می شود.

شدت جراحات وارده نیز، بویژه در افراد و گروههای آسیب پذیر، با سرعت و سائقان نقلیه در ارتباط است. ۸۵ درصد مرگ و میرهای حاصل از تصادفات افراد پیاده بر اثر تصادف با سوارههای با سرعت بالای ۶۴ کیلومتر در ساعت بوده و فقط ۵ درصد مرگ و میرها بر اثر تصادف با سائقان نقلیه با سرعت کمتر از ۳۲ کیلومتر در ساعت بوده است.

همچنین این تحقیق بیانگر این است که تفاوتی موجود در سرعت سوارههای مختلف باعث بیشتر تصادفات بین سوارههاست. تغییرات در سرعت نه تنها بر تعداد تصادفات تأثیر می گذارد، بلکه مسائل دیگری مانند راه پنداریها و آلودگی صوتی نیز از نتایج سوء آن است.

سرعت همچنین عاملی بحث برانگیز در زمینه های مانند

این مقاله برگرفته از مجله شهرسازی
"Speed Management in Urban Areas" (Icar)
No. 2, 1999, PP. 4-8.

محورهای مورد نظر عبارتند از:

- تعیین وضعیت نظام حمل و نقل
- تدوین اهداف مشخص
- تدوین راهبردها
- تعیین فعالیتها
- اجرا و ارزیابی

البته باید توجه کرد که مراحل مشخص شده در این جدول را باید در هر جای متناسب با شرایط خاص خود، نه به صورت کور کورانه استفاده کرد! یعنی می توان یک یا چند مورد از آن را بسته به نوع مدیریت سرعت حذف کرد.

به عنوان نقطه شروع این فرآیند باید مسائل امنیتی، اطلاعات ترافیکی و سیستم حمل و نقل به صورت کلی تعریف شوند. در این مرحله مسائل و مشکلات، عوامل ایجاد آنها و دیگر عواملی که در این زمینه مشارکت دارند مشخص می شوند. تعیین اهداف نیز خواسته های ما را روشن می کند و کمک می کند تا وظایف و مسئولیتهای تمامی عوامل درگیر در این مسئله مشخص شوند. علاوه بر این، تعیین اهداف باعث می شود تا ما بهتر بتوانیم عملکرد سیاستها و راهبردهای اتخاذ شده را بسنجیم و در واقع، مقایسه برای ارزیابی روند برنامه های در نظر گرفته شده، محسوب می شوند.

سرعت سواره ها بستگی دارد. برخی معتقدند سودهای حاصل از مدیریت سرعت نمی تواند جای خالی ضررهای حاصل از کاهش سرعت را در سطح جامعه پر کند، اما این تحقیق ثابت کرده است زیادهایی که بر اثر اتلاف زمان سفرهای انجام شده در راههای عبوری شهر به خاطر این برنامه به وجود می آید در مقایسه با سودهای به دست آمده، ناچیز است و حتی ثابت شده که متوسط زمان سفرها (با توجه به کاهش تصادفات) در مناطق تحت پوشش برنامه مدیریت سرعت، بیشتر از دیگر مناطق نیست. از این گذشته، وقتی در مورد مدیریت امنیت شهری بحث می کنیم نمی توانیم عامل مدیریت سرعت را نادیده بگیریم؛ زیرا مدیریت سرعت در راههای شهری به خاطر ایجاد امنیت در شبکه های شهری و ایجاد محیطی دلپذیر برای استفاده کنندگان از راههای شهری و به طور کلی برای عموم مردم بسیار مهم است.

چگونه می توان برنامه های مدیریت سرعت را عملی کرد؟

یکی از اهداف DUMAS ایجاد چارچوبهایی برای طراحی، اجرا و ارزیابی اصول امنیتی شهر است، فعالیتها و اصلی مشخص شده در این زمینه در جدول ارائه شده، مشخص گردیده است.

فرآیند ساده شده مدیریت سرعت

مدیریت سرعت یعنی کنترل سرعت وسائط نقلیه با استفاده از روشهای مختلفی مانند تدوین مقررات، ایجاد تغییرات لازم در شکل مسیرها، سختگیری و اجرای قوانین و همچنین استفاده از فن آوریهای پیشرفته

مدیریت سرعت در راههای شهری به خاطر ایجاد امنیت در شبکه های شهری و ایجاد محیطی دلپذیر برای استفاده کنندگان از راههای شهری و به طور کلی برای عموم مردم بسیار مهم است

در مرحله برنامه ریزی و تدوین راهبردهای مدیریت سرعت، باید مسائل اقتصادی، زمان، راهکارها، هزینه ها و سودها و فنون مختلف مدیریت سرعت، مدنظر قرار گیرد.

در ادامه این برنامه ریزی، همچنین باید فعالیتها را که مربوط به راه و طبقه بندی سرعت، درجه بندی راهها، مسائل عمومی و فنون مدیریت سرعت می شوند را تعریف کرد.

پس از اجرا نیز یک مرحله بسیار مهم - که به ارزیابی پروژه مربوط می شود - وجود دارد. در این مرحله باید ببینیم آیا به اهداف از پیش تعیین شده رسیدیم یا نه و چرا؟ سیستم ارزیابی ما باید حداقل امنیت، سرعت و مقدار ترافیک را مورد ارزیابی قرار دهد. جزئیات بیشتر این برنامه در گزارشهای DUMAS قابل دسترسی هستند و مثالها، کارهای انجام شده و چک لیستها نیز در آن دیده می شوند؛ همچنین توضیحات مربوط به تجارب برنامه های مدیریت سرعت در دانمارک، بریتانیا و هلند نیز در آنجا موجود است.

جدول: فرآیند ساده شده مدیریت سرعت

این مقاله ترجمه شده از منبع زیر است.

Alex Urschitz, DETAIL, Neue Stadtmobilität für London, München, Institut für Internationalen Architekturdokumentation GmbH, April 2006, pp. 671-674.
 ترجمه شده
 1- Gibbons, Johanna Oberholzer, Bernard, urban streetscape, BSP Professional Books, Cambridge, 1991, P. 142.
 ۲- سرف، (Serrif) خطره تازگالوچیراوی
 ویدون بریج حرف چاپر لادن
 3- Gibbons & Oberholzer, op.cit, P. 143.
 4- Sato, Masaru, Community Design, Graphic-sha, Tokyo, 1992, P. 57.

طراحی مبلمان برای خیابان (۶):

تیرک خیابانی

رضا برتضایی

قسمت ششم از سلسله مطالب «طراحی مبلمان برای خیابان» به عنصری دیگر از مبلمان خیابان، یعنی تیرک خیابانی، اختصاص دارد. چنان که در شماره‌های قبل نیز یادآوری کردیم، نکات آموزشی این مجموعه با هدف کمک به بهبود فضاهای شهری تنظیم شده است، اما یادآوری و تأکید مجدد بر یک نکته اساسی در کاربرد این مطالب ضروری است. این نکته مهم، ضرورت وجود دیدگاه طراحی شهری جامع و همه‌جانبه‌ای در انتخاب، طراحی، مکان‌یابی و استقرار عناصر مبلمان شهری بر مبنای ویژگی‌های هر فضای شهری خاص است؛ به گونه‌ای که تلفیق و ترکیب مجموعه این عناصر با فضای طبیعی و مصنوعی به خلق یک فضای شهری کارآمد و زیبا منجر شود.

پولارد (Bollard) یا تیرک خیابانی، تنبیه‌های کوچک مقیاسی شهر است. آنها حرکت را در سطح سواره‌راه و پیاده‌راه، کانال‌بندی و تنظیم می‌کنند؛ همچنین اجازه ورود وسایل نقلیه موتوری را به داخل برخی محدوددها نمی‌دهند و در مجموع، محدودکننده‌های مفیدی در سطح خیابان و جانشین خوبی برای جدولها هستند. شعار تیرک خیابانی خطاب به سوارها این است: «بیرون نایست، وسایلات را پارک کن و پیاده وارد شو» (مجموعه تصاویر ۱).

استفاده از تیرک باید در جای درست و موقعیت مورد نیاز باشد؛ در غیر این صورت باعث سد معبر و ازدحام بین مردم می‌شود. برخی از تیرک‌های کوتاه، می‌تواند جایی برای نشستن باشد یا با تعبیه چراغ در آن به یک عنصر نوری تبدیل شود.

استان‌های شمال و جنوبی دارای زیرساخت‌های متفاوتی است

استفاده از تیرک باید در جای درست و موقعیت مورد نیاز باشد؛ در غیر این صورت باعث سد معبر و ازدحام بی مورد مردم می‌شود

تیرکها در عهد ملکه ویکتوریا کیفیت بسیار خوبی داشتند. امروزه می‌توان بسیاری از طرح‌های کلاسیک آن زمان را از نو بازآفرینی کرد. ترکیب درختچه‌های معاصر با فضاهای زیست طبیعی شایان توجه است.

مصالح رایج در ساخت تیرکها را از میان مواد زیر می‌توان یافت:

• قطعات بتنی پیش‌ساخته: به واسطه ماهیت این ماده، مقدار و نوع جزئیات محدود است. اما نوشته و الگوهای ساده در فرآیند قالب‌ریزی ب خوبی حاصل می‌شوند. یک بافت متراکم و برجسته، همان چیزی است که بتن به دست می‌دهد. این ویژگی برای هماهنگی بیشتر می‌تواند در ادامه گلدسازی و سنگ‌ریز سواره و پیاده راه سائید. اگر قالب‌های استاندارد به کار رود، بتن تقریباً یک انتخاب ارزان و بدون مزایای زیاد خواهد بود (تصویر ۱).

تصویر شماره ۲ - تیرکهای بتنی

• فلز (فولاد): انتخابی ساده است. با این حال، اگر چه به اندازه آن دوام ندارد، اما آماده‌سازیهای فلز، در سداطمینان آن را بالایی برد. عملیاتی مانند گالوانیزاسیون یا آبدارن، پیش‌نگاهی مقاوم و پوشش‌های محافظ که بسیاری اطمینان از خوردگی و فرسایش صورت می‌پذیرد، تزیینات لازم را می‌توان با جوشکاری مبله و مقبول یا صفحات فلزی به دست آورد (تصویر ۳).

تصویر شماره ۳ - تیرکهای فلزی

تصویر شماره ۴ - تیرکهای چدنی

**تیرک خیابانی، تندیسهای کوچک
مقیاس شهرو است. آنها حرکت را در
سطح سواره راه و پیاده راه، کانال بندی
و تنظیم می کنند؛ و در مجموع،
محدود کننده های مفیدی در سطح
خیابان و جانشین خوبی برای
جدولها هستند**

• چدن: فقط باید از چدن داکتیل (شکن) یا گرانولیک گروی
استفاده شود. این نوع چدن خاصیت کشش بیشتری از چدن
خاکستری دارد. این ماده مانند فولاد می تواند برش و جوش شود و
در برابر خوردگی نیز فوق العاده مقاوم است (تصویر ۴).

• چوب: استفاده از تیرک چوبی به اندازهی مراقبت نیاز دارد. با
علم به اینکه تشویر و نیز پوسیده می شود. سخت چوبها برای
فضاهای باز مناسب تر هستند و می توان آنها را تراش داد و
کنده کاری نمود. به این ترتیب برای ایجاد تزئینات در آن چندان
مشکلی ندارند. باید توجه کرد که قسمت مدخون در خاک را حتماً
گیراندود نمود تا از گزند پوسیدگی در امان بماند (تصویر ۶).

• آلومینیم: ساده ای سبک که برای نقاط پر تردد و سنگین
نوصیه نمی شود. نوع سیلیکون دار آن ترجیح دارد. مقاطع و
فرمهای حاصل از اکستروژن آلومینیم می توانند مدل های خوبی برای
جایگزینی طرح های چدنی قدیمی بویژه در مناطق ساحلی
باشند (تصویر ۵).

تصویر شماره ۵ - تیرکهای آلومینیم

تصویر شماره ۶ - تیرکهای چوبی

فاصله ۱/۵ متر بین تیرکها کافی است تا خودرو عبور نکند. جایی که به دسترس سبهای اضطراری یا خدمات رسانی نیاز دارد، موضوع استفاده از تیرکهای متحرک مطرح می شود

تصویر شماره ۸- تیرکهای متحرک که مانع عبور وسایل سواری

فاصله ۱/۵ متر بین تیرکها کافی است تا خودرو عبور نکند. البته اگر از زنجیر یا ریل استفاده شود به این فاصله می توان افزود. جایی که به دسترس سبهای اضطراری یا خدمات رسانی نیاز دارد، موضوع استفاده از تیرکهای متحرک مطرح می شود. این گونه تیرکها یا به لولا و قفل مجهزند و یا از طریق سوراخی در زمین فرو می روند (تصویر ۷).

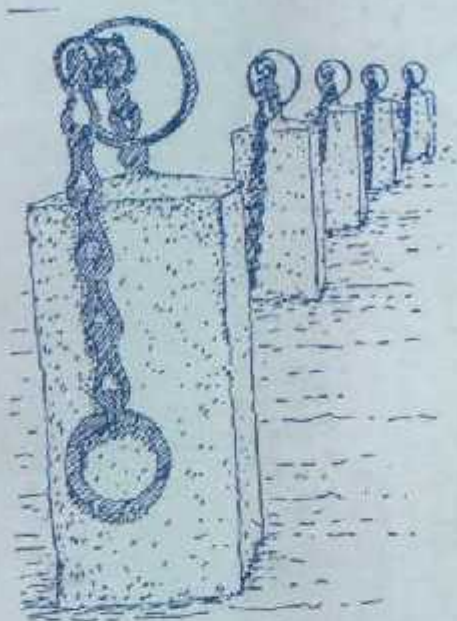

تصویر شماره ۷- تیرکهای متحرک

در نوقذگانها - جایی که خودروها ممکن است با دنده عقب حرکت کنند - تیرک باید به اندازه کافی بلند و از موضع راننده قابل تشخیص باشد. اندازه مناسب را باید بین ۹۰ تا ۱۲۰ سانتی متر جستجو کرد (تصویر ۸). در پیاده راه و گذرگاه بیادگان، تیرک در ارتفاع کوتاهتری نصب می شود. اندازه دقیق بستگی مستقیم به ویژگیهای محیط، طراحی و کاربرد آن دارد. همیشه تیرک دارای مقداری طول اضافی برای نصب در زمین است. در محلهایی که احتمال برخورد خودرو با تیرک وجود دارد، مقدار این اندازه برای تقویت بیشتر می شود. یک فروز رنگی مشخص برای نصب تیرک یا علامت می تواند قابلیت دیده شدن تیرک را در شب افزایش دهد و نقش هدایتگری به آن بیخشد (تصویر ۹).

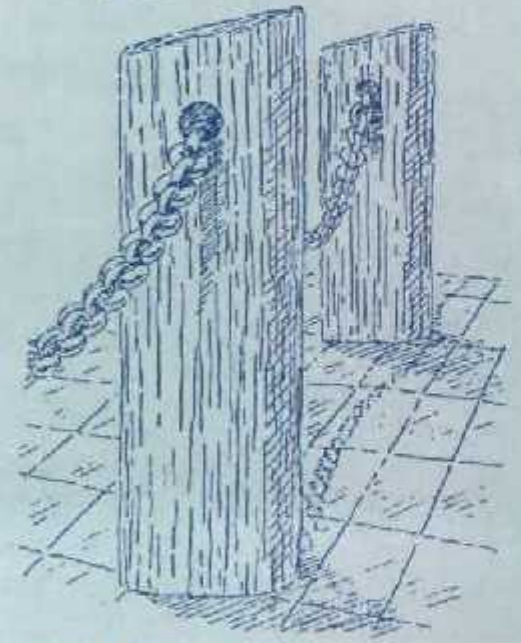

تصویر شماره ۹- نصب تیرک در فرودگاههای تیرک بدون عرشه

تصویر شماره ۲ - اقلیة - حیوان
تیر کپاشی سنگی که با زنجیرهای مستحکم اما ظریف در بالای
کلیک تصویر به صورت ششگانه

شکل و ماهیت عمودی تیرک از عنصر
مفید و مشخصی در شهر حکایت
می کند که برای تشخیص معابر
بیادگان و مسیرهای باریک در خیابان
بسیار مفید است؛ بویژه در جایی که
تقویت جدول خیابان مورد نیاز است و
یا حفاظت اینبه و اجزای معماری مانند
گوشه ساختمان مدنظر است

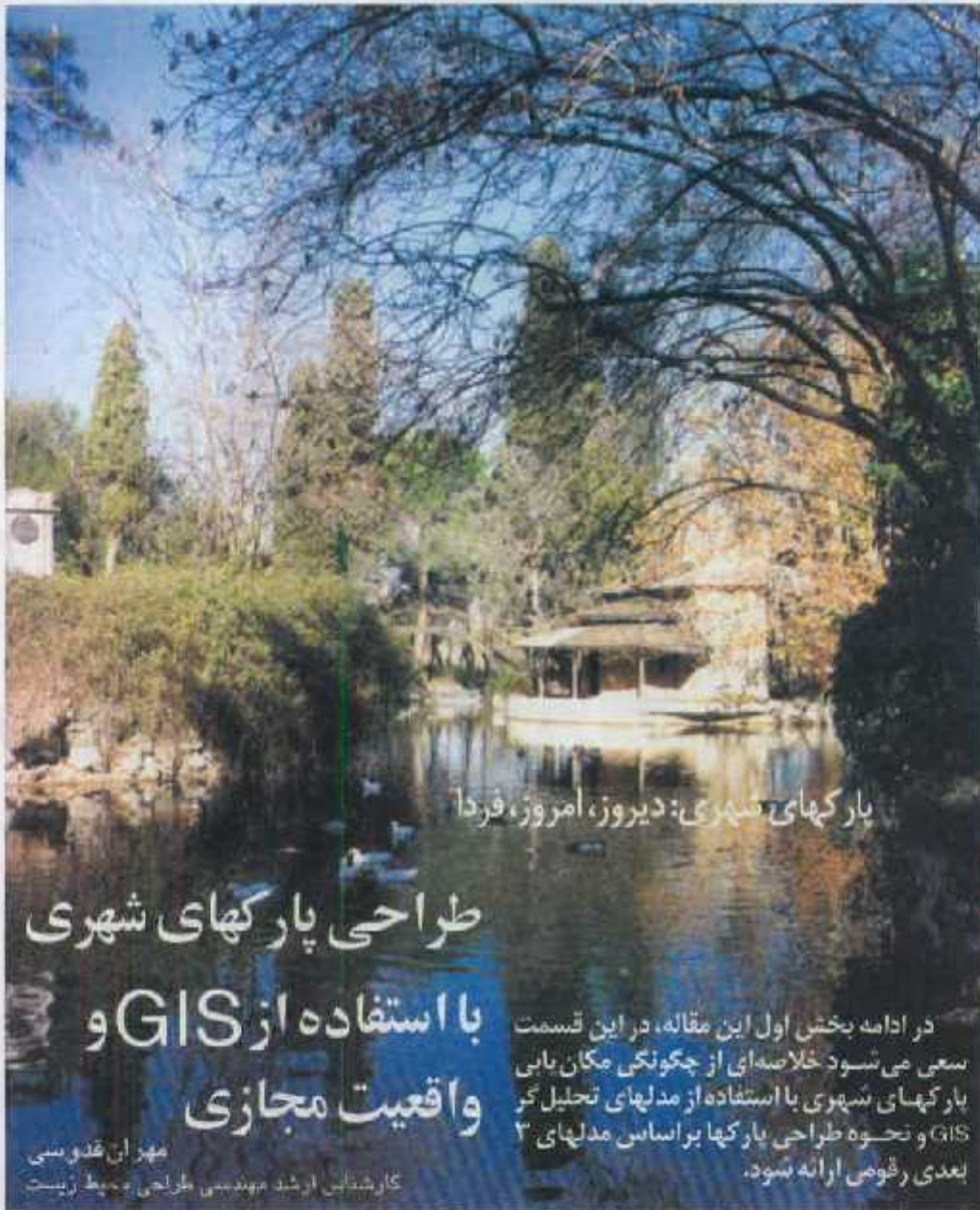
تصویر شماره ۱ - بازار آستیمبو - فیلیپین
تیرهای شیشه ای که در شهر مایا به تیرک خیابان نصب
شده اند - تیر کپاشی تصویرهای مستحکم اما ظریف ششگانه

تصویر شماره ۳ - اقلیة - تیرک - کلونیا کولون
تیرک به مقطع بیضی گوشه - اشکال می تواند فضای باز را
معماریک است جایی بر فضای شهری

در مجموع، شکل و ماهیت عمودی تیرک از عنصر مفید و
مشخصی در شهر حکایت می کند که برای تشخیص معابر بیادگان
و مسیرهای باریک در خیابان بسیار مفید است؛ بویژه در جایی که
تقویت جدول خیابان مورد نیاز است و یا حفاظت اینبه و اجزای
معماری مانند گوشه ساختمان مدنظر است. تیرکها در انواع متنوع
در همه شهرهای دنیا مورد استفاده قرار می گیرند (تصاویر ۱۰ تا

۱۲)

پارکهای شهری: دیروز، امروز، فردا

طراحی پارکهای شهری با استفاده از GIS و واقعیت مجازی

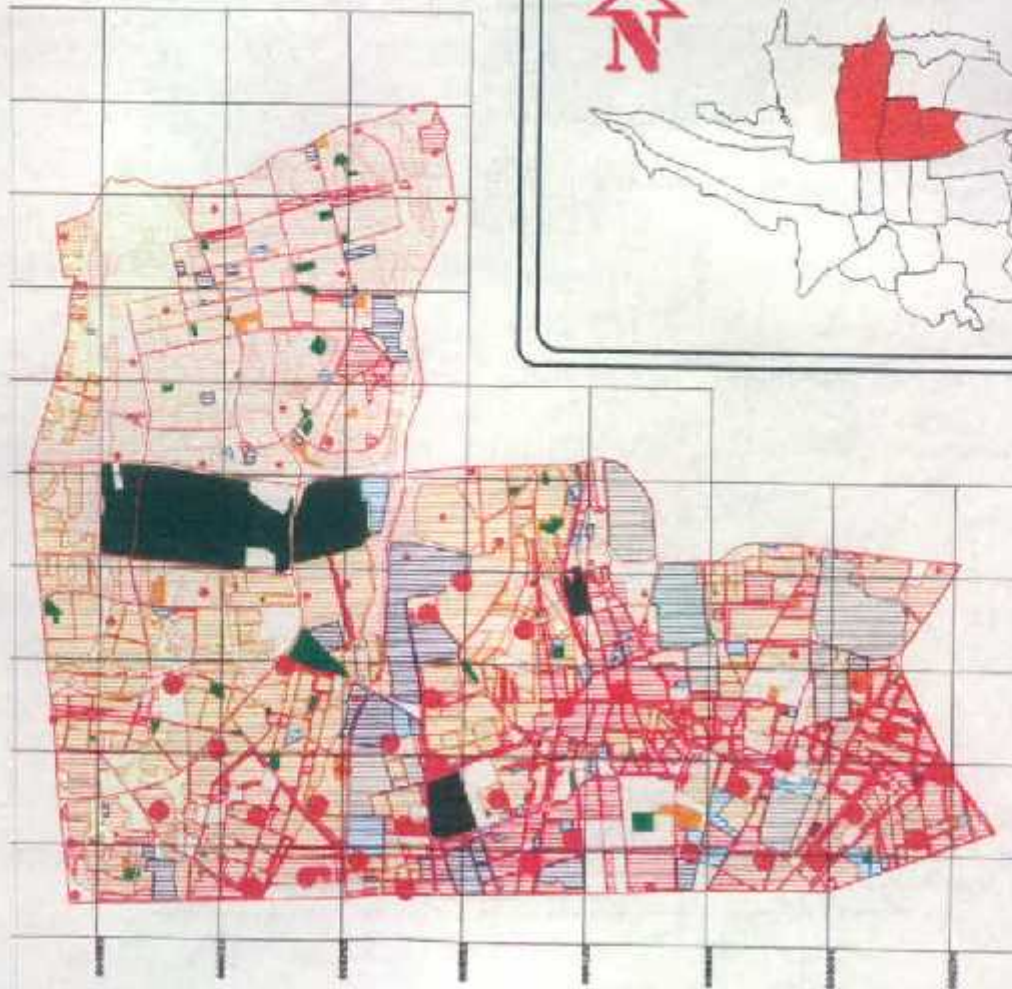
مهراب قنادوسی

کارشناس ارشد مهندسی طراحی محیط زیست

در ادامه بخش اول این مقاله، در این قسمت سعی می‌شود خلاصه‌ای از چگونگی مکان‌یابی پارکهای شهری با استفاده از مدل‌های تحلیل‌گر GIS و نحوه طراحی پارکها بر اساس مدل‌های ۳ بعدی رقومی ارائه شود.

شهری، ضوابط مربوط به فواصل پارکها و دسترسی‌ها، جمعیت نواحی، سرانه فضای سبز شهری و اطلاعات توصیفی دیگر، مکان‌یابی پارکها صورت می‌پذیرد. در روند طراحی نیز با برنامه‌ریزی منابع و تمریف امکانات و محدودیتها و تحلیل عوارض، طرح نهایی در محیطی سه بعدی آماده می‌شود. مدل‌های شبیه‌سازی شده مجازی باید محتوی مدل سطح زمین در فضای رقومی بوده به طوری که عوارض توپوگرافی محیط به خوبی قابل بررسی باشند. در نهایت، تمهیدات و عوارض مصنوع و طبیعی در قالبی سه بعدی بر روی مدل فوق منتقل می‌شوند. تاکید بر عوارض گوناگون در قالب لایه‌های طبقه‌بندی شده و اهمیت قائل شدن برای ضوابط زیست محیطی و حداکثر بهره‌گیری از امکانات و تحلیل محدودیتها از مشخصه‌های بارز سوده‌مندیهای GIS است. رابطه انسان و طبیعت در قرن حاضر نه به صورت تفوق طبیعت بر انسان و یا برتری انسان بر طبیعت و یا به صورت انسان یا طبیعت بوده بلکه رابطه آن دو به صورت انسان در طبیعت خواهد بود. با

پارکهای شهری در چهار مقیاس واحد همسایگی، محله‌ای، ناحیه‌ای و منطقه‌ای قابل تقسیم‌اند. روش مطالعه مکان‌یابی پارکهای شهری بر اساس شعاع عملکرد و حد مطلوبیت آنها و همچنین سرانه فضای سبز ویژه گذران اوقات فراغت است و سایر فضاهای سبز را مانند فضای سبز میدانها، شبکه باغها، باغچه، جنگل‌کاریها، کمربندهای سبز، بلوارها و... - که عمومی هستند - در بر نمی‌گیرد؛ زیرا در محیط شهری، هر یک از عناصر سبز باید متناسب با عملکردی که بر عهده گرفته‌اند، ارزیابی شوند. در واقع فضاهای سبز هر چند در تمامی سطوح، آثار زیست محیطی خود را دارند، ولی عملکرد بسیاری از آنها چیزی به غیر از تأمین تقاضای تفریحی شهرنشینان بوده و یا آثار بسیار کمی در این زمینه دارند. بنابراین برای عناصر سبز شهر نیز مانند سایر کاربرها در شهر باید هویت مستقلی در نظر گرفت. بر اساس طبقه‌بندی انواع پارکهای شهری، بر اساس استانداردهای موجود و تعیین شده برای مساحت پارکها و نیازهای

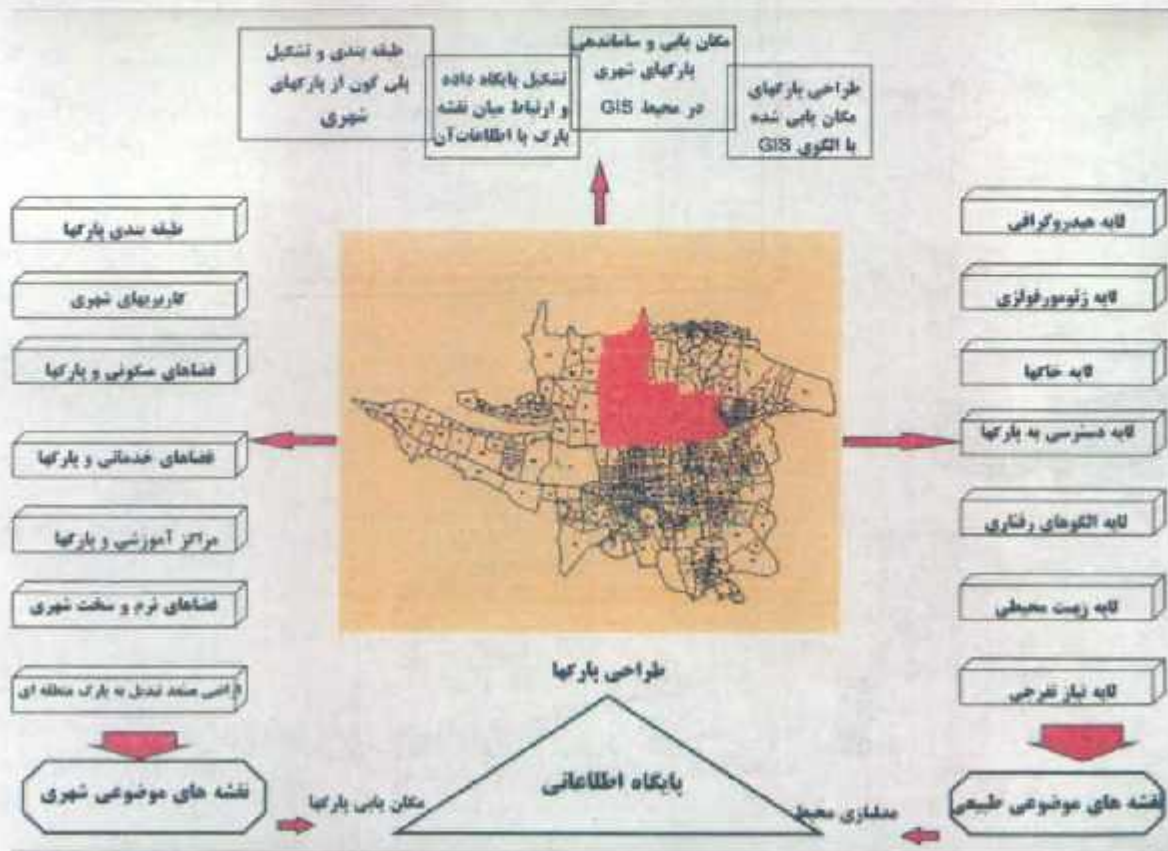

بهره‌گیری از امکانات تحلیلی GIS و قدرت بصری مدل‌های سه بُعدی رقوم، طراحان، برنامه‌ریزان و حتی مردم عادی و ساکنان منطقه خواهند توانست طرح‌های مربوط به محیط‌زیست خود را قبل از ساخته شدن، مشاهده و خود را کاملاً در آن حس کنند و با توجه به امکانات و محدودیت‌های منطقه از بین‌الگوها و طرح‌های مختلف، یکی را برای زندگی انتخاب کنند. تحلیلگران و کارشناسان نیز قادر خواهند بود با استفاده از واقعیت‌های موجود در منطقه و بررسی عوارض مختلف، طرح خویش را به بهترین شکل آماده کنند و قبل از اجرای طرح، آن را به عینه مشاهده و چندین بار مرور نمایند. در این صورت امکان برداشن مجدد و رفع عیوب در طرح به راحتی ممکن خواهد شد.

برای انجام این طرح، ابتدا یک پایگاه اطلاعاتی برای پارکها در محیط GIS تشکیل می‌شود که جمع‌آوری داده‌های توصیفی پارکها، تهیه نقشه‌های مینا در مقیاس مناسب و برقراری ارتباط میان نقشه‌های مینا (داده‌های مکانی) با جدول‌های اطلاعات توصیفی پارکها (داده‌های توصیفی) را در بر می‌گیرد. هر سیستم اطلاعات جغرافیایی از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود که یکی اطلاعات مکانی یا نقشه‌های رقوم و دیگری اطلاعات توصیفی مورد نیاز برای هر عارضه را ارائه می‌دهد. قدم اول در GIS برقراری ارتباط میان این دو عنوان است به طوری که با فعال کردن هر عارضه در نقشه، جدول اطلاعاتی منضم به آن به طور خودکار ظاهر شده و بالعکس با فعال کردن هر رکورد در جدول، عارضه مربوط به آن در نقشه فعال شود. این مرحله را در

فرآیند تهیه نقشه‌های رقوم اصطلاحاً مرحله خودکار سازی نقشه‌ها و مدیریت منابع یا سیستم‌های AM/FM (۱) می‌نامند. بانک اطلاعاتی تشکیل شده، قیلدهای متعددی را شامل می‌شود که هر قیلده خود متضمن رکورد‌های متعدد بر اساس تعداد پارکهای موجود است. عنوان قیلدها در حد شناسنامه پارکهاست و سواردی را به این شرح شامل می‌شود: نام پارک، مساحت، محیط، آدرس و مکان جغرافیایی، سال تأسیس، پیشینه پارک، پوشش گیاهی، امکانات تفریحی، فرهنگی و ورزشی، عناصر تزئینی و امکانات رفاهی پارک.

در مرحله دوم نقشه‌های موضوعی (۲) که مجموعه نقشه‌های طبیعی و نقشه‌های شهری را در بر می‌گیرد، برای سیستم ایجاد می‌شود. عنوان نقشه‌های موضوعی، سواردی به این شرح را شامل می‌شود: طبقه بندی پارکها، کاربریهای شهری، فضاها، مسکونی و پارکها، فضاها، خدماتی و پارکها، مراکز آموزشی و پارکها، تفریح و جمعیت و اطلاعات دموگرافیک، دسترسیها، امکانات محدودیت‌های شهری، اراضی مستعد برای تبدیل به پارکها که در مجموع تشکیل دهنده نقشه‌های موضوعی شهری و نقشه اطلاعات هندروگرافی است. نقشه ژئومورفولوژی، نقشه خاکها، نقشه سرانه‌ها و استقاردهای زیست محیطی و نقشه نیاز تفریحی که در مجموع تشکیل دهنده نقشه‌های موضوعی طبیعی است. هر یک از نقشه‌های فوق به عنوان لایه‌های در سیستم GIS مطرح است که بر اساس منطوقی تعریف شده، مدل تحلیلی

و فوایدی مثبت و امکانات موجود از قبیل دسترسیها، منابع آب و... و همچنین تحلیل موجودیها با محاسبه شعاعهای عملکرد هر یک از انواع پارکهای شهری می توان به مکان یابی و توزیع بهینه آنها نیز پرداخت.

خاصیت اصلی GIS در ارزیابی های چند متناظره و تحلیلهای جامع نگر این است که در کمترین زمان و دقیق ترین شکل با پردازش پارامترهای بی شمار تصمیم گیری قطعی را میسر می کند و از همین روست که سیستمهای اطلاعات جغرافیایی را اصطلاحاً ابزار کمک تصمیم گیری می نامند طبق نظر الکساندر حد مطلوب احداث پارکهای محلی از منازل باید ۳ دقیقه باشد. وی معتقد است که زمان ۳ دقیقه مدت مطلوبی است که هر کدام از ساکنان منازل برای دسترسی به پارک و مرتفع ساختن نیاز تفریحی خویش طی می کنند. مدت زمان عنوان شده در کتاب الکساندر با توجه به بافت فرهنگی، مسائل اقتصادی، نوع شهر سازی و تراکمهای فشرده در شهر تهران، دور از ذهن و غیر عملی است. ولی با توجه به نظرات مختلف کارشناسان و آخرین آمار و استانداردهای شهری تهیه شده، رقم ۸۰۰ متر را به عنوان شعاع عملکرد هر پارک محله ای می توان مطرح کرد. مساحتی که با توجه به نظر سطحهای مختلف می تواند برای ساکنان تهرانی حد مطلوب برای دسترسی به پارکهای محله ای و رفع تقاضای تفریحی ایشان باشد.

با توزیع مناسب پارکهای محله ای علاوه بر تقلیل هزینه های مربوطه به حمل و نقل شهروندان و کاهش سفرهای درون شهری، آلودگی هوا نیز کاهش می یابد. در مورد پارکها باید گفت با توجه به اینکه با افزایش مولدات، چون ارتفاع و تعداد طبقات، نمی توان به

مورد نیاز برای مکان یابی پارکها تشکیل می شود. در بحث تقاضای تفریحی، الکساندر برای نخستین بار موضوع سهولت دسترسی را مطرح کرد.

اگر پارکهای محلی در حد فاصل منزل شخص به نحوی باشد که فرد برای رفع نیاز تفریحی خویش از تقاضای خود صرف نظر کند مکان پارک حد مطلوبیت خویش را از دست می دهد. ابزارهای تحلیلی گوناگون در سیستمهای اطلاعات جغرافیایی مانند ابزارهای محاسباتی برای تعیین شعاع عملکرد و حریمها (۳) و ابزارهای روی هم گذاری لایه ها برای احساب و تحلیل ارزشهای وزنی تخصیص داده شده به هر یک از مطلوبیت های موجود در نقشه در جهت سنجش تعریف شده این امکان را به شهر سازان می دهد تا علاوه بر بررسی و تحلیل وضع موجود و طرحهای تفصیلی تهیه شده، نسبت به برنامه ریزی و مکان یابی کاربریها و توزیع مناسب و عادلانه هر کاربری نیز در شهر اقدام نمایند؛ به طوری که با ایجاد هر کاربری در هر محل حداکثر گارایی و پوشش برای تأمین نیازهای شهروندان به وجود آید و در عین حال از مجاورتهای بی دلیل در ساخت کاربریها نیز جلوگیری شود.

به عنوان مثال با تحلیل وضع موجود در ایجاد پارکهای محلی در تهران مشاهده شد که الگوی پراکنندگی پارکهای محلی از وضع مناسب برخوردار نیست؛ به طوری که در یک منطقه حداکثر هم پوشانی پارکها بر اثر مجاورت آنها به وجود آمده و در مناطقی دیگر خلأ و کمبود پارکها مانع دسترسی مناسب مردم برای تأمین نیاز تفریحی خود گردیده است. با استفاده از این سیستم علاوه بر بررسی وضعیت و اسکان تملک هر زمین برای ساخت پارک محلی

ساخت پایگاه داده ها برای پارکهای هرمنطقه

همین تفاوتهاست که پارکهای محلی را باید طراحی و احداث کرد. به طور مثال در مکانی که بافت غالب آن تجاری است نوع طراحی پارک با توجه به خصوصیات محل و نوع استفاده کنندگان آن مشخص می شود و طراحی آن به گونه ای است که با پارکهای محله ای که در یک بافت مسکونی ساخته می شوند کاملاً متفاوت بوده و در جهت تأمین نیازهای تفریحی استفاده کنندگان خاص محل احداث شده است. همچنین است. وجود کاربریهای چون مدارس، بیمارستانها، مراکز آفری و... برای مساحت یابی پارکهای محله ای، نقشه های موضوعی از قبیل الگوی تراکم و طبقه بندی میزان تقاضای تفریحی مورد نیاز است و با مد نظر قرار دادن داده های فوق و معیارهای مطرح شده، حداقل مساحتی که پارک محلی برای تأمین نیاز تفریحی برآورد خویشتن باید داشته باشد. تعیین می شود. با توجه به مطالب عنوان شده می توان گفت تشکیل مدل تحلیلی در محیط GIS چهار مرحله اصلی زیر را شامل می شود:

- الف- طبقه بندی پارکها.
- ب- مکان یابی پارکها.
- ج- مشخصه یابی پارکهای محله ای.
- د- مساحت یابی پارکهای محله ای.

انجام این مراحل با تلفیق مجموعه نقشه های موضوعی شهری و طبیعی به انضمام معیارهای شهرسازی مانند حریمها، دسترسیها، شعاع نفوذ پارکها، قابلیت تغییر کاربری اراضی، استانداردها، میزان تقاضای تفریحی، سوانه های فضای سبز، کیفیت زیست محیطی و... و بر مبنای متدولوژی مشخص صورت می پذیرد.

همان گونه که اشاره شد امروزه این ابزار امکان اظهار نظر کارشناسان مختلف و مردم استفاده کننده از پارکها را فراهم کرده و به باقرصت ارائه طرحهای پایدار را برای پارکهای شهری می دهد. با توسل به ابزار نوین علاوه بر تحلیل روابط، عملکرد، موقعیت و مساحت اشغال کننده هر یک از کاربریها، سازماندهی و مدیریت آنها نیز به راحتی امکانپذیر می شود.

زمانی که فلسفه گایا بر ضرورت احترام انسان به طبیعت و تلفیق آن با تمامی لحاظ زندگی خویش تأکید می ورزید، کمتر کسی پیش بینی روزی را می کرد که شهرسازان در جهت ادغام هر چه بیشتر مظاهر انسان ساخت شهری با عناصر طبیعت در قالب طراحی محیط و معماری چشم انداز شهری گام بردارند؛ همچنین زمانی که بیان مکه هارگ در نظر به خویش با عنوان طراحی با طبیعت بر ضرورت لایه بندی عوارض طبیعی و تحلیل و ادغام آنها در خط سیر تعریف شده بر اساس قوانین طبیعت تأکید می ورزید، کمتر کسی پیش بینی روزی را می کرد که سیستمهای رقوم ساز شهرسازی برای تحلیل و مدل سازی مکانی اطلاعات زمین مرجع با عنوان کلی سیستمهای اطلاعات جغرافیایی تهیه شوند.

ولی اینک زمانی است که بسیاری از شهرسازان ادعای تلفیق قابلیت های برنامه ریزی و طراحی شهری را در محیطهای رقومی مطرح کرده اند و پیش بینی روزی را می کنند که شهرسازی در محیطهای رقومی با تلفیق عوارض تحلیل شده در سیستمهای تحلیلگر کامپیوتری با مدل های شبیه سازی شده بسری در سیستمهای مجازی ساز تعاملی صورت پذیرد.

شعاع عملکرد آن افزوده، از اهمیت بسیاری در میان کاربریهای مختلف برخوردار است؛ به همین منظور ارزش زمینهایی که برای تبدیل به این دسته از کاربریها انتخاب می شوند، بسیار زیاد است. بر اساس الگوی پیشنهادی برای احداث پارکهای منطقه ای، ناحیه ای و محله ای، همچنین بر اساس شعاع عملکرد هر یک از پارکها به تفکیک و با توجه به الگوهای تراکم و تقاضای تفریحی قابلیت اراضی جهت تغییر کاربری به پارکهای شهری و... مدل مکان یابی شده پارکهای محلی به دست می آید که در آن تمامی نقشه های موضوعی شهری و طبیعی و پارامترهای مختلف از قبیل معیارها و استانداردهای شهری لحاظ شده است. با تعیین شعاع عملکرد هر دسته از پارکها وضع موجود از نظر مناطق نیازمند و بی نیاز نسبت به احداث پارکها مشخص می شود. الگوی پراکندگی آنها نیز به دست می آید. بدین است که با توجه به تنوع کاربری هر دسته از پارکها و تفاوت شعاع عملکرد هر طبقه از پارکها بر اساس استانداردهای موجود برای هر یک از پارکهای محله ای، ناحیه ای و منطقه ای به تفکیک و در لایه های مجزا، شعاع عملکرد آنها محاسبه و نقشه توزیع ایده آل پارکها بر اساس طرح تقابلی و اراضی قابل تغییر از نظر کاربری و تبدیل به انواع پارکهای شهری ارائه می شود.

پس از مکان یابی پارکهای محله ای، بحث مشخصه یابی آنها مطرح می شود. نقشه کاربریهای شهری اساس دستیابی به مشخصه یابی پارکهای محله ای مکان یابی شده است. بدین است که خصوصیات و طبقه بندی هر محلی از شهر بر اساس نوع کاربریهای غالب موجود در آن یا یکدیگر متفاوت است و بر اساس

- منابع
- 1- "Beyond 2000", TIME, November 8, 1999.
 - 2- شهر امام شاملی گلپایگان: بررسی محاسبه سرانه فضای سبز شهری، شماره ۱۲، سال ۱۳۷۳، شماره ۱۳۷۳.
 - 3- دکتر د. کامران شهبان: شهرسازان و نقشه های شهری، ۱۳۷۳.
 - 4- دکتر س. مهران: مکان یابی و طراحی پارکهای شهری، استفاده از الگوهای تداومگر GIS و الگوهای مکانی، نامه کارشناسی ارشد، همدان، مرکز تحقیقات - دانشگاه محققان زیست، دانشگاه تهران، ۱۳۷۸.
- زیر نویس
- 1- AMFM: Automated Mapping & Facility Management
 - 2- Thematic Map
 - 3- Buffering

شرکتهای وابسته به شهرداریها در چین سودده شدند

شرکتهای وابسته به شهرداریهای چین در سال ۲۰۰۰ به سوددهی رسیدند. این شرکتها که در قالب مراکز صنعتی در سطح کشور فعالیت می کنند

با رهبری شهرداری صورت گرفت

راهپیمایی و اعتراض برای حمایت از محیط زیست در ترکیه

۲۰ هزار تن از مردم یاتاقان نسبت به آلودگی محیط زیست در این شهر اعتراض کردند. معترضان که توسط شهرداری و ۵۰ سازمان غیردولتی حمایت می شدند ناراضیانی خود را علیه خصوصی سازی بخش انرژی در این شهر - که مرکز تولید انرژی است - اعلام کردند. آلودگی محیط زیست و خصوصی سازی بخش انرژی برای ساکنان

شیوه های شهرداری ساسکاچوان برای جمع آوری مالیات

شهرداری ساسکاچوان علاوه بر شیوه های معمول، مانند تخفیف و جریمه، برای اخذ مالیات از روشهای دیگری نیز استفاده می کند. این شهرداری برای وصول مالیات از مالکان و مستأجران، شیوه خود اظهاری را به کار گرفته است تا آنان به طور داوطلبانه مبادرت به این امر نمایند. همچنین خاتمه یک ساختمان یا

همچنین اقدامات اصلاحی در شرکت های یاد شده باعث شد در ۳ ماهه اول سال جاری میلادی، ۱/۵ میلیارد دلار، درآمد تصبب آنها شود که بیانگر ۱۳/۴ درصد افزایش است.

ترجمه علی سوزنی
www.Google/ All Soes in North China Municipality to Make Profits in 2000

زمینه ها که با مسائل شهری ارتباط می یابد، اگر از کنترل خارج شود باعث بروز لطمه های شدید زیست محیطی می گردد.

شایان ذکر است یاتاقان یکی از شهرهای ایالت استنبول است.

ترجمه علی سوزنی
www.Google/ Giant Environment Demo in Yatagan

همچنین اگر شخصی، مالیات خود را تا ۳۰ روز پس از تاریخ تعیین شده پرداخت نکند، شهرداری می تواند مالیات معوقه را با تصرف و فروش کالاهای مؤذی یاد شده اخذ نماید. شایان ذکر است که ساسکاچوان یکی از شهرهای کاناداست.

ترجمه علی سوزنی
www.Google/ Municipality of Saskachwan

نحوه به کارگیری ابزار آموزش همگانی به مسئولان گزارش می دهند.

همچنین در موقعیتهای پر رفت و آمد پارکها، سطیهای زیاله نصب شده و پیکهای یاد شده علاوه بر آموزش افراد در باره پاکیزه نگه داشتن پارکها، مسئولیت جمع آوری زیالهها را نیز به عهده دارند. همچنین مواد زاید و زیالهها در دفعات بیشتری از سطح پارکها جمع آوری می شوند.

شایان ذکر است که تورتو دارای یک هزار و ۵۰۰ پارک ۸ هزار هکتار فضای سبز و بیش از ۲۰۰ کیلومتر کفر و مسیر تماسازی شده با گیاهان است.

ترجمه سوزنی
www.Google/Municipality of Canada

در آستانه ورشکستگی قرار داشتند، اما با اجرای یک دوره اصلاح ۲ ساله توانستند بدهیهای خود را پرداخت کنند و به سودی معادل ۱۲۰ میلیون دلار برسند.

یاتاقان از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است؛ زیرا با آلودگی شدیدی که به علت بی توجهی برخی شرکت های خصوصی در منطقه ایجاد شده است بسیاری از مراکز صنعتی و کارخانهها تعطیل شده و این موضوع باعث بیکاری بسیاری از شهروندان نیز شده است.

در این راهپیمایی اعلام شد که سیاست خصوصی سازی در برخی

زمین اجاره ای، بدهی مالیاتی داشته باشند و برای مدتی طولانی به طور اجاره واگذار شده باشد، شهرداری می تواند از طریق حکمی به مستاجر اطلاع دهد تا تمام کرایه را به عنوان مالیات به شهرداری بپردازد.

در روش دیگر، اگر ساختمانی که بدهی مالیاتی دارد مورد تخریب و آسیب قرار گیرد، شهرداری می تواند مالیات معوقه را از پولی که بیهه برای تعمیرات آن می پردازد، کسر نماید.

این شهرداری با تولید و ارائه ابزار آموزش همگانی مانند پوستر و برنامه های رادیو - تلویزیونی، استفاده کنندگان از پارکها را برای رعایت اصول بهداشتی ترغیب می کند.

همچنین بنا اختصاص شماره تلفنهای معین و پست الکترونیکی اختصاصی، گزارشهای مردمی در زمینه نحوه جمع آوری زیاله در پارکها دریافت می شود و با بسیج گروههای اجتماعی و داوطلبان، پارکها، درهها و نواحی طبیعی در روزهای خاص پاکسازی می شوند.

اقدام دیگر شهرداری تورتو عبارت است از استخدام مأموران به عنوان پیک پارک. این مأموران با داشتن لباس و کلاه مشخص در باره وضعیت زیاله در پارکها، طریق جمع آوری آنها و

سرمایه گذاری شهرداری تورتو در آموزش استفاده کنندگان از پارکها

شهرداری تورتو در سال ۲۰۰۰، ۵۰ هزار دلار را جهت راه اندازی مراکز تفریحی و آموزش استفاده کنندگان از پارکها و پاکیزه سازی آنها اختصاص داد.

بهره برداری شهرداری نیکوزیا از ساختمان قدیمی برای مرکز هنری

شهرداری نیکوزیا از ساختمان قدیمی اداره برق که یکی از عالیترین انواع معماری صنعتی در قبرس است به عنوان مرکز هنری استفاده می کند.

شهرداری بر آن شد که با تغییراتی اندک در این ساختمان، حالت اولیه آن را حفظ کند تا ویژگیهای یک مرکز فرهنگی معاصر در آن مشاهده شود.

این مرکز ۳ هزار متر مربع وسعت دارد و اولین پروژه های است که شهرداری برای احیای بخش باستانی نیکوزیا اجرا کرده است.

مرکز یاد شده در صدد است با توجه به قدمت و جذابیت تاریخی خود، نمایشگاههای هنری موضوعی برگزار

در زمینه خانه سازی

برنامه های شهرداری کالی برای تشویق مردم به خودبایی

کنند، همچنین برای جوانان و دانشجویان، سمینارهای تخصصی و برنامه های فرهنگی اجرا نماید و با همکاری مؤسسات خارجی، زمینه ای برای تبادل افکار، عقاید و تجربیات در زمینه آفرینش معاصر فراهم آورد.

این مرکز هنری از قسمتهای مختلفی تشکیل شده است که بخشی از آن سالار بزرگ نمایشگاه است به وسعت هزار متر مربع و در آن آثار موضوعی بین المللی بویژه یونانی و آثار هنرمندان برجسته، به نمایش گذاشته شده است.

همچنین در کتابخانه تخصصی مرکز یاد شده ۶ هزار جلد کتاب وجود دارد که همگی به شهرداری اهدا

مکانی را برای انبار کردن مصالح فراهم کرد تا تولید کنندگان بتوانند کالاهای خود را به طور مستقیم و عمده به مردم عرضه کنند.

همچنین این مؤسسه با همکاری تعدادی از دانشجویان طرح واحد و ساده ای برای خانه سازی فراهم کرد تا مردم بتوانند بر اساس آن، خانه های خود را بسازند و تکمیل کنند؛ زیرا مردم با مفاهیم اساسی ساختمان سازی نا آشنا بودند و از مصالح ساختمانی به طور نادرست استفاده می کردند. به عنوان نمونه، اهالی برای پی خانه های خود از بتن استفاده می کردند، در حالی که خانه های معمولی آنان نیازی به بتن نداشت و این کار، تنها باعث اتمام بودجه آنان می شد.

بر اساس طرح یاد شده، مردم می توانند خانه های خود را با ساختن یک فضای واحد و حمام شروع کنند و پس از آن تا جایی که امکانات مالی

شهرداری کالی که یکی از شهرهای فقیر کلمبیا می باشد برنامه هایی را برای تشویق مردم به خودبایی در زمینه خانه سازی به اجرا گذاشته است.

دلیل تنوین چنین برنامه هایی این است که بسیاری از شهروندان کالی در خانه هایی که به صورت غیرقانونی تصرف کرده اند ساکن هستند و از خدمات اولیه مانند تحصیل، آب، برق، راه، فاضلاب و مراقبت های بهداشتی اولیه محروم اند؛ حتی ساکنان آن از تعمیرات جزئی یک ساختمان نیز محروم اند؛ زیرا به دلیل وجود واسطه ها قیمت مصالح ساختمانی بسیار بالاست.

بنابراین، شهرداری با تأسیس مؤسسه ای عام المنفعه بر آن شد تا مشکل مسکنهای نابسامان مردم را حل کند. این مؤسسه برای حل مشکل گرانی مصالح ساختمانی،

شده اند و شامل نشریات هنری ناب و مجموعه های از مجلات هنری بین المللی است. سیستم این کتابخانه رایانه ای است و به دیگر کتابخانه های معتبر خارج از کشور نیز متصل است و دانش پژوهان می توانند از این طریق با دیگر دانشگاهها ارتباط برقرار کنند.

از دیگر امکانات مرکز هنری نیکوزیا وجود کافه تریا و غرفه های عرضه محصولات فرهنگی از جمله پوستر، مجسمه و مصنوعات دستی است.

ترجمه: حسن خرمی/تهران

www.Google/ Nicosia Municipality

آنان اجازه دهد خانه های خود را تکمیل نمایند؛ ضمن اینکه خانه های مورد نظر باید دارای یک کارگاه یا مغازه کوچک نیز باشند.

از سوی دیگر به منظور فراهم آوردن تسهیلات مالی، بانک مرکزی کلمبیا شعبه ای در کالی تأسیس کرد تا به متقاضیان وام مسکن بدهد. مردم می توانند با پرداخت ۶۰۰ دلار سپرده، وامی ۱۰ ساله با اقساط ماهانه ۲۵۰ دلار دریافت کنند و این باز پرداخت از مبلغ اجاره ماهانه یک خانه معمولی در کالی نیز کمتر است.

خانواده هایی که مایل اند خانه هایشان را خود بسازند در یک کارگاه آموزشی که از مسائل مالی تا ساختمان سازی را به آنان آموزش می دهد شرکت می کنند. در این کارگاه آموزشی، هر خانواده با یک مشاور مالی در مورد ارزیابی و تخصیص منابع مالی به مشورت می پردازد و چگونگی خواندن نقشه ها، ساختن دیوارها، سقف، لوله کشی و به طور کلی، اصول ساختمان سازی را فرا می گیرند.

از دیگر ابتکارات شهرداری این است که با ارائه جواز ساخت به ساکنان منطقه، آنان هر چه بیشتر تشویق شدند خانه های قانونی قابل خرید برای خود فراهم کنند.

ترجمه: مجتهد خرمی

World resources, 1996, pp. 136-139

گواتمالا از کودکان خیابانی حمایت می‌کند

پس از سالها بحث و مناقشه و بی توجهی به حقوق کودکان خیابانی در گواتمالا مجلس این کشور با وضع یک ماده قانونی، کودکان را صاحب حق تلفی نموده و برای انسان امتیازات خاصی در سیستم قضایی در نظر گرفت.

گواتمالا ششمین کشوری است که کنوانسیون حمایت از کودکان خیابانی را در سال ۱۹۹۰ امضا کرد، اما اجرای

برای مقابله با افرادی که حقوق کودکان خیابانی را مورد تجاوز قرار می‌دهند در چندین زمینه سرمایه‌گذاری شده است.

با تمهیدات گروه‌های یاد شده، بیش از ۴ هزار کودک خیابانی مورد حمایت و توجه جدی قرار گرفته‌اند و با معرفی آنان به جامعه و خانواده‌هاشان جانی دوباره به زندگی آنان بخشیده شده است.

کودکان و آیین‌نامه‌های جدید تهیه شد که تنها بند جمع‌آوری آن به اجرا درآمد و بنا جمع‌آوری بخشی از کودکان خیابانی، مشخص گردید ۶ هزار کودک در خیابانهای شهر گواتمالا زندگی می‌کنند!

همچنین پیگیری گروه‌های یاد شده، منجر به این شد تا سازمانهایی که خدمات اجتماعی انجام می‌دهند در شهرهای زمستانی - که پرودت هوا افزایش می‌یابد - از کودکان خیابانی حمایت کنند. این درحالی است که با پیگیریهای حقوقی و قضایی، افرادی از ماسوران پلیس که کودکان خیابانی را مورد سوء استفاده قرار داده بودند محاکمه و محکوم شدند.

این پیگیریها به محاکم داخلی گواتمالا محدود نشد و در دسامبر ۱۹۹۹ اولین حکم یکی از دادگاههای بین‌المللی در محکومیت گواتمالا در باره قتل چند کودک خیابانی توسط پلیس صادر شد.

پس این حال مسئولان گروه‌های حامی کودکان خیابانی گواتمالا معتقدند پیگیریهای آنان منجر به رعایت کامل حقوق کودکان خیابانی و حمایت از آنان خواهد شد.

ترجمه: مریم حسینی
منبع: Urban Age - Spring 2000, P. 15

آن به دلیل مخالفت حامیان حقوق خانواده به تعویق افتاد. این نکته نیز حائز اهمیت است که در گواتمالا با تشکیل گروه‌های اجتماعی غیردولتی

با پیگیری این موضوع توسط سازمانهای غیردولتی، یک طرح جامع با ۸ اولویت در حوزه‌های پیشگیری، توجه، آگاهی، قوانین، جمع‌آوری

این سرمایه‌گذاری شهرداری اتاریو برای اشتغال شهروندان ۲/۵ میلیون دلار سرمایه‌گذاری می‌کند.

به گفته مسئولان شهر، شهرداری قصد دارد برای ایجاد ۴ هزار فرصت شغلی جدید، سرمایه‌گذاری کند که به این منظور ۲۸ پیشنهاد برای اشتغال‌زایی در سطح استان مطرح شد

سرمایه‌گذاری شهرداری اتاریو برای اشتغال شهروندان

و مورد قبول قرار گرفت. بودجه مورد نیاز برای چنین سرمایه‌گذاری ۲ میلیون و ۵۷۹ هزار دلار برآورد شد که شهرداری برای کسب آن تصمیم به ایجاد یک سیستم واردات - صادرات گرفت تا به این وسیله، فرصتهای شغلی جدیدتری نیز ایجاد شود.

به منظور بررسی مشکلات ترافیک، مجلس ترکیه کمیسیون اختصاصی با عنوان کمیسیون امنیت راهها تشکیل داد.

گزارش شبکه ماهواره‌های ترکیه حاکی از این است که به دلیل آمار بالای خسارات تصادف در ترکیه، مجلس این کشور بر آن شد تا با تشکیل کمیسیون یاد شده، علل این موضوع بررسی شود.

به منظور بررسی مشکلات ترافیک

مجلس ترکیه کمیسیون
اختصاصی در مورد امنیت
راهها تشکیل داد

ترجمه: علی حسینی
منبع: www.Google/Municipality of Ontario

شهری، جان خود را از دست داده‌اند و ۱/۵ میلیون نفر نیز مجروح شده‌اند. قابل توجه اینکه این رقم از تعداد کشته شدگان جنگهای داخلی این کشور در ۱۵ سال گذشته و زلزله‌های ویرانگر آن نیز بیشتر است!

همچنین خسارات مالی ناشی از تصادفات در ترکیه سالانه به ۸ تا ۹ میلیارد دلار بالغ می‌شود و این درحالی است که این کشور برای کمک ۴ میلیارد دلاری، دست خود را به سوی بانک جهانی دراز کرده است.

البته برای حل این معضل در کمیسیون ترافیک مجلس ترکیه

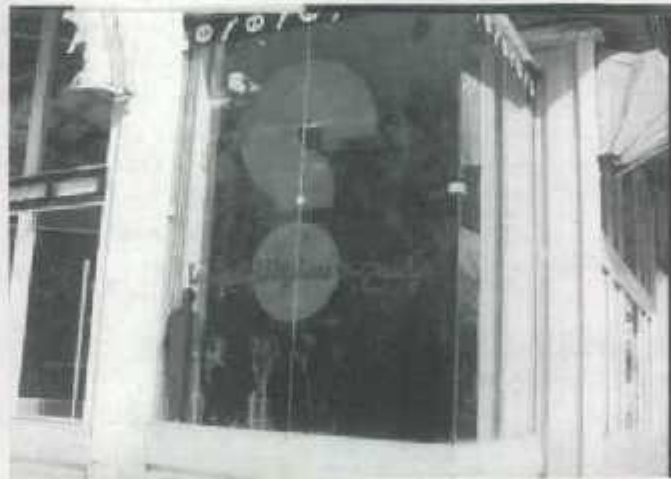
طرحی ارائه شده است که براساس آن، سرعت ثابت اتومبیل‌ها از ۱۰۰ کیلومتر به ۹۰ کیلومتر تقلیل می‌یابد و سالانه از این طریق از اتلاف سوختی به ارزش ۱۲۲ تریلیون لیر جلوگیری می‌شود. گفتنی اینکه تحقیقات نشان داده است بیشتر تصادفات در ۲۷۷ نقطه مشخص اتفاق می‌افتد و تمهیدات لازم برای برطرف نمودن عوامل مؤثر در این زمینه در حال تهیه است.

ترجمه: مریم حسینی
منبع: TGFT Gazetesi, News, 10 January 2001

به دلیل بی توجهی
مسئولان شهری

اطلاع رسانی آخرین اولویت شهرداریهاست

زهره خوش نمک

با تعامل شدن قرارداد با تدارکات و مشکلاتی از قبیل کمبود بودجه و عدم تأمین آن، رایانه‌ها از کیوسکها جمع‌آوری شدند. پس از آن، مدتها کیوسکها بدون استفاده در سطح شهر پراکنده بودند و تنها اقصاد خاص، برای فروش اجناس خود و یا کنارتن خوابها از آن استفاده می‌کردند! به گفته وی، در حال حاضر ۱۱ کیوسک در مناطق مختلف از جمله پایانه‌ها و پارکها فعال‌اند و روزانه، بسته به جمعیت منطقه، پاسخگویی ۳۰ تا ۴۰ نفر در مناطق کم جمعیت و ۱۰۰ تا ۱۵۰ نفر در مناطق پر جمعیت هستند.

کارشناس شرکت پیام‌رسانی گوید: «اگر ادای که در این کیوسکها مستقر هستند، معمولاً گسائی هستند که به منطقه اشراف کامل دارند و در همان محل زندگی می‌کنند و تنها کیوسکی که در پارک لاله قرار دارد مجتهد به رایانه است». عدی آذر، مدیر عامل شرکت پیام‌رسان در مورد این طرح می‌گوید: «هدف اساسی، ارائه اطلاعات روزآمد و صحیح به مردم بود و این، اولین قدم برای اطلاع‌رسانی شهری است. قدمهای بعدی استفاده از تجهیزات رایانه‌ای و سپس راه‌اندازی اینترنت است که در آینده نزدیک به بهره‌برداری می‌رسد».

وی می‌افزاید: «تأمین این کیوسکها با سیستم اتصالی "Leased Line" (خطهایی که ۲۴ ساعته به شبکه متصل است) با هم ارتباط دارند و فعلاً همه تلاش ما بر این است خدمات و اطلاعاتی که ارائه می‌شود در حیطه کارهای اداری باشد تا مشکل مردم را در این مورد حل کند. به عنوان مثال شهروندی که می‌خواهد پروانه ساختمانی، پروانه کسب یا پایان کار بگیرد، با مثلاً قصد دارد در منزل خود تغییری بدهد، لازم است که در این موارد، اطلاعات داشته باشد؛ مثلاً می‌خواهد بداند کارهای او نیاز به اخذ مجوز شهرداری دارد یا خیر و با ملاقات و ارتباط او با مهندس ناظر از چه طریقی و به چه صورت باید انجام گیرد. این شخص باید به شهرداری مراجعه کند. در چنین حالتی او برای کسب همین اطلاعات، دچار سردرگمی در شهرداری خواهد شد؛ زیرا نمی‌داند به کدام بخش یا به چه اشخاصی مراجعه کند تا بتواند اطلاعات صحیح را کسب کند. اما از طریق این سیستم، قطعاً می‌تواند اطلاعات کامل، به روز و صحیح را کسب کند».

توسعه و جهان سوم به طور کامل به تحقق نرسیده است. استفاده از این فن آوریها، نیازمند زمان، تلاش و توسعه اقتصادی و فرهنگی است.

تسودن رایانه در اکثر منازل، فراگیر نبودن اینترنت در کشور و عدم دسترسی به سیستمهای اطلاع‌رسانی پیشرفته، به علاوه کم توجهی شهرداریها به این گونه امور مهم به دلایل از جیح دانستن مسائل دیگر، موجب شده است که اطلاع‌رسانی شهری هنوز شکل واقعی و مؤثر خود را پیدا نکند؛ تجربه نه چندان موفق شهرداری تهران در ایجاد کیوسکهای اطلاع‌رسانی، نمونه‌ای در این زمینه است.

اولین قدم

بعد از سالها مطالعه، شهرداری تهران اولین شبکه اطلاع‌رسانی شهری را در سال ۱۳۷۱ راه‌اندازی کرد. بر همین اساس اولین مرکز اطلاعات شهری در پارک لاله به عنوان نمونه آزمایشی شروع به کار کرد. هدف از این طرح، کاهش مسافرتهای درون شهری با دادن اطلاعات مورد نظر شهروندان با استفاده از رایانه بود.

به گفته یکی از کارشناسان شرکت پیام‌رسان وابسته به شهرداری تهران، به عنوان مجری طرح قرار بود ۲۰۰ کیوسک برای پاسخگویی به مسائل شهری در خیابانها، مراکز تفریحی، فرهنگی و... به ارائه هر گونه اطلاعات شهری در محدوده مناطق پیردازند. افراد مستقر در کیوسکها از طریق رایانه که از شبکه تغذیه می‌شد و با کتاب اول، اطلاعات مورد نیاز را به شهروندان ارائه می‌کردند. هر چند که برای این کار آموزش مفیدی هم ندیده بودند، اما

شهرداریها در حال حاضر، به منظور جلب همکاری شهروندان با مجموعه خود برای خدمات‌رسانی بهینه به شهر، دچار مشکل هستند. مدتهاست بحث تفکیک زیاده از مبدأ مطرح است. همچنین گذاشتن زیاده سرساعت در محل جمع‌آوری و صدها مورد دیگر که هنوز شهرداریها نتوانسته‌اند صدر صد مردم را با خود هماهنگ کنند. از سوی دیگر، عدم اطلاع‌رسانی مناسب در این گونه موارد، باعث شده است که شهروندان، آنچنان که باید در حفظ شهر خود مشارکت نکنند. علاوه بر این، شهروندان نیز برای به دست آوردن اطلاعات مورد نیاز در هر زمینه، اهم از راهنمای شهری، میزان عوارض و مدارک مورد نیاز برای مجوز ساخت یا مراکز خدماتی مشکل دارند. در شهرهای کوچک از گنجا و ساژمانها در دسترس‌اند شهروندان با هم آشنا ترند و اطلاع‌رسانی بویژه به صورت شفاهی و چهره به چهره - اگر نگوییم به طور کامل - به سادگی صورت می‌پذیرد. اما در کلان شهرهایی مثل تهران، شیراز، اصفهان، مشهد، تبریز و... مانند بقیه شهرهای بزرگ دنیا، اگر اطلاع‌رسانی به صورت علمی، اصولی و بر اساس نیاز جامعه، امکانات و محدودیتهای موجود انجام نشود، به کارگیری سیستمهای مقطعی شهر، تریخش نخواهد بود.

از طریق جهان روبه کوچک شدن می‌رود و فن آوریهای ارتباطی، امکان دسترسی به هر نوع اطلاعات را برای انسانها فراهم کرده است. اما از آنجا که عنصر ارتباطات هنوز در کشورهای در حال

وی معتقد است: «ناآگاهی مردم از وجود این سیستم و از طوفانی بودن فرهنگ استفاده از این مراکز باعث می‌شود که شهروندان برای کسب اطلاعات به جای مراجعه به نزدیکترین مرکز، به پرستی از عابران اکتفا کنند. هرچند وسعت زیاد شهر تهران و تعداد بودن تعداد این کیوسکها، اولویت را در این مورد به رهگذران می‌دهد؛ زیرا هنوز برای جلب توجه مراجعان با توجه به کم بودن این مراکز اقدامی انجام نشده است ولی در

هستند و ۸۰ در ۲۰ سانتی متر بعد و ۲/۸۵ متر ارتفاع دارند. محوطه داخلی کیوسکها طوری طراحی شده که قابلیت استقرار یک نفر به عنوان متصدی کیوسک و سیستم رایانه‌ای را داراست. ایراتورها هم هر کدام از کیوسکها از کارشناسان شهرداری هستند و هر یک از آنان پس از آموزشهای لازم، در ساعات اداری پاسخگوی سوالات مردم‌اند. عسکری اذر در حالی از وجود سیستمهای رایانه‌ای در کیوسکها

در طرحها و برنامه‌های شهری به عوارض پرداخت هزینه‌های آن توسط شهروندان، آگاهی عیسران و مسئولان از نظرات شهروندان و مشارکت آنان در نظرسنجی در ارتباط با طرحهای مختلف و عملکرد بخشهای مختلف شهرداری. فاز اول این شبکه به صورت همزمان به ۴۸ نفر از شهروندان تهرانی پاسخ می‌داد و اکنون با گذشت حدود ۵ ماه از راه‌اندازی این سیستم و با تکمیل شدن آن، قادر به پاسخگویی به ۲۰۰ نفر از

افرادی که اطلاع‌رسانی را در کیوسکها انجام می‌دهند، متخصص نیستند و به همین دلیل گرایش مردم برای رجوع به آنان پایین است

باید برای اطلاع‌رسانی مناسب، کاتونهای جمعیتی را شناسایی کرد و متناسب با مخاطب اطلاعات را ارائه نمود

آینده با افزایش تعداد این مراکز، طبعاً اقداماتی انجام خواهد شد از جمله این اقدامات، نصب تابلوهای هدایت کننده مردم به سوی کیوسکها برای دریافت اطلاعات، نصب نشانه‌هایی در کنار کیوسکها به نحوی که نشان دهنده محتوای اطلاعات ارائه شونده باشند، طراحی همگن کیوسکها تا هر کجای شهر شناخته شوند و تهیه و بخش برنامه‌های رادیو و تلویزیونی برای آشنا کردن مردم نسبت به اهمیت اطلاع‌رسانی است. عسکری اذر هدف از اطلاع‌رسانی را رفاه حال شهروندان عنوان می‌کند و می‌گوید: «در این مراکز به طور نمونه اطلاعات در مورد بانکها، ساعات کار و خدماتی که ارائه می‌دهند، مراکز بهداشت و درمان و نوع تخصصهایی که در این مراکز وجود دارد، سالنهای تئاتر و سینما و اینکه چه برنامه‌هایی دارند، سفارتها و نشانی آنها، آتش نشانی، دارو خانه‌های شبانه‌روزی، کروکی خیابانها و کوچه‌های برخی مناطق شهری ارائه می‌شود.» وی در مورد وضعیت این کیوسکها می‌افزاید: «کیوسکها از جنس فایبر گلاس

می‌گویند که در حال حاضر به غیر از یکی، دو کیوسک، بقیه کیوسکها فاقد رایانه هستند و عجیب است که ایشان هنوز اطلاعاتی در این مورد ندارند بدون تردید وجود این تعداد کیوسک اطلاع‌رسانی در شهر ۱۰ میلیون نفری چندان کارساز نبوده و نیست. هر کیوسک به طور متوسط پاسخگوی حدود ۹۰۰ هزار نفر خواهد بود که با توجه به نیاز جامعه شهری به اطلاعات نو و روز آمد، بودن و نبودن آن خیلی تفاوت نمی‌کند. به نظر می‌رسد که نبودن طرحی درست و جامع، کم اهمیت دانستن اطلاع‌رسانی از سوی مسئولان شهری و قرار دادن آن به عنوان اولویتهای آخر در طبقه‌بندی اقدامات شهرداری، در عدم توفیق آن مؤثر است. سامانه پیام شهری، سیستم اطلاع‌رسانی دیگری است که در تیرماه سال جاری در محل شرکت پیام پرداز تشکیل شد. اهداف راه‌اندازی این سامانه عبارت‌اند از: اطلاع‌رسانی، دریافت نظرات، انتقادات، سوالات و شکایات شهروندان، دریافت پاسخ سوالات و انتقال آن به مردم، ایجاد حسن مشارکت

شهروندان به صورت همزمان است. چهار محور اصلی این سامانه عبارت‌اند از: اطلاع‌رسانی به مردم در ارتباط با طرحها و برنامه‌های در دست اجرا، نظرسنجی از مردم در ارتباط با طرحها و عملکرد بخشهای مختلف شهرداری، دریافت پیشنهادها، نظرات و انتقادات شهروندان و دریافت شکایات مردم و ارائه پاسخ مناسب مسئولان شهروندان پس از تماس یا شماره تلفن ۲۵۰۹۸۹۸ می‌توانند با این سیستم به طور شبانه‌روزی ارتباط برقرار کنند. **تیریزی‌ها هم فعال‌اند** سیستم دیگری نیز به این شکل به منظور ارائه خدمات و تسهیل در ایجاد ارتباط بین شهروندان تیریزی و شهرداری این شهر ایجاد شده است. شهروندان با شماره ۱۳۷ تماس می‌گیرند و به طور ۲۴ ساعته نظرات خود را از آنکه می‌کنند. شهروندان می‌توانند آدرس و تلفن تماس خود را نیز برای دریافت نتایج اقدامات صورت گرفته ارائه کنند. محدث، معاون خدمات شهری تیریز می‌گوید: «با آغاز به کار این تلفن ۱۵

دستگاه خودرو شهرداری که مجهز به بیسیم است، برای اجرائی مأموریت‌های ابلاغی ۲۴ ساعته در خدمت شهروندان خواهد بود تا به حل مشکلات پیش آمده بپردازند.

گفته می‌شود در یکی از کلانشهرهای کشور، زن و مردی که با یکی از مناطق تفریحی شهر آشنایی نداشتند، در بین راه از دو موتورسوار راهنمایی می‌خواستند. موتورسواران می‌گویند به دنبال ما بیایید تا راه را نشان‌تان دهیم. آنان در منطقه‌ای

خلوت تمام دارایی این زن و مرد را می‌گیرند و متواری می‌شوند! خبر چند مقامات دولتی این مسئله را تأیید نکردند. اما مردم منطقه در مورد آن زیاد صحبت می‌کنند.

نبودن اطلاع رسانی صحیح شهری، موجب افزایش هزینه‌ها، تردد غیر ضروری، آلودگی هوا و... می‌شود. علاوه بر این، ممکن است ناآمنی را نیز در جامعه گسترش دهد و زمینه را برای سوء استفاده بزهکاران مهیا کند.

عسگری، مدیر حوزه امور رسانه‌های شهرداری تهران، معتقد است اگر اطلاع رسانی صورت نپذیرد، نارضایتی ایجاد می‌شود و باعث خلل در انجام کارها می‌گردد. وی در مورد عدم استقبال از طرح اطلاع رسانی شهرداری که ۵ سال قبل شروع به کار کرده است گفت: «قرهنگ اطلاع رسانی در کشور ما نقص دارد. نقشه‌خوانی در کشورهای دیگر از عادات شهروندان است، اما در این کشور (ایران) مردم، توجهی به آن ندارند. علاوه بر این، افرادی که اطلاع رسانی را در کیوسکها انجام می‌دهند، متخصص نیستند و به

همین دلیل گرایش مردم برای رجوع به آنان پایین است. باید برای اطلاع رسانی مناسبه کانونهای جمعیتی و دانش‌آموزی کرد و متناسب با مخاطب اطلاعات را ارائه نمود. چسباندن آمار غفصل در پشت کیوسکها و کنار بزرگراهها به صورت حجیم، در حوصله رهگذران نیست. اطلاعات نوشتاری باید کوتاه و با حروف درشت در محلی مناسب ارائه شود. نصب اطلاعات و پیامها روی تابلوهای شهری، پشت تاکسی‌ها و اتوبوس‌ها، می‌تواند

بسیار تأثیرگذار باشد. اطلاعاتی مثل اینکه زباله را تاجه ساخنی بیرون بگذارند، اگر می‌خواهد خانه بخرید کجا مناسب است، تسهیلات هر منطقه چقدر است و... به شهروندان در بسیاری از زمینه‌ها کمک خواهد کرد. استقرار کیوسکهای اطلاع رسانی، بسیار کار مناسبی است، ولی در برخی از آنها اجناس فروخته می‌شود و کاربری تجاری پیدا کرده است.» وی می‌افزاید: «در حال حاضر در مناطق مختلف شهر تهران، اطلاع رسانی از طریق نشریات درون منطقه‌ای مثل خاور در منطقه ۱۵ انجام می‌شود که به صورت رایگان در اختیار شهروندان قرار می‌گیرد و در سطح کلان نیز از طریق جراید کثیرالانتشار این کار انجام می‌شود.»

تشکیل شوراهای اطلاع رسانی در سال ۱۳۷۸ با حضور مدیران روابط عمومی و سازمانهای شهرداری تهران، تسووع دیگر اطلاع رسانی است و در آن، سه کمیته اطلاع رسانی، مشارکت مردمی و افکار سنجی تشکیل شده است. در کنار آن از سیستمهای قدیمی مثل تابلوهای تبلیغاتی، پانلهای شهری دو وجهی،

تابلوهای ابستاده چهار وجهی و پلاکاردها نیز استفاده می‌شود که به اعتقاد عسگری استفاده از پلاکاردها، شیوه درستی برای اطلاع رسانی نیست.

وی معتقد است: «در سیستم امروزی اطلاع رسانی، چند ویژگی را باید مورد توجه قرار داد: سرعت، دقت و کثرت. مناسبانه‌ترین ابلاغ رسانی و خبر، تداخل صورت گرفته است، درحالی که خبر ویژگیهای دیگری دارد و تأثیر گذاری را کم می‌کند.»

اطلاع رسانی یکی از مهمترین وظایف روابط عمومی است و با اطلاع رسانی دقیق و مناسب می‌توان از بسیاری از تنشهای اجتماعی، عدم همکاری شهروندان و سوء تفاهات جلوگیری کرد، اما مناسبانه بسیاری از روابط عمومی‌ها، به این امر توجهی نشان نمی‌دهند و اطلاع رسانی را در همان ارسال خبر به نشریات، محدود می‌کنند

عسگری می‌گوید: «در حواصی که میزان آفراد، در سنین قابل تعلیم از یک درصد کمتر است، گوش دادن ۴۳ درصد از وقت روزانه، سخن گفتن ۲۳ درصد، خواندن ۱۵ درصد و نوشتن ۱۱ درصد از وقت روزانه را به خود اختصاص می‌دهد و این نشان می‌دهد که از طریق وسائل ارتباطی شفاهی، پیامها راحت تر منتقل می‌شوند. بنابراین استفاده از وسائل ارتباطی الکترونیکی در این مورد، بازدهی بالایی دارد.»

او اضافه می‌کند: «اطلاع رسانی یکی از مهمترین وظایف روابط عمومی است و با اطلاع رسانی دقیق و مناسب می‌توان از بسیاری از تنشهای اجتماعی، عدم همکاری شهروندان و سوء تفاهات جلوگیری کرد، اما مناسبانه بسیاری از روابط عمومی‌ها، به این امر توجهی نشان نمی‌دهند و اطلاع رسانی را در همان ارسال خبر به نشریات محدود می‌کنند.»

فروین و مرکز پیام شهر شهرداری قزوین نیز برای اطلاع رسانی به شهروندان خود، اقدام به ایجاد مرکز پیام شهر کرده است. حسین

امیزی، مدیر روابط عمومی شهرداری این شهر می‌گوید: «این مرکز با استفاده از یک نرم‌افزار و ۴ خط تلفن، راه‌اندازی شده است و شهروندان می‌توانند در طول شبانه‌روز با شماره ۵۶۳۳۳۳ و بدون مراجعه به شهرداری با طرح مشکلات و سؤالات خود، جواب آن را در اسرع وقت دریافت کنند».

وی هدف از ایجاد این مرکز را ۱۴ مورد عنوان کرد: دریافت پیشنهادها، نظرات، انتقادات، شکایات، پیامها و سؤالات شهروندان، دریافت پاسخ متولیان و انتقال آن به مردم، ایجاد حس

اطلاع‌رسانی برای شهروندان کافی است، در پاسخ می‌گوید: «علاوه بر استفاده از صدا و سیما، تابلوهایی تبلیغاتی، ایستگاههای مخابراتی و کیوسکهای که در ایام نوروز برای اطلاع‌رسانی راه‌اندازی می‌شوند، برنامه‌های دیگری نیز در این زمینه در نظر داریم تا بتوانیم اطلاعات شهری را در اختیار شهروندان قرار داده، آنان را در انجام امور شهری مشارکت دهیم. علاوه بر این، حدود ۵ هزار نسخه راهنمای شهر نیز چاپ کرده‌ایم که در ایام ۱۰۰۰ در ۷۰۰ بین شهروندان توزیع می‌شود».

دهند، اطلاعات شهری بهتر و کارآتر ارائه خواهد شد. روابط عمومی‌ها باید در زمینه اهمیت اطلاع‌رسانی توجیه شوند. آموزش خصوصی برای شهروندان نیز در مورد نحوه اطلاع‌گیری گم است. رادیو و تلویزیون در این مورد به رسالت خود عمل نکرده است. باید مردم را آماده کرد، در غیر این صورت همان‌طور که در اغلب نقاط جنوبی تهران مشاهده می‌کنیم، تابلوهایی اطلاع‌رسانی توسط افراد سودجو، برود می‌شوند»!

تجارب خارجی

قبل از اینکه اینترنت وظیفه اطلاع‌رسانی را در سطحی گسترده برعهده گیرد، کشورهای برای ارائه اطلاعات از روشهای مختلفی استفاده می‌کردند. به‌طور مثال در فرانسه دستگاهی به نام «مینی تل» بوده در این سیستم یک سری ترمینالهای اتوماتیک به صورت رایگان به شبکه تلفن وصل می‌شد که شهروندان می‌توانستند اطلاعات موردنیاز شهری را از آن دریافت کنند. به دلیل امکانات گسترده سیستم‌های تلفنی و پیشرفته بودن شبکه‌ها، مینی تل به خوبی کار می‌کرد که البته به دلیل اینکه حالا نزدیک به ۷۰ درصد شهروندان از رایانه‌های استفاده می‌کنند و دسترسی به اینترنت تقریباً جهانی است، مینی تل جای خود را به اینترنت داده است و تقریباً تمام اطلاعات موردنیاز شهروندان از طریق سایت‌های رایانه‌ای که شهرداری ایجاد کرده است، دریافت می‌شود.

یابک پیروز، کارشناس ارتباطات، معتقد است استفاده از سیستم‌هایی مثل مینی تل، راه‌حل خوبی برای دادن اطلاعات شهری به شهروندان نهرنی است.

وی می‌گوید: «مهمترین مسئله‌ای که در حال حاضر در سیستم اطلاع‌رسانی شهری وجود دارد، کمبود اطلاعات نیست، بلکه باید به مردم یاد داد چگونه اطلاعات را دریافت کنند؛ زیرا سیستمی که در کشور وجود دارد، سیستم آرپا، رجومی است و بدون تردید، ارگانهای شهری تحمل این مراجعه‌ها را نخواهند داشت؛ زیرا برای پاسخ به همه مراجعه‌کنندگان نیاز به پرسنل زیاد، بودجه بالا و صرف وقت است. دو حالی که اگر اطلاع‌رسانی همیشه شود، مقدار زیادی از فشار کارمندان کم می‌شود. کار آویاب رجوع تسهیل و میزان سفرهای شهری

راه‌اندازی سایت‌های اطلاعاتی بر روی رایانه، دادن اطلاعات شهری از طریق کیوسک‌ها، اتوماتیک کردن سیستم‌های اطلاع‌رسانی، آموزش شهروندان، استفاده از تجربه کشورهای پیشرفته و مهمتر از همه، جدی گرفتن و در اولویت قرار دادن اطلاع‌رسانی شهری در برنامه‌ها، از عمده مسائلی است که شهرداریها باید به آن توجه کنند؛ در غیر این صورت باید هنوز، شاهد صرف هزینه‌های بالای شهرداریها برای همراه کردن شهروندان در حل مسائل شهری باشیم

مشارکت مردم در طرحها و برنامه‌های شهری به موازات پرداخت هزینه‌های آن توسط شهروندان، آگاهی مدیران و متولیان شهری از نظرات مردم و مشارکت آنان در تصمیم‌گیریها، بهینه‌سازی تصمیم‌گیری با توجه به مشارکت مردم، آگاه کردن مردم از نتایج عملکردهای گذشته، برنامه‌های در دست اجرا و برنامه‌های آینده شهری، نظرسنجی از مردم در ارتباط با طرحهای مختلف و عملکرد بخشهای مختلف شهرداری و مناطق و سازمانهای وابسته، جلوگیری از مراجعه مردم به شهرداری، بهره‌برداری از تمامی افکار و عقاید موجود در جامعه و مشارکت دادن آندیشنه‌ها و دیدگاههای مختلف، در برنامه‌ریزی شهری، افزایش میزان آگاهی مردم از حقوق فردی و اجتماعی، ایجاد امکانات لازم برای دریافت طرحها و نظرات مردم و برگزیدن بهترین آنها برای اجرا، ایجاد علاقه قلبی و اعتماد عمیق بین شهروندان و شهرداری، ایجاد یک ابزار نظارتی کارآمد و پویا برای عموم مردم و توسعه و گسترش جریان روزافزون ارائه خدمات اطلاع‌رسانی، از اومی‌پرسیم این گونه

اینکه شهرداریهای کشور در تلاش برای ایجاد سیستم اطلاع‌رسانی دست به اقداماتی زده‌اند، بسیار مثبت است، اما بی‌توجهی به ماهیت کار و نداشتن طرحی جامع و کامل، رسیدن به این امر مهم را دشوار می‌کند.

یکی از کارشناسان مسائل شهری معتقد است: «در شرایط فعلی، شهرداریها آشنایان که باید و شاید مجتهد نیستند، مادر مقایسه با غرب در زمینه وسایل ارتباط جمعی مثل تلویزیون، اینترنت، ماهواره و... عقب هستیم، از سوی دیگر شهرداریها به کار اطلاع‌رسانی مسلط نیستند و مدتی طول می‌کشد تا این تسلط ایجاد شود. باید در اولین فرصت اطلاعات درست به مردم داده شود؛ در این صورت است که مشارکت شهروندان جلب می‌شود». وی می‌افزاید: «وقتی اطلاع‌رسانی به موقع انجام شود و مردم، اطلاع حاصل کنند عوارضی که پرداخت می‌کنند در چه کارهایی مصرف شده است، همکاریشان بیشتر می‌شود. در حال حاضر اطلاعات شهری از طریق شهرداریها، سازمان جهاندردی و آرشاد به مردم ارائه می‌شود، در حالی که اگر این سازمانها با هم هماهنگ شوند و برنامه مشترکی ارائه

نیز کاهش می‌یابد.

وی می‌افزاید: «سال گذشته دولت فدرال آمریکا سائیتی بر روی اینترنت درست کرد که توسط آن می‌توان بر همه سائیت‌های دولتی آمریکا دسترسی پیدا کرد. در عین حال، هر شهر وب‌سایت خود را دارد که از این طریق اطلاعات در دسترس همگان قرار می‌گیرد. اما ناسافته در ایران همین اطلاعاتی که از طریق تلفن در اختیار شهروندان قرار می‌گیرد به دلیل مشکلات شبکه تلفنی و ازدحام خطوط و نبودن تلفن‌های مجهز به سیستم تن (TONE) در تعداد زیادی از منازل، اطلاع‌رسانی را از این طریق نیز با مشکلات مربوط به خود مواجه کرده است. اما در هر صورت، سیستم‌های اتوماتیک اطلاع‌رسانی می‌توانند ارتباط شهروند و شهرداری را سرعت ببخشند و مسافرت‌های درون شهری را کمتر کنند. در بحث اطلاع‌رسانی، در کشور ما باید دو جنبه را مدنظر قرار داد:

اول اینکه ارائه سیستمی کارا در کشوری در حال توسعه مثل ایران، چگونه باید باشد. دوم اینکه آموزش شهروندان در رأس برنامه‌ها قرار گیرد.

برای استفاده از این سیستم‌ها و ایجاد اعتماد در شهروندان، اکثر کشورها از

سائیت‌های اینترنتی برای اطلاع‌رسانی استفاده می‌کنند و هر نوع اطلاعات شهری (از مجوزها تا قوانین مربوط، میزان مالیات و مخارج و...) را از این سائیت‌ها به دست می‌آورند. البته با افزایش کاربران اینترنتی در شهرهای ایران، این مسئله در کشور ما نیز به تدریج حل خواهد شد، اما تا آن موقع، باید اطلاع‌رسانی از طریق رایانه در کتابخانه‌ها، مساجد، ادارات پست و مراکز تلفنی محلی انجام شود. علاوه بر این، روی کیوسک‌ها، دستورالعمل‌هایی نصب شود و یا از طریق شخصی مسلط، مردم یاد بگیرند که چگونه اطلاعات مورد نظر خود را از آن دریافت کنند.

به نظر می‌رسد که استفاده از یک سیستم تعلیمی از رسانه‌های عمومی برای استفاده بهینه از این گونه سرویس‌ها - چه به صورت عمومی در مراکز عمومی و چه خصوصی در منازل برای اشخاصی که رایانه دارند - به منظور آموزش شهروندان ضروری است و در این صورت است که می‌توان از شهروندان انتظار داشت به وظایف شهروندی خود عمل کنند.

سخن آخر

در حال حاضر هنوز سیستم مناسبی برای در اختیار گذاشتن اطلاعات به همه شهروندان ایجاد نشده است. بسیاری از

موضوعات نیمه تمام، تنها برای انجام وظیفه یا گاهی به دلیل احساس مسئولیت یکی از مسئولان به اجرا در می‌آیند.

تخصیص لازم در زمینه استفاده از شیوه‌های گوناگون اطلاع‌رسانی در ارگان‌های شهری کشور وجود ندارد و این موضوع به عنوان یک علم مدنظر قرار نگرفته است، در حالی که در یک جامعه مدنی، اطلاع‌رسانی از ارکان دموکراسی است و همین موضوع نیز فاصله‌ها را کاهش می‌دهد. در این صورت است که مسئولان می‌توانند در هر مقطعی از زمان، به هنگام بروز مشکلات از شهروندان کمک بخواهند و مطمئن باشند که شهروندان یاریگر آنان خواهند بود. راه‌اندازی سائیت‌های اطلاعاتی بر روی رایانه، دادن اطلاعات شهری از طریق کیوسک‌ها، اتوماتیک کردن سیستم‌های اطلاع‌رسانی، آموزش شهروندان، استفاده از تجربه کشورهای پیشرفته و مهمتر از همه، جدی گرفتن و در اولویت قرار دادن اطلاع‌رسانی شهری در برنامه‌ها، از عمده مسائلی است که شهرداری‌ها باید به آن توجه کنند؛ در غیر این صورت باید هنوز شاهد صرف هزینه‌های بالای شهرداری‌ها برای همراه کردن شهروندان در حل مسائل شهری باشیم.

در واقع همان مشکلات شهرهای بزرگ در شهرهای کوچک نیز وجود دارد، با این تفاوت که امکانات کمتری به آنها تخصیص می‌یابد.

وی افزود: در بحث تعادل شهری، دو حرکت وجود دارد که عاقلانه است. بالا به پایین و پایین به بالا. منظور از حرکت پایین به بالا مسائل ناحیه‌ای و منطقه‌ای است و حرکت بالا به پایین مسائلی را شامل می‌شود که دولت در رأس امور قرار دارد و این امر باعث عدم تعادل ناحیه‌ای و به تبع آن، کاهش ترافیک و افزایش نیاز به سرمایه‌گذاری دولتی می‌شود.

نظریه‌ای یکی از اقدامات اخیر سازمان ملل را در زمینه توسعه، کنترل رشد جمعیت شهرنشین اعلام کرد و گفت: روند رو به رشد شهرنشینی در کشور ما با روند افزایش جمعیت ارتباطی مستقیم دارد و نتیجه آن، ناموزونی و گسیختگی شبکه شهری و عدم تعادل در توزیع فضایی جمعیت است.

وی ادامه داد: آنچه از مجموعه

در ملایر برگزار شد بررسی مسائل و مشکلات شهرهای میان‌دور فرآیند توسعه شهری

پروین بنایی

مسائل شهری و دانشگاهی، دیدگاه‌های خود را در این زمینه ارائه کردند. اصغر نظریان، استاد گروه جغرافیای دانشگاه تربیت معلم، در سخنرانی خود با موضوع جایگاه شهرهای میان‌دور و رشد و توسعه آنها در ایران به مسائل مربوط به شهرهای میان‌دور و مشکلاتی که این شهرها را به خود مشغول کرده، اشاره کرد و گفت:

نخستین همایش بررسی مسائل و مشکلات شهرهای میان‌دور فرآیند توسعه شهری در ملایر برگزار شد. این همایش با رویکردی جایگاه و کارکرد شهرهای میان‌دور در نظام شهری کشور، توسط شهرداری ملایر و با همکاری مراکز دانشگاهی برگزار شد. در این همایش، عده‌ای از صاحب‌نظران

سر شمار بهای عمومی کشور به دست آمده این است که شهرهای کمتر از ۵۰ هزار نفر با وجود افزایش چشمگیر تعداد آنها در برهه‌ای خاص روند رو به رشد منفی به خود گرفته‌اند که این موضوع بیانگر عدم تعادل در توزیع فضایی جمعیت مناطق شهری کشور است.

نظریان ادامه داد: سر شمار بهای نشان می‌دهند جمعیت این نوع شهرها از ۲۸/۴۱ درصد جمعیت شهری به ۱۹/۷۷ درصد کاهش یافته، در حالی که تعداد آنها در یک دوره ۴۰ ساله از ۱۸۱ شهر به ۴۹۲ شهر افزایش یافته است و این موضوع

آنچه از مجموعه سر شمار بهای عمومی کشور به دست آمده این است که شهرهای کمتر از ۵۰ هزار نفر با وجود افزایش چشمگیر تعداد آنها در برهه‌ای خاص روند رو به رشد منفی به خود گرفته‌اند که این موضوع بیانگر عدم تعادل در توزیع فضایی جمعیت مناطق شهری کشور است

در کشورهای پیشرفته به کارگیری سیستم متمرکز باعث شده مرکز شهر، قدرت و حاکمیت خود را از دست بدهد و در عوض فضای پیرامونی آن رشد نماید و این روند باعث شده در ۲۰ سال اخیر جمعیت شهرهای بزرگ کاهش یابد به طوری که نیویورک از ۱۶ میلیون به ۱۲ میلیون و لندن از ۱۲ میلیون به ۸ میلیون نفر برسند

بیانگر این است که در دهه گذشته، توزیع جمعیت در گروهمهای شهری به ضرر شهرهای کوچک و کم جمعیت بوده و جایگاه آنها در جذب جمعیت ملی تضعیف شده است.

این استاد دانشگاه با عنوان نمودن نحوه برخورد با مسائل شهرنشینی در خارج از کشور خاطرنشان کرد: در کشورهای پیشرفته به کارگیری سیستم متمرکز باعث شده مرکز شهر، قدرت و حاکمیت خود را از دست بدهد و در عوض فضای پیرامونی آن رشد نماید و این روند باعث شده در ۲۰ سال اخیر جمعیت شهرهای بزرگ کاهش یابد به طوری که نیویورک از ۱۶ میلیون به ۱۲ میلیون و لندن از ۱۲ میلیون به ۸ میلیون نفر برسند و این در حالی است که در کشورهای جهان سوم از جمله ایران به تعداد شهرهای بزرگشان افزوده شده است. نظریان افزود: در ایران، جمعیت

شهرهای کوچک به طور دائم در حال نزول است و شهرهای بزرگ روز به روز بزرگتر می‌شوند و دولت برای حل چنین معضلی باید در توزیع درآمد‌ها و سرمایه‌گذاری در مناطق و شهرهای کم جمعیت توجه بیشتری بکند تا سوددهی و مقرون به صرفه بودن اقامت در شهرهای کوچک، باعث توسعه و رونق اقتصادی چنین شهرهایی شود.

شهرهای میانه و فقدان تخصص شهرسازی

در ادامه همایش، غلامحسین محمدهزاده مدرس دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران، به مبحث مدیریت شهری و وظیفه آن در هدایت و کنترل شهر پرداخت.

وی ویژگیهای مدیریت شهری را سازماندهی، تصمیم‌گیری و تخصیص منابع عنوان کرد و افزود: طبق ماده ۱۰۶ قانون برنامه پنجساله سوم کشور، دولت، وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور را موظف کرده تا به شهردارها برای تخصیص امکانات کمک نمایند. در این میان شوراها موظف‌اند از تباطؤ مردم و شهرداری را تنظیم نموده و بر حسن انجام کار شهرداری نظارت کنند و به این منظور اعضای شورای شهر باید از تخصص شهرسازی برخوردار باشند و رابطه بین شورا و شهرداری اصلاح گردد و از تداخل وظایف آنها جلوگیری شود. محمدهزاده افزود: ما در شهرهای کوچک و میانه، فاقد تخصص‌های معماری و شهرسازی هستیم و متأسفانه تمام این تخصص‌ها در شهرهای بزرگ جمع شده است!

وی خاطرنشان کرد که در شهرسازی نباید محیط، فدای نیازهای خاص شود؛ زیرا انسان در محیط به تعادل می‌رسد، اما متأسفانه در شهرهای میانه هیچ توجهی به محیط نمی‌شود!

محمدهزاده با اشاره به موقعیت شهرهای جدید و شهرهای میانه افزود: تجربه ما در احداث شهرهای جدید، عملاً با شکست مواجه شده و اگر دولت می‌توانست هزینه صرف شده بابت ساخت شهرهای جدید را برای عمران و آسایش شهرهای میانه هزینه نماید به نتایج مطلوبی می‌رسید.

وی مشکلات موجود در شهرهای میانه را شدت ترافیک، توسعه احداث ساختمان بدون توجه به اصول ایمنی و

شهرسازی و کمبود خدمات آموزشی و تاسیساتی در بافت مرکزی دانست و خواهان هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط در مدیریت شهری با شهرداریها شد.

شهرهای میانه و لزوم سرمایه‌گذاری دولت

کتایون علیزاده، محقق مسائل شهری، سخنرانی خود را با عنوان تحول جایگاه شهرهای میانه در نظام شهری ایران ایراد نمود. به اعتقاد وی در برهه‌ای از زمان رشد شهرها کند بود و در دوره بعد، این رشد، سریع و شتابان شد به طوری که در سه دهه اخیر، کشور دارای یک کلانشهر ملی شد و این کلانشهر با جذب جمعیت و وجود امکانات و خدمات فراوان از سایر شهرها فاصله زیادی گرفت.

وی با مطرح کردن استان خراسان به عنوان استانی پر جمعیت از لحاظ جمعیت شهرنشین گفت: آمار و ارقام موجود در زمینه چگونگی رشد جمعیت در شهرهای استان خراسان بیانگر این است که رشد جمعیت در شهر مشهد به مرور کمتر شده و از ۱۶/۸ به ۲/۵۷ میلیون نفر رسیده و این در حالی است که در این مدت به جمعیت شهرهای میانه افزوده شده است.

علیزاده علت این امر را جذب امکانات بیشتر برای شهرهای پادشده دانست و افزود: با استقرار مراکز ملی چون پالایشگاه، پتروشیمی، مرکز فولاد و کارخانه‌های متعدد صنعتی در شهرهای میانه استان مانند بجنورد، بیرجند، نیشابور و سبزوار، این شهرها نه تنها توانستند جمعیت رها شده در شهرهای دیگر را به خود جذب کنند، بلکه از لحاظ اقتصادی نیز متحول شدند.

وی همچنین با مقایسه وضعیت اقتصادی و خدماتی شهر مشهد با سایر شهرهای میانه نتیجه گرفت که وضعیت رشد اقتصادی در شهرهای میانه استان خراسان در مقایسه با شهر مشهد در موقعیت بهتری قرار دارد.

علیزاده خاطرنشان کرد شهرهای خدماتی در مقایسه با دیگر شهرها حتی شهرهای صنعتی، ترقی کمتری هستند و طبق این نظریه، شهری مانند مشهد، نیازی به صنعتی شدن ندارد و قادر است درآمد هنگفتی از بعد زیارتی بودن به دست آورد و این در حالی است که در شرایط کنونی، روند حرکت این شهر، روبه صنعتی شدن است!

تا پایان برنامه سوم توسعه

۶۵ پایگاه آتش نشانی روستایی احداث و تجهیز می شود

در جلسه توجیهی طرح احداث و تجهیز ۶۵ پایگاه آتش نشانی که با حضور معاون مدیر کل دفتر برنامه ریزی عمرانی وزارت کشور، معاون و کارشناس دفتر عمران شهری و روستایی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، دبیر و کارشناسان ستاد هماهنگی امور ایمنی و آتش نشانی و بخشداران در محل دبیرخانه ستاد هماهنگی امور ایمنی و آتش نشانی برگزار شد، محمد اسلامی به تشریح طرح یاد شده و مسائل اجرایی آن پرداخت.

ضرورتها

رشد روز افزون جمعیت و به دنبال آن، گسترش بی رویه نواحی مسکونی، صنعتی، تجاری و همچنین ورود گالاها و مواد صنعتی و شیمیایی، نقش مراز آتش نشانی و خدمات ایمنی را که وظیفه حفاظت از جان و مال افراد در برابر حریق و حوادث را به عهده دارند، حاسم تر و گسترده تر نموده است. بسیاری از کشورهای پیا پیژه گیری از آخرین تحولات علمی و تکنیکی در زمینه مسائل خطر آفرین، خود را مجهز به پیشرفته ترین وسائل و سطح مناسبی از دانش ایمنی نمودند.

در کشور ما تقریباً تمامی شهرهای کوچک و بزرگ، کم و بیش تحت پوشش خدمات ایمنی و آتش نشانی شهرداریها قرار دارند و براساس بند ۱۴ ماده ۵۵ قانون شهرداریها، سازمانهای آتش نشانی موظف به ارائه خدمات ایمنی در محدوده های قانونی شهرند. اما روستاهای کشور که حدود یک سوم از جمعیت کشور را در خود جای داده اند و کانونهای خطر آفرینی مانند مزارع، خرمن و جنگل را در درون یا اطراف خود دارند از هرگونه امکانات مناسب برای

مقابله با حوادث و حریق محرومانند و هیچ سازمان و دستگاهی وظیفه ای در مورد تأمین ایمنی و مقابله با حوادث خطر آفرین این مناطق ندارد. اگر چه آتش نشانیهای شهرداریهای کشور در مواقع اضطراری به ناگزیر و بر مبنای حس نوع دوستی، خدمات خود را به روستاهای پیرامون شهرها نیز ارائه می کنند، اما توجه به عامل زمان در اسناد سانی به عنوان عاملی مهم، امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. ضمن اینکه از نظر قانونی هیچ مسئولیتی در قبال ایمنی روستاها و نواحی خارج از محدوده شهرها متوجه آنها نیست. این در حالی است که در

استقرار ایستگاه با تجهیزات مناسب در همان منطقه یا روستا تحت پوشش خدمات ایمنی قرار دارند.

افراد داوطلب که دوره های آموزشی آتش نشانی را دیده اند در محل زندگی خود به کارهای روزمره خویش مشغول اند و هنگام بروز آتش سوزی یا حادثه در عملیات امداد و نجات و اطفائیز شرکت می کنند.

در کشور چین نیز سازمان آتش نشانی مرکزی، وسائل و تجهیزات لازم را تهیه و در اختیار نیروهای داوطلب آتش نشانی در مناطق روستایی قرار می دهد تا به هنگام بروز خطر به مقابله برخیزند.

دیدگاه اقتصادی

براساس آمار موجود، سالانه بیش از ۴۵۰ میلیارد ریال خسارت مالی ناشی از آتش سوزی به کشور وارد می شود که عمدتاً مبتنی بر آتش سوزیهای امکان مسکونی، فرهنگی و تجاری است و اگر خسارات وارده ناشی از آتش سوزیهای باغها، جنگلها و مزارع نیز به این میزان افزوده شود، سالانه به طور میانگین در حدود ۶۰۰ میلیارد ریال در کشور، ناوان سهل انگاری و عدم پیشگیری از حوادث پرداخت می شود!

طی سالهای ۷۶-۱۳۷۵ به طور میانگین در باغ، مزرعه، خرمن و جنگلها که عمدتاً در مناطق روستایی کشور قرار دارند به ترتیب ۲ هزار و ۳۵۰ هزار و ۱۱۵ و ۷۱۲ فقره آتش سوزی روی داده است که نشانگر ضرورت برنامه ریزی، ساخت و تجهیز پایگاههای آتش نشانی روستایی است.

کشورهای دیگر، خدمات آتش نشانی، تمام ساکنان کشور اعم از مناطق شهری و روستایی را در بر می گیرد.

اهداف کلی طرح

- ۱- دستیابی به پوشش ایمنی فراگیر برای تمام مناطق کشور، اعم از شهری و روستایی.
- ۲- بهره مندی روستاهای کشور از خدمات ایمنی و آتش نشانی.
- ۳- پیشگیری از بروز و گسترش آتش سوزی با هدف کاهش خسارات مالی و تلفات جانی.
- ۴- آمادگی نهایی روستایی کشور جهت مقابله با آتش سوزیهای گسترده.

تجارب جهانی

در انگلستان یا توجه به قدمت و تجربه انسان در زمینه آتش نشانی، بخشهای دور افتاده و مناطق روستایی با استفاده از آتش نشانیان داوطلب در قالب سازماندهی مشخص و آموزشهای لازم و همچنین

مطالعات و طراحی تفصیلی ایجاد پایگاههای آتش نشانی روستایی

دبیرخانه ستاد هماهنگی امور ایمنی و آتش نشانی کشور با توجه به ضرورتهای یادشده نسبت به بررسی و مطالعه در مورد این موضوع اقدام نمود که نهایتاً براساس نکات زیر، مراکز دهستان به عنوان مکان برتر جهت ایجاد پایگاههای آتش نشانی روستایی مدنظر قرار گرفت.

در تقسیمات کشوری، دهستان کوچکترین واحد است که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه همجوار تشکیل می‌شود؛ همچنین از لحاظ طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی همگن

است.

۴- از لحاظ جغرافیایی همگن هستند
۴- از لحاظ موقعیت، دور از شهر واقع شدتند و امکان خدمات رسانی شهر به آنها محدود است.

۵- از لحاظ وجود مراکز خدماتی و ارتباطات مانند تلفن در موقعیت مطلوبی قرار دارند.

مشخصات پایگاههای آتش نشانی روستایی

این پایگاهها (ایستگاه فرعی (D)) هستند دارای یک دستگاه خودرو متیع دار یا گنجایش ۳ هزار لیتر آب و کف و تجهیزات اولیه مقابله با آتش مانند کپسول پودر گاز ۶ کیلویی و ۱۲ کیلویی، ۹ CO2

خود بسیاری مردم و همکاری با مسئولان اجرایی وزارتخانه ها، وظیفه تعیین و معرفی نیروی داوطلب بر حسب ضابطه هر یک هزار نفر جمعیت یک نفر، توسط شورای اسلامی روستا صورت می‌گیرد.
آموزش نیروهای پایگاه آتش نشانی روستایی

پس از شناسایی و معرفی نیروهای داوطلب مورد نیاز از سوی شورای اسلامی روستا یک دوره آموزش مقدماتی آتش نشانی از طریق سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی مرکز استان در قالب طرح سامانه آموزش یکسان آتش نشانی - که توسط دبیرخانه ستاد هماهنگی امور ایمنی و آتش نشانی ارائه گردیده - برگزار

روستاهاى کشور که حدود یک، سوم از جمعیت کشور را در خود جای داده‌اند و کانونهای خطر آفرینی مانند مزرعه، خرمن و جنگل را در درون یا اطراف خود دارند از هر گونه امکانات مناسب برای مقابله با حوادث و حریق محروم‌اند و هیچ سازمان و دستگاهی وظیفه‌ای در مورد تأمین ایمنی و مقابله با حوادث خطر آفرین این مناطق ندارد

بر اساس آمار موجود، سالانه بیش از ۴۵۰ میلیارد ریال خسارت مالی ناشی از آتش سوزی به کشور وارد می‌شود که عمدتاً مبتنی بر آتش سوزیهای اماکن مسکونی، فرهنگی و تجاری است و اگر خسارات وارده ناشی از آتش سوزیهای باغها، جنگلها و مزارع نیز به این میزان افزوده شود، سالانه به طور میانگین در حدود ۶۰۰ میلیارد ریال در کشور، تاوان سهل انگاری و عدم پیشگیری از حوادث پرداخت می‌شود

بوده، امکان خدمات رسانی و برنامه ریزی در سیستم و شبکه واحدی را فراهم می‌نماید و حداقل دارای جمعیتی تا سه درجه تراکم زیر است:

۱- تراکم زیاد (۸ هزار نفر)
۲- تراکم متوسط (۶ هزار نفر)
۳- تراکم کم (۴ هزار نفر)
مزایای تعیین دهستان جهت احداث پایگاههای آتش نشانی عبارت‌اند از:

۱- در تقسیمات کشوری به طور دقیق وجود دارد و مشخص است.
۲- جمعیت دهستانهایی که مرکز منظومه هستند با احتساب جمعیت روستاهای مجاور جهت ارائه خدمات و پوشش ایمنی و آتش نشانی بیشتر، مطلوب

می‌شود.

ضوابط تخصیص پایگاههای آتش نشانی روستایی

پایگاههای آتش نشانی بر اساس متغیرهای زیر به استانها اختصاص یافته است:

الف - جمعیت کل روستایی در سطح هر یک از استانها.

ب - محاسبه میانگین آمار آتش سوزیهای باغ، مزرعه، خرمن و جنگل.

ج - محاسبه ضریب آسیب پذیری استانها.

کیلویی وس

زیربنای مورد نیاز برای این نوع ایستگاه حدود ۲۰۰ متر مربع است.

مسئولیت حفظ و نگهداری پایگاه

تمامی امور اعم از نظارت و پیگیری اجرای طرح و همچنین وظیفه حفظ، نگهداری و نظارت بر عدم بهره برداری اختصاصی از خودرو و تجهیزات به عهده شورای اسلامی روستاست.

نیروی مورد نیاز پایگاه

نیروی لازم برای این پایگاهها با استفاده از نیروهای داوطلب مردمی تأمین می‌شود.

با استناد به وظایف و اختیارات شورای اسلامی روستا مبنی بر جنب مشارکت و

واقع بینی در منابع برنامه ریزی مساوی است با تحقق اهداف مورد نظر

گفتگو با مدیر برنامه ریزی و پژوهش
شهرداری اصفهان

علی کلانتری

پیش درآمد

شهر به عنوان یک سیستم، نیازمند برنامه ریزی است تا هر یک از اجزا و عناصر آن در تعاملی خردمندانه، رفاه و صحت زندگی شهروندان را فراهم کند. به دیگر عبارت در برنامه ریزی شهری باید تمامی عوامل مرتبط با زندگی شهری همچون محیط زیست، اقتصاد، مسکن، خدمات، ایمنی و... لحاظ شوند و دورنمایی مطالعه شده برای تحقق ارتقای کیفیت زندگی شهری ترسیم گردد. در این زمینه شهردارها به عنوان سازمانهایی که تمامی وظایف اداره یک شهر را در قانون به عهده دارند موظفاند با تدوین برنامه پنجساله براساس اصول و قواعد علمی، امور پیچیده اداره یک شهر را رهبری کنند و این جز با اهتمام و بسر عهده گذاشتن تمامی لوازم مدیریت - که همان مدیرینت واحد شهری است - امکانپذیر نیست.

ساختار شهرداریها بر این است تا با انعکاس تجارب موفق در زمینه تدوین برنامه پنجساله، شهرداریهای سراسر کشور را در گام نهادن در این عرصه پر مسئولیت یاری دهد. از این رو در این شماره، گفتگویی ترتیب داده ایم با مصطفی ورد، مشاور و مدیر برنامه ریزی و پژوهش شهرداری اصفهان در ارتباط با تدوین دومین برنامه پنجساله شهرداری اصفهان «شهرداریها» پذیرای تجارب، نوآوریها و تلاشهای ارزشمند شهرداریهای سراسر کشور در این زمینه است.

● برنامه ریزی برای شهرداری، تعاریف مختلفی دارد. شما از دید

خودتان، تعریف برنامه ریزی را در این زمینه بفرمایید.

○ به طور کلی یکی از روشهای اندیشیدن به مسائل اجتماعی - اقتصادی، برنامه ریزی است که جهت گیری آن، عمدتاً به سوی آینده است. برنامه ریزی در هر شکل و هر نوع مورد نظر، هدفها و آرمانهای معینی دارد. در مفهومی کلی تر، از برنامه ریزی به عنوان روشی برای رشد رفاه اجتماعی در جهت رسیدن به توسعه همه جانبه، تعبیر می شود. با توجه به تحولات گوناگونی که در شهرهای بزرگی همچون اصفهان، در دهه های اخیر، به لحاظ رشد بی رویه فیزیکی رخ داده است، ضرورت تهیه و تدوین برنامه ها و طرحهایی برای هدایت و کنترل گسترش شهر و لزوم ایجاد قوانین و راهکارهایی برای اداره آن، بیش از پیش احساس می شود.

برنامه ریزی در هر یک از موضوعات شهری، قبل از هر چیز، شناخت و آگاهی از روند تحول شهر و درک واقعیتها را طلب می کند بنابراین، شناخت کامل و همه جانبه شهر یا پذیرفتن آن به عنوان پدیده ای رو به رشد و تکامل، از ضروری ترین شرایط برنامه ریزی است.

از همین جا است که شهرداری به عنوان سازمانی عظیم با وظایفی بسیار گسترده در عرصه مسائل شهرسازی، عمرانی، فنی، خدماتی، فرهنگی و ارائه خدمات به شهروندان، ناگزیر از بهره گیری کامل از تمامی امکانات انسانی، مالی، تدارکاتی و سازمانی موجود است.

علاوه بر این، شهرداری موظف به اتخاذ تدابیر لازم و ارتقای کمی و کیفی خدمات مستمر، در قالب برنامه های منظم میان مدت و کوتاه مدت است و این امر به منظور قابلیت اجرا بخشیدن به برنامه ها و طراحی توسعه شهری (یعنی برنامه های استراتژیک و بلندمدت) صورت می پذیرد.

● با توجه به تعریفی که شما از برنامه ریزی ارائه کردید این طور برداشت می شود که این موضوع، نقش مهمی در حرکت مجموعه شهری دارد؛ حال با توجه به این موضوع، شما برای تدوین برنامه پنجساله شهرداری اصفهان چه شاخصهایی مدنظر داشتید؟

○ همان گونه که مستحضر هستید، برنامه پنجساله اول شهرداری اصفهان، از سال ۱۳۷۵ آغاز شد و نهایتاً امسال (۱۳۷۹) به اتمام می رسد. از ابتدای سال ۱۳۸۰ ما

موظف شده ایم که برنامه پنجساله دوم را تدوین کنیم. به همین دلیل، در اولین قدم، شورای عالی برنامه ریزی - به عنوان عالیترین مرجع برنامه ریزی میان مدت و بلندمدت - در شهرداری تشکیل شد. پس از آن، شورای عالی تصویب کرد تا جهت تدوین برنامه پنجساله دوم، کمیته های تخصصی به این شرح تشکیل شوند: کمیته حمل و نقل و ترافیک، کمیته خدمات شهری، کمیته شهرسازی و معماری، کمیته عمران و تفریح، کمیته فرهنگی - اجتماعی و کمیته اداری - مالی.

لازم به ذکر است که این کمیته ها تقریباً تمامی وظایف شهرداری را در بر می گیرند. کمیته های یاد شده متن اولیه برنامه ها، طرحها و پروژه های پیشنهادی خود را آماده کردند و چیزی نزدیک به ۹۰ جلسه تخصصی برگزار نمودند که پس از آماده شدن برنامه نهایی کمیته ها، اعضای این کمیته های تخصصی با شورای عالی برنامه ریزی، جلساتی ترتیب دادند و برنامه های پیشنهادی خود را در جلسه شورای عالی مطرح کردند. پس از اعمال اصلاحات، این برنامه ها به تصویب ابتدایی رسید. پس از این مرحله، کمیته تلفیق تشکیل شد و برنامه های پیشنهادی که حدوداً ۴۰ عنوان برنامه و بیش از ۱۰۰ عنوان طرح بود در این کمیته بررسی شد و سرانجام ۱۰ برنامه و ۹۰ طرح به تصویب رسید. آنچه برای آینده پیش بینی کرده ایم، این است که در مرحله بعد، از شهرداران مناطق به عنوان مجریان برنامه در این زمینه نظر خواهی شود. آن گاه پس از اولویت بندی اجرای برنامه، برای تصویب به شورا ارسال گردد و پس از تصویب در دسترس عموم قرار گیرد.

«با توجه به مسائلی که اشاره کردید، چه عواملی در اجرای موفقیت آمیز یک برنامه نقش دارند؟»

«هر برنامه به یک سری استاد بالادستی نیاز دارد که با توجه و تکیه بر آن استاد می توان برنامه ریزی کرد. اسنادی که ما به عنوان استاد بالادستی در اختیار داشتیم عبارت بود از برنامه پیشنهادی طرح توسعه استراتژیک شهر (که مشاور تهیه کرده بود)، مصوبات شورای شهر، مصوبات شوراهای برنامه ریزی و در نهایت، برنامه سوم دولت که با استفاده از نظرات موجود در این منابع به تدوین برنامه پرداختیم. همچنین در مورد تدوین این برنامه از مردم نظر خواسته شد. هدف ما از این نظر خواهی عبارت بود از:

یکی از عواملی که می تواند در موفقیت برنامه نقش داشته باشد مشارکت مردم است و اینکه مردم خودشان را همراه بدانند. تجربه ای که در شهرداری اصفهان به دست آوردیم به ما نشان داد در هر زمینه ای که از مردم نظر خواهی کردیم و یا اطلاع رسانی، به موقع انجام شد، در ارتباط با موضوعات مختلف شهری حمایت مردمی خیلی بیشتر و دستیابی به موفقیت راحت تر بود

اطلاع رسانی به مردم، دعوت از مردم برای مشارکت فکری و ازسائط بیشتر با شهرداری نظرات مردم در کمیته های مختلف بررسی شد و مشکلات مطرح شده به شهرداریهای مناطق منعکس گردید تا در حد امکان به مشکلات مردم طبق اولویت بندی رسیدگی شود.

● **مسائلی که مطرح کردید، بیشتر، راجع به تهیه و تنظیم برنامه بود. شما به عنوان یک برنامه ریز معتقدید چه عواملی می توانند به هنگام اجرای هر برنامه در موفقیت آن نقش داشته باشند؟**

«سلسله ای از عواملی که می تواند در موفقیت برنامه نقش داشته باشد مشارکت مردم است و اینکه مردم خودشان را همراه بدانند. تجربه ای که در شهرداری اصفهان به دست آوردیم به ما نشان داد در هر زمینه ای که از مردم نظر خواهی کردیم و یا اطلاع رسانی، به موقع انجام شد، در ارتباط با موضوعات مختلف شهری حمایت مردمی خیلی بیشتر و دستیابی به موفقیت راحت تر بود. آنچه مسلم است این است که اگر منابع برنامه ریزی واقع بینانه تر باشد، برنامه به اهداف از پیش تعیین شده خود خواهد رسید. البته در این زمینه اطلاع رسانی، نقش مهمی دارد. اگر اطلاع رسانی به موقع صورت گیرد، حمایت بخشهای مختلف وابسته همراه خواهد داشت؛ زیرا بسیاری از مسائلی که به توقف و احیاناً انحراف یک برنامه منجر می شود

این است که ممکن است مردم و اقشار مختلف جامعه - اعم از متخصصان و عوام - نسبت به آن برنامه، اطلاع کافی نداشته باشند و حمایت و همراهی لازم را مبذول نکنند. بحث بعدی ششگفت صحیح منابع است. جیسا که در برنامه ریزی باید منابع به درستی شناخته شوند. منظور ما از منابع، معنای اعم آن، یعنی منابع مادی، معنوی و منابع انسانی است.

● **شما به نقش مردم و مشاوران در تهیه برنامه اشاره کردید؛ حال این سؤال مطرح است که آیا زمینه مناسب برای این امر از نظر مردم در مورد برنامه ریزی مهیا شده است و آیا اطلاعات و مواد خام لازم برای تجزیه و تحلیل مسائل به مردم ارائه می شود تا بتوانند در مورد برنامه پنجساله شهرداری اظهار نظر کنند؟**

«شهرداری در جهت اطلاع رسانی به مردم تلاش بسیاری کرده است. همان طور که پیش از این نیز اشاره کردم، ما یک نظر سنجی از مردم شهر اصفهان به عمل آوردیم که چند هدف را در نظر داشتیم از جمله اطلاع رسانی. ما در فرمهای مربوط به نظر سنجی، خلاصه بسیار فشرده ای از برنامه پنجساله اول شهرداری ارائه کردیم و نظرات مردم را جویا شدیم. علاوه بر این، به صورت عملی نیز اقدام به برپایی نمایشگاهی نمودیم تا نام اصفهان ۲۲۰۰ که ما اختصار آن جنب شهرداری اصفهان است، ما بر این نمایشگاه تمامی استادان مدارک ما گنجا و اطلاعاتی را که در ساره اولین برنامه پنجساله اصفهان وجود داشت جمع آوری کردیم. همچنین از طریق تابلوهایی که در سطح شهر نصب کرده ایم از مردم پرسیدیم که اگر شما شهردار بودید چه می کردید؟ این تابلوها مدت ها است که در سطح شهر وجود دارند.

در حال حاضر احساس می کنیم ارتباط نسبتاً خوبی با شهروندان برقرار کرده ایم و نتیجه این ارتباط را مثبت ارزیابی می کنیم. تجربه به ما نشان داده است که هر گاه با مردم ارتباط برقرار کردیم و اطلاع رسانی ما به موقع بوده و مردم از اجرای طرحی که در جریان بوده اطلاع داشتند، درصد همکاریشان بسیار زیادتر شده، اما هر گاه در این زمینه اقدام جدی انجام ندادیم، با مشکل مواجه شده ایم.

● **در برنامه ریزی برای شهرداری اصفهان، چه شاخصهایی را مدنظر داشتید؟**

«در برنامه پنجساله دوم، مهمترین شاخصهایی را که در نظر گرفتیم عبارتند از: رسیدگی به هویت تاریخی شهر اصفهان، حقوق شهروندان، مسائل زیست محیطی، توزیع عادلانه خدمات در نقاط مختلف شهر، بهبود شبکه عبور و مرور و توسعه ناوگان حمل و نقل شهری.

● **در مراحل برنامه ریزی چه مکانیزمی برای**

استفاده از مشاوران در نظر گرفتید؟

«ما در سازمان شهرداری، با توجه به نیروهای انسانی متخصص در اختیارمان، از پتانسیل بسیار خوبی و محسوب برخورداریم. به طوری که چیزی نزدیک به بیش از ۳۵ درصد نیروهای کارمندی ما تحصیلات دانشگاهی دارند و خود این نیروها پشتوانه ای قوی برای شهرداری محسوب می شوند. از دیگر منابع انسانی ما در این زمینه اساتید دانشگاهها هستند.

در حال حاضر با استناد دانشگاه اصفهان ازسائط داریم و از نیروی تخصصی آنان بهره می بریم. همچنین از بخش خصوصی استفاده می کنیم و با آنان جلسات مشاوره تشکیل می دهیم.

● **بسیار دازیم به انگوهایی که معمولاً برای برنامه ریزی استفاده می شود. شما برای برنامه ریزی شهرداری اصفهان از الگوی خاصی تبعیت کردید؟**

«ما سابقه در ایران از اتخاذ برنامه ریزی عقب هستیم و در شهرهای مختلف برنامه ریزی متعین نداشته ایم؛ به همین دلیل پیگیرهایی کردیم و ما شهرهای مختلفی از نقاط در قرار آوردیم. در واقع اصفهان - پس از تهران، تنها شهری است که وارد برنامه پنجساله دوم خود شده است. مشاوره اکثر شهرهای بزرگ و کلانشهرهای کشور، یا در مرحله تدوین برنامه اولیه خود بودند و با اینکه قدمهای اول برنامه ریزی را بر می داشتند. در این زمینه، تهران محراب ارزشمندی داشت و ما هم تا اندازه ای از آن مجربا سود جسمیم. ولی دسترسی به منابع شهر تهران برایمان مشکل بود.

● **در اجرای برنامه پنجساله شهرداری چه جایگاه و نقشی برای بخش خصوصی در نظر گرفتید؟**

«ما در برنامه پنجساله دوم، سعی کردیم نقش مشارکتی بخش خصوصی را بیشتر کنیم و آن مقوله هایی را که در سازمان شهرداری قابل واگذاری به بخش خصوصی است واگذار کنیم. همچنین کوشیدیم در برنامه پنجساله دوم، سندها از امور اجرایی دور شوئند و بیشتر، نقش نظارتی، هدایتی و برنامه ریزی داشته باشند. به نظر ما خصوصی سازی باعث کاهش هزینه، تسریع در انجام امور و فارغ شدن مدیران ستادی از کارهای اجرایی می شود و در نتیجه، نقش نظارتی آنان تقویت می گردد و قوسمت برنامه ریزی پیدا می کنند.

● **مشخص شده که چه بخشهایی را می خواهید واگذار کنید؟**

«در برخی موارد خدمات شهری مانند جمع آوری زباله، بازیافت و فضای سبز واگذار خواهد شد.

● به تجارب برنامه اول شهرداری اشاره کردید؛ تعدادی از آنها را برای استفاده دیگر شهرداریها عنوان کنید.

(۱) آنچه پیش از دیگر موارد قابل طرح است این است که ما با توجه به روند درآمد ۸ سال گذشته ترتیبی داریم که بتوانیم آنگاه بودجه بندی ۵ سال آینده را ترسیم کنیم، یعنی برای ۵ سال آینده برنامه‌هایی را پیش‌بینی کردیم و حتی به بودجه بندی سالانه برنامه پنجساله دوم نیز جهت داریم؛ به این شکل که به اقلامی که درآمد مستمر دارند، بیشتر پرداختیم و برای شانسایی و بهره‌بردارانی بیشتر از آنها برنامه‌ریزی نمودیم. همچنین به لحاظ قسمی که برنامه اول داشت، و اسناد آن در دسترس نبوده، سعی ما بر این

سعی ما بر این است که برنامه پنجساله دوم را به روشی تدوین کنیم تا اسنادش حفظ شود و به طور کلی روند کارهای انجام شده از ابتدا تا انتها مکتوب شود، بلکه حتی بتوانیم آن را به صورت تجربه کاری در اختیار سازمانهای دیگر و یا شهرداریهای دیگر قرار دهیم

است که برنامه پنجساله دوم را به روشی تدوین کنیم تا اسنادش حفظ شود و به طور کلی روند کارهای انجام شده از ابتدا تا انتها مکتوب شود، بلکه حتی بتوانیم آن را به صورت تجربه کاری در اختیار سازمانهای دیگر و یا شهرداریهای دیگر قرار دهیم.

● به بحث بودجه اشاره کردید؛ در این زمینه به چه نوآوری و تجربه خاصی دست یافتید؟

(۲) سعی کردیم به اقلامی که درآمد مستمر دارند بیشتر بها دهیم، تا شاهد رشد بیشتر آنها باشیم. در مورد با اقلامی که ممکن است نوساناتی داشته باشند و شرایط مکانی و زمانی در آنها مؤثر باشد و به نوعی به عنوان درآمد مستمر برای شهرداری تلقی نشوند، هنگام رشد آنها را کمتر در نظر گرفتیم، ولی یک ضریب رشد برای کل برنامه مشخص کردیم. برای درآمدهای مستمر (از اقلام درآمدزا) این هنگام رشد از متوسط بالاتر است و برای درآمدهای غیرمستمر (از اقلامی که کمتر درآمدزایی دارند) این هنگام از متوسط کمتر است. همچنین در مورد ترفیقه‌های درآمدی شهرداری، متناسب با سالهای سال است که بعضی از آنها تغییر نکرده است؛ مثلاً در حال حاضر عوارضی که از فروش بنزین می‌گیریم ظاهرآ به این شکل است که زمانی که بنزین ۴ یا ۵ ریال بوده، عوارض شهرداری از بنزین ۱۰ ساهی بوده است و الان هم که بنزین شده ۲۸۵ ریال، شهرداری باز همان ۱۰ ساهی را می‌گیرد؛ صحبت ما این است که این عدها به

صورت ضریب درآمد و متناسب با تورم رشد کند. این یک مثال ساده بود، ما در مقوله‌های دیگر هم به همین شکل پیشنهادهایی کردیم. البته لایحه‌های پیشنهادی را آماده کرده‌ایم تا در شورا بررسی شود. همچنین پیشنهاد کردیم برای برخی از خدمات شهرداری - مانند جمع‌آوری زباله - عوارض وضع شود؛ از این رو، در حدودی از عوارض نوسازی را در پیشنهاد به عنوان هزینه جمع‌آوری زباله در نظر گرفته‌ایم.

● سوال دیگر این است که برنامه پنجساله شما چه ارتباطی با طرح جامع دارد؟

(۳) استحضار داریم که طرح جامع، طرحی است که باید پس از ۱۰ یا ۱۵ سال مورد بازنگری قرار گیرد. در حال حاضر، طرح جامع در شهر اصفهان به ۱۵ سال رسیده و تطبیقش را با زمان آن دست داده است؛ بنابراین باید در آن بازنگری شود. همان‌طور که گفتیم، ما عمدتاً در تدوین برنامه‌ها به عنوان منابع بالادستی، خیلی به طرح توسعه استراتژی که مشاور تهیه کرده است تکیه کردیم. در این میان، قطعاً طرح جامع، درجه‌های تفصیلی شهر و منابع دیگری که ذکر کردم نیز مدنظر بوده است.

● یکی از معضلات شهرداریها عدم هماهنگی در مدیریت واحد شهری است. همان‌طور که می‌دانید بسیاری از وظایف درآمدزا از سوی برخی سازمانها قبضه شده و وظایفی که جذابیت و درآمدی نداشته‌اند برای شهرداریها باقی مانده است؛ آیا توجه به این موضوع، شما در برنامه پنجساله، تمهیدی برای استرداد آن وظایف و مدیریت واحد شهری در نظر گرفته‌اید؟

(۴) طبق ماده ۱۲۶ برنامه سوم توسعه، این موضوع از وظایف دولت است. همچنین این موضوع در جلسات کلاس‌شهرها - در رده‌های مختلفی که برگزار می‌شود - از موضوعات مهمی است که تا به حال در مورد آن بحث شده است و علاوه بر این، مدافع شدیم که این بحث به وزارت کشور نیز کشیده شده و کارشناسان در حال بررسی آن هستند. بحث مورد نظر را ما هم در شورای شهر خودمان مطرح کردیم و شورای شهر، هم اکنون این موضوع را پیگیری می‌کند. چنین موضوعاتی امکان دارد که تحقق یابد، ولی در هر صورت چون این یک مورد قانونی است، تا تصویب نشود ما نمی‌توانیم در این زمینه برنامه‌ریزی کنیم. البته بین شهرداری اصفهان و سازمانها و شرکت‌های خدماتی دیگر، تفاهمی در این زمینه به وجود آمده که با این ظاهر، مسائل حل خواهد شد. یکی از اقداماتی که در برنامه پنجساله دوم به صورت اجرایی پیش‌بینی کردیم، این است که کاتالوگ‌های مشترکی در شهر حاضر کنیم تا خدماتی که در شهر انجام می‌شود از طریق این کاتالوگ باشد و نوله‌های آب، فاضلاب، گاز و شبکه‌های ارتباطی برق و تلفن از

این کاتالوگ عبور کنند. این موضوع زیبایی شهر را نیز در پی خواهد داشت؛ همچنین خط‌های شرکت‌های باندها باعث آزار مردم و آلودگی به زیبایی شهر خواهد شد.

● همان‌طور که می‌دانید برنامه پنجساله شهرداری باید به تصویب شورا برسد. شهرداری اصفهان اصولاً چه نقش و جایگاهی برای شورا در این زمینه قائل است؟

(۵) جای خوشحالی است که شورای شهر اصفهان به لحاظ وحدت و انسجام، یکی از موفق‌ترین شوراهای کشور است. از سوی دیگر، یکی از اعضای شورای اصفهان، برنامه‌ریزی، عضو شورای شهر است که در جلسات شورای اصفهان و در مراحل مختلف تدوین برنامه حضور می‌یابد و به این شکل، نظرات شورا در تدوین برنامه پنجساله لحاظ می‌شود.

● به عنوان سوال آخر، به نظر شما رویکرد شهرداریها نسبت به برنامه‌ریزی چگونه باید باشد؟

(۶) به نظر من وقت آن رسیده که شهرداریهای ما علاوه بر برنامه‌های کوتاه مدت به برنامه‌های میان مدت نیز بپردازند. همچنین برای اینکه برنامه‌های برای توسعه شهرشان داشته باشند لازم است که روی برنامه‌های دراز مدت هم کار کنند؛ یعنی تنها به برنامه‌های کوتاه مدت و میان مدت بسنده نکنند، بلکه به نظر من اکنون وقت آن است که به برنامه‌های بلندمدت نیز بپردازند و بر مبنای برنامه استراتژیک خود حرکت کنند. در این زمینه، شهرداریها باید آنگاه برنامه شهرشان را ترسیم کنند و ببینند که واقعاً چه انتظاری از شهرشان دارند و می‌خواهند شهر را به چه سببی به حرکت در آورند؛ آیا شهر را از منظر تاریخی می‌بینند و شهردستان این است که به جنبه‌های تاریخی، توریستی و گردشگری بپردازند و یا اینکه قابلیت دیگری را در شهر مدنظر دارند؛ این موضوع باید در تدوین برنامه‌های پنجساله لحاظ شود.

موضوع مورد توجه دیگر اینکه، همان‌طور که پیش از این نیز اشاره شد، در تدوین برنامه‌ها باید تمامی اسناد و مدارک حفظ شود تا در برنامه‌ریزی‌های آینده، مورد استفاده قرار گیرد. معمولاً مشکل شهرداریها این است که اطلاعاتشان در حافظه‌هاست و در جایی قبت و ضبط نمی‌شود تا در آینده، مورد استفاده قرار گیرد. همان‌طور که عرض کردم ما برای تدوین برنامه پنجساله اصفهان، هیچ اطلاعات مکتوبی از دیگر شهرداریهای کشور دریافتیم و در این زمینه، صرفاً در ماهنامه شهرداریها می‌توان تجاربی را یافت.

● از اینکه وقتتان را در اختیار ما گذاشتید متشکریم.

شورا و شهرداری؛ گذشته و فرارو

نازیلا مرادی

پا به عرصه نهادن شوراهای و فرود آنها به میدان مدیریت شهرها، شهرداریها را در بیان عملکرد سالانه و برنامه‌های فرارو، همراه شده است. اینک شوراهای نیز به عنوان مرجع تصویب کننده طرح‌های مدنظر شهرداری در معرض قضاوت منتقدان اند و دیگر شهرداریها به تنهایی مورد تشویق یا تنبیه آنان قرار نمی‌گیرند.

سالی که اکنون واپسین روزهای آن را پشت سر می‌گذاریم مملو بود از تصمیمات شوراهای در خصوص طرح‌های شهرداریها که به در دست یا غلط، باعث ایجاد تحول در هر یک از شهرهای کشورمان شد. اما آنچه تذکر آن در این مقال ضروری است اشتیاق انجام اموری از سوی شهرداریهاست که در سطح شهرها نمود بیشتری دارد؛ به عنوان مثال می‌توان به اسفالت خیابان، رنگ آمیزی جداول، قیر پاشی معابر و اموری از این دست اشاره نمود که نمونه‌های آن در این گزارش ذکر شده است. آنچه باید بیش از هر چیز مورد توجه شوراهای و شهرداریها قرار گیرد ترسیم اهداف سنجیده و برنامه‌ریزی بلندمدت برای تحقق آنهاست؛ اهدافی که خلاقیت، نوآوری، شکوفایی و بهسازی محیط زندگی را در شهرها به دنبال خواهد داشت.

در گزارش پیش‌رو خبرنگار ما گوشیده است با انعکاس عملکرد یکساله شورا و شهرداری و آنچه که قرار است در سال آینده به انجام برسانند، زمینه را برای برقراری ارتباط میان مطرح‌ترین مراجع مدیریت شهری یعنی شورا و شهرداری و آگاه نمودن آنها از عملکرد و برنامه‌های گذشته و آینده یکدیگر، مهیا کند.

شهرداری سمنان و افزایش درآمد سرانه

مهمترین اقدام مثبت شهرداری سمنان در سال گذشته، افزایش درآمد سرانه از طریق سرمایه‌گذاری در بخش زمین و مسکن بود. همچنین رایانه‌های کردن تمامی خدمات شهرداری، تعدیل نیروی انسانی و جذب افراد متخصصی از دیگر اقدامات این شهرداری بوده است. در زمینه فعالیت‌های عمرانی نیز، احداث یک پارک ۸ هکتاری، شهرسازی و پایانه مسافری، مهمترین اقدامات شهرداری سمنان بوده است. اجرای شبکه اختصاصی آبیاری فضای سبز با ۵ میلیارد ریال اعتبار، ساختن پاساژ و ۲ پارکینگ بزرگ از جمله مواردی هستند که در سال آینده توسط این شهرداری به تحقق خواهند پیوست.

شورای شهر سمنان و توجه به گردشگری

یکی از مهمترین اقدامات شورای شهر سمنان توجه به بخش گردشگری است. این شورا ضمن انجام مطالعاتی در زمینه توسعه و عمران شهری، مجوز احداث ۲۵۰ واحد مسکونی - تجاری را جهت واگذاری به جوانان و افراد بی‌بضاعت صادر کرده است.

همچنین شورای این شهر ضمن دعوت از کارشناسان، رؤسای دستگاهها و نهادهای اجرایی استان و شهرستان جهت مشورت‌های کارشناسانه، اساتید سازمان آتش نشانی و خدمات شهری را نیز به تصویب رسانده است. صدور مجوزهای احداث نماشگاه و فروشگاه در پارک ۱۷ شهریور، احداث نواحی سه‌گانه شهرداری، ایجاد زنگ سرای کارکنان در مشهد مقدس، احداث جایگاه سوخت گاز در سطح شهر و «سراج» پارک شهید گلستان از دیگر فعالیت‌های شورا در سال گذشته جاری بوده است. شورای شهر سمنان در نظر دارد در سال آینده، زمینه‌های بهسازی بافت قدیم شهر را فراهم کند. لازم به ذکر است که اجرای سیستم آبیاری فضای سبز، احداث کشتارگاه صنعتی و بهداشتی با مشارکت بخش خصوصی و تشکیل شورای محلی نیز از برنامه‌های آینده این شورا است.

شهرداری خرم‌آباد و پایانه بزرگ مسافری

مهمترین اقدام شهرداری خرم‌آباد در سال گذشته و جاری، احداث پایانه فرستادن خرم‌آباد بود. این پایانه که هنوز به بهره‌برداری نرسیده است با صرف هزینه‌ای بالغ بر ۷ میلیارد ریال و در زمینی به مساحت ۶ هکتار به بخش خصوصی سپرده شده است. شهرداری این شهر با کمک و مساعدت شورای شهر در سال جاری، احداث چند پارک محلی، کاشت خیابان شورا و تعویض فلز اول خیابان حافظ را در دستور کار خود قرار داده است. ادامه تعویض خیابان حافظ، احداث پارک محلی در ۳ منطقه از خرم‌آباد، احداث خیابان یادگان به منظور کاهش بار ترافیکی منطقه و جمع‌آوری آبهای سطحی و فاضلاب، مهمترین اقداماتی هستند که در سال آینده به همت شورا و شهرداری خرم‌آباد به واقعیت خواهند پیوست.

شورای شهر خرم‌آباد علاوه بر ایفای نقش مؤثر در پیشبرد فعالیت‌های شهرداری در سال گذشته به تهیه اساتید و تأمین اعتبار برای سازمان بازرسی و مرکز تحقیقات و پژوهش اهتمام ورزیده است. شورای شهر خرم‌آباد در نظر دارد در سال آینده مقدمات گسترش جاده اصلی خرم‌آباد را به طول ۱۰ کیلومتر فراهم کند.

شهرداری رشت و اهتمام به امور بانوان

رحمت حمیدی، شهردار رشت، با اعلام این مطلب که در سال آینده پارک و سالنهای ورزشی ویژه بانوان در شهر رشت احداث خواهند شد به خبرنگار ما گفت: احداث خیابان نوشیروان در هسته مرکزی شهر به منظور کاهش ترافیک و ایجاد خیابانی جدید جهت اتصال خیابان لاهیجان به بلوار شهید انصاری از جمله اقداماتی است که در سال آینده توسط شهرداری صورت می‌گیرد. احداث این خیابان جدید به میزان قابل توجهی از بار ترافیک میدان شهرداری رشت می‌کاهد.

احداث قمار دوم طرح تفریحی، فرهنگی و ورزشی عینک، احداث ساختمان شورا و توانخانه از دیگر اقدامات شهرداری رشت در سال آینده است.

سال گذشته شهرداری رشت با احداث بازارچه تختی و واگذاری آن به افراد بیکار، گام مهمی در جهت رفع معضل بیکاری در این شهر برداشت. احداث بلوار لاگان، فاز پنجم ۳۵ متری، بخیلی و ایجاد ۴ پانسیون و راهپله - رانندگی و چند زمین ورزشی، مهمترین فعالیت‌های شهرداری رشت در سال گذشته بوده‌اند.

شورای شهر رشت و کمیسیون‌های سه‌گانه

سروش اکبرزاده، رئیس شورای شهر رشت، تأسیس کمیسیون‌های بهداشت، توسعه و عمران شهری، فرهنگی و اجتماعی را عامل مهمی در پیشبرد اهداف شورای شهر رشت دانست. پرداختن به معضل دفن زباله، تأسیس بازارچه‌های محلی، ساماندهی ترافیک، پاسخگویی به مراجعان شهرداری و نامگذاری‌های جدید در خیابانها و معادین، مهمترین فعالیت

کمیسیون های یادشده را در سال گذشته تشکیل می دهد.

همچنین سه هکتار شورای شهر رشت در سال آینده نخستین فرهنگسرای رشت، سوزه و کتابخانه مشروطه و بنای یادمان شهدای بهر بهر داری خواهد رسید. این شورا قصد دارد در سال آینده، زمین را رایگان به پژوهشکده گیلان شناسی واگذار نماید. برگزاری سمینار بین المللی مهندسی مکانیک در دانشکده فنی گیلان در سال آینده، تصمیم است که شورای شهر رشت از هماکنون در پی تحقق آن است. اکبرزاده می گوید: برخلاف سال گذشته که شورا بیشتر به امور شهرداری می پرداخته، امسال سعی ما بر این است که وظایف حاشیه ای شورا را عمیق بخشیم.

شهرداری کاشان و کاهش تصدی

مهمترین اقدام شهرداری کاشان در سال گذشته، تعدیل نیروی انسانی، واگذاری امور خدماتی به بخش خصوصی، آموزش پرسنل و مقاوم سازی ساختمانها در برابر زلزله بوده است. تأسیس فرهنگسرا، کاوشکده جوان، خانه مطبوعات، پایانه مسافری، بازگشایی سینمای رودخانه و انتقال مشاغل مزاحم به خارج شهر از برنامه های آینده شهرداری کاشان است. وکیلی، شهردار کاشان، ضمن اینکه مهمترین

اقدام شهرداری را در سال آینده، تدوین برنامه پنجساله عنوان می کند می گوید: ایجاد میدان جدید و بلوارها و بازسازی بناهای تاریخی از جمله کارهای است که سال آینده به آن می پردازیم. وکیلی توجه و تأکید بر سوابق تاریخی و فرهنگی کاشان را عاملی برای تبدیل این شهر به قطب توریستی و گردشگری می داند.

از دیگر اقدامات ارزنده شهرداری کاشان در سال گذشته، ایجاد نخستین تشکل مردمی تحت عنوان تشکل کوپر سبز بود. لازم به ذکر است که این تشکل مردمی تاکنون در زمینه مسائل زیست محیطی و آموزش شهروندان بسیار مؤثر بوده است.

شورای شهر کاشان، شورای نمونه استان اصفهان

شورای شهر کاشان با نظارت مستقیم بر عملکرد شهرداری و بهبود کیفی نیروی انسانی در شهرداری در سال گذشته، به عنوان شورای شهر نمونه در سطح استان اصفهان شناخته شده است. این شورا با وجود مشکلات شدید مالی توانسته است زمینه اجرای پروژه های رفاهی،

تفریحی و فرهنگی را در سطح شهر فراهم کند.

عصراچی، عضو شورای شهر کاشان، ضمن بیان این مطلب که مهمترین اقدام شورا در سال گذشته، تصویب برنامه مدون شهرداری بوده است اضافه می کند: در سال آینده شورای شهر، مشکلات و پروژه های نیمه تمامی را که از گذشته به یادگار مانده است، شناسایی و به آنها رسیدگی می کند. از دیگر دغدغه های شورا در سال آینده توسعه فضای سبز و پرداختن به مسائل ورزشی، تفریحی و فرهنگی جوانان است.

شهرداری سقز، مواجهه با بحرو بیت و بیکاری

احداث و تکمیل پارک سوار میدان استقلال، پیاده روی، آسفالت خیابانها و محله ها، احداث مراکز تفریحی، استخر و زمین اسکیت در پارک مولوی، اجرای پروژه آبیاری پارک کوثر و بوستان شهید بهشتی و بازیابی فضای سبز این بوستان، مهمترین فعالیت های شهرداری سقز در سال گذشته بوده اند. در کنار فعالیت های یادشده، تجهیز گلخانه های موجود در شهر و حفر و احداث ۳ حلقه چاه جهت آبیاری پارک کوثر نیز توسط این شهرداری صورت گرفته است.

شهرداری سقز در سال آینده تصمیم دارد ضمن انجام وظایف قانونی به تدوین برنامه و روش های کاربردی جهت رفع مشکل سد عمیر نیز بپردازد.

گفتنی است که چهره شهر سقز به دلیل کمبود آب و بیکاری و مهاجرت های بی رویه به شهر، اکنون پوشیده از دستفروشان است که بنا به روای این شهر را کلاً در اختیار گرفته اند.

شورای شهر سقز و دغدغه فضای سبز

عزیزی، رئیس شورای شهر سقز، مهمترین ضرورت را در سال آینده، اختصاصی بودجه به فضای سبز عنوان می کند. عزیزی گفت: انتخاب شهردار را توسط شورا، رمز موفقیت شورا می دانم. مهمترین اقدامات شورا را در سال گذشته که با همکاری شهردار به تحقق پیوست به این شرح بیان می کند: راه اندازی کشتار گاه صنعتی و منور، اسفالت معابر، امتداد دو بلوار هفت تیر و کوستان و آبیاری فضای سبز به طریق آبیاری قطره ای.

شهرداری بیرجند و افزایش ۴۰ درصدی در آمد

با توجه به کمبود سرانه فضای سبز در بیرجند، مهمترین برنامه شهرداری بیرجند در سال گذشته احداث پارکها و فضاهای تفریحی بوده است. متعاقب این اقدام، احداث پارکهای مختلف، محل بازی کودکان و زمینهای ورزشی در ۱۰ محله شهر نیز مورد توجه قرار گرفته و به بهره برداری رسیده است. این شهرداری در سال گذشته توانسته است از طریق آموزش پرسنل، مکتبچه کردن سیستم نوسازی، جذب اعتماد مردم و تنویر آسان برای پرداخت به موقع جوازها و مهیا کردن زمینهای لازم برای سرمایه گذاری بخش خصوصی در امر مسکن، در آمد خود را تا ۴۰ درصد افزایش دهد.

مهمترین ابتکار این شهرداری، جلب مشارکت های مردمی در امور عمرانی شهر و استفاده از کمک های مردمی در اجرای این گونه امور است. از نمونه های بارز این اقدام می توان به کنسرتی بازار بیرجند اشاره نمود که توسط مردم اجرا شد و به بهره برداری رسید.

شورای شهر بیرجند و بهسازی بافت تاریخی

شورای شهر بیرجند در کنار فعالیت های مربوط به شهرداری، زیرساختی شهر، اسفالت معابر، ایجاد فضاهای سبز ورزشی، ساماندهی خدمات شهری، ایجاد نواحی شهری، جذب نیروهای متخصص در شهرداری و تأسیس سازمان پارکها و فضای سبز سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی را در فهرست برنامه های سال گذشته خود ثبت کرده است. این شورا قصد دارد در سال آینده به برنامه های چون اصلاح هتدمی معابر اصلی و مرکزی شهر و بهسازی بافت قدیمی شهر بپردازد.

اجرای طرح باغچه-کلاس اول در بوستانهای شهر مشهد

طرح باغچه کلاس اول در بوستانهای شهر مشهد اجرایی شود.

به گزارش روابط عمومی شهرداری مشهد، این طرح به منظور گسترش فضای سبز شهر مشهد با همکاری دانش آموزان سال اول ابتدایی و با همکاری سازمان پارکها و فضای سبز و آموزش و پرورش مشهد اجرا می شود.

هدف از اجرای این طرح، تقویت حس مسئولیت کودکان در نگهداری از فضای سبز و ایجاد روحیه و فرهنگ عشق ورزی به طبیعت پاک در آنان است.

از آثار و پیامدهای فرهنگی اجرای طرح مذکور می توان به استفاده از ظرفیتهای بالا و سائقه شهرداری و آموزش و پرورش در گسترش فضای سبز، ایجاد روحیه توجه به درختکاری و طبیعت سبز در کودکان و گسترش فرهنگ عشق ورزی به طبیعت و مراقبت مردم از آن اشاره کرد.

شایان ذکر است که در این طرح، هر یک از دانش آموزان، نهال کوچکی در محلهای از قبل تعیین شده می کارند و هدایایی نیز دریافت می کنند.

تلاش شهرداری حمیدیا برای احیای اماکن تاریخی

حمیدیا - سیدرضا خانی

شهرداری حمیدیا برای احیای اماکن تاریخی، جذب توربست و ایجاد اماکن تفریحی تلاش می کند.

به همین مناسبت، شهرداری حمیدیا با پیگیریهای مستمر و تشکیل جلسات متعدد با مالکین و زارعان باغی به نام تاجی، سرانجام موفق شد ۱۷ هزار مترمربع از این باغ را تعلق نماید.

باغ تاجی، علاوه بر موقعیت ممتاز کمانی، دارای عملارتی زیبا با قدمت ۹۰۰ ساله زیر بنایی سه ساحت، ۹۰۰ متر و جریان آب قنات در طول سال در دل باغ است؛ همچنین وجود درختان انار، داروخت خاص به باغ بخشیده است.

این گزارش می افزاید: ساختمان این باغ به علت بی توجهی مالکین قبلی در حال تخریب بوده و به علت مخروبه بودن، مشکلات اجتماعی قراوانی به وجود آورده بود؛ همچنین به علت عدم آبیاری درختان موجود فضای سبز آن نیز در حال از بین رفتن بود.

حرفقت باغ تاجی توسط شهرداری با هزینههای بالغ بر ۴۵۰ میلیون ریال به اتمام رسیده و با سرقت ساختن، کار محوطه سازی، ساخت ابنعا و اجرای تأسیسات باغ، آغاز شده است.

شهرداری حمیدیا امیدوار است از این فضا علاوه بر مرکزی تفریحی به عنوان یکی از مجموعه های جذاب گردشگران نیز استفاده شود.

شایان ذکر است که شهر حمیدیا در بهمن ۱۳۷۲ به نام استاندار فقید استان یزد، مرحوم حمیدیا تأسیس شده است.

تیریز و سرعت غیرمجاز خودروها

عضو کمیسیون عمران شورای اسلامی شهر تیریز از برخورد نامناسب دایره راهنمایی - رانندگی در مواجهه با سرقت های غیرمجاز در سطح خیابانهای این شهر انتقاد کرد.

به گزارش روابط عمومی شهرداری تیریز، پسر شریفی با اعلام ناراحتی خود از وضعیت گذراندن و سطح ترافیکی شهر تیریز گفت: برخی از رانندگان در سطح شهر، بدون توجه به قوانین و قوانین ترافیکی، امنیت شهروندان را به خطر انداخته اند و این دو حال است که مسافران راهنمایی - رانندگی با متخلفان برخورد مناسبی نمی کنند!

همچنین عضو دیگر شورای شهر تیریز گفت: اکثر جرمه ها به خودروهای در حال توقف تعلق می گیرد، در حالی که بیشتر تصادفات و جرائم مربوط به خودروهای در حال حرکت است و راهنمایی - رانندگی باید حساسیت بیشتری در این زمینه نشان دهد.

شایان ذکر است که در آخرین جلسه شورای شهر تیریز، احداث پارکینگ برای بهسازی بناهای شهر تیریز مورد تأکید قرار گرفت و مقرره شد بهیچوجه بناها عقب کشیدن نرودهای خود، محوطه های برای پارکینگ خودروهای متعلق به مراجعان ایجاد کنند تا باعث ترافیک خیابانهای اطراف نشود.

ابلاغ دستوردهمایش مدیران عامل اتوبوسرانی ها در تیریز به استانها

دستاوردهای عملی و معیومات همایش مدیران عامل اتوبوسرانی ها و شهرداران شهرهای بالای یک صد هزار نفر از سوی معاونت هماهنگی امور عمرانی برای اجرا به استاندارها ابلاغ شد.

این موارد عبارتند از: بررسی و اقدام در زمینه خصوصی سازی اتوبوسرانی ها، تعدیل نیروی سراد اتوبوسرانی، حفظ، نگهداری و بهره برداری صحیح از اتوبوس های موجود، آموزش کارکنان، مکانیزه نمودن سیستم تار اتوبوسرانی ها، استفاده از مدیران و مشاوران متخصص در مدیریت اتوبوسرانی ها، تأکید بر زیبایی و نظافت اتوبوس ها، حمایت شهرداریها و شوراهای اتوبوسرانی ها و کمک بیشتر شهرداریها به اتوبوسرانی ها، در نظر گرفتن ضوابط کارشناسی برای تخصیص اتوبوس به مسیر، برنامه ریزی برای زمان بندی حرکت اتوبوس ها، تصویب بودجه اتوبوسرانی ها قبل از تصویب بودجه شهرداریها، لحاظ نمودن میزان کره به مصوب توسط شورای شهر و اصلاح شیوه های ستن تعمیر و نگهداری ماشین آلات شهرداریها و اتوبوسرانی ها.

همچنین مقرر گردید نظارت گرا به دریافت شده و هزینه های حایه جایی مسافر، محاسبه شود و در بودجه شهرداریها مد نظر قرار گیرد.

شهرداری کاشان طرح تفصیلی بافت قدیم تهیه کرد

شهرداری کاشان طرح تفصیلی بافت قدیم شهر را تهیه کرد.

به گزارش روابط عمومی شهرداری کاشان، علاوه بر بازسازی و مرمت بناهای با ارزش قدیمی و تقویت کاربری برخی از آنها، شهرداری با همکاری وزارت مسکن و شهرسازی اقدامات احداث یک مجتمع مسکونی در بافت قدیم شهر را نیز فراهم کرده و در طراحی این مجتمع مسکونی که با معماری سنتی ساخته خواهد شد، تمام نیازهای یک شهر امروزی مدنظر قرار گرفته است.

در بخش دیگری از این گزارش آمده است که این حرکت به دلیل عدم پاسخگویی بافت قدیم به نیازهای زندگی امروز شهروندان در حال انجام است.

شهردار کاشان معتقد است بی توجهی به بافت قدیم شهرها و خالی شدن آنها از سکن، مشکلات اجتماعی و امنیتی قراوانی برای شهروندان به وجود آورده است؛ همچنین معماری قدیم شهرها یا خواسته های امروزی

شهروندان از قبیل سیستمهای سرمایش - گرمایش و راههای دسترسی عبور و ایستاق نقلیه همچونانی نثارند.

گزارش دیگری از این شهرداری می‌افزاید کنار بسازسازی و سرعت بازار مسکن‌های این شهر به حدت و خد بافت قدیم شهرداری به اتمام رسیده است.

سرمت این بازار به دست استاد کاران معماری سنتی کاتبان انجام شده است و در عملیات بازسازی سابق بازار از لنگه‌های قدیمی و قوسهای تخریب نشده الگویاری گردیده و ترمیم متفک گنبدی به صورت پوشش سنتی و با استفاده از مصالح سبک - طبق طرح قدیم آن - اجرا شده است.

شایان ذکر است که بازار یاد شده، یکی از آثار دوره سلجوقی است.

انتقال مشاغل مزاحم بزرگ به شهرک مخصوص

بزرگ - مسدود شده مشاغل شهرداری بزرگ اقدام به انتقال کارگاهها و مشاغل مزاحم به شهرکی خارج از شهر نموده است.

در این محل - که شهرک مشاغل فنی نام گرفته است - ۶۸ واحد کارگاهی پیش‌بینی شده و از این تعداد، ۳۳۰ واحد واگذار شده است. همچنین در این مکان، محلی نیز برای خرید و فروش خودرو و منظر قرار گرفته است.

گزارش رابطه خوبی ما حاکی از این است که در جهت ایجاد اشتغال و عدم به کارگیری اتباع بیگانه غیرمجاز، شهرداری بزرگ ۲۰۰۰ تن از اقامتگاه‌ها را در خدمات شهری را از اخراج نموده و از طریق یکی از شرکت‌های خدماتی، نسبت به جذب افراد بومی اقدام کرده است.

همچنین این گزارش می‌افزاید شهرداری بزرگ به منظور آشنایی پرسنل فنی شهرداری با وظایف و دستورالعملها، سهولت در انجام امور ارتباطی و جلب رضایت آنان، کلاسهای آموزشی کوتاه مدت برگزار می‌کند.

در این کلاسها پرسنل واحدهای مختلف فنی و عمرانی شهرداری، آموزش‌هایی لازم را در مورد طرح تفصیلی و دستورالعملهای هماهنگ سازی امور محوله فرا می‌گیرند.

در شهرداری منطقه یک تبریز خانواده‌های حاشیه نشین ساماندهی می‌شوند

خانواده‌هایی که در ساخت و سازهای نامناسب حاشیه‌ای موجود در حریم طرح کنار گذر شمالی شهرداری منطقه یک تبریز سکونت داشتند، در محل جدیدی به نام «کوی عمران» اسکان یافتند.

به گزارش روابط عمومی شهرداری منطقه یک تبریز، آقای احمدی، شهردار این منطقه با اشاره به لزوم ساماندهی وضعیت نامطلوب حاشیه‌نشینی - که یکی از معضلات عمده شهرداریها در پیشبرد طرحهای عمرانی محسوب می‌شود - اظهار داشت: ساخت و سازهای غیرمجاز متعددی در حریم طرحها قرار دارند و ضروری است که به منظور ساماندهی این وضعیت، لایحه‌نجات، مناطق یاد شده به صورتی اساسی، به‌سازی شوند و خانواده‌های ساکن در آنها در محلهای مناسبی که پاسخگوی نیازهای زندگی شهری معاصر است، اسکان یابند.

وی افزود: شهرداری منطقه یک تبریز با اجرای طرح ساماندهی وضعیت نامناسب محلات حاشیه‌نشین - که سیاهی نامطلوبی برای شهر به وجود آورده بود - از شهریور سال جاری، کنار آزادسازی حدود ۷۰۰ باب ساخت و ساز را با اعتباری بالغ بر ۷۴۲ میلیون ریال آغاز نموده است و طرحهایی را نیز برای اسکان خانواده‌های ساکن در محلات یاد شده در دست اجرا دارد.

همچنین گزارش دیگری از رابطه خوبی ما حاکی است به منظور نگهداری و توسعه فضای سبز این منطقه، طرح لوله‌گذاری انتقال آب خام نیز به اجرا در آمده است. این شهرداری با خرید جاه‌های شخصی و لایزومی و تجهیز آنها از آبهای خام زیرزمینی برای توسعه فضای سبز شهری بهره‌می‌برد.

با هدف برنامه‌ریزی برای تهیه برنامه پنجساله برگزار شد اولین همایش مهندسان و متخصصان شهری مراغه

مراغه - ابراهیم نجفی شهرداری مراغه - اولین همایش متخصصان و مهندسان مسائل شهری را دی ماه گذشته برگزار کرد.

خلیای، شهردار مراغه، هدف از برگزاری این همایش را جلب مشارکت شهروندان، صاحب نظران و تخیگان مسائل شهری در مورد تهیه و تدوین برنامه پنجساله عمرانی شهرداری و استفاده از توانایی‌های ملای شهروندان در اجرای پروژه‌ها عنوان کرد.

گزارش رابطه خوبی ما حاکی است که در این همایش، کارشناسان استانی در آذربایجان شرقی به ایوان سخنرانی در مورد سرفصلهای برنامه پنجساله عمرانی شهرداری پرداختند و معضلات و راهکارهای لازم را در این زمینه بررسی نمودند.

همچنین مقرر گردید در مراحل تهیه و تدوین برنامه پنجساله، نظرات و ایده‌های شهروندان نیز پس از بررسی در کمیته‌های تخصصی مورد استفاده قرار گیرد.

شهرداری شوشتر و زیباسازی خیابانها

شوشتر - علیرضا کبیری پور

واحد زیباسازی شهرداری شوشتر، اقداماتی را با توجه به ویژگیهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، بافت نیمه سنتی و پیش‌بینی طرح جامع شوشتر در مورد زیباسازی خیابانهای شهر به اجرا درآورده است.

این واحد در این زمینه اقداماتی را از جمله ساماندهی تابلوهای مغازه‌ها، مرمت و رنگآمیزی سایاتهای فلزی، برج‌نشین و سائیل اصفی و تابلوهای فرسوده از خیابان و زیباسازی نماهای رو به خیابان مانند بالکن‌ها و پشت‌بامها به انجام رسانده است. شهرداری شوشتر به این منظور و به جهت آماده‌سازی امکانات عمومی با توزیع اطلاعاتی، اهالی و کسبه شوشتر را در این زمینه توجیه و آماده همکاری نموده است.

شایان ذکر است که در پایان اجرای این طرح، نتایج زیر به دست آمده تمامی تابلوهای خیابان اصلی به صورت افقی نصب شد و تابلوهای که در پیاده‌رو نصب شده بودند با توجه به ازدحام جمعیت و عرض کم پیاده‌روها جمع‌آوری گردید. حدود ۷۰ درصد از سایاتهای فلزی فرسوده رنگ آمیزی شد و کسبه ملزم به حفظ زیبایی پیرامون محل کار خود شدند و تمامی تابلوهای فرسوده و سطوحی زیاده بلااستفاده از سطح خیابانها جمع‌آوری شد. شوشتر در شمال استان خوزستان قرار

دارد و دارای جمعیتی بالغ بر ۹۰ هزار تن است.

شهرداری آمل و مسابقه نقاشی

آمل - علیرضا میرکمالی

شهرداری آمل، مسابقه نقاشی در زمینه آتش‌نشانی برگزار کرد.

این مسابقه که با همکاری اداره آموزش و پرورش با عنوان «آتش ویران می‌کند» برگزار شد، کودکان و نوجوانان گروه سنی ۶ تا ۱۵ سال را نسبت به موضوع آتش و آتش‌نشانی حساس نمود.

در پایان این مسابقه از بین ۲۵ هزار نقاشی رسیده به ۲۰ تن از شرکت‌کنندگان، هدایایی نیز اهدا شد.

همچنین گزارش رابطه خوبی ما حاکی از این است که به منظور رشد و تقویت ورزش همگانی، شهرداری آمل همه ماهه، همایشی در مورد گوه‌نوردی با حضور شهروندان و علاقه‌مندان به طبیعت در جنگلهای آمل برگزار می‌کند.

از دیگر اهداف برگزاری این همایش، آشنایی بیشتر شهروندان با نحوه حفظ و نگهداری قضاای سبز و محیط زیست و کوهستانیها عنوان شده است.

گردهمایی معاونان امور عمرانی در بوم

چهارمین گردهمایی معاونان امور عمرانی، پنجم و ششم بهمن ماه در ارگ جدیدیم برگزار شد.

در این گردهمایی احمد خزرم موضوعاتی را مانند وظایف اصلی حوزه

معاونت هماهنگی امور عمرانی و سازمان شهرداریها مورد بحث و بررسی قرار داد و بخشنامه بودجه سال ۱۳۸۰ شهرداریهای کشور، طرحهای ساماندهی ترابریک و دیگر موضوعات مرتبط نیز بررسی شد.

شایان ذکر است که گزارش کاملی از این گردهمایی در شماره‌های آینده ماهنامه ارائه خواهد شد.

مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری

اخبار پژوهشی این شماره به برنامه زمان بندی
گردهمایی های مرکز اسکان بشر سازمان ملل متحد در
سال ۲۰۰۱ اختصاص دارد.

برنامه زمان بندی گردهمایی های مرکز اسکان بشر ملل متحد UNCHS در سال ۲۰۰۱

زمان	موضوع	مکان	سازمانهای برگزار کننده	نحوه ارتباط
۲۹ ژانویه تا ۲ فوریه	زمان شهردار و رئیس شورای شهر موفق	هاگتس (فلیپین)	City Net	Email: City.net @ po.ijinet.or.jp
۲۹ ژانویه تا ۲ فوریه	سومین اجلاس بین المللی اقتصاددانان در زمینه مسائل توسعه و جهان گرایی	هاوانا (کوبا)	انجمن اقتصاددانان آمریکای لاتین (کارائیب) و انجمن ملی اقتصاددانان کوبا	Calle 22 No. 601 esq. 8a Miramar, Playa Ciudad de Havana CP 113000, Cuba Tel: 249461, 293305, 245309, 292084 Fax: 223496 Email: anec @ info. get. cma.net
فوریه	دومین اجلاس کمیته مقدماتی (فدرال کاتی) استانبول ۵۰	نایروبی (کنیا)		
۱۲-۱۶ فوریه	هفدهمین دوره کمیسیون اسکان بشر	نایروبی (کنیا)	UNCHS (Habitat)	
۱۹-۲۲ فوریه	نخستین دوم کمیته نادر کاتی استانبول ۵۰	نایروبی (کنیا)	UNCHS (Habitat)	
۳-۶ می	کنگره دستور کار مشترک اتحادیه IULA-FMCU	ریو دو ژانیرو (آرژانتین)	اتحادیه بین المللی حکومت های محلی غیر آسپون جهانی شهر های متحده شهرداری ریو دو ژانیرو و دفتر UNCHS (Habitat) منطقه ای آمریکای لاتین و کارائیب	http://www.ilo.gov.br/iula-fmcu(IULA)
۶-۱۱ می	تکنولوژی جدید برای قرن جدید: FIG Working Week 2001	مسئول (کره)	کنفدراسیون نقشه برداری کره	The Organizing Committee of FIG working week 2001 624, Unhak-dong, Yongin-city, Kyonggi-do E-mail: juhkim @ kcac.co.kr Tel: +82-31-335-0851/2 Fax: +82-31-335-0853

نحوه ارتباط	سازمانهای برگزارکننده	مکان	موضوع	زمان
	UNCHS (Habitat)	نایروبی (کنیا)	اجلاس کمیته‌های خدمات محلی ایالات متحده معاهدت یا دومین دوره بنیادی کمیته مقدماتی استانبول + 5	میں (پیدا مشخص می‌شود)
	دفتر خانه مرکز اسکان بشر ایالات متحده	سائمبرگزی بلل متحد نیویورک، امریکا	اجلاس ویژه استانبول + 5 ایالات متحده انجمن عمومی بازنگری و ارزیابی میزان تحقق دستور کار اسکان بشر	ژوئن (زمان بعداً مشخص می‌شود)
	مؤسسه سیاست زمین (لینکلن)		سمینار بین‌المللی افراق فضاهای شهری	جولای (زمان دقیق بعداً مشخص می‌شود)
E-mail: Wctr @ cis.kotli.re.kr	دفتر خانه کنفرانس زمین WCTR و مؤسسه جدول نقل کره	ستول (کره جنوبی)	انجمن کنفرانس تحقیقات جدول نقل (WCTR)	۲۲-۲۷ جولای
Congress Secretariat, Iso CaRP Meuriskade 23, 2514 HD The Hague, The Netherlands Email: Secretariat @ iso.ca.rp.org http://www.iso.ca.rp.org Tel: +31-70-3346-2654 Fax: +31-70-361-7909	انجمن بین‌المللی برنامه ریزان شهری و منطقه‌ای	هلند	مسی و هفتین کنفرانس بین‌المللی IsoCaRP	۱۶-۲۰ سپتامبر
Donald R. Holton, Secretary General International Union for Housing Finance 111 E. Wacker Dr. Suite 800 Chicago, IL 60 801. USA website: www.housing Finance.org Email: don holton @ housing Finance.org Tel: 312 946 - 8200 Fax: 312 946 - 8202	اتحادیه بین‌المللی مالیة مسکن	واشینگتن D.C. و امریکا	بیست و چهارمین کنفرانس جهانی مالیة مسکن	۱۱-۱۴ نوامبر

مآخذ: <http://www.unchc.org/unor/unchc/home.htm>
 برای اطلاعات بیشتر: Email: Grace.Ntamutamba @ unchc.org

معیارهای شهردار نمونه از نظر شما

شهرداری رایین - استان کرمان

در پاسخ به نظر خواهی انجام شده در مورد معیارهای شهردار نمونه، پاسخهای متعدد و قابل توجهی به دفتر ماهنامه رسیده است. نمونه‌ای از این پاسخها، معیارهایی است که شهرداری رایین در قالب ۱۵ مورد «انتظار از شهردار» ارائه داده است.

۱- از شهردار انتظار می‌رود که هر روز از تمامی کارها و فعالیتهای روزمره شهرداری بازدید نماید، از مشکلات و علل عدم پیشرفت کارها آگاهی پیدا کند و در جهت رفع موانع اقدام نماید.

۲- از شهردار انتظار می‌رود که بر اساس بودجه سالانه - که پیش‌بینی شده - تمامی عوارضها و حقوق شهرداری را استیفا نماید.

۳- از شهردار انتظار می‌رود که در کار مدیریت خود بر امور شهر و نمازانش فقط بتواند نظاره‌گر خوبی باشد و از درگیر کردن عوامل خود در کارهای اجرایی پرهیز نماید؛ نتیجه دیگران را نیز به کار مفید و ادار سازد.

۴- از شهردار انتظار می‌رود که بتواند موافقت بخش خصوصی را در مورد سرمایه‌گذاری طرحهای مختلف شهری جلب نماید.

۵- از شهردار انتظار می‌رود که در اجرای طرحهای شهر خود، بیشتر به آن دسته از طرحها بها دهد که در جهت کفایت شهرداری مؤثرتر است و به عبارت دیگر، درامدزا است.

۶- از شهردار انتظار می‌رود که بتواند ارتباطی صحیح بین خنود و سایر ارگانها، سازمان و ادارات برقرار نماید و با تفاهد و برابری مقررات اقدام نماید.

۷- از شهردار انتظار می‌رود که بتواند ضمن هماهنگی لازم با اعضای شورای اسلامی شهر خود، در جهت پیشرفت شهر اقدام نماید.

۸- از شهردار انتظار می‌رود که آشنایی خوبی با علم مدیریت داشته باشد و با افراد و مجموعه کارکنان خود ارتباطی حسنه

برقرار کند، به طوری که کارها به نحو احسن پیش روند
۹- از شهردار انتظار می‌رود که شناخت کافی از شهر محل خدمت خود داشته باشد، به تمامی تنگناهای آن آشنا باشد و برنامه‌ریزی صحیح و به موقع، نسبت به رفع آنها بنماید.

۱۰- از شهردار انتظار می‌رود که رضایت شهروندان را مدنظر قرار دهد و در جهت به دست آوردن رضایت آنان برنامه‌ریزی صحیح شهری بنماید.

۱۱- از شهردار انتظار می‌رود که آگاهی خوبی نسبت به واحدهای مختلف اندازی خود کسب نماید و کاملاً بر آنها مسلط باشد؛ همچنین ارزشیابی مستمری از رفتار و عملکرد کارکنان داشته باشد و در جهت افزایش تبحر حرفه‌ای آنان اقدام کند.

۱۲- از شهردار انتظار می‌رود که مقایسه عملکرد او نسبت به سال، پیشرفت کارها باشد.

۱۳- از شهردار انتظار می‌رود که اطلاع کافی از قوانین شهرداری داشته باشد و باشد؛ همچنین به موقع و در جای خود بتواند آنها را مدنظر قرار دهد و به کار بیند.

۱۴- از شهردار انتظار می‌رود که صبر و حوصله، حسن خلق و صداقت در گفتار داشته باشد و به طور کلی رعایت شعائر، اخلاق و رفتار اسلامی را بنماید و با زیاده‌روی جوع به نحو شایسته برخورد کند.

۱۵- از شهردار انتظار می‌رود که در جهت خلاقیت، نوآوری و به کارگیری شیوه‌های مناسبه اصلاح و بهبود روشهای موجود، تقلیل هزینه‌ها و ارائه راه‌حلهای مناسب برای رفع موانع و مشکلات کام بردارد.

شهرداری بابل و معضل همواره زباله

رسواییان، شهردار بابل، با اشاره به این مطلب که به دلیل معضل بزرگ زباله در بابل در سال گذشته هیچ کدام از پروژه‌های شهرداری به اتمام نرسیده است می‌گوید: بخش عمده‌ای از اختیارات عمرانی ما در مسائل گذشته، صرف مسئله زباله شده اما در سال آینده برنامه‌هایی چون تمکک از ارضی برای بهبود عبور و مرور شهری، احداث ۳ کمربندی، تکمیل چند پارکینگ، ایجاد تأسیسات حفاظت شهری، تدوین برنامه‌های مربوط به بهبود محیط شهری، هدایت و دفع آبهای سطحی از طریق احداث کانالهای آب و ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی، فرهنگی، توریستی، شهرسازی و کتابخانه، مهمترین اقدامات شهرداری بابل در سال آینده تشکیل می‌دهند.

شورای شهر بابل، احداث کارخانه کمیوست

در سال گذشته، شورای شهر بابل نیز همچون شهرداری و فرمانداری این شهر، بیش از هر چیز با مشکل زباله روبرو بوده است. به این ترتیب، مهمترین اقدام شورا در سال گذشته به نتیجه رساندن موضوع احداث کارخانه کمیوست و انتخاب محل دفن بهداشتی زباله بوده است. در حال حاضر، مکان یادشده به تمکک شهرداری بابل درآمده است. لازم به ذکر است که طرح احداث یک پایانه بزرگ از جمله پروژه‌هایی است که مورد تأیید شورای شهر بابل قرار گرفته است. شورای شهر بابل امیدوار است در سال آینده این پایانه به کمک شهرداری به مرحله اجرا در آید.

شهرداری همدان و افزایش صدمه‌های اعتبارات

به همت شهرداری همدان در سال جاری، اجرای عملیات احداث پایانه مسافری بین شهری، مقبره عین‌القضاة همدانی، راه‌اندازی چند باواری، افزایش ایستگاههای آتش‌نشانی، احداث بله هوایی، میادین میوه و تره‌بار و شهرسازی در این شهر انجام شد.

لازم به ذکر است که شهرداری همدان با مساعدت شورا توانسته است در سال گذشته، اعتبارات خود را به میزان ۱۰۰ درصد افزایش دهد.

شورای شهر همدان، بانی مدیریت شورایی

همچنان که بیشتر نیز ذکر آن رفت، روابط حسنه و همکاری متقابل شورای شهر و شهرداری همدان در نهایت منجر به افزایش اعتبارات شهرداری به میزان ۱۰۰ درصد بوده است. در سال گذشته، شورای شهر همدان توسعه فضاهای درآمدزا و توجه به مناطق فراموش شده و محروم را در دستور کار خود قرار داد. یکی از اعضای شورای شهر همدان با اشاره به این مطلب که سرمایه‌گذارها باید بر اساس نیازهای هر محله تعیین شوند می‌گوید: شورای شهر همدان پرسشنامه‌هایی را در سطح شهر توزیع کرده است. براساس پاسخهایی که دریافت کردیم، لوگویتها و نیازهای هر محله برای شورا کاملاً روشن است. این عضو شورای شهر همدان، از بین رفتن مدیریت قسودی و گسترش مدیریت شورایی را در پروژه‌های عمرانی شهر همدان، موافقتی بزرگ برای شورای شهر همدان عنوان می‌کند.

شیراز و کاهش درآمد شهرداری

در سال جاری وضعیت درآمدی شهرداری شیراز از رشد قابل توجهی برخوردار نبود. رحیمی، شهردار شیراز، در این باره می‌گوید: با وجود مشکلات درآمدی، پروژه‌های شهرداری متوقف نشد و در سال جاری، شاهد بهره‌برداری از طرحهای شهرداری در مناطق مختلف بودیم. رحیمی استفاده از سایت‌های رایانه‌ای، قرائتخانه و ایجاد زمینه خوداشتغالی را از جمله خدمات شهرداری در سال گذشته عنوان می‌کند و می‌گوید: در سال آینده طرحهایی همچون ادامه کار چند خیابان، احداث بله، زیرگذر و ۲ بوستان، احداث ساختمان آتش‌نشانی و میدان میوه و تره‌بار توسط شهرداری شیراز به بهره‌برداری می‌رسد.

شورای شهر شیراز و حفظ بافت تاریخی

شورای شهر شیراز در سال گذشته علاوه بر اهتمام در تدوین برنامه

بیطبقات و توجه به پتانسیل‌های موجود گردشگری، بازسازی و مرمت سازه‌های تاریخی را نیز در آس برنام‌های خود قرار داده است. گسترش فضای سبز، تأکید بر ارتقای امور فرهنگی و توجه بیشتر به حفظ بافت تاریخی و قدیمی شیراز از جمله مواردی است که در سال آینده نیز مورد تأکید این شورا قرار می‌گیرد.

تجهیزات آب نما

طرح - اجراء - فروش

پس از سالها فعالیت در صنعت آب بهترین
۷۵٪ خدمات عرضه میگرد

تلفن ۷۵۲۱۶۶۶۱ خط ۰۲۵۲-۴۶۱
مدرسه پستی ۱۵۶۵۵-۳۱۱ پستی ۱۵۶۱۷

تولید کننده تجهیزات آب نما
پیمانکاران آب نما

برای اختصاص یا عمومی بودن اموال شهرداری بیان شده است. ماده ۱۹ قانون نوسازی و عمران شهری (همان طور که قبلاً اشاره شد) نیز آورده است: «هرگاه در نتیجه اجرای طرحهای شهرداری تمام یا قسمتی از معابر به صورت تنگ و در آمد آن قسمت متعلق به شهرداری بوده و هرگاه شهرداری قصد فروش آن را داشته باشد مالک مجاور در خرید آن حق تقدم خواهد داشت».

شهرداریها می توانند با رعایت مقررات قانونی و آیین نامه مالی شهرداریها نسبت به معامله اموال اختصاصی خود اقدام کنند و این معاملات با توجه به بند ۱۴ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی باید به تصویب شورای اسلامی شهر برسد: «تصویب معاملات و نظارت بر آنها اعم از خرید، فروش، مقاطعه، اجاره و استیجاره که به نام شهر و شهرداری صورت می پذیرد یا در نظر گرفتن صرفه و صلاح با رعایت مقررات آیین نامه مالی و معاملات شهرداری».

لازم به ذکر است که توقیف اموال شهرداری (اعم از عمومی و

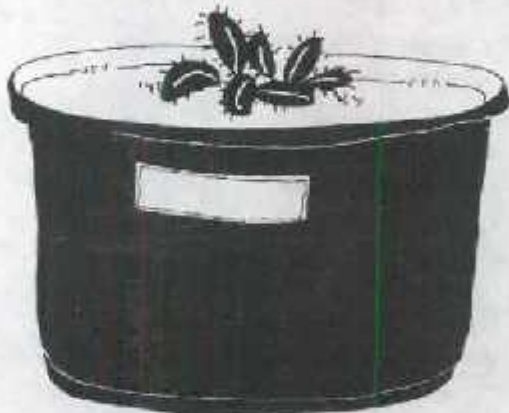
است) در صورتی که دولت را دارای حق مالکیت نسبت به مشترکات بدانیم از آنجا که مالکیت او محدود بوده و حق انتقال ندارد بهتر است گفته شود که دولت مالکیت مشترکات را به شهرداریها منتقل نمی کند، بلکه فقط اداره آنها را بر عهده شهرداریها قرار می دهد؛ هر چند مناسبتر این است که حق دولت نسبت به مشترکات را حق اداره بدانیم که در این صورت واگذاری چنین حقی به شهرداریها نیز بلا اشکال خواهد بود. در هر صورت مشترکاتی که در اختیار شهرداریهاست ملک شهرداری نیست هر چند مالکیت دولت را نسبت به این اموال ممکن بدانیم.

۷- اموال عمومی قابل تملک: غیر از اموال عمومی که توضیح دادیم بقیه اموال عمومی متعلق به شهرداری در ملکیت شهرداری است مشروط به اینکه جزء انفصال نباشد البته تحقق مالکیت شهرداری در اینجا مورد اختلاف است. ماده ۲۶ قانون مدنی به این دسته از اموال اشاره دارد: «اموال دولتی که معداست برای مصالح یا انتفاعات عمومی مثل استحکامات و قلاع و خندقها و خاکریزهای نظامی و قورخانه و اسلحه و ذخیره و سفاین جنگی و همچنین اثاثیه و ابنیه و عمارات دولتی و سیمهای تلگرافی دولتی و موزه ها و بالجملة آنچه از اموال منقوله و غیر منقوله که دولت به عنوان مصالح عمومی و منافع ملی در تحت تصرف دارد قابل تملک خصوصی نیست، و همچنین است اموالی که موافق مصالح عمومی به ایالت و ولایت یا ناحیه یا شهری اختصاص یافته است».

ساختارهای عمومی، کتابخانه ها، آثار فرهنگی و ... نمونه هایی از این اموال است که شهرداریها به موجب ماده ۳۲ قانون ثبت اسناد و املاک باید این اموال را به ثبت برسانند: «تقاضای ثبت نسبت به املاک دولت به عهده عالیه محل و نسبت به املاک و مؤسسات بلدی و خیر به بر عهده رئیس مؤسسه و نسبت به املاک شرکتهای به عهده مدیر شرکت و در مورد املاک مجبورین به عهده ولی یا قیم آنهاست».

اینهایی که در اینجا باقی می ماند این است که اموال عمومی شهرداری هرگاه جزء انفال باشد فقط دولت نسبت به آنها حق مالکیت دارد؛ بنابراین اسناد این اموال نیز باید به نام دولت صادر شود و دولت می تواند فقط حق اداره و استفاده آنها را به شهرداریها واگذار نماید. این مطلب قابل تأمل است؛ زیرا ثبت انفال به نام شهرداری بدون اشکال نیست و به فرض اینکه مالکیت شهرداری را نسبت به انفال محقق بدانیم، اما نسبت به این اموال، مالکیتی مطلق نیست بلکه مفید به عدم انتقال است؛ بنابراین شهرداریها حق انتقال عین یا منقسم اموال عمومی خود را ندارند، مگر اینکه قانون چنین اجازه ای بدهد.

اموال اختصاصی: شهرداری نیز همچون سایر اشخاص حقوقی، حق تمتع و استیفا را دارد و دارای سرمایه مستقل است. اموال اختصاصی - همان گونه که در ماده ۴۵ آیین نامه مالی شهرداری آمده است - اموالی است که شهرداری حق تصرف مالکانه نسبت به آنها را دارد. این اموال گاهی از همان ابتدا جزء اموال اختصاصی هستند مانند ساختمانها و انومبیل هایی که شهرداری برای امور جاری خریداری می کند، اما گاهی تغییر ماهیت داده و از حالت عمومی به حالت اختصاصی تبدیل می شوند. ماده ۴۶ آیین نامه مالی شهرداریها در این خصوص مقرر می دارد: «در صورتی که بعضی از اموال عمومی شهر به نحوی تغییر حالت و موقعیت دهد که قابلیت استفاده عمومی از آن سلب گردد به تشخیص انجمن شهر جزء اموال اختصاصی یا عمومی شهرداری منظور و محسوب می شود». در این ماده، ملاک استفاده عمومی

اختصاصی) جایز نیست و نمی توان آن را وثیقه قرار داد یا برای اجرای احکام و اسناد توقیف کرد. قانون راجع به منع توقیف اموال منقول و غیر منقول متعلق به شهرداریها (مضوب ۱۳۶۱) در این خصوص مقرر می دارد: «وجه و اموال منقول و غیر منقول متعلق به شهرداریها اعم از اینکه در بانکها و یا در تصرف شهرداری و یا نزد اشخاص ثالث و به صورت ضمانتنامه به نام شهرداری باشد قبل از صدور حکم قطعی قابل تأمین و توقیف و برداشت نمی باشد».

نتیجه اینکه اموال عمومی شهرداری هرگاه جزء مشترکات باشد قابل تملک به معنای خاص آن نیست بلکه شهرداری فقط اداره آنها را به ثبات از دولت اسلامی بر عهده دارد، اما هرگاه جزء غیر مشترکات باشد به تملک شهرداری در می آید، اما حق مالکیت محدود است و نمی تواند بدون مجوز قانونی، آنها را انتقال بدهد. اموال اختصاصی شهرداری نیز در مالکیت شهرداری قرار دارد و شهرداری در چارچوب قانون حق تصرف مالکانه نسبت به آنها را

دارد. برای تمایز میان اموال عمومی و اختصاصی، دو ملاک در مقررات شهرداری بیان شده است: امکان یا عدم امکان تصرف مالکانه و امکان یا عدم امکان استفاده عمومی. استفاده عمومی نیز گاهی به صورتی است که به شکل مستقیم یا غیر مستقیم برای همه مردم فراهم است (مشترکات) و گاهی به صورت غیر مشترکات است و غیر مشترکات نیز گاهی به شکل انتقال است که ملک دولت محسوب می‌شود و گاهی غیر انتقال است.

وظایف شهرداریها در قبال اموال خود

شهرداریها تابع قانون محاسبات عمومی و آیین نامه اموال دولتی هستند، اما از آنجا که اموال متعلق به شهرداریها از نظر ماهیت حقوقی، مانند اموال متعلق به دولت است، قوانین و مقررات خاصی شبیه مقررات عمومی در مورد نحوه نگهداری و حفاظت از اموال شهرداریها پیش بینی شده است که به مهمترین آنها اشاره می‌کنیم:

- حفظ و اداره اموال: بند ۷ ماده ۵۵ قانون شهرداری، یکی از وظایف شهرداریها را چنین بر شمرده است: «حفظ و اداره کردن

شهرداری از نظر شخصیت حقوقی همطراز دستگاههای دولتی است و صرف اینکه شهرداریها به اعمال تصدی می‌پردازند موجب الحاق آنها به اشخاص حقوقی خصوصی نمی‌شود؛ چرا که بسیاری از اشخاص حقوقی عمومی نیز به اعمال تصدی مشغول اند و اعمال حاکمیت و تصدی را نمی‌توان ملاک تمایز اشخاص حقوقی در حقوق عمومی و خصوصی دانست

دارایی منقول و غیر منقول شهرداری، اقامه دعوی بر اشخاص و دفاع دعوای اشخاص علیه شهرداری»، همچنین بند ۸ ماده ۷۱ که قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور، نظارت بر آن را بر عهده شورای اسلامی شهر نهاده است: «نظارت بر حسن اداره و حفظ سرمایه و داراییهای نقدی، جنسی و اموال منقول و غیر منقول شهرداری و همچنین نظارت بر حساب درآمد هزینه آنها به گونه‌ای که مختل جریان عادی امور شهرداری نباشد». ماده ۴۶ آیین نامه مالی شهرداری، نیز در این زمینه مقرر می‌دارد: «حفاظت از اموال عمومی شهرداری و آماده و مهیا ساختن آن برای استفاده عموم و جلوگیری از تجاوز و تصرف اشخاص نسبت به آنها به عهده شهرداری است». اگر مسئولان شهرداری نسبت به حفظ و نگهداری اموال منقول و غیر منقول شهرداری مرتکب تقصیر شوند و موجب بروز خسارت به این اموال گردند مسئول جبران خسارتهای وارده خواهند بود.

- ثبت املاک: ماده ۲۷ آیین نامه مالی شهرداریها مقرر

می‌دارد: «شهرداری مکلف است کلیه اموال غیر منقول اختصاصی شهرداری را طبق مقررات ثبت املاک به ثبت برساند. ماده ۲۲ قانون ثبت اسناد و املاک نیز این مسئولیت را بر دوش شهرداری نهاده است تا در اولین فرصت ممکن نسبت به ثبت املاک قابل ثبت شهرداری اقدام نماید.

- ممنوعیت جرائم علیه اموال: جرائم علیه اموال شهرداری نیز همچون جرائم علیه سایر اموال، قابل تعقیب و مجازات است، اما در برخی موارد تابع مقررات جرائم علیه اموال دولتی است؛ به عنوان مثال ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء اختلاس و کلاهبرداری مقرر می‌دارد: «هر یک از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمانها یا شوراهای یا شهرداریها و... و جوه یا مطالبات یا حواله‌ها یا سهام و اسناد و اوراق بهادار و یا سایر اموال متعلق به هر یک از سازمانها و مؤسسات فوق‌الذکر و یا اشخاص را که بر حسب وظیفه به آنها سپرده شده است به نفع خود یادگیری برداشت و تصاحب نماید مختلس محسوب و به ترتیب زیر مجازات خواهد شد...» ماده ۵۹۸ قانون مجازات اسلامی که آورده است: «هر یک از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمانها یا شوراهای و یا شهرداریها و... و جوه نقدی یا مطالبات یا حوالجات یا سهام و سایر اسناد و اوراق بهادار یا سایر اموال متعلق به هر یک از سازمانها و مؤسسات فوق‌الذکر یا اشخاصی که بر حسب وظیفه به آنها سپرده شده است را مورد استفاده غیر مجاز قرار دهد بدون آنکه قصد تملک آنها را به نفع خود یا دیگری داشته باشد متصرف غیر قانونی محسوب و علاوه بر جبران خسارت وارده و پرداخت اجرت العطل به شلاق تا ۲۴ ضربه محکوم می‌شود و در صورتی که متفع شده باشد علاوه بر مجازات مذکور به جزای نقدی معادل مبلغ انتفاعی محکوم خواهد شد».

ماده ۲ قانون نوسازی و عمران شهری مقرر می‌دارد: «... مصرف وجوه حاصل از اجرای این قانون در غیر موارد مصرح در این قانون در حکم تصرف غیر قانونی در اموال دولت خواهد بود» نتیجه گیری

شهرداریها گرچه جزئی از دولت - به معنای خاص - آن نیستند، اما دارای شخصیت حقوقی عمومی هستند؛ بنابراین همچون دولت حق اداره اموال عمومی و در برخی موارد حق تملک آنها را نیز دارند. اموالی که شهرداریها در اختیار دارند به سه دسته تقسیم می‌شود: یک دسته، مشترکات عمومی است که قابل تملک نیست، مانند گورستانهای عمومی که شهرداریها به نمایندگی از دولت و حکومت اسلامی فقط حق اداره آنها را دارند و حق تصرفات مالکانه در آنها را ندارند. دسته دوم، اموالی است که مالکیت آنها برای دولت اسلامی است و از آنجا که شهرداریها، دولت به حساب نمی‌آیند حق مالکیت بر این اموال را ندارند. بلکه دولت این اموال را در اختیار شهرداریها قرار می‌دهد تا در جهت منافع عمومی مورد استفاده قرار دهد، مانند پارکها و جنگلها (مگر پارکها و فضاهایی که با بودجه شهرداری خریداری و تملک شده باشند). البته اینکه شهرداریها را نیز می‌توان جزئی از حکومت اسلامی و دولت به حساب آورد، بحث قابل توجهی است که باید پیرامون آن تحقیق کرد و به نظر نگارنده این احتمال نه تنها متفق نیست بلکه قوت نیز دارد. دسته سوم، اموال اختصاصی است که شهرداری مانند سایر اشخاص حقوقی نسبت به آنها مالکیت دارد و می‌تواند در آنها تصرفات مالکانه نماید، مشروط بر اینکه قوانین و مقررات مربوطه، رعایت شود.

وزن مواد قابل بازیافت محاسبه شده است. در فصل دوم با استفاده از اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه‌های ارسالی به تمامی شهرداریهای شهرهای کشور، وضع موجود مدیریت مواد زاید جامد شهری شهرهای کشور بر حسب استانها بررسی شده است.

در این بررسی میزان تولید انواع مواد زاید، نوع ذخیره در محل، مسائل مربوط به جمع‌آوری و حمل و نقل و چگونگی بازیافت و دفع مواد زاید به تفکیک برای تمامی استانهای کشور به صورت موجز و مفید ارائه شده است.

در بحث از میزان تولید انواع زباله‌های شهری به تفکیک، خانگی، بیمارستانی و صنعتی برای تمامی استانها ارائه شده است. در بحث جمع‌آوری، مباحثی مانند زمان جمع‌آوری، تعداد دفعات جمع‌آوری، تعداد کارکنان و هزینه لازم برای جمع‌آوری، حمل و نقل و دفع هر کیلوگرم زباله برای استانها در وضعیت موجود محاسبه شده است.

در حد امکان تردد ماشین در شهر، تعداد ماشین آلات حمل و نقل و ایستگاههای انتقال، در بخش چگونگی حمل و نقل مواد زاید در کشور ارائه شده است.

جداسازی زباله توسط گروههای مختلف، جداسازی توسط کارگران شهرداری، اجزای جدا شده توسط افراد دوره‌گرد، میزان سرمایه‌گذاری در امر بازیافت و احداث کارخانه کمپوست و توان بازیافت استانهای مختلف در بخش دیگری از این فصل ارائه شده است.

روشهای دفع زباله‌های شهری، روشهای دفع زباله‌های بیمارستانی، قانسله محل دفن، تاسرگز جمعیتی (محتشوده قانونی و منابع آب)، عمق آبهای زیرزمینی و جنس خاک محل دفن، مساحت زمین دفن و عمر مفید فعلی، ویژگیهای محل دفن و نسوع حاد دسترس‌ی به آن و مشکلات محل دفن زباله‌های شهری در انتهای فصل دوم بررسی شده است.

زمینه مدیریت مواد زاید در ایران، در سالهای اخیر تلاشهایی در این باره صورت گرفته است. از جمله پروژهای تحقیقاتی با عنوان «طرح جامع بازیافت و دفع مواد زاید جامد شهری کشور» که در سال ۱۳۷۶ توسط دانشکده محیط زیست دانشگاه تهران برای مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری وزارت کشور تهیه شده است. کتاب حاضر (جلد دوم از مجموعه‌های سه جلدی) نتایج بخشی از همین طرح پژوهشی است. وضعیت موجود مدیریت دفع و بازیافت مواد زاید شهری ایران در چهار فصل این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل اول وضع موجود مواد زاید جامد شهری در شهرهای بزرگ، کشور شامل تهران، تبریز، مشهد، اصفهان، اهواز، قم، کرمانشاه و شیراز بررسی شده است. متوسط میزان تولید روشهای جمع‌آوری، حمل و نقل، بازیافت و چگونگی دفع مواد زاید جامد شهری در تک‌تک شهرهای فوق در وضعیت موجود با ارائه اعداد و ارقام بررسی شده است. فرمت یکسان بررسی امکان مقایسه وضعیت موجود شهرهای فوق را نیز فراهم نموده است.

از بررسی آمارهای ارائه شده در مورد شهرهای بزرگ نتیجه‌گیری شده است که:

- بیشترین درصد اجزای مواد زاید جامد شهری مربوط به مواد فسادپذیر است.

- در زباله‌های تولیدی شهرهای مشهد و شیراز مقادیر قابل توجهی آهن و سایر فلزات وجود دارد.

- میزان شیشه موجود در زباله‌های تولیدی شهر اصفهان قابل توجه است (حدود ۱۰ درصد).

- شهر کرمانشاه توان بالایی برای بازیافت پلاستیک دارد.

در پایان فصل اول توان بازیافت مواد زاید جامد شهری (به تفکیک آهن، شیشه، کاغذ، پلاستیک، پارچه و چوب) برای شهرهای یادشده بر حسب درصد اجزا و

مدیریت دفع و بازیافت مواد جامد شهری در ایران / محمد علی عبدلی / سازمان شهرداریهای کشور / ۱۳۷۹ / ۱۵۰ صفحه.

تخلیه انواع زایدات و فاضلابها به محیط زیست از جمله عوامل بحران‌زایی است که محیط زیست طبیعی و کیفیت بهداشت و سلامتی انسانها بویژه شهرنشینان را در معرض خطرات و زاینهای گوناگون قرار داده است! بی‌تردید ایجاد و تولید مواد زاید موضوعی گریزناپذیم است و این در حالی است که از یک سو روز به روز بر پیچیدگی روند تولید مواد زاید شهری افزوده می‌شود و از سوی دیگر بسیاری از ویژگیهای مواد زاید شهری ایران نسبت به سایر کشورها متفاوت است. بنابراین مطالعه در زمینه روشهای خاصی دفع، جمع‌آوری و بازیافت، متناسب با هر یک از کشورها و حتی شهرها، امری ضروری برای مدیریت بهینه مواد زاید است. با توجه به نبودن مطالعات جامع در

در فصل سوم، وضع موجود دفع و بازیافت زباله‌های شهری به صورت اجمالی بر اساس رده‌بندی جمعیتی شهرهای کشور مطرح شده است. در این فصل، در واقع، مباحث فصل دوم برای مجموعه شهرهای بزرگ، متوسط و کوچک مطرح شده و قابلیت‌ها و محدودیت‌های آنها نیز بررسی شده است.

روش‌ها و صنایع رایج در کشور برای بازیافت کاغذ و مقوا، پلاستیک، فلزات و شیشه، مباحث اصلی فصل چهارم است. در این فصل تعداد کارخانه‌های بازیافت موجود کشور، درجه‌بندی کاغذ پامله در ایران، میزان بازیافت کاغذ و مقوا در ایران، تجربه برخی از کشورهای بازیافت کاغذ و مقوا، روش‌های بازیافت کاغذ و مقوا، میزان بازیافت مواد پلاستیکی، مقایسه کیفیت محصولات بازیافتی در کشور با نمونه‌های خارجی، میزان تولید و مصرف مواد پلاستیکی در ایران، انواع جداکننده‌های فلزات از زباله و روش‌های جداسازی و بازیافت شیشه در استان‌های مختلف کشور ارائه شده است.

بررسی وضع موجود مدیریت مواد زاید در این کتاب - که در قسمت واحدی تمامی نواحی کشور را شامل شده است - ارزیابی جامعی از قابلیت‌ها و محدودیت‌های مدیریت مواد زاید را در کشور ارائه می‌دهد و این به نوبه خود، مبنای ارائه طرح جامع بازیافت و دفع مواد زاید جاسد شهری در کشور شده است. این طرح به عنوان جلد سوم کتاب به زودی منتشر خواهد شد.

بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (تجارب جهانی و ایران) / علیرضا علوی تبار / سازمان شهرداری‌های کشور / ۱۳۷۹ / ۱۴۹ صفحه.

با وجود سابقه طولانی فرهنگ مشارکت، به نظر می‌رسد اندیشه مشارکت در تمامی ابعاد زندگی گسترش نیافته است. اینچنینی ساز و کارهای جامع مدرن، نبوده فلسفه‌ای که زمینه‌ساز کوشش‌های مشارکت جویانه را فراهم کند و فهم آن را آسان گرداند و نسبت به آن تمهید ایجاد کند، از جمله عوامل اصلی این عدم توفیق عنوان شده است.

هیئت‌های عزاداری، انجمن‌های صنفی و مشارکت‌های زراعی و تولیدی بررسی شده است.

سیس به منظور بررسی الگوهای جدید مشارکتی، مروری اجمالی بر تاریخ معاصر ایران و قوانین و مستندات مشارکت رسمی ارائه می‌شود. فرمان مشروطیت و در پی آن تصویب قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی در سال ۱۲۸۶ هجری قمری، اولین تجربه‌های مشارکت شهروندان در اداره امور کشور، در شکل جدید آن تلقی می‌شود. انجمن‌های بلدی نیز آغازگر مشارکت مردم در اداره امور شهرها محسوب می‌شوند بر اساس قانون بلدی (مصوب ۱۲۸۶ خورشیدی) مدیریت شهرها به هیئت بلدی واگذار شده است. این هیئت از دو جزء انجمن بلدی و اداره بلدی تشکیل می‌شد. اعضای انجمن بلدی را مردم انتخاب می‌کردند و آنان به تمامی امور مربوط به اصلاحات، توسعه، پاکیزگی، بهداشت، روشنائی و زیبائی شهر رسیدگی می‌نمودند.

سیر تحول انجمن‌های بلدی تا شوراهای اسلامی شهر در ادامه فصل دوم مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است و در انتهای فصل نیز نمونه‌هایی از الگوهای تجربه شده مشارکتی در نواحی مختلف تهران تحت عنوان پروژه شهر سالم، شهردار مدرسه، محله سالم و استقبال از بهار مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل سوم و آخر کتاب تجارب مشارکتی سایر دول در اداره امور شهرها مطرح شده است. در این فصل ابتدا مشارکت در مدیریت شهری در برخی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه (آمریکا، آلمان و...) در دو بخش مشارکت در شورای شهر و مشارکت در تهیه طرح‌های توسعه شهری بررسی شده است. سپس چگونگی فعالیت نهادهای محلی برخی از کشورهای مطرح گردیده و در پایان، برخی از تجارب کشورهای در زمینه مشارکت در آبادانی شهر، مشارکت در تأمین آبمنی شهر و مشارکت در بهبود محیط شهری مورد بررسی قرار گرفته است.

جلد دوم این کتاب به زودی منتشر خواهد شد.

امروزه بسیاری بر این باورند که شهر به عنوان نماد پیچیدگی‌های جامع مدرن، بدون استفاده از ابزارهای مشارکتی، قادر به حل و فصل بهینه مسائل خود نخواهد بود؛ از این رو در بسیاری از کشورهای تلاش‌های آگاهانه‌ای به منظور تجربه مشارکت در جنبه‌های مختلف مدیریت شهرها آغاز شده است.

تشکیل شوراهای اسلامی شهرها در کشور ما نیز ازوم توجه جدی تر به مسئله مشارکت و تبیین فلسفه آن و بررسی تجارب سایر دول را بیش از پیش مطرح کرده است.

کتاب حاضر - که بخش اول پروژه‌های تحقیقاتی با عنوان «تدوین الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها» است - به همت مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری کشور تهیه و توسط سازمان شهرداری‌های کشور انتشار یافته است.

کتاب مشتمل بر سه فصل است. فصل اول به چارچوب نظری و مفهومی مشارکت می‌پردازد تا از بررسی عقاید اندیشمندان مسائل اجتماعی به تعریفی جامع در مورد مشارکت دست یابد. در این فصل الگوهای مشارکت بر حسب نوع، زمینه و سازمندی طبقه‌بندی می‌شوند و راهکارهای اجمالی در منجش ظرفیت مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی، تأمین مالی طرح‌ها و نیروی انسانی پروژه‌های شهری ارائه می‌گردد. مطالعه این فصل از کتاب، دیدی جامع از مفاهیم مشارکت و نمودهای آن در امور شهری برای خواننده فراهم می‌نماید.

در فصل دوم تجارب مشارکت شهروندان در ایران بررسی و ارزیابی شده است. در این فصل ابتدا الگوهای سنتی مشارکت در نواحی مختلف ایران مانند

* License Holder: Interior Ministry - Organization of Municipalities
 * Managing Director: Ahmad Khorram
 * Editor - In - Chief: Ali Nozarpour

Contents

Editor's Note	4
Special Report	
The Municipalities- From Plan - making to "Planability": Z. Tashakor	5
Idea & Research	
The Theoretical Foundations of the Municipal Five-Year Plans: I. Salehi	12
The Municipal Common Fund - From Establishment to Dissolution: Gh. Akbari	15
Dialogue	
The Municipalities: Following the Rapid Urbanization, Interview with M.R. Haeri	21
Urban Law	
The Legal Ownership of Municipalities: A. Zeraat	25
Legal Counsellor Legal office of Interior Ministry	30
Administrative Counsellor: Sh. Saadat Amoli	32
World's Experiences	
The Comparison of the Development Permit Process in Iran and Britain: Sh. Khodabakhshi	34
Decentralization in Chile: Rakzineski & Serano	40
The Speed: Management in the Urban Areas: Paul Grip & Christian Nilson	44
Instruction	
The Design of Urban Furniture for Streets(6): Street Lighting Pole.R. Mortezai	47
Urban Parks: Yesterday, Today, Tomorrow(2)	
The City Park Design with the Help of GIS & Virtual Reality: M. Ghodusi	52
World's Cities & Municipalities	58
News Reports : A. Kalantari	59
Brief News	72
Research News: Research Center of Urban Planning	74
Letters	76
The Criteria for a Rayn Municl Pality Ideal Mayor from your View	
New Publications	80

powerpack

جدیدترین فن آوری در زمینه دفع مواد زائد جامد

powerpack برونی جدید برای سازماندهی مواد زائد جامد با استفاده از فن آوری آلمانی powerpack. مزایای شهر و سایر انواع مواد جامد فشرده و به صورت عدلیای اسفواره ای شکل در پوشش ویژه بسته بندی و انبار می شود. نگهداری درازمدت این عدلیا کاملاً بهداشتی، بی خطر و منطبق بر موارد حفظ محیط زیست است.

- فشرده سازی و بسته بندی سریع و مطمئن
- حمل و نقل آسان
- دکن بهداشتی و درازمدت در حداقل فضا

ظرفیت بالا + حجم اندک + حمل و نقل آسان = صرفه جویی در هزینه ها

شرکت سبز برگ شهر (بامسئولیت محدود)

نماینده انحصاری powerpack

تهران - خیابان شهید دکتر بهشتی، خیابان میتر ۱، برج میتر ۴، طبقه چهارم صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۶۱۵۹ | تلفن: ۸۷۳۶۹۰۹۰ (سه خط) | فاکس: ۸۷۳۵۰۶۹۰

برای کسب اطلاعات بیشتر و دریافت بروشور با شرکت سبز برگ شهر تماس حاصل نمایند.

22

Monthly Journal of Information,
Educational and Research
in Urban Management and Planning
Vol. 2, No. 22 March 2001

Shahrdariba

- The Municipalities - From Plan-Making to Plan ability
- The Theoretical Foundations of the Municipal Five-Year Plans
 - The Municipal Common Fund-From Establishment to Dissolution
 - The Municipalities: Following the Rapid Urbanization
- The Legal Ownership of Municipalities
 - The Comparison of the Development Permit Process in Iran and Britain
- The City Park Design with the Help of GIS & Virtual Reality
- The Criteria for a Ideal Mayor From Your View

